ఆంధ్రగ్రంథములు.

పద్యకావ్యములు.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అప్పకవీయము, గిడుగు రామమూర్తిపంతుల విమర్శతో		3	0
ఆముక్తమాల్యద, (విష్ణుచిత్తీయము)	...	6	0
ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము	...	8	0
,, ఉత్తమప్రతి, 2 సంపుటములు	...	10	0
ఆదిపర్వము, పద్యకావ్యము, పెద్దచ్చు	...	1	8
,, టీక	...	4	0
ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము:—			
ఆది సభాపర్వములు గల సంపుటము	...	3	0
ఆరణ్యపర్వము	...	(అచ్చు)	
విరాటోద్యోగపర్వములు	...	(అచ్చు)	
భీష్మద్రోణపర్వములు	...	,,	
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	...	,,	
శాంతిపర్వము	...	3	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	3	0
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము	...	(అచ్చు)	
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	...	,,	
శాంతిసప్తకము	...	5	4
ఆనందరంగరాట్ఛందము	...	1	8
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు, అట్టబైండు	...	1	4
డిటో క్యాలికోబైండు	...	1	8
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము, చక్కనికూర్పు	...	3	8
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమనాథకృతము	...	1	12

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
కవికర్ణరసాయనము, (మాంధాతృచరిత్ర) ...	1	8
కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు ...	1	8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు ...	10	0
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము, క్రొత్తకూర్పు	1	8
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది ...	1	8
చెన్నబసవపురాణము, పాపకవికృతము ...	1	4
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛందము) ...	1	0
జైమినీభారతము, అశ్వమేధపర్వము ...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, పద్యము కేతనకవి ...	1	8
దశావతారచరిత్ర, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు ...	3	0
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక, భాగవతములోనిది ...	0	10
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు ...	1	0
నలచరిత్ర, ద్విపద, చక్రపురి రాఘవాచార్యప్రణీతము	1	4
నిర్వచనోత్తరరామాయణము, తిక్కనామాత్యప్రణీతము	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది ...	1	0
,, క్యాలికోబైండు ...	1	6
,, వేంకటనాథరాజకవికృతము ...	1	4
,, క్యాలికోబైండు ...	1	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు, క్రొత్తకూర్పు ...	0	12
,, సాంధ్రటీకాతాత్పర్యము ...	3	0
బ్రహ్మోత్తరఖండము, క్రొత్తకూర్పు, శ్రీధరమల్లె వేంకటరామకవి	1	8
బసవపురాణము, పిడపర్తి సోమనాథకవి ...	2	8
భాస్కరరామాయణము, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు ...	6	0
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కఁగ ముద్రితము ...	4	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము ...	2	8
భక్తిరసశతకసంపుటము I 20 శతకములు ...	3	0
,, II ,, ...	3	0
,, III ,, ...	3	0
నీతిశతకసంపుటము I ,, ...	3	0

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద, చక్కని క్రొత్తకూర్పు	3	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక, ద్వ్యర్థిప్రబంధరాజము ...	3	0
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక ...	1	4
వసుచరిత్రవిమర్శనము ...	1	4
వసుచరిత్ర, సటీక, రామరాజభూషణప్రణీతము ...	5	0
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	1	4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిది ...	1	4
విష్ణుపురాణము, వెన్నెలకంటి సూరనార్యప్రణీతము, లఘుటిప్పణము ...	3	8
వివేకసింధు, కొండనార్యప్రణీతము ...	1	0
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	1	8
వైశ్యపురాణము, శ్రీగురు భాస్కరాచార్యకృతము ...	1	4
వీరభద్రవిజయము, పోతనకృతము ...	1	0
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము ...	1	0
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము ...	1	0
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది ...	1	8
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవి ...	1	0
శేషధర్మము, తామరపల్లి తమ్మయ్య ...	1	0
శుకసప్తతి, కదిరీపతికృతము ...	1	8
సమీరకుమారవిజయము, నూతనముద్రితము ...	1	8
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవి విరచితము ...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, తాత్పర్యము ...	4	8
,, అట్టబైండు ...	2	8
సుదక్షిణాపరిణయము, తెనాలి అన్నయకవి (క్రొత్తకూర్పు)	1	0
హరివంశము, క్రొత్తకూర్పు, ఎఱ్ఱాప్రగడ ...	4	8
హరవిలాసము, శ్రీనాథకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటీక, రామరాజభూషణకవి	3	8

శ్రీరస్తు.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

భోజునివలెఁ బండితసార్వభౌముఁడును; వైదుషీ విశేషభూషణ

లగు మందారమాలాది కాంతామణులకు నాయకుఁడు

నగు రోచనమహారాజు చరిత్రమయిన

చమత్కారకథాకల్లోలిని

ద్వితీయభాగము.

ఇది

చిలకపాటి - వేంకటరామానుజశర్మగారిచే

రచియింపఁబడినది.

చిలకపాటి - తిరుమలాచార్యులవారిచే

"హిందూరత్నాకర" ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపఁబడియె.

చెన్నపురి.

1929.

 [వెల. 12 అణాలు.

చెన్నపురి:

పిడుగు - వేంకటకృష్ణారావు పంతులవారి

"హిందూరత్నాకర" ముద్రాక్షరశాలయందు

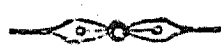
ముద్రాంకితము.

శ్రీ రాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

తృతీయతరంగము.

క. శ్రీనారదమునిసన్నుత,
సూనవతీపంచబాణ మధుదైత్యహరా,
సూనశరజనక సత్యా,
జ్ఞానానందస్వరూప జలజాతాక్షా.

అవధరింపు మట్లు తదనంతర వృత్తాంతం బరయం గోరి యున్న మంత్రికుమారునితోఁ జిలుక యిట్లనియె. అప్పుడా మదనమాలయు.

సీ. పతి పేరురము పైకి బాళిమీఱఁగ నెక్కి కులుకుచన్నుబ్బులఁ గ్రుమ్మిక్రుమ్మి,
నాథుమోమున మోము నర్మిలిఁ గదియించి నునుమోవి మొనపంట నొక్కినొక్కి,
పెనిమిటియూరులఁ బేర్మితోఁ గదియించి యందంపుఁదొడలచే నదిమియదిమి,
మోహనాంగునియంగములయందుఁ గలయంగఁ జెలువున మైదీఁగెఁ జేర్చిచేర్చి,
గీ. సుందరాంగునిచెయ్యుల సొక్కిసొక్కి । కాంతుఁడింపొందులీలలఁ గాంచికాంచి,
సురతచాతుర్యముల వేడ్కఁ జూపిచూపి । సలిపె మగలీల లాబాల సరసలీల.

ఇట్లొకింతతడవు వినోదంబుసలిపి తద్రతాంతంబునందు.

చ. పులకలు గ్రమ్మఁగా మెయినిఁ బువ్వులు వేనలినుండి రాలఁగాఁ,
బలుమఱు నూర్పుగాడుపులు బర్వఁగ లేఁజెమటల్ దొరంగఁగాఁ,
గలికియు లేఁతనవ్వొలయఁ గాంతునికన్నులు మూసి సిగ్గునన్,
సొలుపులు బైకొనంగఁ బతి సొక్కఁగ వక్షముపైన వ్రాలినన్.

సరసుండును దాని బిగ్గకవుంగలించి మోవితేనియ లానుచుండె. అట్టిసమయమున మందారమాలమాత్రము లతానికుంజమునకుందరిసి వచ్చుచుండెను. మదనమాల రతిచతురతఁ గనుచు నవ్వుం బొకింతసేపు మఱచియున్న దానం గానఁ గమలవతి మందారమాల నెడబాసి యానికుంజపు ద్వారమునకు వచ్చుచుంటుట యెఱుంగనైతి. అట్టు

సమీపమునకు వచ్చు మందారమాలం గాంచి నేను దాని రాక మదనమాల కెఱింగింపనెంచి యోమందారమాలా నీవీసమయమున నిక్కడికేలవచ్చితివే? యని యడిగితిని. అదివిని యామదనమాల భయసంభ్రమంబులతోఁ దలిరులశయ్యడిగ్గి యంతకుంజెంతలనున్న తన చీరె దానిక్రిందనుండు తీవియలతోఁదగులుకొని గొబ్బున విడదీయుటకు రాకుండఁగా సంభ్రమంబునందిగిచి యెత్తుకొని ఎడమప్రక్కగా కుంజద్వారమునకు వచ్చుమందార మాల నాకెదురగుటకుముందె కుడిప్రక్కగాఁజని యచ్చటివేలు పొదరిండ్లలో డాగుదును అని యనుకొని యతివేగముగ వచ్చుచుండెను. అప్పుడు తటాలునం గమలవతి యెదురై యామందారమాలను వేగిరంబ రమ్మని యదియు నట్లురాఁగా నాకస్మికంబగు తనరాకకు నివ్వెఱపోయి యేమియుందోఁచకయుండు మదనమాలంజూపి యిట్లనియె.

శ్లో. బిభ్రాణా కరపల్లవేన కబరీ మేకేన పర్యాకులా,
మన్యేన స్తనమండలే నిదధతీ స్రస్తం దుకూలాంచలం,
ఏషా చందనలేశలాంఛితవపు స్తాంబూలరక్తాధరా,
నిర్యాతి ప్రియమందిరా ద్రతిపతే స్సాక్షాజ్జయశ్రీరివ.

[టీ. ఏకేన=ఒక, కరపల్లవేన=చిగురుటాకువంటి తనచేత, పర్యాకులాం=వీడి నట్టి, కబరీం=కొప్పును, బిభ్రాణా=పట్టుకొన్నదియై, అన్యేన=మఱియొకచేత, స్రస్తం=జారిన, దుకూలాంచలం=పట్టుచీరె చెఱంగును, స్తనమండలే=కుచస్థలము నందు, నిదధతీ=ఉంచుకొన్నదియై, చందనలేశలాంఛితవపుః=అచ్చటచ్చట గంధపుఁ బూఁత రేఖలుమాత్రముకలిగియుండు శరీరముగలదియు, తాంబూలరక్తాధరా=విడెము వలన నెఱుపుగదిరిగిన మోవిగలదియునై, ఏషా=ఈకాంత, ప్రియమందిరాత్= నాయకుఁడుండుసంకేతగృహమునుండి, రతిపతేః=మన్మథునియొక్క, సాక్షాత్= ప్రత్యక్షమయిన, జయశ్రీరివ=విజయలక్ష్మివలె, నిర్యాతి=వెడలివచ్చుచున్నది.]

ప్రియసఖీ మందారమాలా? ఈ కాంతారత్నముంగాంచితివే! ఇది తానువరతిం బతిఁగూడునప్పుడు వీడిన కబరీభారము నొకకరమునం బట్టుకొని, మఱియొకచేత జాఱిపోయిన పట్టుచీరె చెఱంగుచే గుబ్బలకొనలు మూసికొని, గాఢాలింగనములందు నాయకుని మేనంటి మాసిపోయిన మంచిగందపుఁబూఁత యొక్కొకచోటఁ గన్పడఁ దాంబూలముచే నెఱ్ఱనగు నధరంబుతో నిదె వచ్చుచున్నయది. ఇప్పుడీకాంతారత్నము తన కాంతునితో మగచెయ్యులునలిపి మదనసంగరమున జయించి వెడలుచున్నది. దీనిం జూడ నా మన్మథుని విజయలక్ష్మి మనకు ప్రత్యక్షమైనట్లుండలేదా? అనఁగా మందారమాలయుఁ జిఱునగవంకురింపఁ దలపంచుకొని ప్రియసఖీ యిప్పుడు మనమియ్యెడకువచ్చుట సరికాదు పోదమురమ్మని కమలవతిం దీసికొని తనయింటికింబోవుచు దానిం

గాంచి యోయమ్మా నీ వెంతపని యొనరించితివే? సఖియయ్యన్న నీవేసఖివి? దూతికవన్న నీవేదూతికవు? అనియగ్గించి తన ముక్తాహారమును దానికి బహుమానంబుచేసి యింక నీప్రక్కింటిదానివలన నాకు భయంబులేకుండఁజేసి నన్నుఁగాపాడిన నీకు నీకోరిన ధనం బులెల్ల నొసంగెదను అని తీసికొనిపోయి యపరిమితములగు ధనములొసంగి విశేషముగ దాని మన్నించుచు నిది నాకుం బ్రియసఖియైనందున నెంతటిపనినైన సాధింపంగలను ఇప్పుడీ రాజకుమారునికి నన్నప్పగించి కపటముగ స్వాధీనపఱు నట్లొనరించినవిధముగ మతియొక్కనికిం బట్టియిచ్చునేమో యనుభయముమాత్రము నాకుదీనియెడలఁబాయదు. అని యనుకొనుచు మరల నారాజకుమారుని పొందుకువ్విళులూరుచునుండెను. అక్కడ పొదరింటిలో మదనమాలకమలవతిని జూచినంతమాత్రమున నెవ్వెఱపోయిపుత్తడిబొమ్మ రీతి యొకింతసేపు స్తబ్ధయైయుండి; కమలవతి సెప్పిన యెత్తిపొడుపు మాటలకు బదులు సెప్పలేక వారు పోయిన వెనుక చింతాక్రాంతయై బొటనవ్రేల నేల వ్రాయుచు మానంబుకోలుపోయినందుకు వగచుచు తాను మందారమాలచేసిన తప్పు కని పెట్టి తుమ్మెదపైఁబెట్టి యన్యాపదేశముగా నీచిలుకచేతం జెప్పించినందుకుఁ గమలవతి యిట్టి సమయమునవచ్చి నా సౌందర్యమును నుతియించురీతిగ నాతప్పు చేతఁబట్టుకొని దెప్పి చూపుచుంబోయెను! దీనివలన నేమేమి సంకటములు సంభవింపనున్నవో? ఎన్నికల్గి నను ఓర్చుకొనుటకయిగదా యీ మదనమాలను భూమిపయి దేవుఁడు సృజియించె. అని యనుకొనుచు నింకను గళావతి రాకున్నది యిదియేమో? కేళీశుకమునుబట్టి తెచ్చెద నని చెప్పిపోయినది? ఇదివఱకు దానిపోబడియే యగపడదు? చిలుకయు నిక్కడనె యున్నది? అయినఁ గొంతదూర మరిగి సమీపమున నెక్కడనైనసున్నదో చూచెదను? అని యానికుంజమునుదాటి రానుద్యుక్తురాలుకాఁగాఁ గమలవతీమందారమాలలరాకకు వెఱచి యాపొదరింటం డాగియుండు రాజపుత్రుఁడు తటాలున దాని సమీపమునకు వచ్చి దాని హస్తంబు పట్టుకొని మదనమాలా యిప్పుడు నీవు సాహసించి యొంటిమై పోఁగూడదు. కళావతి మన యిరువురకును అనుకూలములయిన భోగోపకరణము లను గొనివచ్చుట కింటికిఁబోయియున్నది. మరలిరాఁ గొంతతడవుచెల్లు. చందురుం డుదయించి వెన్నెలలు కలయంబర్వునంతవరకు మనమిచ్చటనయుందము. అని చెప్పఁగా మదనమాల ప్రాణనాథా యొకింతసేపిచ్చటనుండి కమలవతీ మందారమాలల కంటం బడితి. మరియొకింతసేపుంటి నేని యెవ్వరెవ్వరు నన్నుంగాంచి యేమేమందురో "ఎవరే రీతిననుకొన్న నేమి? సమాధానపెట్టుకొందునా" యని యనుకొన్నను జారిణియని నలుగురికిఁ దెలిసినవెనుక జీవించియుండుటయంతరోఁత వేఱేమియును లేదు. అది యట్లుండనిమ్ము. ఇది కమలవతిగుండ సాంఖ్యాయని చెవికెక్కకమానదు. ఇది మొదలా

భగవతి నామొగంబైన జూడనొల్లదుగదా, ఆమహాత్మురాలికప్రియమై బ్రతుకుటకంటె ప్రాణములు పరిత్యజించుట మేలు. అనియనిన రాజకుమారుండు దానితో మదనమాలా కమలవతులనట్టి విప్రియురాండ్రని యెంచకుము; మందారమాల ముగుదగావునను తాను నిట్టిదియగానను నీకు విప్రియం బొకప్పుడైనఁ జేయనొల్లదు; ఇది సాంఖ్యాయని చెవికెక్కటకు పథంబులేదు; కమలవతి నాకు రెండవ హృదయంబుగాని యన్యురాలుగాదు. మదనమాల తప్పు కనిపట్టినందుకై నీతప్పు నీయెడింగట్టి చూపిపోవచ్చినది. అంతే కాని విప్రియంబొనరింప వచ్చినది కాదు. కమలవతీ కళావతులకును నాకును దప్ప నితరులకీయుద్యానవనమునకు వచ్చెడు మార్గము సయితము తెలియదు కాన నితరులు వత్తురేమో యనుభయము మానుము. మనమిరువుర మీరాత్రి యిచ్చట వసియించుట మందె కమలవతి నావలన నెఱింగియున్నది. అందుకై చింతింపకుము అని యిట్లనేకవిధముల సరసాలాపములు సలుపుచు దానిమనోగతంబగు వంతం గొంతదొలగించి చిఱునగవుతోఁ ప్రాణవల్లభా! శుకంబు మందారమాలరాక యెఱింగింప నీవు భయసంభ్రమంబులతోఁ దలిరులశయ్యఁదిగిన విలాసం బిప్పటికిని మనంబు నెడబాయదు.

సీ. గురుతరకుచకుంభకోరకాగ్రంబుల నొకహస్తమున నందమొప్పమూసి,
కరఁగినకనకంపుకాంతులీను నెడునూరుమూలంబు పెరచేత లీలఁగప్పి,
వీడియంసంబుపైవ్రేలాడు కచభార మదపదమీరంగ గుదురుపఱిచి,
సంత్రస్తహాయనసారంగశిశులీల బెళుకువాలూఁపులఁ బెదరిచూచి,
గీ. వీడుమని నన్నుఁ గనుసైగ వేడుకొనుచు । నాదుకొసరుల నును లేఁతనవ్వుదోప,
వేగ యుపరతిఁ జాలించి విరులశయ్యఁ । దిగిననీనీటు తమి మది దీటుకొలిపె.

చ. కలికి పునారతంబునను గబ్బిచనుంగవ యుబ్బుసూపఁగాఁ,
గులుకుమిటారి లేనడుము కొంచముగా నసియాడ లజ్జయున్,
వలపును బైకొనంగ వరవర్ణిని ప్రేమ సెలంగ నన్నుఁగా,
వలసి యొకింత నీకులుకుపై ఖరులన్ మగబాడిఁ జూపవే.

చ. వరతరవీరసంగరము వర్ధిలి ముమ్మరమై చెలంగఁగా,
సరగున వింటినారి తెగుచాడ్పుననయ్యనుమువ్రతంబు ఘు,
స్మరుఁడయి యే చెడిన్ స్మరుఁడు చారువిలాసిని వేగవచ్చియా,
దరమునఁ గంతులీలల ముదం బొనగూర్పుము నేర్పు పెంపునన్.

క. రమ్మా విరిశయ్యకుఁ గర। మిమ్మా పట్టుకొన నొక్క నిమ్మా యధరం,
బిమ్మా బిగికౌఁగిలి గయి। కొమ్మా మగబాడిఁ గూడుకోరిక మరలన్.

అని యిట్లు తమిదాళలేక యారాకొమరుండు తనచేతఁ దానికరంబు పట్టికొనం బోయిన నామదనమాల చిఱుకుమిటారిచూపులం జూచుచుం జూచుచు నొండుచోటికిం

బోయిన నాసరసుండు దానివెన్నంటి యడుగులు ద్రొక్కుకొనుచుఁబోవుఁడు నాని కుంజంబులో నలుప్రక్కలందిరిగి యొడిగిరాయు నతండు ననుసరించుచుంబోవ నింక నితండు విడువండనియెంచి యొకచోట నిలువంబడి చీరెగట్టుకొనంబోయి యాతనిచే నాకృష్టచేలయై యాలీలావతి రాజకొమారుంజూచి యిట్లనియె.

ఉ. వంచనతోడ నన్ను పెఱవారలు సూడఁగ మానహీనిఁగా,
వించఁదలంచియే యిటకు వేడ్కఁ గళావతిచేత మున్న ర,
ప్పించి రహస్యభూమి మఃభీతిలి చేయునదేమిలేక యి,
క్కించుక సంభ్రమించునను నీవు గ్రహించి హసించు చాత్మలోన్.

క. తప్పించుకొనునుపాయం । బొప్పమిచే మిన్నకున్న యువిదను వలపుల్,
జొప్పడ శయ్యకుఁదారిచి । మెప్పుగ రతికేళిగూడి మించెదుతమిచేన్.

క. పలుమరు విడుమనివేడఁగ । నలయించుచు నుపరతంబు నాశసలుప న,
న్వలపునఁబైకొని పలదనఁ । గళలంటుచుఁ మారుకేళిఁ గలఁచితివి వెసన్.

అప్పుడు.

క. పెఱవారిజాడ లాఱసి । బిఱబిఱ లేవంగఁ దలఁచి బీతు గదుర పెం,
దుఱు మసియాడఁగ శయ్యకు । నొఱఁగఁబడంబోయి నేను నుపరతి వీడన్.

క. వదలక బిగికౌఁగిట నీ । వదయత నను జేర్చిపట్టి యదుముకొనఁగ నె,
మ్మదిఁ గదురుభయము దోపఁగ । విదితంబుగ వేఁడుకొనుచు విన్నదనమునన్.

క. వెనుకకు నీడిగిలంబడి । యనువున బిగికౌఁగిటికిని నంతట వెలియై,
తనహస్తమునం బట్టిన । నినుఁ చేత విదిర్చి లేచి నేర్పుచెలంగన్.

ఉ. ఇంతకుమున్ను చీరె యొకయించుక దవ్వులఁ ద్రోచియుండు టొ,
క్కింత యెఱింగి తత్తరము నేత్తెఱ సిగ్గును మీరమీఱఁగాఁ,
జెంతలఁ జూచి చేలమును చేతుల నంటెడుసంతలోన న,
భ్యంతరసీమ కాచెలువ యల్లన నవ్వుచు వచ్చెఁ జెచ్చెఱన్.

క. నన్ననవలసినమాటల । నన్నింటెని బల్కఁ జెలియ యనుకూలముగాఁ,
చిన్నతనంబున మేలగు । కన్నెఱికంబునకు హాసిగలిగెనునాకున్,

క. ఇంతటితో విడువక ని । శ్చింతగతిఁ బునారతంబు సేయఁగ మదిలో,
సంతసపఱచెదు మోహా । క్రాంతుఁడవై తగవు మాలి కౌతుకమొప్పన్.

క. నను నిర్బంధమొనర్చెదు । విను నీచేఁజిక్కికొన్న వెత్తినయితి నే,
ఘనువున దప్పించుకొన । న్గను జాలదటంచు నన్ను నలపఁదలఁచితో.

గీ. ఏమిసేయఁగలను సామి నీయిష్టంబు । చెడకయుండునట్లు చేసికొనుము,
చిన్నదాన నీకుఁ జేతికిఁజిక్కితి । నేకతంబు కొంచె మేమఱితిని.

గీ. ఇంక నీవు నేను నేకమై రతులలో । పెనఁగులాడువిధముఁ బేర్మితోడ,
మగువలకును జూపి మానంబు హరియింపఁ । గోర్కియున్న దేమొ కోడెకాఁడ.

క. ఊరక యడిగెద వింతయె । నేరవొ మోసంపుఁతుల నేర్పున గూడన్,
జేరుట కేరాకుండిన । దారిచికొని గాఢఁతులఁ దనియఁగలేవో.

క. జారులు తమకార్యములకు । గారడములు చేసి కన్యకలఁ గలఁచి మహా,
క్రూరమదనార్తి యడఁగం । జేరరె యాచేడెగతులు చింతిలక మదిన్.

క. సమరతి సేయఁగ జూడం । దమకించునొ లేక యుపరతం బాచెలి యు,
త్తమముగఁ గాంచునొ రతిబం । ధములం జూడంగ మదిని తత్తరపడునో.

క. నీతో సమరతి యుపరతి । బాతిగ సలుపంగ లేనిభామామణికిం,
జాతుర్యము నేర్పెదుసం । కేతమునను సలిపితివి నిక్కృతి నీచెయువుల్.

అని యివ్విధముగా నడిగిన నారాజకుమారుండు తనమనంబున నిట్లు వితర్కించె. ఈమదనమాల తన తప్పుఁ గనిపెట్టుటకు కమలవతి నికుంజములోనికి వచ్చుటవలనను, ఈరేయి యీనికుంజముననుండుదునని యాకమలవతి యెఱింగియుండునట్లు నేనిప్పుడు చెప్పుటవలనను వీరందఱు కృతసంకేతులై తనకిట్లు మానహానిఁగావించిరి అని తన మనమునందు కోపభారమువహించి యున్నది. మంచిది? చతురములగు వచనముల దీనికోపం బడంచెదను అని నిశ్చయించికొని యిట్లనియె.

ఉ. వంచనసేయనీకగునె వల్లభ యంటివి నిక్కమేసుమీ,
పంచశరార్తి పెల్లగయ బాళి మనంబున నేయడంచి యొ,
క్రించుకతోపనీక మదినెక్కుడుసిగ్గునఁ గుందుకన్నెలన్,
వంచనలేనిచోఁ గలయవచ్చునె సూనశరుండు మెచ్చునే.

అది యట్లుండనిమ్ము. పెఱచేడియలు వచ్చుచున్న జాడలరసికౌఁగిలి వీడుమన్న వీడకపోతివనియంటివి. అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వినుము,

క. ననుఁ దొలుతఁ జూచి సంభ్రమ । మును సిగ్గును గదుర నీవు మొఱఁగిచనఁగ నొ,
య్యనఁ జేరవచ్చి నేసాం । పున నీకరముం గ్రహింపఁ బూనినయపుడున్.

ఉ. పాదరసంబురీతి బహుభంగులఁ జేతికిఁ జిక్క కాత్మ సం,
మ్మోదము మీరఁగాఁ దిఱుగుమోహనగాత్రిని నిన్నుఁ జూచి నే,
నాదటఁబట్టి మోవిఁ దమినప్డు చుఱుక్కున నొక్క నాభికిం,
మీఁదుగఁ జేయిఁ దార్పఁగను మీనవిలోచన కేళి నప్పుడున్.

చ. ఘనమగులజ్జ నీవు సముఖంబున నిల్వక వేతొలంగ నే,
ననువునఁ జేయివట్టి తమి నప్పుడు కౌఁగిటఁ జేర్చి యున్నత,
స్తనయుగళంబు చేత సరసంబుగ నంటుచు నేర్పుమీఱ నీ,
విని వడి వీడ్చి యూరులకు వేడ్కఁ గరంబుఁ దెమల్చునప్పుడున్.

చ. స్తనములఁ బైటఁ జార్పఁగను జక్కఁగ నీవును నొత్తుకొంచు నుం,
డిన వడినీవిఁ జార్పఁగ మది న్ననుసిగ్గుదయింపఁగాఁ దొలం,
గనుగమకించి చేలమునుగట్టిగఁబట్టికొనంగ జార్చి నే,
ననువునఁ జేయిపట్టుకొని యప్పుడు కౌగిటఁజేర్పఁ బోవుదున్.

ఉ. చేలము నేహరించుకొనఁ జేడియ నీవు వివస్త్రవైన నేఁ,
దాళఁగలేక సెజ్జకును దారిచి వల్దని నీవు పల్కఁగా,
లాలితరీతి మన్మథవిలాసరసైకవిముగ్ధచిత్తతన్,
మేలిమితో రతిక్రియను మెల్లన నిర్వతిమాలునప్పుడున్.

చ. అదె యిదె వచ్చె నెచ్చెలి యటంచును వంచనచేతఁ బల్కనే,
మదిభయమంది తత్తరిలి మానుచు నవ్వలికేగ నీవు న,
మ్మదమున మోము వంచుకొని మాటికి లేనగ వంకరింప నా,
యదనున నీవు నన్ను పరిహాసమొనర్పఁగ లేదె? నెచ్చెలీ.

చ. పలుమరు కేళిమై నిటు లబద్ధపుమాటల చేలుపోతినీ,
వలన నొయారి యట్లయని వైళమ నమ్మక యూరకుంటి యా,
చెలువయు వచ్చె ము న్నిదె చెప్పినవన్నియుఁ దప్పులైనచో,
నలనిజమైన నమ్మదురె యాత్మల నావగలాడివాక్యముల్.

అదియునుఁగాక యుపరతిఁగూడ నప్పుడు పెఱచేడియలజాడలారసి నీవు తద్రతంబు సాలించి శయ్యకు నొఱఁగినను వదలని యపరాధంబు బొక్కటి గలదు. అది సైరింపుము.

సీ. ముద్దులుగుల్కెడు మోముదామరయందుఁ గులుకులేనవ్వులు మొలకలెత్త,
బటువుచన్నుబ్బులభార మోర్వఁగలేక యలఁతిలేనడుము మసియాడుచుండ,
లజ్జాతిరేకవిలాసభాసురమగు లౌకన్నుల నరసాళ్కు వన్నెగుల్క,
విరులమాలికలతో వీడి కెందురుము నాయురముపై వ్రేలాడు చొప్పుమిగుల,
గీ. తమిని మగబాడి సల్పునీతనువివాస । మప్పుడొకక్రొత్తయైన నే నాళఁ జూడ,
కొన్నఁ బ్రాణమువోవునట్లున్న నిన్ను । విడువలేనైతి నీవు నన్వేడికొనిన.

ఇది తప్పుగాఁ గ్రహించినను సరే? లేక సూక్ష్మంబారసి తప్పు గాదని యెంచి నను సరే?

చ. కలికి రతాంతమందు వలిగబ్బిచనుంగవ యొప్పఁ గ్రమ్ముచున్,
వలపున నొక్క మోవి బలవంతముగాఁగ నొసంగి నాకు నీ,
వలఁతిగనవ్వుచుం బయిన నందముమీరఁగ ప్రాణనాథ నీ,
వలసితివేమో వీడవలదంచు వచింపుచు నుంటి వల్లనన్.

అది యలఁతిగానుండియును నాకు బలువింతయగుచు గురూపదేశమువలె నపరిత్యాజ్యమై యుండెడి. అని చెప్పిన మదనమాల యాతనిచతురవచనంబుల కలరి యావగకాని0 బైకొని కమ్మనిమోవి పానకమ్మొలిచ్చి ప్రాణనాథా జరిగిన సందర్భవిశేషమునుబట్టి యాలోచింపక నిన్నిట్లు నిడనాడితిని. స్త్రీబుద్ధి యెల్లప్పుడు మీఁదటివిషయంబుల నెఱుంగక తత్కాలసంప్రాప్తములగు శోకమోహక్రోధాదుల బయలుపఱచి తుదకు యథార్థంబు దెలిసిన యనంతరము తాఁజేసినవానిం దలంచుకొని యనుతపించుచుండునది గదా? ఏఁజెప్పిన వచనములకు మనస్సున సంతపింపకుము. నీయిచ్చవచ్చినట్లు నాతో సుఖంబులు వడయుము. అని వేడుకొనుచుం బలికిన నారాజకుమారుండు సంతసించుచు నావన్నెలాడితో ననేకవిధసరసాలాపంబులు సేయుచుఁ బునారతి సలుపఁ గడంగి యాబాలికామణిని శయ్యకుం దారిచి తత్కాలసముచితం బగుసిగ్గుచే చీరసవరించుకొనం బోయిన యాచారుహాసిని కటీతటంబున నుండువలిపెంపుదుకూలము నుపాయంబుమీఱ నపనయించి దానియనవద్య సౌందర్యలక్ష్మీవిలాసభాసురంబు లగుమనోహరాంగంబులం గని మెచ్చుచుం జెచ్చెరలు కానిపనులకుం గొన్ని తచ్చనలు సేయుచుండెడి. ఆమదనమాలయు రాజపుత్రుండు నిట్లన్యోన్యానురాగంబులెచ్చి యనేక సురతోపచారంబుల నానందమహాంబుధిం దేలుచుండుటం గాంచి యిట్టి సౌఖ్యము మన కిసివరకు లేకఁ బోయెఁ గదాయని యెంచుచు నాప్రాణవల్లభం దలంచుకొని విరహవేదన కోర్వంజాలక సంతపించుచు నాతమాలవృక్షపుఁ గొమ్మలనడుమ నొకయెడ నాకులు దట్టమై గుబురులు గొనియుండుచోట వసియించి వారల విలాసంబులు గాంచుచు నలుదిక్కులును గలయఁ బరికించుచుంటి.

అట్టి సమయంబున నొక యాఁడుచిలుక యాచెట్టు కొమ్మకు వచ్చి చేరెను. మంత్రికుమారుఁడా! ఆచిలుక ముద్దు పల్కులును, దాని సింగారంబును, దానిమేని నిగనిగలును, దానిన్నీటును గాంచిన నారతి దేవి ముద్దుచిల్కయేయని చెప్పవచ్చు. వేయి మాటలేల? దానింగాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మోహసాగరమున మునింగి దరిగానకయుండెడి అప్పుడు నేను తిర్యగ్జాతిసులభం బగునతిచాపలంబుచేత దానిసమీప

మునకుంబోయి యాచిలుకముక్కుతో ముక్కుఁజేర్చి ముద్దుగొనంబోతిని. అప్పుడా యాఁడుచిలుక మొగమియ్యక యొదిగినిలచి నన్నుంగాంచి యో రాచిలుకా నేను బహు దూరమునుండి యాకాశమార్గమున వచ్చుటంబట్టి నా ఱెక్కలు నొప్పిఁగొనియున్నవి అంగములన్నియుఁ బగిలిపోవునట్లు సలుపుచున్నవి; దప్పియధికమై నాలుక లోనికీడుచు కొనిపోవుచున్నది; ఇంక నాలుగైదుమాటలధికముగా మాటలాడుటకుఁగూడ శక్తి లేదు నేను బహుదేశములు చుట్టిచూచుచు నస్తమయమగుచోట నితరపక్షులసంచారము లేని స్థలమునుగనిపట్టి యచ్చట రాత్రులు వసించుచు మరునాఁడు బయలుదేరిపోవుట నియతము. అట్లేజరుపుకొనివచ్చుచు నీదినము ఈనగరమున ననేకస్థలములు వెదికి చూచియు నట్టిచోటుదొరకక తిరిగితిరిగి యలసి యీ పొదరింటికి వచ్చితిని ఇచ్చట నీవతికామాతురుండవై నన్నుఁగూడవచ్చుచున్నావు. లోకమునందు మార్గాయాసముచే బడలివచ్చువారికి నింటివారు ఫలమూలాదుల నాతిథ్యము సేయుదురు గాని రాఁ గానే యిట్టిపనులకు బలవంతముసేయరు. అదియునుంగాక బహుదినముల నుండి శరీర సౌఖ్యములుమాని విరక్తిచే దేహధారుణకుమాత్రమె యాహారాదులు భుజియించుచు దినమున కొకయూరుగాఁ దిరుగుచు దుఃఖవేగమున నుల్లాసములేక పరులతో మాట లాడుట కిష్టపడక యుండునట్టి నాతోసుఖము లనుభవింపవచ్చుచున్నావు! నీవలెరాజాంతఃపురమునందు రసికలగు నృపకాంతామణులకరకమలములచే లాలింపం బడుచు వారలుచేయు పోషణములచే సుఖముగఁ బెరిగి వారుచెప్పిన చమత్కార పద్యాదులను నేరుచుకొని యితరుల కాహ్లాదావహముగఁ గులుకు పలుకులుపలుకు నాఁడు చిలుకలతో గదా నీవుపొందు చేయవలసినవాఁడవు. నన్నుఁగోరుటనీకుందగునా? అనిచెప్పఁగా దాని మాటలకాశ్చర్యపడి నేను నతిత్వరితముగఁబోయి కొన్ని దొండపండ్లును కొన్ని మదర బండినమాదీఫలములును సమీపవృక్షముల నుండువానిని గొనివచ్చి యాచిలుకకిచ్చి యవి భుజియించిన యనంతరము జంబూఫలంబులం గొన్నిటి నొసంగి తద్రసం బాయాఁడు చిలుక యాస్వాదించి మార్గశ్రమను బరిహరించుకొని యాచెట్టుకొమ్మపైఁ గూరుచుండఁగా నేను దానిసమీపమునకుంబోయి ఓచిలుకా నిన్నుంగాంచినం దొల్లిరాజ కుమారికలయొద్దఁ బెరిఁగినదానివిగాఁ దోచుచున్నది; లేనియెడల నిట్టి వాక్చాతుర్యమును మనుష్యవచనములును బట్టుపడవు. అట్టినీకిట్టి దుఃఖకరమగు దశ సంభవించుటకుంగారణం బేమియో? తెల్పుము. నిన్నుంగాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మిగుల ప్రేమార్ద్రంబై యున్నది. అనియడుగుచుంటిని. మాసల్లాపములు రాజపుత్త్రుండును మదనమాలయును విని యీచిలుకలు పరస్పరమేమో మాటలాడుకొనఁ బోవుచున్నవి; ఈకథవిందము అని జాగరూకతతో నాలకించుచుండిరి. అప్పుడు చిలుక నన్నుంగాంచి యో రాచిలుకా నాకు నీవు సకలోపచారములును జేసి నేర్చి బహువచనములన్నేహితునివలె నాకష్టసుఖములకు

ఖేదమోదములొందుచున్నావు. నీకుఁజెప్పక నావృత్తాంతంబు మఱియెవ్వరికిఁజెప్పఁబోదు? అయినను విన్నవారలకు విశేషసంతాపకరమగు నాచరిత్రంబు మీవంటివారికిం దెల్పి యాయాసముఁ గల్పించుటం జేసి యేమియుపయోగమని తలంచి యూరకుండుటకు నామది తలంచుచున్నను నీనిర్బంధము నన్నిప్పుడు చెప్పఁజేయుచున్నది.

మదనమాల చరిత్రము.

ఇంతకుబహుదూరమునఁ బాంచాలదేశమునందు ధారావంతంబను నగర మొక్కటి గలదు. ఆనగరమును శూరబాహువనువాఁడు సంరక్షణము సేయుచు నాదేశమునకంతకు నధిపతియగు కాంపిల్యనగరాధిపతికి నేఁటేటం గప్పంబుగట్టుచు జనులను విశేషాదరముతోఁ బోషించుచుండును. అతనికి జయచంద్రుండును, ప్రతాపచంద్రుండునను నిరువురుకుమారులును మదనమాలయను కూఁతునుగలిగిరి. ఆకుమారు లిరువురును దగువయస్సున నుపనీతులై సాంగవేదాధ్యయనంబుచేసి ధనుర్విద్యయందు రామలక్ష్మణులవలె నొప్పుచు బాహువీర్యముచేత శత్రుభయంకరులైయుండిరి. మదనమాలయును గురువులయొద్ద వినయంబుతో సంగీతసాహిత్యములును ధర్మశాస్త్రార్థంబులుఁ నెఱింగి నాటకాలంకారాదులయందు శారదయేయనియు రూపమునందు నిందిరాదేవియేయనియు నాదేశమునందు బ్రసిద్ధికెక్కెను.

ఉ. పల్కులు చిల్కపల్కు లలబంగరుబొమ్మయొయారిచూపులా,
చిల్కలకొని తత్తడీవజీరునిముక్కులు మేనికాంతులా,
కల్కిపసిండితళ్కులు నిగారపుఁబున్నమచందమామయా,
కుల్కిమిటారిబోటి తెలిగోము మొగంబు నిజంబు సెప్పెదన్.

సీ. కనులెత్తి చూచెనా కలశపయోనిధియలలటు వీచినయట్టులుండు,
రక్తిమైబల్కెనా రాజకీరావళుల్ చెలఁగి పల్కినయట్లు వెలయుచుండు,
సరసత నవ్వెనా శారదచంద్రికాపటలు పర్వినయట్లు వన్నెగుల్కు,
లీలమైనడిచెనా బాలమరాళంబు లనురక్తిఁ దిరిగినయట్టులుండు,

గీ. నగకాంతులుపర్విన నచటనచట। హాటకద్రవములుస్రగ్గినట్లులుండు,
కన్నెసింగారమెన్న నాకమలగర్భ। నకును శక్యంబుగాదని నమ్మవచ్చు.

మఱియు నాకన్నియ యష్టాదశవర్షీయయయి యనన్యసామాన్య రూపరేఖావిలాసంబుచే జూపరులకత్యాశ్చర్యంబుఁ గల్పించుచు నఖిలములగు నలంకారభేదములందును

ఛందశ్శాస్త్రమునందును, నాటకములయందును, రసవిభేదములలోను, తనతో సాటి భూలోకములలేరని సకలవిద్వజ్జనులు స్తుతియింపఁ జతుస్సముద్రముద్రితధరామండలంబు నందుఁ బ్రసిద్ధికెక్కెను.

అదియునుంగాక తనభక్తివిశ్వాసములకు వశగతలై పెక్కండ్రు పెక్కు దేశములనుండియే తెంచి కాపాలిక, బౌద్ధ, క్షపణక కాంతలు మిగుల వృద్ధలగు వారును పరివ్రాజికలును తనసరసనవసించుచు నప్పుడప్పుడు సమయోచితకథాలాపములు సెప్పుచుండనందుఁ దత్తద్దేశరాజకుమారుల నీర్యౌదార్య గాంభీర్య ధైర్య సాహసవిద్యావైపుణ్యాదులనడిగి తెలిసికొనుచుండు.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు మధ్యాహ్నసమయమునఁ దనయింటి కేతెంచినయొక్క కాపాలికకాంతం గాంచి భక్తిపురస్సరంబుగ నమస్కరించి తగువిధులంబూజించి యన్నపానాదులఁ బరితృప్తంజేసి సుఖశయనంబునం బరుండియుండు నాయమపాదంబులు తన తొడల పైనిడికొనియొత్తుచు నామదనమాల వినయముతో నిట్లనియె. ఓయమ్మా మీరు సకలదేశములు సంచరించుచు నచ్చటచ్చటనుండు భూపాలకుమారకులను శౌర్యధైర్యాది సంపన్నులనుగాంచి యున్నారుగదా? వారలలో నత్యధికుండును సాహిత్యవిద్యాపారంగతుండునునగు రాజకుమారుండు గలఁడేని యెఱింగింపుఁడు అని ప్రార్థించిన నాకాపాలికి యిట్లనియె. ఓమదనమాలా నీవడిగిన ప్రశ్నమునకు మనంబున చాలసంతసించితి. నీచేయు పరిచర్యకు మిక్కిలి ప్రియంబంది నేను భవదీయరూపలావణ్యా దులకుం దగిన యొక రాజకుమారుని నీకుం దెల్పఁగోరి నోరెత్తఁబోతిని. ఇంతలోన నీవె నన్నడిగితివి. మంచిదయ్యె. ఇదిగో యీచిత్రఫలకంబుం జూడుము. ఇదియె యారాజకుమారుని యాకార రూపరేఖాదులకు నద్దంబయియున్నది. అని తనయోగపట్టికలో నంతర్హితంబై యున్న యొకచిత్రఫలకంబుందీసి చూపెను.

సీ. తరుణాబ్జపత్రనేత్రప్రభామోహనమందహాసాననసుందరుండు,
ఆపీనవిపులబాహాంతర పరిలంబినవరత్నహారఘనప్రభుండు,
పరిపీనకరికరపరిఘాద్యుపమబాహుచుంబితజానుభాగయుతుఁడు,
తప్తహాటకకాంతిధళధళత్తారుణ్యలక్ష్మీశుభాంగవిలాసతనుఁడు,

గీ. లలితసౌభాగ్యరేఖావిలాసరాశి। ధైర్యగాంభీర్యశౌర్యవిద్యాఘనుండు,
నభినవోద్భూతమన్మథనిభుఁడు నైన।భూపతికుమారుఁడొకడందుఁబొలుచుచుండె.

అట్లతిమనోహరం బైనరాజకుమారునియాకారంబుం గాంచి యామదనమాలయు తనహృదయంబున నచ్చెరువందుచు నాచిత్రఫలకంబుఁ దనచేతికందుకొని యోభగవతీ యితండేదేశపు రాజకుమారుండు? ఈతని యాకారాదులంగాంచినం జతుస్సముద్ర

ముద్రితంబగు ధరామండలము నేలంగలఁడని తోఁచెడిని; సవిస్తరముగ నాకుం దెలుపుమన నాకాపాలికియు నో మదనమాలా యితఁడు చిత్రకేతననగరమునకు రాజైన శత్రుంజయుని కుమారుఁడు. మదనమోహనుఁడని యితనికిఁ బేరు. ఈతని గుణగణంబులు వర్ణింప సహస్రముఖుండగు నాదిశేషుండైనను శక్తుండు గాఁడు. "ఆకారసదృశప్రజ్ఞః" అన్నట్లు బుద్ధిచాతుర్యమునుగూడ నాకారమున కనుగుణమయి యుండును. అవియన్నియు నట్లుండ నఖిలవిద్యాపారంగతుండై యుండు నితనికి సాహిత్యకళారహస్యంబు ముంగొంగుబంగారము. నిన్నుం గాంచిన యప్పుడె యీ రాజకుమారుండును నాకు హృదయసన్నిహితుండయ్యె. నేను దేశములు పెక్కులుచుట్టి చూచుకొనుచుం బోవుచుండి యీనగరమున కేగి యీ నాగరికులవలన నతని సౌందర్యాదులు విని యొకనాఁడు తద్గృహంబునకుం జని సత్కృతులం బడసి యాతని యెడం గలిగిన ప్రీతిచేత నీపటంబున నా రాజకొమరుని యాకారంబు వ్రాసి యుంచుకొని యప్పుడప్పుడు గాంచుచున్నాను. అని చెప్పిన మందారమాల యేమియు ననక కుచకుంభంబులపయిం బులకలు గ్రమ్మ నానందబాష్పంబులు కన్నులనిండి పర్వ మైదీవెఁ జిఱుచెమటలు గలుగ నూరక చూచుచుండఁగా నాకాపాలికి తనలో నీరాజపుత్రి యీ కుమారునియందాసక్తిఁ జెందియున్నట్లు తోఁచెడిని; దీనియొద్ద నీపటంబుంచి పోవుటయే మంచిది; యని యాలోచించి యా మదనమాలతో నిట్లనియె. ఓకన్యకామణీ నీవు కనుఱెప్ప వేయక యీ రాజకుమారునాకారంబుం గాంచుచుండుటం బట్టి యీతనియందు నీకనురాగంబు విశేషించినట్టులవగతంబైనయది. ఇది యెల్ల శ్రేయంబులకు మూలంబు. ఈఫలకంబు నీయొద్దనయుండనిమ్ము. ఇది నేను నీయెడల నచ్చి యిచ్చినది; గానం గైకొనుము. నిషేధింపకుము. అని చెప్పి యాకాపాలికి మదనమాలకుఁ దాఁగొని తెచ్చిన చిత్రఫలకంబిచ్చి యా రాజపుత్రిచేతఁ బ్రార్థింపబడి యానగరంబున వసించుచు ననుదినమును గన్యకాంతఃపురమునకు రాకపోకలు సేయుచుండె.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు శూరబాహువు సమస్త సామంత మంత్రి పురోహిత పౌరవర్గంబుతోడఁ గొలువుకూటమునం బేరోలగంబున్న యవసరమున నచ్చటికిం బ్రతీహారి వచ్చి జోహారుచేసి దేవా! కాంపిల్యనగరాధిపతి యగు జయవర్మమహారాజుగారియొద్ద నుండి తత్పురోహితుం డగు బ్రాహ్మణవరుండు వచ్చి తమదర్శనంబుకొఱకు మొగసాలయందు గాచియున్నవాఁడు. ఆజ్ఞానుసారముగఁ బ్రవర్తింతుననఁగా శూరబాహువును మిగుల భయభక్తులతో నాసనంబు విడిచి లేచి నిలువంబడి సమీపముననుండెడి విప్రవర్యునిం జూచి అయ్యా మీరలేగి యాజయవర్మమహారాజుగారిపురోహితునిం దగువిధంబున సత్కరించి సభాస్థలంబునకుం గొనిరండు అనిన శూరబాహుని పురోహితుండును వల్లెయని లేచి యా ప్రతీహారితోఁ జని యగ్నివలెం బ్రజ్వలించుచుండు బ్రహ్మతేజంబున

నొప్పుచున్న పాంచాలాధిపతిపురోహితునిం గాంచి నమస్కరించి యాతిథ్యమిచ్చి గోవు నొసంగి కైదండ యిచ్చి తోడుకొనివచ్చి తనికిసమీపమున నమర్పంబడియున్న మణిమయాసనంబుపైఁ గూరుచుండనునిచిన రాజు నమస్కరించి తదాజ్ఞచేనుపవిష్టుండయ్యె. అనంతరము మంత్రిమొదలగువారును తత్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండిరి. ఇట్టులొకింత తడవు జరిగిన యనంతరము శూరబాహు వాపురోహితునింగాంచి యిట్లనియె. ఓవిప్రవర్యా కాంపీల్య నగరాధిపతియగు జయవర్మమహారాజు సేమంబుగనున్నవాఁడే? అతండు మాయెడల దయారసంబుతోఁ బ్రవర్తించుచున్నాఁడుగదా? సకలసామంతరాజులు నాయనకుఁ బ్రతిసంవత్సరము నంపవలసినకప్పములు సమయముతప్పక పంపుచున్నారే? దేశమునం బ్రజలు నిరుపద్రవంబుగ సుఖించుచుండుదురుగదా? ఇప్పుడు నాయొద్దకుందమరి నంపుటకుం గారణం బేమియో? తేటపడ నెఱింగించిన నవ్విధానంబునం బ్రవర్తింపంగలవాఁడను. అనిచెప్పఁగా నాపురోహితుండును సంతసంబుతో నోరాజా జయవర్మ క్షేమంబుతోడనయున్నవాఁడు! సామంతరాజు లాయన పేరువలఁచినయంత మాత్రమున నులికి తమ తమ కప్పముల మునుమున్న పంపుచున్నవారు. తదీయబాహుసాలంబున మహాగుప్తినొంది జనులు నిత్యసంతోషమున నొప్పుచున్నవారు. ఆజయవర్మ మహారాజు నీతోబహుదినముల నుండి సఖ్యంబుపాటించుచు నిప్పుడు సంబంధమును బాటింపఁగోరి యున్నవాఁడు. మీయిరువురసంబంధము సర్వజనశ్లాఘనీయంబై యుండుననుటకు మీమీయభిజనంబులును సుగుణసంపత్తియును శౌర్యధైర్యాదిగుణగణనీయతలు నొండొరులకు సమానంబులై సాధుజనశ్లాఘనీయంబులుగనుండుటయె నిదర్శనంబు. సంపదయన్ననో యఖిలదేశవిభులసంపద కధికమయి కుబేరునికి సాటియయి యొప్పుచున్నయది. అదియునుంగాక మీయింటికివచ్చి యతిథిసత్కారంబులువడసి యప్పుడప్పుడు కాంపీల్యనగరమునకేతెంచిన విప్రవర్యులవలన నీతనూజాత యగుమదనమాలరూపరేఖాతిశయములు విని తనకు నా కన్యారత్నమును సర్వాంతఃపురప్రధానమహిషిఁగా జేసికొనందలంచియున్నవాఁడు. ఈ సంబంధమునుగుఱించి మేము మీకు విశేషముగ నుగ్గడించవలసినదేమియును లేదు. సర్వంబునీవయెఱుంగుదువు. చక్రవర్తియగు నాతనితో సంబంధముసల్పిన నీకు పాంచాలదేశపు రాజులందఱును వశగతులయి ప్రవర్తింతురు. నీవును స్వతంత్రరాజవగుటయుఁగాక యా చక్రవర్తికి సమానుఁడవుకాఁగలవు. శ్లో॥ కన్యాకామయతేరూపంమాతావిత్తంపితాశ్రుతం। బాంధవాఃకులమిచ్ఛంతి,, యన్నట్లు కన్యకచూచి కామించందగిన నవయౌవనమనోహర మగురూపసంపత్తియుఁ; దమకూఁతురు సౌఖ్యపడవలయునను కోరికతో మాతృజనము మనోరథించెడి ధనసంపదయుఁ; తనకంటె నధికునితో సంబంధము చేసితిమిగదా యనునభిమానము పాటింపందలంపు

గలవాఁడగుటవలన తండ్రిగోరెడి గొప్ప ప్రసిద్ధియు; బంధుజనములు శయనాసన భోజన లీలాసరసాలాప ప్రముఖములు తమకంటెఁ దక్కువయగు వానితో సలిపిన నవమానంబు దప్పక గలుగునని యభిజనంబును ముఖ్యముగఁ గోరుచుండుట సిద్ధముగదా? అట్టిమహాకులప్రసూతియు నాజయవర్మకు గలదనువిషయంబు నేనుపన్యసించి నీకుఁజెప్పనక్కరలేదు. అయిన నిప్పుడు శ్లో॥ మృష్టాన్నమితరేజనాః,, అన్నట్లు మీరునువారును సంబంధముచేసికొని యపరిమితానందాంబుధిం దేలుచుండఁ దత్పాణిగ్రహణ మహోత్సవంబుంగాంచనేతెంచి మీయిడినభక్ష్యభోజ్యాదిసంపన్నంబగుమృష్టాన్నంబు భుజియింప మావంటివారగునితరులెల్ల మిక్కిలిమక్కువ గల్గియున్నవా రనువిషయంబె యిప్పుడు మీతో మందలింపవలసియున్నది. అని చెప్పఁగావిని శూరబాహువు పురోహితునింగాంచి యోవిప్రవర్యా మీరలుపన్యసింపవలసినవన్నియు నుపన్యసించితిరి. జయవర్మకును మాకును సంబంధముకలిగెనేనియది సకల జనశ్లాఘనీయంబై యుండు ననుటకు సందియంబులేదు. లోకమునం గొందఱు తమతమ కన్యకలు పసితనంబున నుండఁగానే యభిజనరూపవిద్యాసంపదలు గలిగియుండు కుమారులకిచ్చి వివాహముచేయుచున్నారు. అట్లుకాక కన్యకలుబుద్ధియెఱింగి యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానముతో నొప్పుచుఁ దారుణ్యమునిండారి యయ్యాజానపదులవలన నాయారాజకుమారుల శౌర్యధైర్యాది గుణములెఱింగి ప్రమాణాంతరంబులచేత వానినిక్కువంబు తెలిసికొని తామైవరించిరేని పిదప వివాహంబుచేసియిచ్చుట మాకుంగులక్రమాగతంబు. కాన నాకూఁతు నభిప్రాయం బెఱుంగక జయవర్మకిచ్చెదనని యేను దృఢముగఁ జెప్పంజాలను. ఆతనియందు నాకొమార్తె కభిప్రాయంబుగలిగెనేని మిగులసంతోషము. లేనియెడల నిందు మమ్ము నిర్బంధించుటవలన నుపయోగములేదు. ఆమెయభిప్రాయం బెట్టిదియొ? మీరు నాతోఁ గన్యాంతఃపురమునకేతెంచెదరేని వెల్లిదము. అనిచెప్పి సభచాలించి యాపురోహితునిందోడ్కొని కన్యకాంతఃపురంబునకుంజనియె. అంతకుముందె చేటీజనసమాహూతయైవచ్చియున్న యాశూరబాహుని పట్టమహిషి యగుజయమాలిని యెదురేగుదెంచి భక్తిపురస్సరంబుగ నాపురోహితునకు నమస్కరించి యాతిథ్యంబొసంగి ప్రాణనాథునిం గైదండయిచ్చికొనిచని యిరువుర నర్హాసనాసీనులంగావించి యొకచేటిక నాబ్రాహ్మణునికివట్టివేరువీవనచే విసరునట్లొనరించి తానును దనపెనిమిటిసమీపముననిల్చి నవరత్నములుచెక్కియుండుకాడగల యొకసురటింగొని విసరుచుండెను. అప్పుడు మదనమాలయు సర్వాభరణభూషితయై తనకుం బ్రాణపదం బగునన్నం దనచేతిపై కెక్కించుకొని యక్కడకువచ్చి భక్తిపురస్సరంబుగ బ్రాహ్మణునికి తండ్రికిని నమస్కరించినిలచె. అప్పుడు శూరబాహువు తనకూఁతుతో నిట్లనియె. ఓకుమారీరత్నమా మన

పాంచాలదేశపుచక్రవర్తియగు జయవర్మమహారాజు నీగుణగణంబులువిని నిన్నుంబరిణ
యంబుచేసికొనందలంచి తనపురోహితుని రాయభారముగాఁ బంపియున్నాఁడు; ఇందు
నీయభిప్రాయంబేమిరా యెఱుకపఱుపుమని నాకన్యారత్నమునుసిగ్గుచేఁదలవంచుకొని
అయ్యా తమతమకన్యకాజనమునకు జననీజనకులు ప్రభువులు గదా? శ్లో. పితారక్షతికౌ
మారేభర్తారక్షతియౌవనే। రక్షంతివార్ధకేపుత్రాః నస్త్రీస్వాతంత్ర్యమర్హతి= అనునీతి
శాస్త్రము స్త్రీలను తారుణ్యమువచ్చువఱకుఁ దండ్రియు; తారుణ్యము సంప్రాప్తమయిన
యనంతరము భర్తయుఁ; దారుణ్యము గడచిన యనంతరము పుత్రులును రక్షింపవలసి
యుండునని తెల్పుచున్నది. మఱియు స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్య మొకప్పుడును లేదుగదా.
అట్లుండనన్నడుగవలసిన దేమున్నది. అనియనుచుండఁగా నాయమమాటలనాక్షేపించి నడు
మనేనిట్లంటిని. ఓరాజా ! నామనవి వినుము.

సీ. బాల్యంబువీడి సంప్రాప్తయౌవన యగునబలామణికి లజ్జ యధికమందు,
రందు పెండిలికథ లడిగిన తమభావ మించుకయైన సూచింపరండ్రు,
తనమనోవర్తి యాధవు నెన్నివిధముల నడిగిన పరులతో నాడరండ్రు,
శౌర్యగాంభీర్యాదిసంపన్నుపై నాస నంతరంగంబున నందురందు,

గీ. రవియ కాలక్రమంబుగ నంగకముల । సుభగతరమారవేదనావిభవసూచి
తస్రభాపాండుత్వాదివిప్రలంభ । ములఁజతురలైన సఖులకుఁ దెలియునండ్రు.
కాన నిప్పుడీ తన్వంగియభిప్రాయం బెఱుంగుట దుర్లభంబు. మఱియును.

క. తరుణులభావ మెఱుంగక । వరు నొక్కనిఁ గూర్చి రేని వనితలు లోనం,
గర ముమ్మలించుకొందురు । ధర కన్యకభావ మెఱుఁగఁ దగు జనకునికిన్.
అదియునుంగాక.

గీ. తానుగోరినట్టిధవునికి న్యక యన్య । వరునికిచ్చెనేని వనిత వెతలఁ,
దగులు; నట్టితల్లిదండ్రులు తనకూఁతు । కపరిహార్యులైనయరులు గారే.
అంతియకాదు. లోకసాధారణం బగువిషయం బొకటివిమందలించెదవినుము.

సీ. రమణికిఁ గుచకోరకము లురంబునఁ దోపఁ బతివాంఛ తోడనె పైకిఁదోఁచు,
వెలఁదికి మైదీఁగె విస్తరిల్లుచు రాఁగ కోరికల్ తోడనె గోలుకొనును,
సతి కవలగ్నంబు సన్నగిల్లుచునుండ సరగున ధైర్యంబు సన్నగిల్లు,
బాలకుఁ బిఱుఁదులు బటువులై కనుపట్ట రతివిభేదజ్ఞానరక్తి ప్రబలు,

గీ. నభినవోద్భూతయౌవనలైనకన్నె । లకు మనోభవతాపంబు ప్రకటమగును,
నదియు లజ్జాయవనికాభ్యంతరంబుఁ । బాయఁగా లేకక్రన్నన బయలుపడవు.

గాన నీసుతారత్నంబునకు నంతరంగంబునం గాంతవిషయానురాగంబు పదంబిడి యున్నయది. అభిజనవిద్యావిశేషవినయగాంభీర్యాదిగుణయుక్తగావున నీయమయను రాగంబే కాలంబనంబై యుండును. ఆయాలంబనంబైన పురుషుండు నతిమనోహరుండును రూపయౌవనలక్ష్మీవిభాసురుండును గులీనుండునై యుండునని తలంపుము. వినుమీయింతికి,

సీ. రాగంబు హృదయాంతరంబునఁ జూపట్ట గండపాళుల హెచ్చెఁ బాండిమంబు,
మది మనోరథము లమందమై పర్వెడ నడలలో మాంద్యంబు గదలుకొనియె,
మగనిపై వాంఛలు తగురీతిఁ బెంపొందఁ గార్శ్యంబు దేహానఁ గ్రమ్ముకొనియె,
సంకల్పములయందు సరసునిరతిగల్గ విషయాంతరంబుల విరతి గల్గె,

గీ. నభినవాగతతారుణ్యానిభవధూత। గళితధైర్యహృదంతరగహ్వరమున,
నళినబాణుఁడు దాచియున్నాఁడు రాచ। కొమరు నొక్కనిగాంభీర్యగుణవిభూషు.

చ. జనకుఁడు సూపునట్టిపతి సారసబాణుఁడు సూపినట్టియా,
ఘనుఁడగుభర్తకంటె నధికత్వముఁ జెందఁడు గానఁ దండ్రియున్,
సునిశితబుద్ధియే యయిన సూనశరుం డెఱిగించినట్టివా,
నినిఁ గొనితెచ్చి పెండిలి వినిశ్చితరీతినిఁ జేయమేలగున్.

అనియిట్లు సెప్పిన నన్నుంగాంచి నావచనములకచ్చెరువందుచు నాశూరబాహువు మందహాసంబుతో నోచిలుకా నీవు సెప్పినమాటలన్నియు యుక్తియుక్తంబులయి వెలయుచున్నవి. ఇంతవరకు నుపన్యసించినరీతి నింకొక్క విషయంబును నిస్సంశయంబుగ నుడివెదవేని చాల మేలుచేసినదానవౌదువు. అదియేమంటివేని మన మదనమాల హృదయాంతరవర్తి యగుకుమారుం డెవ్వరుండో యెఱుంగుదువేని తేటపరచునది. అని యడిగిన నేను నారాజచంద్రునితో నిట్లంటిని. ఓమహారాజా నన్నింతదూరంబడిగెదవు. తెలిసినంతదనుక విన్నవించెదను. మన మదనమాల యొకకాపాలికియిచ్చిన చిత్రఫలకంబుఁగాంచుచుండుటవలనం జిత్రకేతననగరాధిపతికిం గుమారుండైనమదనమోహనునిపై యాశఁగొనియున్నది. యని సూచితంబైయుండెడిని. ఆకాపాలికి యిచ్చినచిత్రఫలకంబును ఆరాజకుమారునిరూపమమరియుండుదాని నొకనిముషంబైన నెడబాయదు. అది యీమెచేతికందినది మొదలు.

గీ. చెలులతో మాటలాడదు కలువకంటి। చిలుకలకుఁ బద్యములు సెప్పఁజేర రాదు,
రాజహంసములకు నడల్ రక్తిఁగఱప। దెంత యడిగిన నుత్తర మిడదు మాకు.
అదియునుంగాక.

సీ. ఒకవేళఁ గుచకుంభయుగముపైనిడుకొను నొకవేళ మోమున నొత్తుకొనును,
ఒకవేళ ననిమేషయుక్తిమైఁ గనుగొను నొకవేళఁ గౌఁగిటనుంచుకొనును,

ఒకవేళఁ బ్రణతయై యోలిఁ బ్రార్థనసేయు నొకవేళ రతికేళి నురవడించు,
నొకవేళ నునుమోవి నొగి నొక్కి గమకించు నొకవేళ విరహార్తి నొల్లఁబోవు,
గీ. మఱియు నొకవేళ నేకాంతమందిరమున । సరసమాడును నేస్తకాఁడురకయున్న,
మోడితోఁ జూచు నీరీతి మోహనాంగి । చిత్రకాంతునితోఁ లీలఁ జెలఁగుచుండు.

అవి చెప్పిన విని రాజును మనంబున సంతసించుచుఁ దనదేవిం గాంచి యోజయమాలిని యీచిలుక తెలిపెడియన్నియును యథార్థంబులయి యుండునవియే? యని యడిగిన నారాణియు మందహాసముతో నట్లుకాదేని యీచిలుక యిట్లేల యుపన్యసించునని పల్కఁగా సిగ్గుచేతఁ దలయెత్తలేక తనవిషయములన్నియు బట్టబయలుసేయు చిలుకపైఁ గోపగించుకొని గురుజనసవిధంబుగాన నేమియుసేయనేరక యూరకయ తనలోఁ దానమ్మాలికముపమంతనకూఁతు నేమియు నడుగలేక రాజును పురోహితునింగాంచి యోయయ్యా విషయమంతయు మీహృదయమునకువచ్చిన యదియే? జయవర్మకు వృత్తాంతము విన్నవించి మాయందుఁ గరుణారసము గలిగియుండునట్లు సేయుఁడు అని చెప్పియావిప్రునికి జాంబూనదాంబరాభరణాదులు బహుమానంబుగానొసంగి యంపివేసెను. ఇవ్విధముగ నాపురోహితునింబనిచి రాజు ఆనాఁడు జయమాలిని యుండునంతఃపురంబునకుంజని యందునాహ్నికకార్యములు జరిగించుకొనుచుండె. మదనమాలయు తనగురుజనంబు తననగరు బాసి చనినతోడనె నాయొద్దకువచ్చి నన్నుం జూచుచుఁ జూచిన నేనును ప్రియసఖీ నాపైఁ గోపగించుకొనకుము. మీతండ్రి యడిగినప్పుడు నీకేమియు ననలేక సిగ్గుపడుచు మనోగతంబు సెప్పలేకయుంటివి. ఇట్టిసమయముల సమీపమున నుండు ప్రియసఖి కన్యకామణికింగలసాధకంబులు పరిశీలించుచు సమయోచితంబుగ నాయమయభిప్రాయంబు వెల్లడిసేయవలయును; అట్లుసేయనినాడు దానికింగలుగు బాధలు సూచి సంతపించు. ఇప్పుడు నీయభిప్రాయంబు వివరింపనైతి నేని యీపాంచాలదేశపుచక్రవర్తికిచ్చిపరిణయంబుసేయ నీజనకుండు యత్నింపకమానఁడు. ఇది నీకనిష్టంబు గాన నిట్లుచేసితి. ఇందేదైన నీకనిష్టంబుగలదేని నన్ను శిక్షింపుము. అని చెప్పిన నామదనమాలయు నాయందు మిగుల సంతసపడుచు నోచిలుకా నీవు సమాచారము గురుజనసన్నిధియందు విన్నవించుటచేఁ గొన్నికార్యముల కనుకూలతయుఁ గొన్నికార్యములకుఁ బ్రతికూలతయు సంభవించును. నేను మదనమోహనునియందు అనురక్తనైయున్నదాననను టవిని పాంచాలదేశపుచక్రవర్తి మనకప్రియంబుసేయకమానఁడు. ఇది ప్రతికూలము. నాతండ్రియు శీఘ్రముగ నన్నా మదనమోహనునికిచ్చి వివాహంబుసేయఁ బ్రయత్నించు. ఇది యనుకూలంబు. నన్నుఁ బాంచాలాధిపతికియ్యం బ్రతిజ్ఞచేయకమునుపె నాతండ్రికిది యెఱింగించుట మేలని యిట్లుచేసితివి. రాఁబోవునసర్థకంబుం జింతింపనైతివి. ఇంక

నీవిషయంబునం దామసించినఁ గార్యంబు చెడును. శత్రుంజయునికుమారుం డగుమదన
మోహానునికీవృత్తాంతము విన్నవించి యతిత్వరితగతి నాతనినీనగరమునకుం దోడ్కొని
రావలయును. ఇందుకుం దగినవార లెవ్వారో? మనంబునకు రాలేదు. ఏమిసేయుదును
అనిచెప్పఁగా నప్పుడు నేనిట్లంటిని. ఓమదనమాలా భవదీయప్రాణనాయకునిందోడ్కొని
వచ్చుటకు నన్నుఁ బంపుము. వేగిరంబచని యతనికి నీవృత్తాంతం బెఱింగించి తోడితెత్తును.
అనఁగా నా రాజకూఁతురు చిలుకా నీవు మదనమోహానునికిం దగినసమయోచితాలాప
ములు వచించి యాతనికినాయెడలఁ గరుణజనియింపం జేసి యిచ్చటకుం గొనివచ్చుటకు
సమర్థురాలవే? అయినను ఒంటరిగానిన్నింతదూరము పంపుటకు నామనంబొల్లదు. సకల
జననయనవిలోభనీయంబగునీయాకృతిం గాంచిన నెల్లవారును నిన్నుపట్టికొని బంధింపఁ
దలంపకమానరు. నీవిల్లువిడిచి పోయినది మొదలుకొని మరలనాచేతికి దొరకువరకును
ప్రాణంబులుతల్లడపడుచుండును. అనఁగానందుకు నేను రాజపుత్త్రీ నీవుచెప్పినదిసత్యమే?
అయినను నేను నాచాతుర్యము మెఱయ నెవ్వరికి నగపడకుండంజని యాతనికి వృత్తాం
తము విన్నవించి వేగిరంబవచ్చెద. అనిచెప్పిననందుకొడంబడి యారాజకొమారిక మం
చిది? నీవిటులచేతఁ జిక్కకుండఁ దప్పించుకొనిరాఁగలదాన వనుటకుసందియంబులేదు.
అయినను స్త్రీజాతియొంటరిగాఁ జనగూడదుగాన బహుదినములనుండి నీకు భర్తఁగాఁ
జేయవలయునని నేనత్యాదరముతోఁ బ్రాణపదంబుగఁ బెంచుచు వచ్చుచున్న కల
కూజితం బను రాజకీరమును నీకుసహాయముగాఁ బంపెదను. దానితోఁగూడ నేగి నీవీ
కార్యంబును నెరవేర్చుకొనిరమ్మ. అనిచెప్పిన నేనుసిగ్గుచే నేమియుననక యూరకుం
డఁగా నామదనమాలప్రాణసఖి యగుమకరికయనునది యామెతోనిట్లనియె. ఓప్రియ
సఖీ నీవొకించుకయైన నాలోచించక పలుకుచున్నావు. మనకలకూజితము ఈచతురిక
చక్కఁదనమును చాతుర్యంబును మనముగ్గడింపఁగావిని దీనియందు మరులుగొనియున్నది.
అంతియకాదు! దీనినెప్పుడెప్పుడు కనుగొందునాయని దినమొక్క యుగముగాఁగడపు
చున్నయది. అదియిట్లుండ నీవు కొన్నిదినములకుముందొకనాఁడు సాయంసమయమునఁ
గలకూజితముండుపంజరమునకు సమీపించి యనేకవిధము లగుచమత్కారవచనములు
సెప్పినను అదియేమియుఁబలుకక కేవలము చింతాక్రాంతంబై యుండుటఁగాంచి
సమీపమున నుండునావలన నీకీరమహారాదులయం దిచ్ఛమానియుండుటయెఱింగి విర
హపాండురం బగునారాజకీరముశరీరమును గాంచి నాతో ఓమకరికా ఈశుకము చతురి
కయం దత్యంతానురాగంబు జెంది మదనవేదనఁ దాళంజాలకయున్నట్లుతోఁచెడిని. మన్మ
థునికి బాణంబులు మాత్రమే విషమంబులుకావు. చర్యలును విషమంబులేకాన నుపే
క్షింపందగదు. ఈకీరంబులకుం బరస్పరానురాగంబు కలుగుటకైకదా మనము కలకూజి

తమగుణములు చతురికయొద్దను చతురికగుణములు కలకూజితమునొద్దను బ్రతిదినము నుపన్యసించుచుంటిమి. ఇదివరకవియొండొరులముఖంబులు గాంచుకొన్నవిగావు. ఒక మంచిముహూర్తంబు విచారించి యీరెంటికిం బరిణయమహోత్సవంబు బహువిచిత్రముగ జరిగింపవలయును; ఇఁక నాలస్యముచేయంగూడదు. అని చెప్పియుంటివిగదా? అట్టికలకూజితమును ఈచతురికతో బంపితివేని నీకార్యమయిన యట్లేతలంచవలయును. ఒకవేళ యిది యొకించుక నీమీఁదిమక్కువచేతఁ గొంతదూరంబరిగినను కలకూజితంబు మనోహరము లగునుద్యానములను త్రోవలోఁగాంచి వానియందు నీచిలుకనడ్డగించి యడ్డగించి వలరాచపనులఁగాలంబుఁగడపుచు శరీరంబెఱుంగక విహరించుచుండును. ఇంతియకాక మదనమోహనునికి ఈవృత్తాంతంబు సెప్పుట కింతదూరంబు సనవు. అని చెప్పఁగా మకరికావచనంబులువిని మదనమాల కొంచెమాలోచించి మకరికంగాంచి యోసఖీ నీవుచెప్పినదిసరే; ఇందుకొక యుక్తిచేయవలయును. అదియిప్పుడ నీకుం దెల్పెదను. కలకూజితముండుపంజరముం గొనిరమ్ము అనిన నామకరిక యట్లుచేయ మదనమాలయు నన్ను నాకలకూజితమునుగాంచి యోశుకములారా మీరిరువురు నెచ్చోటనునిల్వకచని చిత్రకేతనపట్టణమున నారాజకుమారునింగాంచి నావృత్తమువిన్నవించి యాతనిందోడ్కొని వత్తురేని మీయిరువురకును నవరత్నహారములు మొదలగునాభరణముల నలంకరించి వచ్చిననాఁడె మహోల్లాసకరంబుగ బరిణయమహోత్సవంబుఁ జరిగింతును. నాకు బహిశ్చరంబు లగు ప్రాణంబులుగాఁ దలంతును. నా కాంతునిగొని తెచ్చియియ్యక మీరిరువురును నొకవేళఁ బరస్పర మనురాగానుకూలముగఁ బ్రవర్తింతురేని మీమొగంబైనఁ గాంచను. అట్లు మీరు ప్రవర్తించితిరేని నామీఁద ఆనయున్నది. నా ప్రాణములచేత శపియింపంబడుదురుగాక. మీరిరువురును పంజరములోనున్నవానిఁగాఁ దలంచుకొని రాత్రులయందు వేర్వేఱుస్థలములంబరుండుచు నొకటితో నొకటి విశేషముగఁజేరి సరసాలాపాదులు సలుపక పోయి కార్యముసాధించుకొని రావలయును. అనిచెప్పి మకరిక తెచ్చియిచ్చుశర్కరలును పండ్లును భుజియింపంజేసి పంజరములు దెఱచి యాశుకమును నన్నువదలిపెట్టెను. మదనమాలయడిగిన యాజ్ఞకు భంగంబుగల్గకుండ మేమిరువురమును చిత్రకేతనపట్టణపుమార్గమునంబట్టితిమి. దానితోఁగూడ నేనును నాతోఁగూడనదియును పోవుచున్నారమని యంతమాత్రమెఱుంగుదుమంతెకాని యొండొరులంగన్ను లెత్తియైనంజూచుకొన్న వారముగాము. ఇట్లుచని కతిపయదినములకానగరమునకు సమీపముననుండునుద్యానమునంజేరి కొన్నిఫలములు భుజియించి పథశ్రమంబు నపనయించుకొనుచుండఁగా నచ్చోటికి సమీపమునఁ బెక్కండ్రు కాంతామణులు చేరిమాటలాడుట వినంబడిన మేమక్కడకుంజని యొకచోట నొకకొలనికెదుట

నతిమనోహరముగఁ గట్టంబడియుండు దేవాలయంబుం గాంచి యద్దాని వాకిటను సువర్ణ ఘటంబులం దత్సరోవరనీరంబులు గొని తెచ్చువారును పుష్పఫలపత్రసముదయంబులు గొనియందిచ్చువారును మఱియు ననేకవస్తుసంభారములు మోచుకొని వచ్చువారునై తిరుగుచున్న కన్యకామణులం గాంచుచు నాగుడిలోనం బ్రవేశించితిమి.

అచ్చోట నొకరాజమహిషి నిందుధరుసుందరికిం బురోభాగంబునం గూరుచుండి బ్రహ్మాసనస్థితయై నేత్రములు ముకుళించి స్ఫటికాక్షమాలికను హస్తంబునంబూని జపియించుదాని నొక్కతెం గాంచితిమి. కొంతసేపటికి ఆయమ నేత్రములు దెఱచి గౌరీదేవికి మ్రొక్కి యితరకాంతాకరానీతము లగుసువర్ణఘటోదకముల నాభవానికి మజ్జనంబు నేసి ధౌతవస్త్రములచే దడియొత్తి జాంబూనదాంబరాభరణాదుల నలంకరించి ఫలపుష్పాక్షతాదుల నర్చించి కర్పూరనీరాజనాదులు సమర్పించి ప్రదక్షిణనమస్కారము లొనరించి భక్తిపురస్సరంబుగ నంజలిబంధంబుఁ గావించుకొని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించె. ఓ హైమవతీ నాయందుఁ గరుణించి యనేకదేశములఁ జూడ నుత్కంఠచే నగరంబుం బాసిపోయిన కృతబుద్ధి సహితుం డగు నాకుమారునికి నెవ్వరివలనను భయంబు లేకుండునట్లును సర్వకార్యంబు లనుకూలము గునట్లును శరీరారోగ్యంబు తప్పకయుండునట్లును భ్రమప్రమాదంబులు సంభవింపక యుండునట్లును శాకినీఢాకినీప్రముఖపిశాచంబులవలనను మహోరగంబులవలనను భయంబు లేకుండునట్లును అనుగ్రహింపుము. అని మఱియు ననేకవిధముల వేడికొనియె. ఇట్లు ప్రార్థించెడియాయమ మదనమోహసుని తల్లి యగుమణిమాలయనియు నాకుమారుండు నీపోయినరేయియె యిల్లు వెడలిపోయెననియు నప్పటి వారిపరస్పరసంభాషణాదుల నెఱింగి వచ్చినకార్యంబునకు విఘాతంబు సంభవించెనని తలంచి చేయునది లేక చింతాక్రాంతహృదయులమై కుమారునిం దీసికొనక పోతిమేని మదనమాల మన మొగంబైనం గాంచనొల్లదు; రాజపుత్రుఁ డూర లేఁడని తెలియుచున్నది; అనేకదేశములు కనుంగొనందలంచి పోయియున్నవాఁడు ఏయూరనుండునని యెక్కడెక్కడ వెదుకవచ్చును. ఇది యసాధ్యమగుపని గాని సుకరంబు గాదు. మనరాక కెదురుసూచుచుండి యామదనమాల తుదకు మనల సఖిద్రోహులనుగాఁ దలంచి తనకింక నెవ్వరు నేకాంతసఖులును దూరదేశగమన సమర్థులును లేమి నేమియుందోఁచక చింతాసముద్రమున మునింగి దరిగానలేకయుండు తలపడఁగలదు. రాజపుత్రునిం దీసికొనక మనముమాత్రము పోయినను దానివలవంతఁ దొలంగింపంగలమా? దానిపడుపాట్లు గాంచుచు మనమును బహువిధములఁ బరితపింపవలసియుండును. పోకపోతిమేని మనము రాజపుత్రునిం దోడ్కొనివత్తుమను ప్రత్యాశతోఁ గొన్నిదినములు బ్రతికియుండును. మనము మాత్రము పోతిమేని నిరాశచేఁ దక్షు

ణంబున మృతిఁజెందినను జెందు. కాన మనకా రాజకుమారుని శక్తిగలకొలఁది వెతకుటయే కర్తవ్యము. అందుకు సకలదేశములును గలయంగనుంగొనుటయే యిప్పుడు మనకుంబనియై యున్నది. కార్యభారము దేవునియందుంచి శక్తివంచన లేక ప్రవర్తించువారికి సేయుంబు చేనేతం గలుగకమానదు. అని నిశ్చయించుకొని మేమచ్చోటువదలి కదలి యనేకపట్టణ ములు నుపవనంబులునుగడిచి మూఁడవనాఁడు సూర్యోదయ సమయమున నొకమహా రణ్యమధ్యముం జేరితిమి. అట్లుచేరి తదీయమధ్యంబున నుండునొక సరోవరముగట్టున మొలిచియున్న ఫలవృక్షబృందములం గలుగు పరిపండినపండులు మెక్కి క్షుద్బాధ నడంచుకొని యాకొలనికిం గొంచెముదూరమున నుండునొకమర్రిపైనం గూరుచుండి మార్గాయాసముం దీర్చుకొనుచుండఁగా నక్కడికి ఇద్దరు కుమారులు రూపయౌవనవినయశౌర్యధైర్యగాంభీర్యాదిగుణోపేతులు శ్రాంతవాహనులై వచ్చుచుండుటంగాంచి వీరలెవరో తెలిసికొనవలయునని తలంచుచుండ నాకుమారులును మేముండువటవృక్షము క్రిందం దిగిరి. అందొక్కరుండు తృషార్తుండై యుండుటంబట్టి చివ్వల నున్న కొలనిలోనుండి జలములుగొని తెచ్చుటకు మఱియొక్కనిం బంపె. అప్పుడేను తొల్లి నాపాలికి తెచ్చియిచ్చిన చిత్రఫలకములోని కుమారునియాకారమును ఆచెట్టుక్రింద నుండుకుమారునియాకారమును సరిగానుండుటవలన నితఁడే మదనమోహనుండని నిశ్చయించి సమీపమున నుండునొక దానిమ్మచెట్టునుండి కొఱికి యొకమంచిపండు ముక్కునఁ గఱచుకొనిపోయి యాకుమారునిచేతనిడి కుమారకా నీవుదప్పిగొనియున్నావు గాన నీపండు పిసికి రసాస్వాదనంబొనరించిన దప్పియడంగును; వేగిరంబట్లొనర్చెదవేని నీకొక్క రసావహమగుకథ సెప్పెదననిన నామాటల కాకుమారుండచ్చెరువందుచు నాఫలము భుజియించి గతతృష్ణుండై యోచిలుకా రసావహమగునొకకథ సెప్పెదనంటివే యది నుడువుమనిన, నేను నారాజకుమారునితో నిట్లంటిని. ఓయయ్యా భవదీయగాంభీర్యాది గుణములును జగన్మోహనమగునాకారమును నిన్ను మదనమోహనుండని యెఱింగించుచున్నయది. అయినను నిశ్చయార్థము శత్రుంజయునికుమారుండవా కావాయనినిన్నడుగ వలసియున్నది. అదియెఱిఁగికాని వృత్తాంతము విశదీకరింపఁగూడదు; అనిచెప్పిన నాతండు నేనె మదనమోహనుండనని చెప్పఁగా సంతసించి యే నిట్లంటిని. పాంచాలదేశాధిపతికూఁతురు మదనమాలయనుకన్యక నీగుణగణములు కర్ణాకర్ణికగావిని నీయందనురాగము జెంది యావిషయము నీకెఱిఁగించి తోడ్కొనిరమ్మని నన్నునునాతోఁగూడనీకీరమును బంపియున్నది. నీపైమనము నిలిపి యాకులుకులాడి యనుభవించు దురవస్థల నీతో విన్నవించుచుం దడసితి నేని యామందయానను కందర్పుఁడు చరమదశకుం గొనిరాకమానఁడు. అయిననొకింత నీకు విశదీకరింతు వినుము.

శ్లో. *అధివసతి వసంతే మర్తుకామా దురంతే నవకిసలయతల్పం పుంజితాంగారకల్పం,
విరహమసహమానా చక్రవాకీసమానా చకితవనకురంగీలోచనా కోమలాంగీ.

[టీ. *చకితవనకురంగీ లోచనా = భయపడినదియు నరణ్యమునను౦డునదియు నగు నాఁడుజింకయొక్క కన్నులవంటికన్నులుగల, కోమలాంగీ = కాంత, చక్రవాకీ సమానా = ఆఁడుజక్కవపులుఁగువలె నాయకునియందుఁ బ్రేమయతిశయించినదియు అందువలన, విరహమసహమానా = విరహవేదనను సహించనిదియునై, దురంతే = మలయానిల కోకిలాలాపాది కామోద్దీపనములు కలిగియుండు నదియగుటచే విరహిజనులకు దుస్తరమయియున్న, వసంతే = వసంతఋతువునందు, మర్తుకామాసతీ = చచ్చుటకిచ్ఛగించినదియై, పుంజితాంగారకల్పం = గుంపుగాఁ జేయఁబడిన నిప్పుతోనొప్పగు, నవకిసలయతల్పం = క్రొత్తచిగురుటాకులపానుపును, అధివసతి = ఆశ్రయించుచున్నయది. మనుష్యులతోఁ బరిచయము లేమిచే విశేషించిన బెదురుగల యడవిలేడికన్నులవంటికన్నులుగల యా సుకుమారాంగి ఆఁడుజక్కవపులుగువలె ప్రియానురాగముగలదియై నాయకుఁడు సమీపమున లేమిచే కరమతిశయించి మలయానిలకోకిలాలాపచంద్రాతపాదికామోద్దీపకములచే వియోగిజనులకు దుస్తరమయియున్న వసంతకాలమునందు మన్మథావస్థలను తొమ్మిదియు ననుభవించి తాళఁజాలక ప్రాణపరిత్యాగము సేయుటకు యత్నపడుచు విరహిణులకు నుద్దీపనమగుటచేత రాశిగాఁజేయబడిన నిప్పుకణికల కొప్పయి నట్టుతోఁచెడి లేఁజిగురుటాకుల పానుపునందుఁ బరుండుచున్నయది]

ఓ రాజకుమారుఁడా ఆ కన్యక విరహతాపము నే నేమనివిన్నవింపఁగలను. అని నేను చెప్పుచుండఁగా నాతోఁగూడ వచ్చియున్న కలకూజిత మను కీరము తటాలునమా సమీపమునకు వచ్చి యిట్లనియె. ఓ కుమారుడా !

శ్లో †నవకిసలయతల్పం కల్పితం తాపశాంత్యై। కరసరసిజసంగాత్ కేవలం మ్లాపయంత్యాః,
కుసుమశరకృశాను ప్రాపితాంగారతాయాః। శ్శివశివపరితాపం కోవదేత్కోమలాంగ్యాః.

టీ †[తాపశాంత్యై = దేహతాపనివృత్తికొఱకు, కల్పితం = సఖులచేఁ గల్పింపబడిన, నవకిసలయతల్పం = లేఁజిగురుటాకు పానుపును, కేవలం = కేవలము, కరసరసిజసంగాత్ = పాణిపద్మముయొక్క సంబంధముచేత, మ్లాపయంత్యాః = మ్లానమగునట్లు చేయునదియు, కుసుమశరకృశాను = మన్మథాగ్నిచేత, ప్రాపితాంగారతాయాః = దేహమున సెగలెగయు చున్నదియగునను, కోమలాంగ్యాః = సుకుమారాంగియొక్క, పరితాపం = విశేషమగు దేహతాపమును, కోవదేత్ = ఎవఁడు ఉపన్యసింపఁజాలును. శివశివ = కటకటా ! ఆకాంతామణికి విరహతాపముశమించుటకొఱకు సఖులు నూతనములయిన లేఁజివురుటాకులుగొని తెచ్చిపడకవేయఁగా నది దానిహస్తపద్మము సోకినంతమాత్రనయా పానుపు వాడిపోవు

చున్నది అదియునుంగాక దాని దేహమున మన్మథాగ్ని జ్వలించుచుండుటంబట్టి సెగలెగయుచున్నవి ఆ కాంతయో బహుసుకుమారగాత్రి. దాని తాపము నేమని నుడువవచ్చును.]

అని చెప్పఁగా రాజకుమారుండు కాని యట్టియబలామణిని గదా రక్షింపవలసినది యని మనంబునందలంచి శుకంబులం గాంచి నాప్రియమిత్రుఁడు కృశబుద్ధి నాకు నీళ్లు దెచ్చుటకు బోయియున్నాఁడు. అతఁడు వచ్చిన యనంతరము వాఁడును నేనును వచ్చెదము. కొంచెము విళంబము సహించుకొనుఁడు. అనఁగా నేను మనమున మంత్రికుమారుండు సమీపించెనేని యొకవేళ యిందుకొడంబడకుండఁ జేయునేమో యని తలంచి యా కుమారునితో నిట్లంటిని.

సీ. యుద్ధసన్నద్ధుఁడై యుండు శత్రువు బిల్వఁ దామసించునె బాహుదర్పయుతుఁడు,
అన్నంబు భుజియింప నాసతో బిల్చిన ననుగంతగాఁడె క్షుధాతురుండు,
ఆపన్నుఁడను నిన్ను నాశ్రయించితి నన నూరకయుండునే యురుయశుండు,
పాత్రుండు తనకు సంప్రాప్తుఁడై యుండఁగా దాఁ దామసించునే దానఘనుఁడు,
గీ. అట్లు మదనశరోద్దామహతి విమూర్ఛి । తాత్మ యైయుండు జవ్వని యార్తిఁ గరఁగి,
వేఁడుకొన జాగుసేయునే వేడ్కకాఁడు । పడతి గావంగ నిప్పుడె బయనమగుము.

అని చెప్పిన నన్నుం గాంచి యా రాజకుమారుండు నో చిలుకా నీవు చెప్పినది సత్యమె? కొలని కేగియున్న మంత్రికుమారుండు మరలవచ్చి నన్నుం గానక యత్యంత దుఃఖితుండై నేను జీవించియున్న విషయంబునందుఁగూడ నమ్మికఁ జెందక యతండే మేమి కష్టదశల ననుభవించునో? లేక యొకవేళ తనశరీరంబును వదలయత్నించునో! సాధారణముగ బుట్టిననాటినుండి శయనాసనభోజనవిహారాదుల నొకప్పుడైన నించుక యెడబాయని నాప్రియమిత్రుఁడు నాకై కష్టదశలఁ జెందవలసినట్లయ్యెనేని నాకిట్టి సుఖము సంప్రాప్తమయిన నేమియుపయోగము. అదియు నాకు సుఖకరంబుగాదు.

అని యిట్లు చెప్పిన నేను కుమారునిం గాంచి యో యయ్యా యాతనిఁ గుఱించి నీవు చింతింపవలదు. రాజపుత్రికం గావ వేగిరపడుము. మంత్రికుమారుని కీ విషయంబు సూచనఁగా దెల్పి మేమును నీ వెనువెంట వచ్చెదము. అని చెప్పఁగా నందుకు సమ్మతించి యా కుమారుండు శీఘ్రముగ నశ్వవరంబు నధిరోహించి మేము చెప్పినమార్గమున జనసమకట్టె. వాయువేగంబునం బోవునది గాన నాయశ్వంబును రాజకుమారుండారోహించుటయె తడవుగా మేము చూచుచుండ నా మహారణ్యంబుఁ గడచెను. మేమొకింతసేపు మంత్రికుమారుని రాకఁ గాంక్షించుచుండి రాజకుమారునితోఁ గూడిఁ గలిసిపోవలయునను త్వర మమ్ముండనీయక యలయింప నా మంత్రి పోయినమార్గమునం జని యనతిదూరమున నాతఁడు వచ్చుచుండుటం గాంచి యొక బూరుగుచెట్టుకొమ్మపైఁ గూరుచుండి మేమిరు

పురము పరస్పరసంభాషణముసేయువిధముగ మదనమోహనుండు మనకుం బ్రాప్తప్రాయుండే. ఇంక మన రాజకుమారికకు నితనికిని జరుగువిచిత్రంబులం గాంచుటకు మనము పోవుదము అని చెప్పికొనుచు నాచెట్టునుండియెగిరి రాజకుమారుండు చనిన త్రోవంబట్టి యతివేగమునం బోతిమి. బహుదూరమరిగియు నా రాజకుమారునింగానక సూర్యుండస్తమించు సమయంబున మార్గాయాసంబు పైకొనంగా విక్లబంబులగునవయవములతో నొకించుకయైనం గదలలేక మనము రాజపుత్రియొద్దం గాని మదనమోహనునిం గాంచలేము అని యనుకొని రేపు తక్కిన త్రోవ నడచిపోవచ్చునని నిశ్చయించుకొన్నవారమై యొకయరణ్యమధ్యంబుననుండు రమణీయమగు సరోవర సమీపమునం బూవులు పిందెలు కాయలునిండియుండు రెండు మామిడిచెట్లు వికసించిన పుష్పమంజరులపరిమళము నలుగడల వెదచల్లుచుండ వానిం గాంచి వాని మనోహరత్వమున కచ్చెరువునొందుచుం జెరియొకవృక్షముపై కెక్కి యతివిశాలము లగు దానికొమ్మల యందలి కోటరములలో నారాత్రి వసించియుండ నిశ్చయించుకొని తత్సమీపముననున్న వృక్షఫలములు భుజియించి యాకలియడంచుకొనుచుం గొంతసేపు; తత్సరోవరనీరంబులాస్వాదించి దప్పియడంగించుకొనుచు గొంతసేపును; ఆమామిడిచెట్లకొమ్మలపై సుఖంబుగా వసించుచుం గొంతసేపును; బరస్పర ప్రాప్తిమనోరథంబులం గొంతసేపును జరుగ నర్ధరాత్రసమయమునకు మేమాతరుకోటరముల యందు శయనించి నిద్రగూరితిమి.

ఇట్లునిదురించి తెల్లవారుటకు నాలుగుగడియలు మిగిలియుండంగా మేలుకొని యేను నాయునంబున నీదినము మనరాజపుత్రియొద్దకుం బోయి నానాయకునితోంగూడం జేరంగలను. తోడనె నన్నుం గాంచి తనభర్తం దోడ్కొనివచ్చినదని యతిప్రేమతో నన్ను మన్నించి ముద్దుకొని మార్గాయాసంబు వోవనుపచరించి తాను ప్రతిజ్ఞ చేసియున్న యాభరణంబులచే నన్నలంకరించి యీ కలకూజితంబునకు నన్నుం బత్నింగాం జేయును. ఆయుత్సవంబు సూచువారలకును నాకును మనోహరంబయియుండంగలదు. రాజపుత్రుండు నింతలో మదనమాలయొద్దకుం జేరియుండవచ్చును. రాజపుత్రి మారాక కెదురు సూచుచుండును. ఎప్పుడెప్పుడు తెల్లవారును. ఎప్పుడెప్పుడు నామనోహరునింగాంతును. ఎప్పుడెప్పుడు మదనమాలచే నాయకునితోంగూర్పంబడి సుఖంబులబడయుదును, అనియివ్విధంబున ననేకవిధము లగు మనోరథంబులందలంచుకొనుచు నాకోటరద్వారమునకువచ్చి నానాయకుండు వసియించు మామిడిచెట్టువలనికి దృష్టులు నిగుడించితిని. ప్రతిదినము నాకంటె ముందు నిద్రమేల్కాంచి నా యుండుచోటికి రాను భయపడుచు పట్టంకాలని ప్రేమమున నాతోలీలావిలాసంబులు సల్ప యత్నించియు మదనమాల యిడిన యొట్టునకు బిట్టదరుచు మదీయముఖవీక్షణంబునకు వేచియుండునట్టి నా ప్రాణనాయకుండు స్వాకో్య

దయసమయంబయ్యెను కనంబడకుండుటచే నా మనంబున నొకవేళ యీకలకూజితంబు నాయెడంగలుగుననురాగంబుచే నన్నుంగలయంగోరి తన్ను వెదకవచ్చునన్నంబట్టి భోగింపందలంచి తనకోటరంబందుకుంపగినచోటని యచ్చోటువిడిచి రాకయున్నదేమో? కామాతురులు కాంతల నెవ్విధినైన వశపఱచుకొని కలయందివురుట సహజమేకదా? అని యనుకొని మదనమాలవచనముం దలంచి యచ్చటికింబోవనొల్లక కొంతసేపు నాయుండుతావునన యుండితదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నాయాశలు బూరుగుకాయకాశించివేచినట్లయ్యె. బహుకాలమయ్యెఁ గలకూజితము కనబడకపోవుటచే నేను సంతోషంబులేక తద్విషయమున ననేకము లగుననిష్టశతంబులు చింతించుచునదియున్న చోటికింబోయి యా కోటరంబునం బ్రవేశించి యంతయుంగలయంగాంచి నాథుండు పొడగానమికి వగచుచుఁబైపై భర్తృవియోగతాపంబు నంతరంగంబుదహింపం జింతాసాగరంబునమునింగి దిక్కుతెలియక పెక్కుతెఱంగులవిలపించుచు ఓ ప్రాణనాథా నన్నిట్లొంటిగా నీనిర్జనవనంబునవిడిచిపోవుట నీకుచితంబగునా? నీయందనురక్తురాలనని యైన నాలోచింపకపోతివే? ఓనాథా నేనప్పుడప్పుడు చుంబనాదులకుద్యుక్తుండవగు నీ కనుకూలముగఁబ్రవర్తింపకపోతినని కోపగించుకొని యిప్పుడునన్ను వదలిపోతివో? లేక నామనంబుననుండు ననురాగంబుఁ బరీక్షింపనెంచి యెచ్చటనైన దాగియున్నాఁడవో? కాక మదనమోహనుని వృత్తాంతంబు నాకంటె ముందుగ రాజపుత్రికెఱింగించి తత్ప్రదత్తంబులగు బహుమతులం బడసి నన్నెదుర్కొనందలంచి ముందుగ ధరావంతంబున కేగితివో? అట్లుగాక పాపిష్ఠులగు బోయలచేతంబడి ప్రాణములు గోలుపోతివో? ఎక్కడనున్నాఁడవో? ఏవిధముగనున్నాఁడవో? మదనమాలయానమీఁద నీతో నేను మొగమిచ్చిమాట్లాడకుండితిగాని నేను నాహృదయమున నెప్పు డెప్పుడు రాజపుత్రిక కార్యముసెఱవేరు? ఎప్పుడు భవత్సంగమసౌఖ్యము సమకూరు అని తలంచుకొనుచునున్నద్తకమగు మోహాతిశయము నడంచుకొని భవన్మయమైన మనముతోఁ బ్రవర్తించుచుండుదును. దయితా! కాముకులమన మతిచంచలమగుటచేఁ బ్రతిజ్ఞాహానికలుగునని నీకు నామనోగతము ప్రకటింపనైతిని. మనకురక్షకురాలగు రాజపుత్రికయభీష్టంబు సమకూర్చి సుఖసాగరంబునీదంగలననియుంటిని. ఇంక భవద్విరహంబు సైరింపంజాలను. తొల్లింటినా యపరాధంబులు మన్నింపుము. నీకభీష్టంబగునేని నాతో సురతసుఖంబులనుభవింపుము. నామనస్తాపంబపనయింపుము. నీముద్దుమొగంబుఁగానిపింపుము. నీ మనోరథంబుపగిదిం బ్రవర్తింపుము. ఇఁకనిట్లొకింతతడవు నన్నుఁగరుణింపవేని యేను దేహంబు నిలుపుకొనంజాలను. ఎన్నివిధంబులవేడికొనినను నీకుంగరుణలేకయున్నది. ఇట్టి కఠినగుణంబెప్పుడు నీకుంబట్టువడియె. నీమీఁదిమక్కువచేత నింతదనుక నాహారంబు కనిగాట్లు

గాఁడినుచుంటిని. ఇంకనదియునుమాని ప్రాణంబులువిడువనిదె ప్రయత్నపడుచున్నాను. ఆర్తత్రాణంబుత్తములకత్యంతకీర్తిప్రదంబుగాదె? అనియిట్లనేకవిధములఁగ దుఃఖించుచు;

సీ. మగనితోఁ గూడనిమానవతీమణి కిలలోన సుఖలాభ మేమిలేదు,
పరసునికౌఁగిట సమ్మదమందనిపడఁతికి జన్మసాఫల్య మేమి,
రమణుతో సౌఖ్యసామ్రాజ్యమేలనియట్టికాంతకు లావణ్యగరిమ యేల,
నాథుతో రతులనానందంబుఁజెందని నళినాక్షిజాణతనమ్ము వమ్ము.

గీ. సరసుఁడౌ ప్రాణనాథుండు సన్నుతించి। యెంచిమోహంబుననుగారవించ మించి
యుగమునృ్తకిగాఁగఁ గడపనిముదిత బ్రతుకు। విశ్వగర్హితమగునని విందుఁగాదె.

అనితలపోయుచు నామరపస్థందలంచి పరితపించుచు; మగనిసడియెఱుంగమికి వెఱగందుచు; నేను గొంతతడ వామామిడిచెట్టుకొమ్మలయందంతట వెదకుచును; గొంత కాలమాకోటరపువాకిటనిలువంబడి ప్రలపించుచును; గొంతసేపు ప్రాణనాయకుని విరహాగ్నికిసహింపలేక వెచ్చనూర్చుచుం; గొంతవడియితరకీరంబులఁగాంచి నానాయకుండని భ్రమించుచు నయ్యెడకుంజనిమాచుచుఁ; గొంతసేపటికినామనస్సునందు నేను నాయకుని నెడబాసి రాజపుత్రిదగ్గఱకుంబోయిన నన్నుంగాంచి కలకూజితంబెక్కడనని యడిగిన నేమిసెప్పంగలను; తన ప్రాణంబులకు సమానముగఁజెంచిన యాపంచశరునివాహనంబునుగాంచనినాఁడు రాజపుత్రినన్నుందూఱుచుఁ దన ప్రాణంబులువదలునేమొ? భర్తృవిరహశోకంబొకప్రక్క దేహంబుదహియింపనలుగురిలోనిది మగనిఁబోగొట్టుగొన్న మానహీనయనిదూఱువడుచు రాజపుత్రికకు నసూయాపాత్రంబై చెలికత్తెలునేయునిందలకుఁ గొందలంబందుచు ధరావతంబునకుంబోయి విధవనై జీవించుటకంటెనీయరణ్యమధ్యంబునందిరుగుచుఁ బ్రాణధారణంబునకుం గించిన్మాత్రాహారంబుఁగైకొనుచుం గొంతకాలంబునకీశరీరంబువాయుట యుత్తమముగాఁ దోఁచుచున్నయది. ఒకవేళ ధరావంతంబునకుంబోతినేని నాభర్తృవియోగవ్యథంగాంచి యందఱునుజేర మఱియొకకీరంబునకు నన్నుఁగూర్తురేమొ? అట్లునేయుదురేని యేమియునేయలేనుగదా? నాకుంగలకూజితంబుపయింగాక యితరంబుపైయించుకేనియు నాసజనించినదికాదు. ఎన్నివిధములనాలోచించినను పట్టణంబునకేగుట సరికాదు అనినిశ్చయించుకొని యచ్చటనదిరుగుచు నిలుచున్నచోట నిలుకడగాఁబండుకొన్నచోటుపడకగా నాయకునిధ్యానించుచు బహుదినంబులు సంచరించుచుంటిని. ఇట్లు చూచువారలకు దైన్యాధిదేవతవలెఁ దోఁచుచు ననేకారణ్యముల సంచరించుచుండి యొక్క నాడొకయరణ్యమునకుంబోయి దాని యందుంగొన్నిపండులుభుజించి క్షుధయడంచుకొని మహావ్యసనాక్రాంతనగుటచేత నాయరణ్యంబంతయుంగాంచం గుతూహలంబుఁ గొనక యాయారామముండునట్టి యొక

కొండచరియలోఁ గనంబడుచున్న గుహాముఖంబుం గాంచి యాచోటు ఏకాంతస్థలం బుగనుండునుగాన నొకింతసేపువిశ్రమించి మార్గాయాసముఁ బోఁగొట్టుకొందును అని తలంచి యాగుహవాకిటి కరిగితిని. అచ్చట విషమస్థలంబున నాఁడుదియొకతె భూమి పయింబడియుండఁగాఁగాంచి సమీపించి యాకాంత నా రాజపుత్రిక ప్రాణసఖి యగుమకరికగా నిశ్చయించి సమీపించి యాచేడియకుంగలిగినదుర్దశా విశేషమునకు దుఃఖించుచు నక్కన్నియహస్తంబుపయి వ్రాలి మృతప్రాయయైయుండు నామరిక గాఢమూర్ఛాక్రాంతయని నిశ్వాసాదులనెఱింగి యేమియుందోఁచక యందుకు సమీపముననుండు నొక కొలనికరిగి యా సరోవరజలంబులచే నాయెక్కలు తడుపుకొని వచ్చి యాచేడియపైన నీటితుంపురులునిడలించితిని. కొంచెము మూర్ఛదేరి యామక రిక యొక ప్రక్కకుంబొరలిన నేనుమఱియుఁబూర్వోక్తప్రకారంబుగ శైత్యోపచారం బునేయం గనువిచ్చిచూచి యోమదనమాలా శూరబాహువును జయమాలినియు నిన్ను భూమిపైయడుగువెట్టనిచ్చినం గందిపోదువేమోయని యతిగారాబమునం బెంచుచుం డిరే? అట్టినీకిట్టికట్టిఁడిదశసంభవించెనే. కటకటా! విధివిపర్యాసంబునేమందు. ప్రాణ సఖీ తొల్లి యొకత్రుటికాలంబైనను మమ్మునెడబాసియుండఁజాలవే? ఇప్పుడుమమ్ముఁ బాసిపోవలసివచ్చెఁగదే? అక్కటానిన్ను మదనమోహనునితోఁజేర్చి నీసుఖంబులం జూచి సంతసించవలయునని యెన్నెన్నోమనోరథంబులు మనోరథించుచుంటిమే? అవి యన్నియునొక్కగడియలోపల నశించిపోయెనుగదే? అయ్యయో! శృంగారరసాధిదేవత యస్తమించిపోయినట్లయ్యెనే? కటకటా! సౌందర్యసారములసంకేతనికేతనంబు అడవి పాలైపోయెఁగదే? హా! ఈ మణీయకనిధిరాళ్లంగలసిపోయేసుమా! యని ప్రలపించుచు మూర్ఛపోయెను. ఏనుమరల నాసరోవరజలంబులు ఱెక్కలచేఁగొనివచ్చి పూర్వపువిధ మునంజల్లితిని. మరలనేదదేరి యామకరిక కనువిచ్చిచూచి యోభగవతిమందపాలకీ నీకు రెండవప్రాణంబనందగియుండు నీమదనమాలకట్టియాపదసంభవించెనే? హా దైవమా ఈ సుకుమారాంగిని నెట్టిబెట్టిదంపుబాధలుపెట్టెదవు. ఇందున నీకైనఫలమేమిరా? అయ్యో? నీయంతనిర్ఘృణుఁడులేఁడురా? ఓమదనమోహనుఁడా! రాజపుత్ర! నీవెక్కడ నెవ్విధం బుగ బాములబడుచున్నావురా? నిన్నుఁదలంచినమాత్రముననె యామదనమాలచందురు నింగనఁగొన్న చకోరకాంతయనఁవున నుప్పొంగుచుండునురాకుమారా! ఓకలకూజితమా! ఓచతురికా! మీరెప్పుడువత్తురోయని ప్రతీక్షించుచుండి గడియయొకయుగంబుగాఁగడపు చుండెనే? మదనమాలవిషయమందుమీరలెంత క్రూరత్వముఁ జూపితిరే? పిన్ననాటనుండి ప్రాణపదంబుగ మిమ్ముంబోషించినవిషయంబైనమనంబుననుంచుకొనకపోతిరిగదే? అని యిట్లు ప్రలపించునామకరికతో నేను ప్రియసఖి అతిధార్మ్యాభాగ్యశాలినినగు నన్నెలదలం చెదవూ అనిన చక్కఁగాఁగనులెత్తిచూచి యామకరిక ఓచతురికాయని మరలమూర్ఛ

పోయెను. నేనుదానిమాటలవలన నామనంబునందు మదనమాలకు మహావిపత్తుసంభవించియున్నదని నిశ్చయించుకొని సంతపించుచు మకరికకు ననేకవిధములగు శైత్యోపచారంబులు సేయుచు బాష్పాయమానంబు లగునీక్షణములతో డగ్గుత్తికపడు నెలుంగుతో నూరార్చి మూర్ఛదెలిపికూరుచుండం బెట్టిన నామకరికనన్నుంగాంచి వెక్కివెక్కి యేడుచుచు మనమదనమాలగతి యిట్లయ్యెఁగదా చతురికా! యని యెలుంగెత్తి పెద్దపెట్టున నేడిచెను. నేనుదానింగాంచి శోకంబుపట్టంజాలక ప్రముక్తకంఠంబుగ నేడిచి కొంతసేపటికి దుఃఖవేగంబునణంచుకొని కొన్నివచనంబులు చెప్పి దానినూరార్చిన నామకరికయుఁ బైటకొంగుతోఁ గన్నులుదుడుచుకొని వెక్కుచుఁ జతురికా నిన్ను మదనమోహానుని బిలుచుకొని రానంపి యెన్నిదినంబులయ్యె; ఇన్నిదివసంబు లెచ్చోటనుంటివి; నీసహచరుడు కలకూజితం బెక్కడ అని యడిగిన నావృత్తాంతంబునంతయుఁ జెప్పితిని. అందువలననాయమకు శోకంబగ్గలంబై పెతపులదఱుచుఁ గన్నులఁగాలువలై బాష్పంబులు ప్రవహించుచు హృదయంబుతటతటంగొట్టుకొనుచుఁ దేహంబునఁగంపంబువొడమం దత్తరింపఁగా నేనును మకరికతో లోకంబునంగర్మవిపాకంబున కభిముఖం బగుజంతువునకు సంప్రాప్తములగు కష్టసుఖంబుల నడ్డగించుటకు సమర్థుండుగలఁడా? ఏలయింతవంతంగుందెదవు? కొంచెమాశ్వాసమునొంది మదనమాలవృత్తాంతంబు నాకుందెల్పుము. శోకవేగంబధికంబగునప్పుడు సమానసుఖదుఃఖులగువారికిందెలిపిన నది విభాగించుకొనబడినరీతిని గొంచెము సహ్యవేదనంబై యుండునుగాదె? అని చెప్పిననామకరిక యాశ్వాసమునొంది కన్నులనీళ్లు దుడుచుకొని ఓచతురికా మనమదనమాల వృత్తాంతంబుచెప్ప నానోరాడదే? ఏమిసేయుదుననియిట్లనియె. అప్పుడు రాజకుమారునిం బిలుచుకొని రానిన్నంపి యా మదనమాల నీపోవుమార్గంబుంగనుంగొనుచుం గొంతతడవుండి నీవు దృష్టిపథంబతిక్రమించినయనంతరము భవద్విరహంబుఁదాళలేకననుంగాంచి యోమకరికా యీచతురికను నేనేలపంపితి నే? దీనిమాటలునమ్మి యారాజకుమారుండువచ్చునటే? రాకున్నఁజేయవలసినపనియేమి? ఆరాజకుమారునినగరం బిక్కడకతిదూరంబుగాన మఱియు నెవ్వరును బోఁజాలరుగదా? అని యిట్లనేకవిధములగుతద్విషయాలాపములం బ్రొద్దులు పుచ్చుచు;

సీ. ఎప్పుడు నాచిల్క యొకిమానికడ కేగు? నెప్పుడు నాగతుల్ జెప్పఁ బతికి,
నెప్పుడు నానాథు నింపుతోఁ దోడ్తెచ్చు? నెప్పుడు బహుమతు లియ్యఁగాంచు,
నెప్పుడు నాతోడ నెలమిముచ్చటలాడు? నెప్పుడు దననాథు నేలుకొనును,
ఎపుడు మాపాలయల్క లీకొని తాఁ దీర్చు? నెప్పుడు సఖియల నెచ్చరించు,
గీ. నెపుడు నాచేతి పైకెక్కి నృపకుమారుఁ। గన్నవృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమముగాఁగ
పల్కుచును గర్ణయుగళికిఁ బండువులను। సల్పునని కోరుచుండె నాసారసాక్షి.

మఱియును,

సీ. శుకము వచ్చెడుజాడ జూపట్టదింగాక మదిలోన నాచెల్మి మఱచెనొక్కొ,
నృపకుమారుఁడు దాని నేర్పుమాటలఁ జూచి పలుమరు వేడి తా నిలిపెనొక్కొ,
త్రోవఁ బోవుచునుండ దుష్టకిరాతులచేఁ జిక్కి కష్టముల్ జెందెనొక్కొ,
నానావిధోపవనవిలోకనోత్కంఠ భూమిపైఁ దిఱుగంగఁ బూనెనొక్కొ,
గీ. కాకసుమబాణబాణనిర్ఘాతదీర్ణ । హృదయుఁడై యున్న తనభర్త యెలమి సేయ,
ప్రబలనిర్మంథములఁ జిక్కి పతికిఁ దక్కి । తాను సుఖవార్ధిఁ దేలంగఁ దలఁచెనొక్కొ,

అని యిట్లు చింతించుచుం గొన్ని దినంబులు యుగంబులపగిదిం గడపుచుండి యొకనాఁ డుదయమునఁ దనకన్యకాంతఃపురపు సౌధంబునం బై మేడమీఁది కెక్కి నాతోఁ గూడ చతురికరాకం గాంక్షించుచు నలుదిక్కులు బరికించుచుండి యాహర్మ్యము దిగువ ననేకయోధవీరులు మహాజవంబు లగునశ్వవరంబుల నెక్కి కవచంబులు దొడిగి యొఱ వెఱికిన కత్తులును ఖేటకంబులును ధరించి మించిన శౌర్యంబున మాయుండు నంతిపురంబు నాక్రమించుటకుం గడంగుచుండం జూచి వారలచేతి కత్తుల తళ్తళ్లు వియత్తలంబుఁ హత్తుకొనంగాంచి యుత్తలపడుచు నేమియో? యీయసమయంబున నిందఱు యోధవీరులు వచ్చి కన్యాంతఃపురంబు నిరోధించుటకుం గారణంబని చింతించుచు నేమియుం దోఁచక కొంతతడవు నివ్వెఱపడి తత్తఱించుచుంటిమి. అప్పుడా రాజగృహంబున నొకచోట మహాకలకలంబు వినంబడుచుండె. మేమది వినుచు భయభ్రాంతలమై యేమియిది యకాలంబున నిట్టియొడరు సంభవించినది! కటకటా యనుకొనుచుండ నక్కడకుం గొందఱు దాసికలు వచ్చి యిట్లనిరి. ఓమదనమాలా పాంచాలదేశాధిపతి యగు జయవర్మ నీతండ్రియగు శూరబాహు వుండు గృహంబులోనం జొచ్చి దేవీసహితుండైన యాతనిం జెఱవట్టె నీయన్నలగు జయచంద్ర ప్రతాపచంద్రులతో నొక గడియకాలము క్రూరయుద్ధంబు సలిపి యేమరుపాటున యుద్ధము సంప్రాప్తమైనందున నాయుధంబులు లేక కేవలము బాహుబలంబున ననేక యోధవీరులం జంపుచుండు నారాజకుమారుల ననేకవిధమాయోపాయంబులం బట్టి నిగళబద్ధులం జేసి విజయలక్ష్మీవిలాసభాసురుండై నీవుండు కన్యకాంతఃపురంబున కేగుదెంచుచున్నవాఁడు. తొల్లి పురోహితునితో నిన్నుం దనకు వివాహంబు చేసియియ్యనని నీజనకుండు సెప్పిపంపినందున నాతండు కోపగించుకొని మనపట్టణంబుపై దండెత్తుటకు నిశ్చయించి చతురంగబలసమేతుండై వచ్చి నీయన్న లగు జయచంద్ర ప్రతాపచంద్రుల బాహువీర్యంబు నకులికి యేమరుపాటునఁ దనమనోరథంబుఁ దీర్చుకొనందలంచి ధర్మయుద్ధంబు మాని నిద్రావిశ్రాంతజనంబై యున్న రాజవీథిం జొచ్చి యీవేకువ నగరు చుట్టుముట్టడించి కావలివారలం బట్టి వధియించి యతివేగంబున రాజగృహంబుం బ్రవేశించెను. అతర్కితోపనతం బగు నీమహాసంకటంబునం జేయునది లేక నీతండ్రి పట్టువడెను. యుద్ధసన్నా

హంబు సేయుటకనువు లేక సేనానాయకులున్నవారు. అని చెప్పుచుండఁగాఁ గొందఱు
యోధవీరులు కన్యాంతఃపురంబుం జొచ్చిరి. ఓ చిలుకా అప్పుడు మాహృదయంబు లెవ్విధి
వ్యాకులత నొందెనో యెట్లు చెప్పంగలను? వారలకుఁ బ్రధానుఁ డగు నొక వీరుండు మాసమీప
మునకుఁ జనుదెంచి సౌందర్యగాంభీర్యాదుల నిరూపించి మదనమాలను రాజపుత్రికఁగా
నెఱింగి లోకోత్తరంబు లగు దానిరూపరేఖావిలాసంబులకు మనసులోన మెచ్చుకొనుచు ఓ
మదనమాలా నేను పాంచాలదేశాధిపతియగు జయవర్మయను రాజకుమారుఁడను. నిన్నుం
బరిణయంబు సేసికొనం గోరివచ్చి యున్నాఁడను. నీజనకుండును అన్నలును నాచేఁబట్టు
వడిరి. ఇఁక నీవు తామసించిన నుపయోగంబు లేదు. ఈ నీవాకిటం గొని తెచ్చియునిచిన
చతురంతయానంబు నంగీకరించుచుంటివేని తత్సంవాహనసమర్థలగు కాంతలు నాయంతఃపుర
మునకు నిన్ను భూషణంబుఁ గావింతురు. ఇట్లు నీయంతట రాను సమ్మతింపవేని బలాత్కారం
బుగనైనం గొనిపోవుట నిస్సందేహంబు. వేగిరంబ మీఁదటి కార్యంబు చింతించి ప్రవర్తిం
పుము. అని యిట్లు శృంగారవీరరసంబులు దోఁపం బలికిన మదనమాలయు సమయంబు తప్పి
వచ్చినది. ఇప్పుడితని చేతనుండి తప్పించుకొనుటకుపాయంబు లేదు. తలవ్రాఁతప్రకా
రంబుఁ జరుగక మానదు. ఇప్పుడిందుకు నేనొప్పనేని క్రోధంబు పెచ్చుపెఱిగి నన్ను నానా
విధముల మానహాని సేయుటమాత్రమే గాక నాజననీజనకులను సహోదరులను బట్టి వధించి
నను వధించును. కాన నిప్పుడితని యిష్టానుసారంబుగఁ బ్రవర్తించుట మేలు. అని మనంబునం
దలంచి రాజపుత్రియుఁ గపటవికాసంబు ముఖకమలంబునం గనుపట్ట నో రాజపుత్రా
మీరు మాయింటికరుదెంచి మాయిచ్చు నాతిథ్యంబులు గైకొనక యిట్లు ప్రవర్తించుట
న్యాయమా. ఈ నా కీహంబిక మీసొమ్ము గాని యన్యులది గాదు. తమ యిష్టానుసారంబుగఁ
బ్రవర్తించి నన్నుం దోడ్కొనిపోయి పరిణయము చేసికొనవచ్చును. అభిజనరూపవయో
విలాసంబుల నీజగతీతలంబున నుండు రాజకుమారులకంటె నధికు లగు మిమ్ము వివాహంబు
చేసికొనుట నావంటి కన్యలకుఁ దొలిపుట్టువునం జేసిన పుణ్యంపుం బంట కాదా? అమృత
రసంబుఁ ద్రావ నందఱు నిర్బంధించవలెనా? యని మృదుమధురోక్తులమందలించిన నా
జయవర్మయు మనమున సంతసంబందుచు నో దేవీ నీసుగుణంబులకు మెచ్చితిని. నీసర
సాలాపాదులవలన నాకాతిథ్యంబు సంప్రాప్తంబయినట్లయ్యె. నామనంబు భవత్పాణి
గ్రహణంబునకుం ద్వరపడుచున్నదిగాన శీఘ్రంబ చతురంతయానంబు నలంకరింపుము.
ఈ నీ చెలికత్తెలును మఱియుం బల్లకీల నారోహించి నీవెనువెంట మననగరంబునకు రాఁ
గలరు. అనతిచిరకాలంబునన కాంపిల్యంబునకుం జేరనగు అని చెప్పినవల్లెయని మదనమాల
యుఁ దదుపదిష్టమార్గంబునం జని పల్లకి యెక్కెను. అవ్విధముగ నాతని నిదేశమునం జేసి
యేనును మఱియుం గొంద ఱనుంగుం జెలికత్తియలును బల్లకీల నెక్కితిమి. కొన్ని దినములు
గడిచిన నొకనాఁడు మధ్యాహ్నసమయమునకుఁ గాంపిల్యంబుఁ జేరితిమి. అచ్చటి

రాజగృహమున నుండెడుమూడిగంపుంగత్తెలు మమ్ము నెదుర్కొని సబహుమానంబుగం బిలుచుకొని పోయి యతిమనోహర మగుహర్మ్యంబున విడియించిరి. మదనమాలకు సమస్తోపచారంబులుసేయ ననేకదాసీజనులు నియమింపంబడి భ్రుకుటీభటులై తదాజ్ఞాపాలనంబు సేయుచుండిరి. అప్పుడుమదనమాల ప్రవర్తించెడి విధంబుంగాంచి నేను నా హృదయంబున నీ కుమారిక సమయవైషమ్యంబుందలంచి యీ పాంచాలాధిపతిం బెండ్లియాడుటకు నిశ్చయించుకొన్నదని యెంచియుంటిని గాని మనమున మదనమోహనునిపైం బ్రబలమగునను రాగంబు నెడబాయకుండుట యెఱుంగనైతిని. ఆకాంపిల్య నగరాధిపతి సకలగృహకార్యములును మందపాలికి యను నొక కాపాలికి చెప్పినచొప్పున జరుగవలసినవియైయుండెను. ఎవరైన నాయమయాజ్ఞనుల్లంఘించి రేని రాజదండనంబు సిద్ధంబైయుండు. రాజు నాయమయందు దేవతాబుద్ధింజేసి తదాజ్ఞ జవదాటకయుండువాడుగాన నాకాపాలికి వచనంబుచే మదనమాలా పాణిగ్రహమునకుం ద్వరపడక కొన్ని దినములగడుపుచుండె. సఖీజనము వలన నారాజకుమారుండు మదనమాలాసంగమోత్సుకుండై యనుభవించువియోగవ్యథలు మాకప్పుడప్పుడుం దెలియవచ్చుచుండెను. ఇట్లుండ నొకనాడు మదనమాలకు సైరంధ్రియైయుండునట్లు లేర్పాటుచేయంబడిన రతిమాలిని యనునది మదనమాలతోనిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రి యేనీదినమున జయవర్మదగ్గఱనుంటిని. అప్పుడురాజభటు లొకచిత్రపటంబుందెచ్చి రాజు నెదుటనునిచి స్వామీ యీపటంబు మనరాజవీధియంగళ్లయొద్ద నొకతె తనచేతంబట్టుకొని చూచుచుండి యాదృచ్ఛికముగ నచ్చోటికేగినమమ్ముం గాంచి తటాలున దానిందాచుకొనంగా మాహృదయంబునసందియంబుగలిగి దానిసమీపమునకుంజని యోసీ నీవు దాచుకొనియుండువస్తువుం జూపుమని నిర్బంధించితిమి. బహుదూరమట్లుబలాత్కరింపంగా విధిలేక యాయాండుది తనస్తనాంశుకంబునందాచికొనియుండునీపటంబు మా చేతి కిచ్చెను. మేము నాయతివం దోడ్కొని వచ్చి నగరివాకిటంగావలివారియొద్ద నొప్పగించి క్రొత్తవస్తువుంగాంచితిరేని తత్క్షణంబ రాజసముఖమునకుం గొనిరావలయును; అని మీరు చేసియుండు నేర్పాటునకు బద్ధులగువారుగాన నిదియిచ్చుటకుం దీసికొనివచ్చితిమి. అనిమనవి సేయ రాజును వారలంగాంచి యిప్పుడభినవవస్తుపరీక్షాధికారంబు భగవతిమందపాలకి వహింయించియున్నదిగాన నామె యొద్దకుం గొనిపోవలయు. ఇది యీరతిమాలినిచేతికిచ్చి యీపటంబుందెచ్చినయాండు దానింగూర్చి యాభగవతికడకుంబంపి మీమీపనులయందు జాగరూకతతోం బ్రవర్తింపుడు పొండనిన వారును రాజాజ్ఞ చొప్పున నాపటంబు నాచేతికిచ్చి యాయాండుదానిం గూర్చి మందపాలకియుండుపర్ణశాలకుం బంపిరి. నేను నామందపాలకిసమీపమునకుంజని యీపటంబునామెచేతికిచ్చితిని. ఆభగవతి యాపటంబుననుండు రాజపుత్రుని యాకారంబుంగాంచి ప్రాణంబులు మరలవచ్చినశరీరంబుచందంబున నుల్లసించుచుం గన్నుల

నానందబాష్పంబులునిండ నాయాఁడు దానింబిలిచి యోసీ నీకీపటంబిచ్చుటయ్యంజనదు. కొన్నిదినములు నాయొద్దనుంచుదువేని యనంతరమాలోచింతము. నీకిచ్చట నన్నపానాదులకు మఱేమియుఁ దక్కువయుండదని చెప్పిన నామె వచన మతిక్రమింప ననువులేక యామగువయు దీనమగువదనముతో నర్ధాంగీకారముచేసినయది. అంత నేను నామందపాలకితో నోభగవతి మదనమాలకు స్నానసమయంబు సమీపించినయది. దానికంగసంస్కారంబుసేయ నతిత్వరితముగ నేనక్కడ కేగవలసినదానను గాన నాకుత్తరువు దయసేయుమని వేడికొన నందుకామె సమతించి పంపించిన నచ్చోటువాసి వచ్చుచు సమీపమార్గమని యీనగరమధ్యమున కంతుమహోద్యానపు నడిత్రోవన వచ్చుచు నచ్చట నొక మామిడిచెట్టుక్రింద గూరుచుండినవాని నొక్క రాజకుమారునింగంటిని. ఆతని రూపరేఖావిలాసంబులు గాంచిన నావసంతుండే మూర్తిధరియించి యిట్లు పొడసూపుచున్నవాఁడనియు, నీశ్వరానుగ్రహంబుకలిమి నభినవమనోహరాంగంబువడసిన మన్మథుఁడు రతిదేవిని వెదకుకొనుచుం దిరుగుచు నిచ్చోటకుఁ జనుదెంచియున్నవాఁడనియు, రంభకంటె నతిసుందరాకారయగు కాంతామణిం బడయంగోరి నలకూబరుండు తపంబుసేయ నీయిలకవతరించియున్నవాఁడేమొయనియు నాకుఁదోఁచెను. అంతకుముం దాచిత్రపటంబున నుండు నాకారంబుఁ గాంచి యిది యనల్పశిల్పనైపుణంబున నూహించి వ్రాసినదేకాని యిట్టిజగన్మోహనమగు నాకారంబు ఏరాజకుమారులయందుఁగాని యేదేవతాకుమారులయందుఁగాని యుండదనియే తలంచియుంటిని. ఆపురుషోత్తముని యాకారంబుఁ గాంచినది మొదలు ఈయుత్తమునిరూపంబుం జూచి యతిసమర్థుండగు శిల్పి తన సామర్థ్యమునంతయును వినియోగించియు నించుకతదీయలావణ్యలేశంబుమాత్రమైన ననువర్తంబు సేయలేకపోవునని యనుకొనుచుంటిని. అయిన నాకుమారునిరూపంబె యాచిత్రపటంబున వ్రాయంబడియున్నదియనుట నిక్కువంబు. అభినవయౌవనప్రాదుర్భావంబుం గాంచిననిరువదిసంవత్సరములవాఁడని తెలియుచున్నది. ఆనవయౌవనునింగాంచి యిట్టియభినవమన్మథునికిం దగినరతి నెక్కడ విధి సృష్టిచేసియున్నాఁడో యనితలంచుచుండగా మనోరథడోలికా విహారంబు నీవొక్కతవె కొంచెముసేపు సలిపితివి. పాంచాలాధిపతి చెట్టపట్టంబోవునిన్ను నితరరీతిగఁ దలంపంగూడదనియెంచి యాతనిశరీరలావణ్యాపంకంబునం బదంబిడి వెకలించుకొనలేక మునుంగుచుండు నామనంబున భవదీయదాస్యత్వరచేయూతయియ్య నతికష్టంబుననుద్ధరించుకొనివచ్చితిని; అనియిట్లు రతిమాలిని చెప్పఁగా విని మదనమాల యోసీ యితరపురుషప్రసంగంబు మనకేలయనిన నానాని యాసైరంధ్రియుఁ దత్కాలోచిత క్రియాకలాపంబులుజరపించెను. ఓచతురికా యొకత్రుటికాలమయిన నారాజనియుక్తలగుకాంతలు మదనమాల నేమరియుండరుగాన మేమిరువురము

మాటలాడికొన ననువుపడకయుండె. రతిమాలిని యీసంగతిఁదెలిపిన యైదాఱుదినం బులకుఁ బెండ్లిపనులు రాచనగరునఁ జరుగుచుండెను. ఎంతెంత త్వరగా నవిజరుగు చుండునో యంతంతత్వరగా మదనమాలకు ముఖమున వైవర్ణ్యంబును మనంబునఁజింతయు నంగంబున విహ్వలత్వంబును మించుచుండె. పరిజనులతో నేమియుం బలుకదు. సఖు లకు సంగతులేమియు విశదీకరింపదు. కసిగాట్టుగా నాహారంబు భుజియించు. మంచి సొమ్ములలంకరింపదు. జిలుఁగువలువలుగట్టఁబోదు. కేవలము కరకలితకపోలతలయై చింతించిచింతించి నిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచుండు. ఇట్లుండఁగా నాదాసీజనులు దాని విధంబుగాంచి తమపనులయందేమైన గొఱంతయుండి యని సెప్పలేక యిట్టులుమ్మలి కంబుం జెందుచున్న దేమోయని యెంచి భయంబునొంది యొకనాఁడు నన్నడిగిరి. అందుకు నేను నీమదనమాల తన లీలాశుకము తన్నుఁబాసిపోయి యున్నదిగాన నిట్లు పరితపించుచున్నది యంతెకాని యొండేమియు లేదనిచెప్పితిని. వారలందుకు సమ్మ తించిరి. ఒకనాఁడుదయమున నారాజపురోహితునిభార్య యగునొకవిప్రకాంతవచ్చి మాచేయుగారవంబునకుసంతసించుచు నదితాసనాసీనయై మదనమాలం గాంచియిట్లనియె. ఓ కన్యకారత్నమా యీ దినమురాత్రి మూఁడవయామము జరుగుచుండ నప్పుడు ఈ నగరాధిపతియగు జయవర్మమహారాజు మహాబ్రాహ్మణులు నిర్ణయించియుండు శుభ లగ్నమున నిన్నుం బాణిగ్రహణంబు సేసికొనం బోవుచున్నాఁడు. నీ వీయుదయమున మంగళస్నానంబుఁ జేసి ధవళాంబరంబులు ధరియించి మంగళసూత్రభూషణంబు లలంక రించికొని యుపవసించుచు నీదినంబంతయు దేవతాసన్నిధియందుండవలయు; పట్టమహిషీ పదంబునకు వచ్చునట్టి కన్యకలు పరిణయదినమున నిట్టులనుష్ఠించుట యీ రాజకులాచా రము; నీవునట్లొనర్పవలయును అని చెప్పఁగా నారాజకన్యక తనహృదయంబుననుండు దుఃఖసాగరంబు వొంగి వేలాతిక్రమణంబు సేయంబూనిన నది యడంచుకొని యా బ్రాహ్మణీవాక్యంబులకు సమ్మతించిన నప్పుడు తదాజ్ఞచేతఁ బనికత్తెలు మంగళస్నా నంబు సేయించి యమృతఫేనధవళంబులగు దుకూలంబులు గట్టనిచ్చి కొన్ని యాభరణంబు లలంకరించి యాకన్యకను మణిమయమగు చతురంతయానమున నెక్కించి సమీపమున నుండు మహాలక్ష్మి సన్నిధానంబునకుం గొనిపోయిరి. నేను దానితోఁ గూడఁబోతిని. పల్లకిఁ దిగి యాపల్లవపాణియు నుల్లంబున నుడుకుచు నచ్చటి కావలివారల దాసీజనుల నవ్వల నుండ నియమించి భక్తివినయంబుల నాహరివల్లభకు మ్రొక్కి ప్రదక్షిణంబులు చేసి యనేకవిధంబులఁ నుతియించి యా యాలయంబున నుపవసించియుండెను. మేమును రమణీయములగు వివాహకథాలాపములఁ బ్రొద్దులువుచ్చుచుంటిమి. మదనమాల యనుభ వించుమనస్తాపంబులఁ జూచి సహించలేకయేమొ? సూర్యుండును పడమటిసముద్రం బునం దూఁకె. పాంచాలాధిపతిమన్మథాగ్ని సొగలా! యనందగి కటికిచీఁకటులు లోకం

బునంగలయుంబర్వే. గాఢాంధకార మదదంతిదంతకుంతంబులకాంతిలతాంకురంబులనం దగి తారకలు నభంబున వెలింగెను. విరహపాండురంబగుచు విలాసవిధురంబయియుండు మదనమాలమొగంబుతో నిష్పాడైన సరిపోలఁగలనాయని పరీక్షింపనెంచియేమో చంద రుండునుదయించెను. అనేకవీరభటరక్షితంబై యుండు నామహాలక్ష్మీమందిరంబునందు మదనమాలయు నేనునుమాత్రము దేవీసన్నిధానంబుననుంటిమి. పరిజనంబులెల్లఁ బరిణ యకార్యతత్పరతం బ్రవర్తించుచుండిరి. కన్యాజనరక్షణంబుననియుక్తలగు కొందఱు మందయానలు కొంతదూరంబున నచ్చటచ్చటంగుంపులఁగూడి యాయాచరిత్రంబులు మాటలాడుకొనుచుండిరి. అప్పుడుమదనమాలనన్నుంగాంచి యోమకరికా పంజరంబు నందగులుకొన్న చిలుకచందంబున నేమియు నేయనేరకయున్న దానను; వివాహలగ్నం బును సమీపించుచున్నయది; ఈజయవర్మను బెండ్లాడ నించుకేనియు నాకు సమ్మతి లేదు; తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గంబునుగనంబడదు; ఇన్నిదినములుగ నీతో నీసంగతి మందలించుటకొంకించుకయైన నవకాశంబుదొరికినదికాదు. కేవలముమందభాగ్యయగు నన్నుంగన్నందున నాతల్లిదండ్రులకుఁ గష్టదశసంప్రాప్తంబయ్యె. నన్నువివాహంబు చేసికొనినయనంతరముగాని జయవర్మనాజననీజనకులఁ గారాగారవిముక్తులంజేయఁడని తోఁచెడిని. విషంబుఁదిని ప్రాణంబులువిడుతునాయనియన్ననో యదిగొనితెచ్చి యిచ్చువారలునులేరు. కటకటా! దైవంబునాయెడల నింత క్రూరతరంబై యుండుట నాజన్మాంతర కృతపాపఫలంబుగాదె? ఇందుకేమందు? లోకమునంగలకష్టంబులకెల్ల యునికిపట్టు లేదనియేమొ? యీమదనమాలను చతుర్ముఖుండుసృజియించె! నీవు నాకుం బరమార్థసఖివైతివేని నాప్రార్థనంబొకటియంగీకరింపుము. ఇతరదాసీజనంబులురాక ముందె కార్యంబునకనుకూలింపుము, నాఖేదంబపనయింపుము. ప్రియసఖీ ధర్మంబుఁ బాటింపుము. వేగిరంబనామనవియంగీకరింపుము. అనియిట్లనేకవిధములుగ బతిమాలు కొనఁగా నేనుదానిపరితాపంబుంగాంచి మనంబునదుఃఖించుచు నోమదనమాలా నీ యిష్టంబేమి యని యడిగితిని. అప్పుడురాజపుత్రియుఁ బ్రియసఖి యీనాశరీరము మదనమోహనునికి మన్మథునిచేనివేదితంబై యున్నది. ఇట్టిదీని నితరవినియోగంబుంజేసి యామహాభాగునికి విప్రియంబుసేయుటకంటెఁ దక్షణంబుననుజ్జగించి యాతనితోఁగల యుటమేలు. నేను శరీరంబుందొరంగిన నాపంచభూతములయందుఁ బృథివి యాతని మార్గసంచారభూమియందును, జలంబా మోహనాంగుండు స్నానముచేయు వాపికా జలంబులందును, తేజంబుమదనమోహనుని యుదరంబునందును వాయువామహాబాహుని నిశ్వాసంబులందును ఆకాశంబా నవమన్మథునిమందిరాంగణమునందును గలయునట్లు లీకరుణామయియగు దేవినింగూర్చి ప్రార్థించి ప్రాణంబులువదలుదును. ఇందుకు నీ వాడంబడుదువనినమ్మి నీతోఁజెప్పితిని. ఇప్పుడు నాకుమరణంబుగాని వేఱుశరణంబు

లేదు. ఇతరులువచ్చిరేని యదియుందుర్లభంబు. ఇట్టిసమయంబునంగదా ప్రియసఖులుపకరింపవలసియుండు. అనియిట్లనేకవిధముల నాచుబుకంబుఁబట్టుకొని వేడికొనియె. ఇఁకనిన్నుఁగౌఁగిలించుకొనుట లేదుగదాయని యాలింగనముఁజేసికొనియె. నీమధురములగువచనములను వినఁబోనుగదాయని మొగంబుముద్దిడుకొనియె. ఈ మదనమాలయందుఁ బ్రీతిఁబాయకుమని కేలుకేలంగీలించె; మద్విరహంబున కోర్చికొనుమని తన పయింటచేఁగన్నీరుదుడిచె. నాపునవిగామదనమోహనునికిం దెల్పుమని ప్రార్థించె. నా జననీజనకులకు తీరనిదుఃఖదాయనినైతినేయనివగచె. ఏమినామాట కుత్తరమియ్యవేయని యూసడించుకొనియె. ఇదియేనా? స్నేహధర్మమనిదూరె. నన్ను బాములఁబెట్ట నీకిష్టమాయనియడిగె. ఇట్టివారలే ప్రియసఖులు అని విసికికొనియె. నాయందుంగరుణించి తనువుఁదొరంగనియ్యవేయని పాదంబులుపట్టుకొనియె. నేనునామదనమాల పరితాపంబుంగాంచి యేమియుంజెప్పలేక కేవలబాష్పాయమాననేత్రనై యంతర్గాఢంబగుశోకవేగంబునడంచుకొనలేక పయింటకొంగున మొగంబుమూసికొని యేడుచుచుంటిఁగాని దానితోనేమియుఁజెప్పఁజాలకయుంటిని. మదనమాలయు నన్నుబహువిధములవేడుకొనుచుండె. ఇట్లుకొంతసేపుజరఁగఁగా నేను మదనమాలతో “ఓప్రియసఖి నీవుపరితపించువిధముంగాంచిన నీయభీష్టంబునెరవేఱనియ్యకయుండుట యుక్తంబుగాదనితోఁచెడిని. నీమరణానంతరమొకనిమిషంబైన నేనుజీవించియుండలేను. మనమిరువురమొక్కటిగాఁ బ్రాణత్యాగంబుఁజేసికొందము. ఇది నీకుసమ్మతమేని నీయభీష్టమునెఱవేర్చుటకు నాకునుసమ్మతమే” అనిన రాజపుత్రియుం గొంచెము కోపగించుకొనుచు నోసీ నాయభీష్టము సమకూరదన్నమాట ప్రకారాంతరముగఁ జెప్పితివంతియకాదటే. నేనుశరీరమునుజ్జగించుట యిప్పటికిభావ్యమగుఁగాని మీకిట్టియమంగళంబేలనే? హరిహరీ! మీతో నేనుచెలిమిఁజేసినందుకు మీప్రాణములువోగొట్టుటయేనా ఫలంబు? కడుపుచెడంబుట్టినందుకుఁ గన్నవారికిఁగారాగృహప్రాప్తిఁజేసితిని. చెలిమిఁజేసినందుకుం జెలికత్తెలకుఁ బ్రాణపరిత్యాగంబుంజేయించవలయునా? చాలుంజాలు, మదనమాల నీకుఁ బ్రాణసమానయగుసఖియయ్యునేని దానిబాధలుదప్పించుటయుచితము. అనియిట్లు బహుకరుణంబుగఁబల్కుచుండఁగా ననతిదూరంబున నొక సన్యాసిమతియొకసర్వావయవద్యుతిసుందరియగు సుందరీమణినితనవెనువెంటం దీసికొనివచ్చుచుండెను. అదిగాంచిరాజపుత్రి మహావ్యసనాక్రాంతయై యీమదనమాలమరణనిర్యాణంబునకుంగూడ నోచుకొనలేదుగదేయనిచెప్పి “యీయమసూచి యేమిదియనియడిగిన నుత్తరమేమి సెప్పంగల” నని కన్నులబాష్పములుదుడుచుకొనుచుండెను. ఆ యమయుం నతిశీఘ్రముగసమీపించి మదనమాలా యేమినీకన్నులు బాష్పచ్ఛాదనములైనట్లు తోఁచుచున్నవి; కపోలములయందుఁ గన్నీటిదారలుగారుటవలన మకరికాపత్త్రంబులు

మాసిపోయినవి; సౌభాగ్యసదనమగు నీమొగంబు విన్నబాటుఁజెందినయది; వెగచుటం జేసి కుచతటంబుకంపంబునొందుచున్నయది; అని యడిగిననాకాంతభయంబుతోఁ బనేమియులేదనిన నాసన్యాసినియు సమీపముననుండువారలనవ్వలికంపి యామాల యపుఁడలుపులుమూసివేసి నిర్జనంబగునాగుడికలయఁజూచివచ్చి మదనమాలనుడగ్గఱి దాని చుబుకంబుంబట్టి యెత్తిముద్దిడి తొడపయింగూరుచుండంబెట్టుకొని కురులుఁజక్క నొత్తుచునిట్లనియె. ఓ మదనమాలా యేనెవ్వతెనైనదియు నీవెఱుంగవుగదా? తొల్లి నీకు మదనమోహనునిచిత్రపటంబిచ్చిన మందపాలకినిగానాయేను? నీవునన్నునిరూపించి చూడుమనిన మేమిరువురమును చక్కఁగాఁజూచిలేచి ప్రణామంబుచేసి భగవతియనవధా నంబుననైనయపరాధంబుసైరింపుము; నిష్కారణవత్సలత నియ్యెడకు మీరలేతెంచుటం బట్టి మాకుమహాప్రమోదంబయినయది; ఈ మహాదేవియనుగ్రహంబునంజేసికాదె మీ సన్నిధానంబుమాకయ్యె; మీరలిప్పుడియ్యెడకు విజయముచేయుటకుంగతంబేమి? కల వృత్తాంతంబువినిపించి మమ్ముంగాపాడుము. అని ప్రార్థించిన నాయమయిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రి నేనునాతపశ్శక్తిచేత భూతభవిష్యద్వర్తమానంబులు బాగుగనెఱుంగుదును. నేనుసంసారంబుంబరిత్యజించి బాల్యము మొదలుకొని యాకలంబులుభుజించి శరీరధార ణంబుసేయుచు వీధులయందుంబడియుండుచింపి పేలికలు ధరించుకొనుచు చంద్ర చూడచరణకమలధ్యానానందంబున నన్యంబులుమఱచియుండు హృదయంబుతోఁ దపం బుసలుపుచుండి యాపార్వతీకాంతుండు కాంతాసమేతుండై వెలసియుండు శ్రీపర్వ తాదిపుణ్యక్షేత్రంబులదర్శింపనెంచి గురుజనానుమతివడసి పెక్కు దేశములుతిరిగి చూచు చు మదనమోహనునిసౌందర్యంబును నీరూపాతిశయంబునుగాంచి మీయిరువురసమాగ మంబు రసావహంబై యుండునని యెంచి సంసారపాశబద్ధమానసనై యారాజపుత్రుని యాకారంబుతోనొప్పు చిత్రఫలకంబుఁగానిపించి నీకుఁదదనురాగంబుంగల్పించి మీఁద నీకుంగలుగుననర్థంబులుచింతించి యీకాంపిల్యనగరమునంజేరి యీరాజచంద్రుని వశ గతునింజేసికొని యీయూరనుండువారికి నాపద్బంధువువిధంబునను గురుజనమురీతిని పరమమిత్రురాలివలెను బ్రవర్తించుచున్నదానను. ఈపౌరులు నన్నడుగక యేపను లైనఁజేయఁజాలరు. గురుభక్తినాయెడలవారుచేయుచున్నారు. అదియట్లుండ నీకాం పిల్యనగరాధిపతి జయవర్మయు నాకుశిష్యప్రాయుండై తననగరునందు జరగంగల సమస్తకార్యములు నాయనుమతిలేక చేయఁగూడదని యుత్తర్వుచేసియున్నవాఁడు. ఇచ్చట నామాటకుం బ్రతిగా నెవ్వరును నడవరు. నీకీసమయంబున ఆనుకూల్యంబు సేయుటకే యేనునీనగరంబున వాసముచేయుచు వీరినివశగతులుఁగ జేసికొనియున్న దానను. ఇప్పుడీకాంపిల్యనగరాధిపతియగుజయవర్మ నిన్నుం బరిణయంబుచేసికొనం గోరి మౌహూర్తికులవలన నీరాత్రిమూడుజాములకు మంచిలగ్నంబున్నదనినిశ్చయించి

దేవతాసన్నిధానమున నుపవసించియుండు పెండ్లికూఁతు బ్రాహ్మణముత్తైదువు లగ్ని సన్నిధికిందోడితెచ్చుట యీరాజకులాచారంబుగాన నట్లువారలచేఁజేయింప నన్నుం బ్రార్థించి యిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. ముత్తైదువులను ఇంకొకగడియ కిచ్చటికి రాఁబోయెదరు. అగ్నిసన్నిధికిం గొనిపోఁబడినయనంతరము నీవుజయవర్మకు భార్య వగుటతప్పను. ఇప్పు డిందుకొకయుక్తిచేసెదవినుము. ఇదిగోయీకాంతంజూచితివే? ఇది నీ జనకుండగుశూరబాహువు మిగులఁబ్రీతితో వివాహంబుచేసికొనిన యాతనిమాతులునితనూజ యగుకలావతికిఁ జనియించి యతిగారాబముగాఁ బెరుఁగుచువచ్చిన మోహనవతి. ఇదియాకారముచేతను రూపముచేతను వయస్సుచేతను కలాకుశలత్వంబుచేతను నీకుసమానయైయున్నది. విశేషపరిచయముగలవారలుగాని మీయిరువురకు భేదంబుగని పట్టఁజాలరు. అనినమదనమాలయులేచి యత్యాదరంబుతో మోహనవతినాలింగనంబుం జేసికొని యాదలమూర్కొని ఓచిన్నిచెలియలా యెన్నిదినములకునిన్నుగాంచితిని. అని యానందబాష్పంబుల నామోహనవతియాదలఁ దడపుచు మందపాలకింగాంచి యోభగవతీ యీచిన్నది యిక్కడకెట్లువచ్చెనో యెఱింగింపుమని వేడికొనగా నాయమయిట్లనియె. ఈ చిన్నదిమాత్రమేకాదు! నీప్రాణనాయకుండు మదనమోహనుండునువచ్చియున్నవాఁడు. వీరిరాకకుంగారణంబు వివరింతువినుము. నీవుపంపించినచిలుకలు మదనమోహనునినగరంబునకుంజని యచ్చట నతంఁడులేమి ననేకవనంబులువెదకుచు నొకచోటంగనిపట్టి స్మరసందేశంబుంజెప్పిన నతఁడును మంత్రికుమారునికిం దనదూరదేశప్రయాణంబుసూచింప నాచిలుకలనొకింతసేపు నిలిచియుండంబనిచి తానుముందర బయలువెడలి ధరావంతంబుఁజేరెను. అది నష్టభర్త్రియగునంగనవిధంబుననుండుట తన మనంబునకురాఁగాఁ గొందఱవలన నీజనకునికి కాంపిల్యనగరాధిపతిచేనైన కారాగృహప్రాప్తియు జయవర్మనిన్నుఁ దనయంతఃపురకాంతఁగాఁ జేసికొనుటయుఁవిని దుఃఖాకులుండైచేయు నదిలేక యాయూరిబయిటిదేవాలయంబులోఁబరుండి కేవలముచింతాక్రాంతుండైయుండఁగా మధురిక యనునీ చెలికత్తెలలోనొకతె యాదృచ్ఛికంబుగ నచ్చటకేగియాతనింగాంచి వృత్తంబువిచారించి తెలిసికొనియిట్లనియె. ఓరాజకుమారుఁడా యేనుమదనమాలకుంబ్రియసఖిని. నాపేరుమధురిక. ఆమదనమాల నున్నట్టుండి కాంపిల్యాధిపతిపట్టుకొనిపోఁగా నారాజపుత్రిక తనప్రాణపదమగునొక చిత్రపటంబును తద్గృహాంతరంబున నునిచియుండుటంజేసి తీసికొనిపోవననువుపడకపోయెను. ఈపటంబుంగానకయుండినేని యారాజపుత్రిక యాహారంబుపైఁగూడ ఆశమానును. దీనినెవ్విధినైన నాకన్నియయొద్దకుంజేర్చుట ప్రియసఖినైననాకుముఖ్యకర్తవ్యంబు. ఆరాకన్నియ కనుంగుంజెలియలు మోహనవతియనుకన్యక తనజననీజనకులఁ బట్టుకొనునట్టి జయవర్మచేతికింజిక్కక యొకరహస్యప్రదేశమున డాగియుండి దిక్కులేక

యిప్పుడు పరితపించుచున్నయది. శూరబాహువుండు రాజగృహంబును పెరరాజభటు లాక్రమించుకొనియుండుటంజేసి యామోహనవతి ప్రచ్ఛన్న వేషయయితిరుగుచున్నయది. కాంపిల్యనగరముం జేరెనేని యెవ్విధముననైనఁ దనయక్కదగ్గఱకేగి సుఖపడును. ఆ రక్తసంరక్షణంబు రాజకుమారులకుం గర్తవ్యంబుగాన నిందుకు నీవొడంబడవలయునని యనేకవిధముల వేడికొనెను. అప్పుడా రాజకుమారుండు వానిం గాంచి యో మధురికా యిప్పుడా మోహనవతి యెక్కడనున్నది. ఇక్కడకుం బిలుచుకొని రావనువుపడునా యనియడిగిన నా మధురిక యిదె పిలుచుకొని వత్తునని చెప్పి మాసినచీరె ధరించి యొక భిక్షుకి చందంబుననుండు కన్నియను బిలుచుకొనివచ్చి రాజకుమారునికిం జూపి యో యయ్యా యిదియె మోహనవతి; అన్యులెఱుంగుదురేమొయని యీవేషంబుతోఁ దిరుగుచున్నయది యని యవకుంఠనంబు దీసి చూపిన నతఁడు సౌభాగ్యాధిదేవతవలె నుండు నా కన్నియం గాంచి దానిరూపరేఖాతిశయంబుల కచ్చెరువందుచు నిట్టి శుభలక్షణంబు లమరియుండు నీకన్నియకుంగూడ యీ వ్రాఁత వ్రాసియున్నవాఁడుగదా విధాత యని తలయూఁచి మధురికా నీవు వేడికొనినవిధంబుగ మిమ్మిరువురను గాంపిల్య నగరంబుం జేర్చెదనని చెప్పి యానాఁడు మధ్యాహ్నమంతయు నాగుడిలో వసియించియుండి సూర్యుండస్తమింపఁగా నాయిరువురం దీసికొని నడుమ నడుమ నరణ్యంబులలో నాహారనిద్రాదులు దీర్చుకొనుచుఁ గొన్ని దినములకుముందె యీనగరమునకుం జేరెను. నూతనచిత్రపటంబుం జేతబట్టుకొని యా మధురిక యంగడివీధిలోనుండఁగా రాజభటులు నాయొద్దకుం గొనితెచ్చిరి. ఆ మధురిక వలన రాజకుమారునివృత్తాంతంబు విని యితరులకుఁ దెలియకుండ నతని నాపర్ణశాలయందయునిచి యీ మోహనవతినిఁ దగువిధంబులఁ గాపాడుచుంటిని. ఈ మోహనవతి సంప్రాప్తికై యిన్ని దినములు రాజుకు వివాహంబు జరుగనీయక యభ్యంతరము చేయుచుంటిని. ఇదియుఁ బట్టమహిషీపదంబునకుం దగినయది గాన నీ జయవర్మను వివాహము చేసికొనందగును. అతండు మీ యిరువుర భేదంబుఁ దెలిసికొనంజాలఁడు. ఇప్పుడు చేటి వేషంబు ధరియింపంజేసి తీసికొనివచ్చియున్న దీనికి భవదీయాలంకారంబు ధరింపంజేసి వివాహవేదికకడకుం బంపవలయు. ఈ చేటివేషంబు ధరియించి నీవీమకరికతోఁ గూడ మదనమోహనుండు వసియించు నాపర్ణశాలకేగి యాతనితోఁ గూడ నీ రాత్రి యీ పాంచాల దేశంబు దాటిపోవలయు. అని చెప్పఁగా మదనమాల "భగవతి మందపాలకి యీరహస్యంబు భేదింపంబడెనేని నాచెలియలికి ననేకకష్టంబులు సంప్రాప్తంబులగునేయని నా మనంబు సంతపించుచున్నయది." అని యడుగఁగా నా యమ నేనీవిషయంబులఁ జక్కపెట్టంగలను వేగిరంబ నీవు పొమ్ము అనఁగా నేను నాయందపాలకి సాహసంబునకును మంత్రాలోచనంబునకు నచ్చెరువందుచుం దదాజ్ఞచేత మోహనవతికిఁ బెండ్లికూఁతురివేషంబును మదనమాలకుం జేటీవేషంబు నలంకరించి యా కపటచేటికను వెంటబెట్టుకొని యా

లయంబుం దాటితిని. మధురికయు మాకెదురువడి యాభగవతి పర్ణశాలకుం బిలుచు
పోయె. వివాహకార్యంబులకై యనేక దాసీజనులా మందపాలికయుండుచోటికిం
రాకలు సేయుచుండుటగలదుగాన మేము ముప్పురము నచ్చటికేఁగుట సందేహాస్పదం
కయుండుటచే రక్షకభటులు మమ్మునడ్డగించుటకుం బ్రవర్తించరైరి. పర్ణశాల
పమునకుం బోవుచుండఁగాఁ దనచేతనున్న చిత్రపటంబు మధురిక మదనమాల చేతి
చ్చిన నారాజపుత్త్రి దానిం దీసికొని యో ప్రియసఖి యీపటంబు నాకుం బ్రాణ
బని తెలిసికొని బహుదూర ప్రయాణాయాసంబునకు వెఱవక యిది తెచ్చి నాకిచ్చిన
నేనేమి యుపకారంబు సేయఁజాలుదును; నాయెడల మీకుంగల ప్రేమాతిశయం
మిమ్మల యింపుచున్నయది. నీవు నా ప్రాణములకంటెం బ్రియురాలవు'' అని
ంచుచు నాకుటీరంబునం బ్రవేశించియుండు గంధర్వతుల్యుండై యుండు రాజకుమారు
ంచి భయసంభ్రమంబులతో వెనుకకొఁగి నిలిచి నన్నుం జూచి రహస్యంబుగ నో
కా మనము స్త్రీస్వభావసులభమగు నజ్ఞానముచేతఁ గార్యాకార్యములు విచారింపక
ర్తించితిమిగదే? ఈయతిగంభీరుఁడును మహానుభావప్రకృతియు నగుపురుషసత్త
డెక్కడ? మనమెక్కడ? ఈతనిదాస్యమునకుంగూడ నేనుతగనే? మనమా?
లేని నిచ్చటకు రప్పించెడువారము. మహోదారస్వభావముకలవారలగు నృపకుమా
శరణార్థులను దనరుసమస్తవిధములఁ బోషించుచు వారి కభీష్టసిద్ధిఁ జేయు ప్రకృతిగల
గాన నీగుణహీననగు నావాక్యమాదరించి వచ్చియున్నవాఁడు. అని చెప్పఁగా
నారాజకుమారునియంతికంబున కరిగి వినయముగఁ జేయి మోడ్చి యో కుమారకా
ప్రియసఖి మదనమాల సహజప్రేమపరవశహృదయయై విన్నవించుచున్నయది!
దూరంబుగ నొకదేశమునుండి మఱియొకదేశమునకు మిమ్ము రప్పించి మీయతి
కుమారమగు దేహమునకు పరిశ్రమంబుఁ గలుగంజేసితి; ఈయపరాధంబు క్షమియిం
గును. ఇదియునుంగాక భవదాగమనంబున సంతసించి నాజనకుఁడును సహోదరు
మహోత్సవంబు నడుపుచు నెదుర్కొని నగరునకుం గోడి తెచ్చునట్లు లేకపోయె
యని తనహృదయంబునం బరితపించుచున్నయది. అని సఖి చెప్పఁగా నామహాను
ప్రకృతి యగుకుమారుండు పావనవాక్యోపన్యాసంబుల మానసపంకంబుం గడిగి
నట్లు నాతో నిట్లనియె. ఓసీ మీరాజకూతురు నన్నింతటి ప్రేమచేఁ బిలిపించుట
కైనసంతోషము దూరదేశగమనాయాసంబుఁ గణింపఁ య్యాదు. మీరలిపుడు పరి
ానురాగము చేత నాయెడకేతెంచి నన్ను విచారించుటవలన శూరబాహువు నన్నాదు
ననంత సంతసము గలిగె. ఇప్పుడిచ్చోట నేతత్ప్రసంగంబుల ప్రాగ్దుజరిగిన
మిసంకటములు తలస్థించునో యేమోగము, తక్షణంబ బయలు వెడలి యీపాంచాల
ము దాటిపోవలయును. మధురిక మందపాలికనూల్లా ప్రతీక్షకురాలై యిచ్చ

టనయుండవలయు. భగవతి యింతకుమున్న సర్వాయత్తము చేసియుంచియున్న యుత్తమాశ్వంబుపై నీవును మీరాజకూఁతురు నారోహించి యీవనమునకుం జేరువనయుండు నరణ్యంబునం బ్రవేశించి క్రమక్రమంబుగ నీదేశము దాటవలయునని చెప్పఁగా నేను నల్లకానిమ్మని యాకుమారుండు చూపిన యశ్వంబుపై మదనమాలతోఁ గూడ నారోహించి యాతనిగుఱ్ఱంబుతో వెనువెంట నేయచ్చటి చెట్లసందున నితరులకుఁ దెలియకుండ మెల్ల మెల్లనఁ జని యడవిలోఁ బ్రవేశించితిని. ఇట్లు రాజకుమారుండును మేమును బ్రవేశించి గుఱ్ఱంబుల నతిజవంబునం బరుగులెత్తించిన మరునాఁ డుదయమునకుఁ బాంచాలదేశంబుఁ దాటి యాయశ్వవరంబులు వాయువేగంబునం జనిచని యొకచోట సింహశార్దూలఖడ్గ గవయశరభాది క్రూరమృగనిబిడంబయి యనేకవిధములగు సాలతాలకపిత్థాశ్వత్థపిచుమందచందనతిందుక ఖర్జూరవేణునింబకదంబ ప్రముఖములగు వృక్షములు క్రిక్కిరిసి యెడతెఱపిలేక సూర్యకిరణప్రసరణంబునకైన నవకాశంబియ్యని యతిభయంకర మగు నొకగహనంబుం బ్రవేశించెను. రాజపుత్రుండును మాతో త్రొల్లి తానుమధురికను మోహనవతినిం బిలుచుకొని ధరావంకంబునుండి కదలి చక్కనిమార్గమునం జనక యీగహనంబునం బ్రవేశించి దీనిగుండ కాంపిల్యనగరమునకుం జేరితిని. అని చెప్పుచుం బూర్వపరిచితములగు నాయాచోటులను జూపుచు మాత్రోవకడ్డంబై పైకుఱికి మమ్ము హింసింపంబోవు శార్దూలాదిమృగంబుల నతిచాతుర్యంబునం జంపి భయంబుడుపుచు; మఱియు రాజపుత్రు లీయాస్థలంబుల నీయామృగంబుల నీయావిధంబుగ వేఁటాడుదురని యాప్రకారంబభివర్ణించి చెప్పుచు; మాకుమార్గప్రదర్శకుండై ముందఱఁబోవుచుండెను. సూర్యుండు నాకాశమధ్యంబుం జేరె; భూమియు నడుగిడనీయక లలాటంతపంబులై యాతపంబులు బిట్టుడికించె. మృగకులంబులు మదలుమందలుగఁ జేరుకొని చెట్లక్రిందం బరుండి నెమరువెట్టుట కుపక్రమించె. ఎండమావులు పథికులకు జలభ్రాంతిఁ గల్పించి యలయింపసాగె. పక్షికులంబులు చెట్లనీడలకుం జేరె. అట్టికఠోరాతపంబున కశ్వంబులు పరిశ్రాంతినొంది నడువలేక చిక్కిన మేము తృషార్తులమయి జలకాంక్షచే నెక్కడనైన జలాశయంబుండుదనుక మెల్లగ నేగవలయునని ప్రయత్నపడుచుఁ బ్రతిచెట్టుక్రిందను బ్రతిపొదరింటను నిలువఁబడుచు నతిప్రయాసంబుతో నరుగుచుంటిమి. అక్కడ నల్లనిశరీరంబులును పల్లవెండ్రుకలును కోరమీసంబులును మిడిగ్రుడ్లును గడవిండ్లునుగలవారు కొందఱు బోయలు మాదారి కడ్డంబువచ్చి యిటునటుం దిరుగుచుండిరి. రాజకుమారుండు వారింగాంచి యో చెంచులారా యిక్కడకు నీటిపట్టు లెంతదూరంబుననున్నవి యని యడిగిన వారును సమీపమునకువచ్చి యోసామీ మీరు విశేషముగ దప్పిగొనియున్నారని తోఁచుచున్నది. లోకమున ననేకులు ఎడారి త్రోవలోఁ జలువపందిరులుంచి పథికులకు శీతోదకంబులును పానకంబులును శుంఠీజంబీరరసాదియుక్తంబగు తక్రంబును చందనంబును

తాళవ్రతంబులునోసంగి మహాపుణ్యఫలంబులం బడయుచున్నవారు. అట్లుండ మేము మీకు నీటి పట్టులైనం జూపలేమా? మీయనుగ్రహంబుఁబడయనియ్యకొనమా? మీరలొంటరిగఁబోదురేని యాచోటులుగనిపట్టుబహుకాలఁబు సెల్లు. ఈయాఁడువారు ఎండకోర్వక విశేషంబుగఁ బరితపించెదరు. ఈయశ్వంబులును శ్రాంతంబులైయున్నవి. గాన కొంచెము దవ్వులనున్న జలాశయంబువనుక నడవలేవు. ఈగుఱ్ఱంబులను ఈకాంతలను ఇక్కడ చెట్లక్రిందనిలిపి పాదచారివై నీవువత్తువేని యొకింతసేపటికి జలాశయంబుం జేరి దప్పిఁదీర్చుకొని నీరంబులుఁగొనిరావచ్చును. అనిచెప్పఁగా రాజకుమారుండును "ఓ బోయలారా యిట్టిమహారణ్యంబున నాఁడువారినొంటిగ పడలి రాఁగూడదే" యని యనఁగా వారలుసామీ యిది మేమువసియించియుండుతావు; మాయెఱుకలేక యీఁగెరైన నిందుం జొరలేదు; భయపడక మీరు మాలోఁగొందఱితోఁగూడ చెఱువునొద్దకుం బొండు. కొందఱము వీరికి మీరు వచ్చునంతవఱకుఁ గావలియుండెదము. లోకముసం బరోపకారమునకుంగాని యీకాయము దోషనికాయంబు కాదాయని పల్కిన నతఁడు వారిపల్కులకు సంతసించి మమ్మనడిగి గుఱ్ఱంబులను మమ్ము నక్కడనిలిపి యాబోయలలోఁ గొందఱం బిలుచుకొని యాయరణ్యమధ్యంబున నొకత్రోవంజనియె. మేము తృషార్తులమగుటం జేసి మతిభ్రంశంబుం జెంది యాతని కొంటరిగఁబోవ ననుమతించితిమి యంతయెకాని వేరుకాదు. విధివిపాకంబుత్వరచేయఁగా నెట్టి దిట్టలకయిన బుద్ధి పెడతలఁ బట్టునుగాదె? అట్లు రాజకుమారుండరిగిన యనంతరము మేముచల్లని యొకమఱ్ఱిక్రిందం గూరుచుంటిమి. ఒకింతసేపయ్యెను. మఱియు నొకబోయ యచ్చటికివచ్చి మాకుంగావలియున్న వారినడిగి మావృత్తాంతం బెఱింగి కటకటా జలంబునకంతదూరంబు చననేల? సమీపమున నయున్నవే యని మమ్ముం దోడ్కొని పోయి సమీపస్థలంబునన జలంబులు గానిపించె. మేమిరువురము నాజలంబులు ద్రావి యాగుఱ్ఱంబులకు దప్పికఁదీర్చి తొల్లిటిస్థలంబునం గూరుచుంటిమి. రాజకుమారునితోఁబోయియున్న బోయలుకొందఱు బిట్టువాపోపుచు మాయొద్దకువచ్చి మాపాదంబుల బయింబడి బాష్పజలఁ భూమిందడుపుచుం బరితపింప మేమునుదిగులుపడి యోబోయలారా రాజకుమారుఁ డెక్కడనున్నాఁడు; ఆతనివిడిచి మీరు పరువిడి వచ్చుటకుం గారణ బేమి? మీరలిట్లు దుఃఖించుట వలన మాహృదయంబులు అతనివిషయంబున; ననేకానిష్టంబులు చింతించుచున్నయవి; అని యడిగితిమి. వారు ఓయమ్మలారా మేము చెరువుత్రోవంబట్టిపోవుచుండఁగా మామార్గమున కొకసింగంబెదురుగావచ్చెను. ముందరుగుచున్న రాజకుమారుండు మేమువలదు వలదని చెప్పుచుండఁగా దానినదలించెను. అదియుం క్షుధాతురంబై యున్నదిగాన నతని యదలింపునకుం గనలి మొగంబు దెఱచుకొని పటలు నిక్కించుకొని యత్యాగ్రహంబున నెగిరి ముందటికాళ్లగోళ్ల హృద

యంబున గ్రుచ్చుకొనునట్లు క్రూరప్రహారంబు సలిపిన మన రాజు భూమిపయింబడియె పడునంతలో నామృగరాజంబు నాతనిశరీరమున ననేకవ్రణములు గలుగునట్లు బహు ప్రకారంబుల మోదుచుండ మేమందఱమునుజేరి యార్భాటంబులు కొన్ని సలుపఁగా విడిచిపోయెను. రాజకుమారుండు పూర్వమె తృపార్తుండై యుండుటచేతను సింహనఖర ప్రహారంబుచేతను సొమ్మవోయి యిలపయింబడియె. మే మెంత బిలిచినం బలుకక పొరలాడుచున్నవాఁడు. శీఘ్రముగఁ బ్రాణములు వదలిపెట్టునని తోఁచి మీకీవృత్తాంతము దెలుపవచ్చితిమి. ప్రాణములుండఁగా బంధుజనంబులు చూచి కన్నీళ్లు పెట్టుకొని మాటలాడలేని యది జీవముండువరకు మనశ్శల్యంబయి బాధించుచుండునని పెద్దలు వచింపుదురు కాదె? యనిచెప్పఁగా మేము పిడుగువడ్డట్లు వినబడిన యామాటకు మూర్ఛవోయి యొడలు దెలిసి లేచి విలపించుచు నోయయ్యా రాజకుమారుఁడా మమ్మునిట్లు నట్టడివి నిడించిపోవుట న్యాయమేనా యని వాపోవుచు మాకై నీకిట్టి యాపద సంభవించెగదా యని ప్రలపించుచు నచ్చట నుండలేక యోయయ్యలారా ఆమహాభాగుఁడు పడియుండుచోటికి మమ్ముం గొనిపొండు; ఈయనాథలయందుఁ గనికరముంచుఁడు; అని వేఁడికొనఁగా వారును అట్లనే కానిండు, మావెంట నెరండు. మీకు ఋణానుబంధం బున్నఁ బ్రాణంబుతో నుండఁగా నాతనిం జూడఁగలరు. అందుకై కదా మేమతిత్వరితగతిం బరువిడి వచ్చితిమి; అనఁగా మేమును శోకవేగంబు సహింపంజాలక యాయుధంబులను గుఱ్ఱంబులను మఱచి వారి వెంటనంటి భూమిపైఁబడుచు లేచుచుం బోవుచుంటిమి. కొంతదూరంబఱుగునంతకు మేము ఏయేచోటులు దాటితిమో యేయే గుట్టలు మెట్టితిమొ ఏయే చెట్లు చుట్టితిమొ ఏయే మిట్టల నరిగితిమొ భూమిపై సుంటిమొ ఆకసంబున కెగరితిమొ ఏవిషయంబు నెఱుంగక కేవలము రాజపుత్రాపహృతమానసలమై బహుదూరం బరిగితిమి. సూర్యుం డస్తమించె. అప్పటికిని రాజపుత్రునిం గానక యాబోయలతో యోరీ మారాజకుమారుఁ డేడీ? ఒకవేళ ముందుపోయిన త్రోవ తప్పిపోయెదరో? ఇంతవఱకాతండు జీవించి యుండునా యని యడిగిన వారును మమ్ముం గాంచి నవ్వి మారాజకుమారుం డిచ్చటికి సమీపముననుండు బోయపల్లె యందున్నవాఁడు; త్రోవతప్పక యెపిలుచుకొని పోవుచున్నారము రండు. ఈరాజపుత్రిక వేగిరంబ తనదగ్గరకు రానిచో మదనబాణంబులచేతఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజించును. అతివేగంబునం బోవుద మేని మేలుగలుగు అని చెప్పిరి. అప్పుడు వారిమాటలకు సంశయించుచు మేము నిలువఁబడి మనల వీరు వంచించి యింతదూరంబు గొనితెచ్చిరి; వీరల చేతం దగులుకొంటిమి. ఇంకేమి సేయఁగునని దిగులుపడుచుఁ గాళ్లు తడంబడ హృదయంబు తటతటనదరవదనంబులు శుష్కంబులై దేహంబులు పడపడవడంక నొండొరుల మొగంబులు గాంచుకొనుచుంటిమి. అప్పుడు ఆబోయలు ఓబాలామణులారా మీరు మాసంగీతంబునకు

హృదయంబు గరఁగివచ్చి మృగంబులు వలలందగులుకొనురీతి మా నయవంచకంబులగు వచనంబులకేమరి మా చేతం జిక్కుకొంటిరి. ఇఁకదప్పించుకొన మీకుఁదరంబుగాదు. ఇంతకుం గొన్ని దినములకు ముందు ఆరాజకుమారునితో వచ్చిన యీకన్నియంగాంచి మాయధిపతి మోహించి మమ్ముం బిలిచి యెట్టికపటోపాయంబుననైన నాతనివంచించి యామించుఁబోఁడిని నామంచంబునొద్దకుం గొనిరావలయుం; రాజకుమారుండు మహా పరాక్రమశాలిగాన నతనితోఁబోరాడి మీరుగాని మీతోఁగూడిన నేనుగాని జయించ లేము; తనకు ఆయూఁడువారుగూడ క్షత్రియకాంతలుగాన ధనుర్విద్యాభ్యాసం బునం గడిదేరినవారై యుందురు. వారియొద్దనైన నాయుధంబులుండఁగా మీరుపోఁ గూడదు. వారలతో రాజపుత్రునెడవాపి వంచనమెయి నాకాంతల నిరాయుధులం జేసి పట్టుకొని తెచ్చునది అనిమాకాజ్ఞఁజేసియున్నవాఁడుగాన మేమిన్నివిధములమిమ్ము వంచించికొని తెచ్చియున్నారము. ఇదిగొ యెదురనుండునది మారాజు వసియించు బోయపల్లెయని చెప్పఁగా విని మేము మనంబుల ఖేదంబు నొందుచు, శ్లో॥ అన్యథా చింతితం కార్యం దైవమన్యత్ర చింతయేత్॥ అనులోకోక్తి యప్రయోజకంబు గాదు. కాంపిల్యాధిపతికిఁ బట్టమహిషియై యుండుటకు సమ్మతించని యీమదనమాలకుందుద కుబోయల పాలంబడి కాయంబుజెడుపుకొన వలసినట్లయ్యెఁగా ఆహా ఏమిదైవ చిత్రము! అఘటితఘటనా సమర్థుఁడగు విధికిందుష్కరంబును గలదే? శూరబాహు వునకుం గూఁతురై పుట్టుటయెక్కడ! బోయవానింజెట్టపట్టుట యెక్కడ! కటకటా ఏమి యీభాగ్యవైపరీత్యంబు! అనివగచుచుం జేయునదిలేక యూరకుంటిమి. ఇట్లు చింతించుచునుండ మమ్ముంగాంచి యాబోయలు ఓకాంతలార యిఁక వగచియుప యోగము లేదు. వంటింటిలోఁ బ్రవేశించిన కుందేళ్లవలెనైతిరి. మారాజు దీనిపై మక్కువచేతఁ బ్రబలతరముగ నస్వస్థశరీరుండైయున్నవాఁడు. దైవము మాపాలనుండి మిమ్మును మాకులభ్యలగునట్లొనరించి మా ప్రాణంబులు నిలిపినదయ్యెను. వేగిరంబ రండు నేను వలచియుండు కాంతామణింగొనిరాక మీరు మీ మీ కాంతలం గాంచితిరేని కృతాంతుని మొగంబును గాంచఁగలరు. అని మాయేలిక యతికఠినంబుగ నాజ్ఞచేసి యుండుటంబట్టి మేము గృహంబులువదలి యన్నాదులుమాని పరిభ్రమించుచున్నా రము. మా పెండ్లాల మొగంబులు చూడ మనంబుసంభ్రమించుచున్నయది. మిమ్మత నిచేతికొప్పగించి యాతండిచ్చుపసవనంబులుగైకొని మాయిండ్లకేగెదము. అనిచెప్పుచు మమ్ముబహునిర్బంధ పూర్వకముగఁ గొనిపోయిరి. మేమునుచని శబరబాలకనిహత నానావిధశకుంతతతిపోషితసిరామయతోరణ ఘోరగృహద్వారంబును, క్రూరసార మేయమాత్రపరిజనకిరాతనివహనిబిడంబును, నానామృగనికాయ మృతకళేబరదుర్గం ధంబు నగు బోయపల్లియం బ్రవేశించితిమి. మాతో నరుగుదెంచుచున్న చెంచులు

మమ్మునొక గుడిసెయొద్దకుంగొనిపోయి వాకిటనిలిపి యందులోనికిం బ్రవేశించి యొక ముసలివానిం గొనితెచ్చిరి. వాఁడు మమ్ముంగాంచి మించినయాశ్చర్యంబునం దనపెండ్లమును బిలిచికొనివచ్చి కూరుచుండి యోసీ వీరిని గాంచితివే ? ఇట్టియతిసుకుమారులగు మనుష్యులుకూడ నున్నారుగదా. ఈకాంతయేమందమనియో మనవాఁడు రాజకన్యక రాజకన్యకయని తలంచుకొనుచున్నాఁడు; వీరికి దేహమున నేమైనబలమున్నదా? మనవలె నడవులయందు దూఁటి యెగిచియెగిచితటిమి పిట్టలనుబట్టుకొనఁగలరా ? ఏమేమొ బెదరిబెదరిచూచుచున్నారు ; ఇసిరో ఈనాలిలేనిబాలలుమనకేలా ? కొన్ని దినములనుండి వానిమాటలువిని వీరునతికట్టి త్రోవలుకొట్టి ధనము సంపాదించుటలు మాని, మృగంబులంబొరిగొని మాంసంబులు గడించుటలువదలి, వేటకుక్కలంగొని పరాహాదులంజంపునవువులభ్యసించుటవిడిచి, వలలొడ్డి పులుగులంబట్టి కట్టితెచ్చుటం బరిహరించి యీపనికిమాలిన పనులకుంగడంగిరి. బళాబళా బాగుబాగు! ఓసీముసలీ మనబిడ్డం డీపిండిబొమ్మలవలె నుండు కొమ్మలంగాంచెనేని ముమ్మరంబగు మన్మథవేదనచే నిమ్ములువదలి దిమ్మవట్టినవానివిధమున వీరితోఁ డిరుగుచుండు నంతియకాని నెమ్మదితో డాఁజూడవలసిన పనులుచూడఁడు. మృగహింసకుంబోక వలలొడ్డి పులుగులు పట్టుకొనంజనక కన్నములుపెట్టి ద్రవ్యంబులు దొంగిలించుట కఱుగక కేవలము వీరితోనే కాలంబుగడపుచుండు. అట్లయ్యోనేని మనకులధర్మంబుచెడును. ఎన్నివిధములనైన వానికీకాంతల నందకుండంజేయుటమంచిది. ఎవ్విధముగ నీకార్యంబు సమకూర్పవలయు. అని పల్కెను. ఇంతలోన నొకబోయయచ్చటికివచ్చిన నాముసలిబోయవాఁడు నాబిడ్డని నేమంబుఁదెల్పుము; పోయినకార్యం బేవిధముగముగిసెను ? అని యడుగఁగా నాకిరాతుండు సామీ మీకొడుకును మేమును ప్రయత్నించినపని చెడిపోవుటకూడగలదా ? మీ ఆనతిఁగైకొని యిల్లువిడిచిబయలుదేరి యీకొండగవిలో నుండుచండికదేవళంబునకుం జని మేమందఱము నేలంబడిమ్రొక్కి యోతల్లీ యీసారి మాకు గొప్పధనసంచయము దొరికెనేని యప్పుడె నీకు మంచిమానిసిని బలియిచ్చెదమని వేడికొని బహుదూరం బరిగితిమి. ఆతల్లివరంబెట్టిదో తెల్పలేము. మేము యీహిమవంతంబుదగ్గఱ నుండు నొకరాజధానిని గొల్లగొట్టి యెన్నరానిధనంబులును వస్త్రంబులును మణులును దొంగలించుకొని నిరుపద్రవంబుగా దాగియున్నారము, రహస్యముగ మీకీ వృత్తాంతంబుం దెల్ప నన్ను తమకుమారుండంపినవాఁడు. అనఁగా నావద్దబోయ బహుసంతోషపడుచు మన కింతమేలు చేసినయాతల్లికిఁ బ్రార్థన చెల్లించుటకు జాగుసేయఁగూడదు. అది నెరవేర్చినంగాని మనబిడ్డఁడు రాజోపద్రవములేక మనయుండుచోటికిం చేరఁడు కావనిప్పుడ దేవతాబలి నిర్వర్తింపంబడవలయు, జాగుసేయక యీయిరువురలో నిండువయస్సులో నుండెడిదానింబట్టి తీసికొనిపోయి యీకొండలరాయని

పట్టికి బలిపెట్టుఁడు. మఱియొకదానిఁ దఱుమఁగొట్టుఁడు. అనియుత్తర్వు చేసెను. అంతట నేను వానిమాటలువిని మదనమాలకుఁ బ్రాణములుపోవునట్లు సంభవించిన కట్టిండిసేగికి ననేకవిధముల వగచుచుండ నన్నువదలి యాకిరాతులు మదనమాలంబట్టుకొని యాకొండగవియొద్దకుం గొనిపోయిరి; నేనును దానివెనువెంటం బెనురోదనంబుసేయుచు నురంబుమోదుకొనుచు భూమిపయింబడుచు లేచుచు వాపోవుచు నచ్చటికింబోతిని. ప్రళయకాలంబునం బదునాలుగులోకంబులు నములందెఱచి కొన్న యమునినోటి దంష్ట్రిలవలె నుండు పెద్దకత్తులుగొని యిరువురి కిరాతులు మదనమాలను దత్సమీపమునసుండు మడుగులో ముంచియెత్తి నన్నుంగాంచి యొకపలుకైనం బలుకనియ్యక నన్నింతకుపైన రాకూడదని నిరోధించి యాగుహాలో నుండు నాలయములోనికిం గొనిపోయిరి. మనరాజపుత్రికిం గలిగిన యీవిధివైపరీత్యంబుం దలంచుకొని యప్పుడు మూర్ఛపోయి భూమిపయింబడితి. ఇప్పుడు నీవచనంబులచేత దేహంబుం దెలిసికొంటిని, ఓచతురికా వింటివటే! మనమదనమాలగతి! ఏమయ్యెనో? ఆసుకుమారాంగికిం గలిగినయతికఠినపు మరణముంజూప నన్ను దేవుఁడుదానితో వెంటబెట్టుకొనివచ్చెను వింటివటే! అనియిట్లామకరిక నాకుందెల్పిన నేను మదనమాలప్రాణంబులయందు నిరాశనయ్యెఁ దొల్లి జ్యోతిష్కులు ఇది మహామండలేశ్వరునింజెట్టపట్టి యఖిలభూమండలంబు నేలుచుఁ బతికిఁ బ్రాణసమానురాలై యనేకవత్సరంబులు సుఖించుచుండును, అని చెప్పియున్నవారు గాన నొకించుక ప్రత్యాశతో నా మకరికం గాంచి యో ప్రియసఖి ఇఁక మనము చింతించుచుం జేయునదేమున్నయది. ఇచ్చోటనుండుటవలన నుపయోగములేదు. మెల్లమెల్లగఁబోయి కాంపిల్యనగరముంజేరి మోహానవతినైనజూచుచుఁ గాలముఁగడపుచుందము పోదము రా అనిచెప్పితిని. అందుకామకరిక సమ్మతించి అచ్చోటువాసికదలి క్రమక్రమంబుగ నాచూపునట్టి మార్గమునవచ్చుచు కాయలును పండ్లను జలంబులు నాహారంబుగాఁ గొన్నిదినములకు కాంపిల్యనగర సమీపమునకుంజేరెను. ఆనాటిరాత్రి నేను నానగరంబునం బ్రవేశింప నిచ్ఛలేనిదానఁగాన దానికిఁ దెలియకుండ నచ్చోటువిడిచికదలి తొల్లింటిపగిది ననేకస్థలములయందు సంచరించుచున్నదానను. మారాజపుత్రికకుఁ బ్రియసమాగమంబగుదనుక నేనును బ్రహ్మచర్య వ్రతంబు సలుపవలసినదాననై యుండుటంజేసి యితరులతో మాటలాడనొల్లను. మనోహరములగు నుద్యానవనములయందు సంచరింపసమ్మతింపను, రాజగృహములయందు విహరింపను. ఓరాజకీరమా నీవు నాకుఁ బ్రియసుహృత్తువని నీతోవృత్తాంతము విన్నవించితిని. అని యిట్లాయాఁడుచిలుక పల్కుచుండఁగా మాయుండు పొదరింటికి సమీపంబున ఓచతురికా తొల్లియారాజపుత్రి తనకుం బ్రియసమాగమంబు కాకముందె నీకుం బ్రియసంగమమహోత్సవంబుఁ గావించునట్లు చెప్పి యిప్పుడు తాను

క్రమంబుమాని ప్రవర్తించెను. ఈకీటుకు నీకెరుకపడదాయెఁగదా అని యొకపలుకు వినంబడియె. అందు కాయూఁడుచిలుక మహాహర్షంబుతో నోరాజకీరమా యిప్పుడు వినంబడిన వచనము నాకుంజెవులయందు సుధావర్షము గురిసినట్లయ్యెను. ఆమదనమాల జీవించిసుఖంబుగఁ దన యభీష్టనాయకునిం గలసినదా ? శ్లో॥ అథవాభవితవ్యానాం ద్వారాణిభవంతిసర్వత్ర॥ అనునట్లు శుభములుగాని యశుభములుగాని సంభవించ వలసివచ్చినపుడు అన్నియును వానికిం ద్రోవలై యుండును. రానికాలములో నన్నియుఁ బ్రతిబంధకములుగానగును. ఆమదనమాల తానెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను తుదకుఁ దనప్రయత్నములు విఫలంబులై పోవుటమాత్రమేగాక ప్రాణములు పోఁగొట్టుకోవలసినట్లయ్యెను. జీవితనిరాశయైన యనంతరము ప్రియసంగమసౌఖ్యంబు సమకూరె. అఖిలజంతువులకును వానివానికర్మములు ఫలములియ్యఁదటియైనచో సుఖదుఃఖములు సంప్రాప్తములగుచుండుటను దర్శించిచూడ నెవ్వనికి దరంబుగాదు. ఓరాజకీరమా యీవచనామృతమును నాచెవులకు వర్షించినదియెవరు ? దానిం దెలుపుము ; అనఁగా నేను ఓచతురికా యీవచనముం జెప్పినయది యామదనమాలప్రియసఖి యగుకళావతి. అని చెప్పఁగా నది యిట్లయిన నారాజపుత్రిక యింతకు సమీపమున నుండునట్లు తోఁచుచున్నది. లోకమునం బ్రియజనము ప్రవృత్తిదెలియక బహుదినంబులుగడపినను కుశలవృత్తాంతమును వినినయనంతర మాయిష్టజనముంగాంచునంతలోపల మనంబత్యుత్సుకంబైతత్తరించుట సాధారణంబుగాదె? కాననేను నాప్రియసఖింజూడ నత్యుత్కంఠితనై యున్నదానను. అదియుండుచోటు దెలుపుము. అని ప్రార్థింపఁగా కళావతి మరలనిట్లనియె. ఓచతురికా నీప్రియసఖియగు మదనమాల యీపూఁబోదరింటం దననాయకునింగూడి నీవృత్తాంతంబు వినుచున్నయది. నీప్రియసఖుండగు కలకూజితంబును భవత్సంగమౌత్సుక్యంబుతో నీతో మాటలాడుచున్నవాఁడు. ఇదియు నీవెఱుంగలేకపోతివి. అనిననాయబ్జాక్షి వచనములువిని యాచతురికననుంగాంచి సిగ్గుపడుచుందటాలున నాపొదరింటిలోనికింజని యామదన మోహనుఁడును మదనమాలయు నుండుటంగాంచి సంతసించి యారాజపుత్రిక ముంజేతిమీఁద వ్రాలిన నామదవతి యత్యనురాగంబుతో నోచతురికా నీకష్టంబులెల్లవింటిని ; కేవలము తిర్యగ్జంతుసాధారణ మగుచాపలమువదలి స్నేహధర్మమును బాటించుచు సర్వసుఖంబులకువెలియై యిట్టిదైన్యాకరమగు కఠినవ్రతమునునుష్ఠింప నీకుఁదరంబుగాని యితరులవలనఁ గాదు. ఇందుకు నేనేమి నీకుపకారంబు సేయఁగలను. అనుచుం దనకష్టంబులం దలంచుకొనుటంజేసి పయింబయి నతిశయించు శోకంబువలనం గలిగిన బాష్పంబులచే నాచతురిక యొడలుదడుపుచుండ నాచిలుకయుఁ బ్రియసఖి మనమిరువురము నెట్టెట్లోవిపదంబునిధిం గడచితిమి ; రాజకుమారుండును నీకు సంప్రాప్తుం

డయ్యె; ఇఁకనవియెల్లందలంచుకొని యేల దుఃఖింపవలయు; పూర్వదుఃఖస్మరణం
బును విడిచిపెట్టుము; ఆమాయాకిరాతులచేతం జిక్కికొన్న నిన్నుం గాపాడిన వా
రెవరు! ఎట్టులా చండికాలయంబు నండి యిచ్చటకుంజేరితివి? సంగ్రహంబుగఁ
దెల్పుమన నామదనమాల యిట్లనియె. ఓచతురికా వినుము. నన్నుఁగొనిపోయి
యాకిరాతులు చండికాసమీపమున నిలువంబెట్టిరి. ఇంతలోపలం గొందఱు క్రూరా
త్ములు భయంకరంబు లగుకత్తులుధరించి నాయిరుప్రక్కల నిలిచి యాదేవికిఁ జేతులెత్తి
ప్రణామంబులుచేసి యోతల్లీ యీపల్లవపాణి నిప్పుడు నీకుఁబలిపెట్టెదము. మాయేలిక
యేవిఘమగు రాజోపద్రవంబు లేక సుఖముగ తాఁదొంగిలించికొన్న ధనంబులతో
మానెలవునకుం జేరునట్లనుగ్రహింపవలయును. అని ప్రార్థించి యేకకాలంబున నా
రెండుకత్తులను బైకెత్తి ప్రహరింపంబోయిరి. ఓచతురికా యప్పుడు నేను ప్రాణ
ములుపోఁగొట్టుకొనవలసినట్టు తటస్థించిన నాదురవస్థకు సంకటపడక యాబోయ
వానిబారికింబడక తప్పించుకొనువచ్చి తన కుపహారముగాఁ జేసికొన్నదని యాజగ
న్మాతందలంపున స్తుతియించుచుంటిని. ఇట్లు మహోద్ధతంబులుగఁ బైకెత్తంబడిన
యాకత్తులు రెండు నేకారణంబుననో చేయిజారి భూమిపైంబడియె. నిరపరాధినైన
నన్నువధింప నుద్యుక్తులయిన పాపంబువలన నేమొ యాయిరువురకును గన్నులుగనం
బడవయ్యె. వారలకట్లగుటకు నేను మనంబున నింకనెన్నికష్టంబుల నన్ననుభవింపఁ
జేయుటకో వీరినిట్లుకన్నులుకానని వారలనుగాఁజేసెను? దైవంబు దుఃఖదానంబున
నతినిపుణముగం బ్రవర్తించుచున్నయది. అనితలంచుచువగచుచుండ వారలకధిపతియై
యచ్చటికివచ్చినవాఁడు నన్నుంగాంచి యీకన్యక దేవోపహారంబున కింకఁబనికిరాదు;
దీనింగొని యతిరహస్యమార్గంబుగ మనయేలికకుమారుం డుండుచోటికిం గొనిపొండు;
అతఁడు దీనిపైవిశేషముగ మరులుగొని యున్నవాఁడని యిరువురికిరాతులచేతికిసన్నప్ప
గించి వారలతోఁగూడ నన్నాయాలయంబు వెలిచెను. నేనును నావిధివైపరీత్యంబు
మానక మరలనాకిరాతుని బారికింబట్టిదోఁచెనేయని వగచుచుం జేయునదిలేక యా
చెంచులతోఁజనుచు నొక రహస్యస్థలంబునకుం జేరితిని. సూర్యుండస్తమించె. నా
భాగ్యాధిదేవత ప్రత్యక్షమైనట్లు ఈకళావతి నాకుంగనంబడి యచ్చటినుండికొని
తెచ్చె. ఇదియనావృత్తాంతంబనినఁ జతురికసంతసించి రాజకుమారునింగాంచి యో
కుమారకా మీరలీ మదనమాలామకరికలం బాసి యరణ్యమధ్యంబునం గిరాతులు సూపు
మార్గంబునంబోతిరిగదా? మీ తరువాతి వృత్తాంతం బేమయ్యె మీ రెట్లీస్థలంబునకుం
జేరితిరి. కల వృత్తాంతంబుం దెల్పి నాహృదయసంశయంబుం దీర్పుమని యడిగిన రాజ
కుమారుండును ఓచతురికా వినుమనియిట్లనియె. అట్లాకిరాతులచేఁ జూపంబడుత్రో
వన బహుదూరంబరిగి నీళ్లుగానక తృషచేఁ బ్రాణములు వెడలిపోవునట్లయిన ఓరీ

జలాశయం బిక్కడకొంతదూరంబుననున్నది. దేహముబహుదూరంబగు శక్తిచాలక మూర్ఛిల్లునని తోఁచెడిని ; అదియునుంగాక యాఁడువారినొంటరిగా వదలివచ్చితిని ; వారును తృషార్తలయి నేనింతదనుక తమయొద్దకుంజేరమికి దుఃఖాక్రాంతలై భయము నొందుదురు ; వేగిరంబజలంబులుచూపితిరేని మీకు మంచిరత్నంబులు బహుమానం బుగ నర్పింతును ; అనినేను వేడుకొనఁగా నాదుష్టాత్ములు ఓరీరాజా మాకునీయొసంగు రత్నంబులేల ? నీవుకొనివచ్చిన కామినీరత్నంబు మాయేలికకుం గావలసియుండి నిన్నుమోసంబుచేసి దానితోనెడబాపి యిచ్చటకుం గొనితెచ్చినారము. ఆకామినీ రత్నంబు మాయేలికయొద్దం జేరియుండును అని చెప్పికొనుచు నాచెల్లసందున మాల కొక్కరుఁడుగాఁ బరువులిడిరి. నేనును వారిమాటలువిని యాహా! మోసపోతిని గదాయని తలంచుచు నీకాంతామణులగతి యేమైయుండునో ? యనిదుఃఖించుచు నతివేగముగం బూర్వమరిగినమార్గముగుండఁ దొలుతటిచోటికివచ్చితిని. అచ్చట మే మాకోహించికొనివచ్చిన యశ్వవరంబులుమాత్రముండెను. అదిగాంచి యావామా క్షులకుం గలిగినకిరాతులవలని మహాసంకటంబునకు వగచుచుం జేతిమీఁదుగ నీబాలా మణినిబోయలచేతి కప్పగించితినేయని వాపోవుచు నొకింతసేపచ్చట నున్మత్తుని విధం బుగందిరిగి దిక్కుగానక యిట్టిదౌర్భాగ్యశాలికి సుకుమారరూపోదారంబగు కామినీ రత్నంబుదక్కునేయని ప్రలపించుచుండి సూర్యాస్తమయమగునప్పటి కచ్చోటు వాసి యాయశ్వవరంబులలో నొకదానినెక్కితిని. మదనమాలకుం గలిగినమహాసంకటమును దలంచుచు నొడలెఱుంగకయుంటిని గాన నాయశ్వోత్తమం బెక్కడెక్కడకేగెనో యెఱుంగను. ఆనాఁడురాత్రి జాముప్రొద్దుపోయినసరికిం జంద్రభాగం బనునేపాళ దేశపునగరముసమీపమున నొకజలాశయంబుగట్టున నాగుఱ్ఱంబునిలిచె. నేనును నా గుఱ్ఱంబుడిగి రెండవయశ్వంబును వెంబడించి వచ్చుచుండుటంజూచి యారెండిటికిని జలంబులు దాపించి నేనును జలావగాహనంబుచేసి యంధకారంబుచేఁ గన్నులేమియుం దెలియ కున్నను క్షుద్బాధకోర్వఁజాలక సమీపవృక్షములకుంజని దొరకినన్నిపండులు కోసికొనిభక్షించి యాచెరువునందలి యాస్వాద్యంబులగు జలంబులు ద్రావి యచ్చటికి సమీపమున నుండునొకభైరవునిగుడికిం జేరువనఁ బఱపియుండు విశాలమగు శిలాఫల కంబుపయిం బరుండి మార్గాయాసపరిశ్రమంబును దీర్చుకొని యచ్చోటువాసిపోవ నుద్యుక్తుండనైతిని. నాకునప్పుడు తగుసహాయం బొండుదొరికెను. అట్లుక్రమక్రమం బుగ దేశంబులంగాంచుచు నీనగరంబునకుం కేగితిని. ఇదియనావృత్తాంతంబు అని చెప్పఁగా నాయాఁడుచిలుకవిని ప్రియసఖియగుమదనమాలం గాంచినవ్వుచు నేనేమియొ యఱుగంబోయి సిగ్గుచేనన్నుం గ్రేఁగంటఁజూచుచు నూరకున్న నాసైగయెఱింగి మదన మాల ఓచతురికా నీకు నీమగనివృత్తాంతంబు తెలిసికొనవలయునని యాశగలిగియున్నది.

నీగ్గుచేత నడుగలేకయున్నావు. కాన చెప్పెదను వినుము. నేనీ యూరికిం జేరంగానే యీ కలకూజితంబును గొన్నిదినంబులకు నాసమీపంబుజేరినయది. నేనత్యాదరంబుతో దీనింగారవించి యోరాచిలుకా మీరిరువురును నా ప్రాణనాయకునిం బిలుచుకొనిరా నేగితిరి. అంతియకాని మరల మిమ్ముంగాననుు. నేను కాంపిల్యనగరమున నుండు నప్పుడు మదనమోహనుండు చెప్పినమాటలవలన మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబు విన్న వించుటకుఁదడసి నిల్చినంతవఱకు మీ వృత్తాంతంబువింటిని. మీరు వచ్చి నగరము చేరకపోవుటకుం గారణం బేమియో యెఱుంగననియడిగిన నీ రాచిల్కయిట్లనియె. ఓమదన మాలా వినుము. మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబుదెలిపివచ్చుచు నడుమ నొకయరణ్యం బున నస్తమయమగుటయు నచ్చటియొక సరోవరసమీపముననుండు తియ్యమామిడిచెట్ల తొఱ్ఱలలోఁ జేరియొకచోటఁ బ్రత్యేకముగ నిరువురముఁ బరుంటిమి. మరునాఁడు షఃకాలమున నిదుర మేల్కాంచి నేనుజతురికాకుశలంబరయఁగోరి యాచెట్టుతొఱ్ఱవాకిటి కేగుదెంచి కాలభటప్రతిమానుండగు నొక కిరాతుఁడు నాయుండు వృక్షంబు నారో హించుచు సమీపమునకుంజేరుచుండఁగాఁగాంచి యీదినము యమునిపాలంబడితినిగదా యనితలంచి యించుకయైన సవ్వడిసేయక వెనుకవెనుకగానరిగి యాకోటరంబునంతరం బున నొకయెడ నణఁగియుంటిని. ఒకింతసేపటికివాఁడు నాయుండుకోటరంబునొద్దకుఁ జేరి కాలపాశసమానములగు నంగుళులచేనొప్పుచుఁ గాలసర్పంబనందగిన తన యెడమ చేతిని లోనికింజొనిపినన్నుంబట్టుకొని వెలికిదిగిచెను. అప్పుడుచేయునది లేక మృత్యు ముఖంబునంబడినదానివలె నలిచచ్చియున్న నేనుమరణభయంబుచే ఱెక్కలుతటతటఁ గొట్టుకొనుచుఁ గుండెలదరుచుండఁగా నెక్కొనుదుఃఖావేశంబునంబొగులుచుంటినిగాని నోరెత్తియొకమాటయైననుబల్కనవాఁడనుగాను. సహచరియగుచతురికకుంగూడ నీదుర వస్థసంభవించునేమోయని దానింబిలువనైతిని. నాకుఁగలిగినదురవస్థంగాంచెనేని చతు రికయు మున్నె ప్రాణంబులువదలును; అట్లయినరాజపుత్రికి మహావ్యసనంబు సంభవిం చును. ఇట్లు సర్వనాశంబగుసమయంబు సంప్రాప్తమాయెఁగదాయని యనుకొనుచు నూరకయుండునన్నుంబట్టి చిక్కంబులోబెట్టుకొనిచెట్టుదిగి యాబోయమఱికొన్నిపాద పంబులపైకెక్కి నావలెననేక విహంగమంబులంబట్టికొని తనయింటిదారింబట్టిపోయెను. అటుపోయి యాకిరాతుండు నొక్కొక్కదానిని చిక్కంబులోనుండివెలికీడిచి ఱెక్కలు విఱిచి యిలపయింబెట్టుచుండె. వానిచేతికందక కొంతసేపుతప్పించుకొనియుఁ దుదకు నాదురవస్థకేనునుబాత్రముకావలసివచ్చె. అట్టిసమయంబున నేనువానింగాంచి మనుష్య వచనంబులనిట్లంటిని. ఓయన్నా యిప్పుడునన్నుఁ దిన్నంతమాత్రమున నీయాకలియడం గదు. నేనొకయుపాయంబు సెప్పెద ఆప్రకారంబు నీవొనరించెదవేని మహాధనాఢ్యుఁ డవై నీసుతసతీబంధుజనంబులతోడ సుఖంబనుభవింపంగలవు. "యుక్తియుక్తంబచో

గ్రాహ్యం బాలాదపి శుకాదపి" బుద్ధిమంతులు తిర్యగ్జంతువుల వచనములని యనాదరణ చేయక యుక్తియుక్తంబులగునేని వాని వచనములు పరిగ్రహింతురుగదా? అని చెప్పిన నా వచనములకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నా బోయ యో చిలుకా నీవు చెప్పినదేమి యనిన నేనును ఓయన్నా నన్నుం గొనిపోయి యొక రాకన్నియకమ్ముము. ఆ కొమ్మ వలన నీ కపరిమితధనంబు లందీసి యిచ్చెద. వానితో నీవు సుఖంబుననుండంజనును. వేగిరంబ లెమ్ము. ఏదియేనొకనగరంబునకు రమ్ము అనంగా నతఁడు సంతసించి కృతాభ్యవహారుండై కొన్ని పండులం గొనితెచ్చి నాకిచ్చి యవిభుజియించిన యనంతరము స్వాదూదకంబులు గొనితెచ్చి పోసినఁ దత్పానపరిభ్రష్టతృషావిశేషుండనై నన్ను నొక పంజరంబున నిడుకొని సమీపమున నుండు నొకనగరంబునకుం జని యా రాజవీధి నరుగుచుండఁగా నంతకు సమీపమునం బోవు కాంతలు నా సౌందర్యంబుం గాంచి యచ్చెరువందుచు నిది మన రాజపుత్త్రి చూచెనేని యీ చిలుకను విలుచుకొనక మానదని యొండొరులనుకొనుచు నాతనిం బిలుచుకొని రాజకన్యక సమీపమునకుం బోయిరి. తన సఖీజనంబువలన నావృత్తాంతంబు నెఱింగిన యా రాజకన్యక యతికుతుకంబున నచ్చటికివచ్చి నన్నుం దీసికొని నా పలుకులకు ముదంబొందుచు నీ సకలజనవిలోభనీయంబగు సౌందర్యంబును ఈ మనోహరములగు వచనములు చెప్పు చాతుర్యం బితరకీరములయం దెందైన లేవు; దీనిం గొనితెచ్చి యిచ్చిన యీ బోయకుం గావలసిన ధనములన్నియు నా జనకునితోఁ జెప్పి యిప్పింపుఁడని యాజ్ఞ చేసిన నొక కాంత వానిం దోడ్కొనిపోయి రాజువలన నపరిమితధనంబు లిప్పించి వానిం దఱిమివేసెను.

చంద్రసేనా వృత్తాంతము.

ఓ మదనమోహనా యా బాలారత్నము సౌభాగ్యమేమని చెప్పంగలను.

సీ. పరిణీతకామి నాభామాశిరోమణి రతియేయనుచుఁ జెప్ప మతముగాదు
కమలవాసినిగామిఁ గాంతావతంసంబు భార్గవియేయని పలుకరాదు
భూమినుండుటచేతఁ గామినీతిలకంబు శచియనిశపథంబు సలుపరాదు
కచ్ఛపీయుతపాణిగామిఁ జంద్రానన భారతియేయని పదురరాదు.

గీ. కాని సౌందర్యలక్ష్మియుఁ గాంతిసుషమ । భోగభాగ్యంబు వైదుషీపూర్ణతయును
రతిరమేంద్రాబ్జనేత్రిభారతులకంటె । నధిక మని చెప్పనొప్పు నయ్యబ్జముఖికి.

సీ. రంభావిభాసురరామణీయకమెల్ల తొయ్యలి రుటపుఁ బెందొడలయంద
హరిణీప్రభ్యామనోహరవిలాసంబెల్ల కోమలి బెళుకుఁగన్గొనలయంద
హేమానుపమకాంతికామనీయకమెల్ల కలకంఠకంఠియంగకములంద
తారానుసంగతోదారవైఖరియెల్ల కల్కిపాదాగ్రనఖంబులంద.

గీ. లలితశశిరేఖలక్ష్మి ఫాలంబునంద । యామదాలసగరిమయుయానమంద
యడఁగియుండును గాన నాయబ్జముఖికి । సాటియని చెప్పఁగూడదచ్చరలనైన.

ఆమనోహరాంగి పేరు చంద్రసేన. జనకుని పేరు దీర్ఘబాహువు. ఆదేశము కళింగ
దేశము. అని క్రమక్రమముగ నెఱింగితిని. నేనాయతివ చేతికి దొరకినది మొదలు నాకు
మనోహరములగు ఫలంబులు భుజియింపంజేయుటయు, శీతజలంబుల నాయొడలు గడు
గుటయు మనోహరములగు నంగకంబులదువ్వి యనేకాభరణంబులలంకరించుటయు
ఇట్టువంటి వాత్సల్యబంధములగు కార్యముల చేత నారామామణికిఁ బ్రొద్దుక్రుంగుటయు
నుదయమగుటయుం దెలియకయుండె. ఎల్లకాలము నామనోహరములగు వచనములకు
సంతసపడుచు వినుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁడాకాంతాతిలకంబుతోఁ గన్యాంతః
పురోద్యానపాలికయగు కపోతికయనునది యిట్లనియె. ఓచంద్రసేనా యీకలకూజిత
మనుశుకంబు దొరకినది మొదలు నీకత్యంత ప్రేమపాత్రంబై యుండును. ఉపవనలతా
ంతతులమఱచి యేవలనికైన జూడరావు. మొదటినుండి నీవు నీప్రాణములతో సమాన
ముగా స్వాదూదకంబులను గొజ్జంగినీటను జెఱకురసంబులను చందనపంకంబులను తానే
పెనిచిన లలితయను వాసంతీలత నవార్తవసంప్రాప్తిచేఁ బుష్పిణియయ్యె. ఇదినీకు మహో
త్సవకాలంబుగావున నెఱింగించితిని. అనిచెప్పఁగా నాచంద్రసేనసంతసంబంది యోక
పోతికా మనలలితపుష్పిణియయినతోడన వనభూషణ మనునశోకపాదపరాజముతోఁ
గూర్చి పరిణయమహోత్సవంబుఁ జరిగింప నేనుమహోత్సుకత్వమును జెందియున్నదా
నను. ఈ దినముసంధ్యాసమయంబున నమ్మహోత్సవంబునిర్వర్తింపవలయు. ఇంతలో
పల నాయుద్యానమున పల్లవతోరణంబులు గట్టించి చందనోదకంబులను పవనతరువీథి
కానికరంబుల సువాసితంబులొనరించి చీని చీనాంబరంబుల నిర్మించిన ధ్వజపటంబు
లుద్యానపాదపంబుల పైకెత్తించి యా లలితయౌవన భూషణమునుండుచోటం బూల
పందిరివేయించి ముత్యాల ముగ్గులు తీర్చి సర్వమంగళవస్తువులు నచ్చటసిద్ధముచేసి
యుంచవలయును. ఈనగరమున నాకుం జెలికత్తియలగు కన్నియల నమ్మహోత్సవంబునకు
రమ్మనిపిలువవలయు. ఇది నీచేయుంపని అని యాజ్ఞచేసి దానినంపించెను. అది మొదలా
చంద్రసేన మహోత్సాహంబున నయ్యా మహోత్సవ కార్యంబులు తానె జరిపించుచు
సూర్యాస్తమయసమయముం గాంక్షించుచుండెను. అప్పుడు.

క. చటులరవితురగవరఖుర । పటుఘట్టనదళితచరమపర్వతసాను
స్ఫుటధాతుధూళులనఁగా । నటఁదోఁచెను జరఠభాస్వదాతపకాంతుల్,

అట్టి సంధ్యాసమయమున నాచంద్రసేనయుఁ బరిజనసమానీతంబగు నందలంబు
నెక్కి యనేకపరిజనంబులు గొలువంగదలి నన్నుంపవనతోఁ గూరుచుండంబెట్టుకొని యా

యుద్యానవనికరిగి దాని పురఃప్రదేశమున నొకతెం; గాషాయంబుధరియించుకొని స్ఫటికమయమగునక్షమాలఁజేఁబూని నిమీలితనేత్రయై బ్రహ్మాసనంబునం గూరుచున్న దానింగాంచి భయసంభ్రమంబులతో నా రాజపుత్రి పల్లకీఁదిగి యా యోగినికి నమస్కరించి యోభగవతి మీరలెవ్వరో? యేదేశమునుండి యిచ్చటికేగుదెంచియున్న వారో? ఇచ్చటనుండుటకుంగారణంబేమొ? నాయందుఁదయయుంచి యానతిండని ప్రార్థించిన నాయోగిని చంద్రసేనంగాంచి యోకన్యకామణీ యేనువసియించుచోటు సంసారులకగమ్యమయినయది. ఇంతకు సమీపముననుండునుజ్జయనియందు మహాకాలు నిందర్శించి ఆకాశమార్గంబునంబోవుచు నీయుద్యానవనసీమసర్వాలంకారాలంకృతంబైయుండుటంగాంచి వినోదంబుసూడందలంచి యిచ్చటికిందిగితిని. ఇంతమాత్రమె కాని నేనిక్కడనుండుటకుం గారణాంతరంబులేదు. అనిన నాకన్యకయు మహాముదంబుతో నోభగవతీ జన్మాంతరకృతంబులగు పుణ్యవిశేషంబులు ఫలప్రదానోన్ముఖంబులౌటవలనఁగదా మీఁబోటి తపస్విశ్రేష్ఠులదర్శనంబు మాకుంగలుగును. మాయందుంగరుణించి యీరేయియిచ్చటనుండి మాచేయునాతిథ్యంబుంబరిగ్రహించి మమ్ముంగృతార్థులంజేయవలయు. అని ప్రార్థింపఁగా నాయోగినియు నోచంద్రసేనా నీభక్తికిఁజాల మెచ్చితిని; నిన్ను విడిచిపోవనాకుమనసురాదు; అందుకనుగుణముగ నీవును బ్రార్థించుచున్నావుగాన నిలిచెదను. అనిచెప్పఁగా రాజుకూఁతురు సంతసముతో నాయోగినికింగైదండయిచ్చుచుం బాదచారిణియై లలితావనభూషణము లుండుచోటికిం దోడ్కొనిపోయి యచ్చటనమర్పంబడియుండు బూఁబందిరిలో నవరత్నమయంబయి మధ్యదేశమునఁ జేర్పఁబడియుండు ముక్కాలిపీటపయిం గూరుచుండంబెట్టి పాదంబులుగడిగి కందమూలఫలంబులాహారంబుగానిచ్చి పూసురటీలుచేఁబూని విసరుచుండునట్లు కొందఱు కాంతలకాజ్ఞచేసి యొకింతసేపు పాదసంవాహనాదికృత్యంబులు సలిపి తదనుజ్ఞాతయై పరిణయమహోత్సవ కార్యంబులు ప్రవర్తింపంజేయుచుండె. వీణావేణుమృదంగాది తూర్యవాద్యంబులు కాంతామణులువాయించిరి. సర్వాలంకారాలంకృతంబై యా నగరకాంతాజనంబును మహావైభవంబుతో నమ్మహోత్సవంబుంగాంచ నేగుదెంచె. కార్యనియక్తలగుపరిచారికలు వారి వారినిక్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండంబెట్టి చందనపంకంబు దేహంబులకుఁబూసి సుమమాల్యములు కొప్పులకుంజుట్టి యనేకవిధములగుఫలములును ఇక్షుఖండంబులును దూర్వాదళంబులును మంగళాక్షతలును కానుకలిచ్చి యుపచరించుచుండిరి. అగురు ధూపధూమంబులు దిక్కులయందంతటనిండి ఘుమఘుమాయింపుచుండె. నానావిధాభినయచతురంబగువారకాంతాకదంబంబు కలకంఠకంఠనాదనిభంబులగు కంఠధ్వనులు చెవులపండువులుసేయం బాడుచు నర్తనంబు సలిపె. అతిచతురలగుగొందఱు కాంతలు చాటుపద్యంబులురచియించి తక్కనబోఁటుల

కుం జెప్పుచుండిరి. కొందఱు పరిహాసచతురలు నానావిధహాస్యరచనా చమత్కారం బులు కనఁబఱచుచుండిరి. ఇట్లు మహోత్సవంబు ప్రవృత్తంబుకాఁగా నాచంద్ర సేనయుం మనంబున సంతోషముప్పొంగం గొందఱు చెలికత్తియలతోఁగూడ నాలలి తాలతనుదనకరంబులంబట్టి యెత్తి వనభూషణపుశాఖాహస్తంబులం జేర్చి యాయశో కంబుంగాంచి యిట్లనియె.

సీ. ఎండకన్నెఱుఁగక యుండఁగాఁ బెంచిన లేఁనుతీవె యీమాననీయ
గాలివైసోకిన కంపంబునొందుచు సుడివడు మిగుల నీసుందరాంగి
హితపరసోషఘ్న యుతిఁ బ్రాఁకకుండిన వ్రాలును భూమి నీవర్ణనీయ
సహవాసచతురలు జాగ్రతపడకున్న లోన వాడుచునుండు లోకవిను.

గీ. దీని శాఖాకరంబుల దిద్ది పట్టి । యంగుళీపల్లవంబుల నప్పళించి
యేలుకొనుచుండు మెవ్వేళ లీలమెఱయ । పుష్పిణిని రక్తపల్లవభోగరతుల.

అనియిట్లు చెప్పఁగా దానిరసవ్యంగ్య మనోహరము లగువచనములకు నచ్చట నుండు వారలెల్ల సంతసించి యాచంద్రసేనంబొగడిరి. ఇట్లు లలితావనభూషణముల కుం బరిణయ మహోత్సవంబు నిర్వర్తింపంపడియె. ఆ చిత్రం బేమని వర్ణింపగలను. అదియదృష్టశ్రుతచరము. ఆచంద్రసేన తనచేతంబట్టి యాలలితయనుమాలతీలతను ఆశోకవృక్షమువయింబెట్టగానే యాలత యొకకాంతాతిలకంబయి నిలిచెను. అప్పుడు

సీ. తలుకుమిటారంపుగుబ్బచన్నులదాని కొమరొప్పునలముంగురులదాని
ఎలరారుచేరెడఁ లేసి కన్నులదాని ముద్దులుఁగుల్కు నెమ్మొముదాని
నంసనతంబులైయమరుబాహులదాని తోరంపురుటపుఁ బెందొడలదాని
నూనూఁగునూఁగారుజానుమీఱెడుదాని నకనకలాడు లేనడుముదాని.

గీ. కంబుసుందర మంగళగళముదాని । నల్లలితనవ్యమందహాసంబుదాని
జూచియాశ్చర్యమగ్నలై సుదతులెల్ల । పొలతిలావణ్యగరిమంబుఁబొగడిరంత.

ఉ. భూరుహరాజ మప్పు డలపొల్తుక లచ్చెరువందిచూడఁగా
మారసమాన విగ్రహరమాధరుఁడైనవిలాసియై మహో
దారత నావిలాసవతిఁ దాఁకి కరాబ్జము పట్టి నిల్చె నా
చారునికుంజమధ్యమునఁ జాననుగూడినకంతుకై వడిన్.

అప్పుడు వారలంగనియచ్చెరువునొంది కన్నియలుగావునఁ బరపురుషసన్నిధిం గలుగు లజ్జాభయంబులచేఁ దొట్రుపడుచు నచ్చోటువాసిచన నుద్యోగించుచుండ నా సన్యాసినివారలంగాంచి యోకన్నియలారా మీరలీదంపతుల నిప్పుడు విడనాడిపోవుట యుక్తంబుకాదు. మీరుచేసిన మహోత్సవంబునకు మనంబునలరి వసంతుండునువనదేవ

తయుం నిట్లు ప్రత్యక్షమయిరనితో చెడిని; ఉత్సవంబున బూర్ణంబు సేయుండు. అని చెప్పిన నొక్క తెఱయైనవారల సమీపమునకుం బోవనొల్లకయుండ నంతలోనాకసంబుననుండి యతివేగమున.

సీ. సురపారిజాతవిస్ఫుటవాసన ల్గుభాళించుకీల్జడలతో మించువారు
అనిమేషచంచలాయతసుందరము లైనగొప్పకన్నులతోడ నొప్పువారు
భూస్థలినంటకపొలుపారు మృదుపాదపద్మతలంబులఁబరగువారు
స్వేదాదిసంయుక్తిఁజెందని క్రొమ్మించుమించు దేహముల దీపించువారు.
గీ. సారసౌందర్యచారుసంచారభూము । లభినవోద్భూతయౌవనప్రభవసుభగ
లమృతకరరేఖలకుదీటులై నివార । లచ్చరలు వేనవేలుగావచ్చిరటకు.

అట్లువచ్చిన యచ్చరమచ్చకంటులంగని యిదియేమివిచిత్రంబేయని యొకరితో నొకరనుకొనుచు నాశ్చర్యరసమగ్నమానసలై చూచుచుండ నావేలుపుంబువ్వబోడులు.

సీ. కమనీయమణిదర్పణములు గైకొని కొంద ఱెదురుగానిల్చిరి యిందుముఖులు
పల్లవోశీరసంభావితవ్యజనాళిఁ గొందఱు వీచిరి మందయాన
లభినవపారిజాతాదిమాల్యంబులు కొప్పులఁ దుఱిమిరి కొంద ఱబల
లనుపమనవరత్నహారముల్ కైసేసి రం దణుమధ్యలు కొంద ఱెలమి.
గీ. కొంద ఱతివలు బూసిరి చందనంబు । కోర్కిఁ బన్నీరు జల్లిరి కొంద ఱందుఁ
గొంద ఱింతులు సుందరీసుందరులకు । సలిపి రప్పుడు లలితోపచారవిధులు.

అది యెట్లనిన!

గీ. నవ్యమణిమయసింహాసనంబుమీఁద । నిందువదనను వేడుక సుందరాంగు
ఱెదురెదురుగాఁగఁ గూర్చుండ నేర్పఱచి మ। హాముదంబున బలసియాయతివలెల్ల

శృంగారములగుపూఁబంతులును చందనపంకంబునిండియుండు వజ్రంపుగిన్నియలు, నడపంబులును, కపురంపుఁబరిణెలును, పటవాసిపెట్టెలును, అత్తరువుకుప్పెలును, జవ్వాజికడ్డీలును, మొదలగుమంగళవస్తువుల నాదంపతులనడుమనునిచి యందుంగొందఱు చతురలగుకాంతలు మొగంబులంజిఱునగవంకురింప నాసరసునిం గాంచియిట్లనిరి.

సీ. మసిరాక్షి కుచకుంభమంజరు లనియెంచి యంది యీపూఁబంతులాడవయ్య
ఇందుబింబంబునఁ గందంద మైనట్లు తిలకంబు మొగమున దిద్దుమయ్య
చందనగంధి యీసారసాక్షి యనంగ గంధంబు మేన నలందుమయ్య
చవిఁగన నీయింతి చాలునో చాలదో సమ్మతి వీడె మొసంగుమయ్య.

గీ. పాటలాధరవిరహతాపం బడంగ । జల్లనైమించుపన్నీరు జల్లుమయ్యె
నీదు ప్రేటులకును దాళ నేర ననుచు । సుదతికీల్జడకును బూలు సుట్టుమయ్యె.

అనుచుం గందంబు మొదలగునవియందిచ్చుచు నతనినిర్బంధింప నావలకాఁడును గించిల్లజ్జాభాసురముఖారవిందుండై యట్లు చేయుట కొల్లకయుండుటం గాంచి మఱియొకతె కించిదంకురితమందహాసంబుతో నిట్లనియె.

సీ. పూఁబంతులంటఁగాఁ బోలదు బాలకో విరహులనే చెడిమరుశరములు
ఇందుబింబంబునఁ గందు లేకుండిన నందంబుగాదటే మందయాన
సుమగంధియవుటకుఁ గ్రమముతోఁ జదుగదే చందనంబలఁదినఁ జంద్రవదన
సంకల్పరతములఁ జవిఁ జూచియున్నది శంకయేలనె నీవు సారసాక్షి.

గీ. రతిపరిశ్రమజస్వేదరసమునందు । తడియకుండిన నడఁగునే తాపభరము
కీలుజడప్రేటులకు నోర్వఁ గృతియె యితఁడు । వలదు వలదిప్పు డితని కీవట్టిపనులు.

అనిన నందు మఱొక్కతె యిట్లనియె.

సీ. పడతిచన్బంతులుబట్టఁగోరెడివాఁడు పూఁబంతులంటునే పువ్వుబోణి
వలరాచపనులందువనితదిద్దెడువాఁడు తిలకంబు సూటిగాఁ దిద్దలేఁడె
కుచకోరకంబులఁ గోరిగందములంద నేకాంతమే యిది యిగురుబోణి
వీడియంపుంజవి వెలదుక కేలనే నునుమోవిచవిఁజూపుఘనుఁడె వీఁడు.

గీ. వాక్సుధాపూరమునఁ దాపవహ్నినడచు । వాఁడు పన్నీరుజల్లునే వనితపైన
నబలజడప్రేటులకు నోర్వనపు డితండు । వనితపాదాబ్జములపైన వ్రాలలేఁడే.

అని సపరిహాసంబుఁగాఁ బల్కఁగా నందుకుం బెరమందయాన యొక్కతె యక్కలకలింగాంచి చతురత్వంబున నిట్లనియె. ఓసీ! నీవు చెప్పినది యెప్పుడు. ఏలనన.

సీ. చనుబంతులనుబట్ట ననువు నేర్చెడివాఁడు విరిబంతులనుబట్టి విడువవలదా
ఏణాంకముఖిఁ జూడ నెలమిగల్గినవాఁడు కులుకులాడి కిడండె తిలకరేఖ
చందన మబల కలందఁడే నెటులోర్చు చందనాచలవాయుసాహసంబు
కామదేవుని భక్తిఁ గానఁబూనెడివేళ తాంబూలమొసగక తప్పునటవె.

గీ. సకియమీఁదను బన్నీరు చల్లకున్న । విధునికిరణంబు లిఁక వీని వేచవటవె
బాలకీల్జడప్రేటుఁ బడలకున్న । కామదేవునిమన్నన గల్గునటవె.

అని యిట్లాయచ్చరలు పరిహాసచతురంబుగా నాదంపతులం బల్కుటలఁ విని చంద్రసేనాప్రముఖులగుకుమారికలు మన ·బునఁ బలరుచు చూచుచుండు నెడ;

సీ. తనదేహకాంతి చెంతలనుండువారికిఁ దప్తహాటకవిభాధరులఁ జేయ
తనవాలుగన్నులధాళధళ్యంబులు క్షమయెల్ల క్షీరసంద్రముగఁ జేయ
తనమందహాసకాంతశ్రీలు సవిధోర్వి చంద్రకాంతస్థలీసమితిఁ జేయ
తనవాక్సుధారలు వినువారిచెవుల కానందంబు సృష్టిసేయ.

గీ. కనకనూపురములు ఘల్లుఘల్లనంగ। సరసకాంచ్రకు మది ఝల్లుఝల్లనంగ.
చెలియ కీసీటు చెల్లుచు జెల్లుసనఁగ। రంభ వచ్చెను నాట్యసంరంభయగుచు.

ఇట్లువచ్చినయారంభవెనువెంటనె మృదంగతాళవేణువీణాదివాద్యవిశేషంబులతో.

చ. అభినవమన్మథాకృతు లహస్కరతేజులు పద్మపత్రస
న్నిభనయనద్వయుల్ కనకనిర్మితచేలులు దివ్యమాల్యసౌ
రభవిభవాధివాసితధరాతలదిగ్వలయాంతరిక్షులుఁ
శుభు లగుదేవగాయకులు సొంపెలరారఁగ వచ్చి రంతటన్.

వారలంగాంచి యాచంద్రసేన తనతోనుండెడుకుమారికామణులతో లేచి యీపురుషులసన్నిధానంబుననుండంగూడదని ప్రియసఖులతోననుకొనుచు నావనముదాటిపోవనుద్యుక్తయయిన నాకన్యారత్నంబుంగాంచిసన్యాసిని యిట్లనియె

చ. తమకిమభావ మామయును తక్కినవారలఁబాసి యుండఁగా
రమణులు వారిసన్నిధికి రాఁజనదందురుగాని కామినుల్
సుమహితమంగళోత్సవవిశోభితకాలమునందు నిందరీ
క్రమముగనుండ గాయకనికాయము గానము సేయఁజూడరే.

చ. ద్విజవరసన్నిధానమున దేవతపస్విగురుస్వబంధువుల్
విజయముచేసియున్న యెడ వేడుక గాయక గాయకాంగనల్
నిజపరిచారకుల్ భటులు నిండినచోటుల రాణివాసముల్
స్వజనముతోడ నుండుటలు సాజము నింద్యము గాది దేరికిన్.

కాన నిప్పుడు మంగళసమయమునం బాడవచ్చినగాయకమాత్రులకై నీవు తొలఁగి పోనక్కరలేదు. ఇప్పు డీక్రొత్తగావచ్చినయచ్చరకాంకలనాట్యంబువిలోకించి ,యభ్యం తరంబునకేగవలయు. అనిచెప్పఁగా చంద్రసేనాప్రభృతులునుగూరుచుండిరి. ఇంతలోపలనారంభోరువును.

క. మురజంబులువాయించుచు। సురగాయకసమితి వాడ సుస్వరములతో
మరుగజ్జెలగుత్తుమువలె। నరవిందదళాక్షి నాట్యమాడం దొడఁగెన్.

సీ. కంబుసౌందర్యమంగళమైనగళమునఁ జిలిబిలిపాట ముద్దులునటింప
పల్లవతల్లజపరిభావివిహస్తము లర్థజాతంబుల నభినయింప.

ఖంజనచయకాంతిభంజనం బగుకన్నుఁగవను భావంబులు గ్రాలుచుండ
కల్హారకమనీయకాంతిరంజితము లౌపదములు తాళానుబంధ మెనయ.
గీ. తాళములుదీర్చుచోఁ దనంతట నెకదలు । వజ్రతాటంకకాంతులు వరలి చెక్కు
టద్దములఁ దోఁచి తద్దయు ముద్దుగుల్కు । మోద మిగురెత్త నాడె నమ్ముద్దుగుమ్మ.

అట్టిసమయంబున,

చ. కనకమయంపుఁగుడ్యములు గారుడరత్నకవాటకోటులున్
దినమణితుల్య వజ్రమణిదీపితచత్వరముల్ విచిత్రకే
తనములు సత్ప్రవాళముల స్తంభములుం గలదివ్యవైభవో
న్నతసుసౌధమై వెలిగెఁ బంజరి యంతయు విస్మయంబుగన్.

ఉ. అందొకచోటఁ గేళిగృహ మచ్చెరువై శుకశారికావళుల్
గ్రందుకఁ బల్కుచుండునది గన్పడె మంచము నిల్వుటద్దముల్
గందపుఁగిన్నె పూసురటి కమ్మనిగారపుజాలవల్లికల్
క్రొందళుకుంబసిండితబుకుల్ వెలుగొందుచునుండెనచ్చటన్.

మఱియునందు భోగోపకరణంబులనేకంబులు నిండియుండుటం గాంచి చంద్రసేన మొదలగువార లాశ్చర్యమగ్నమానసలై యుండ నాయచ్చర లాదంపతులం బడకటింటికంపుఁ బ్రయత్నంబులతో వారలనచ్చోటనుండి పోపిన లజ్జాకులితయై యందుం జొరఁబోక యీడిగిలంబడుచు సఖియలమరుగుననిలిచి ముందరికడుగులిడనికులుకులాడిం గొందఱు మందయానలు బోదివి సరసాలాపంబుల నిట్లనిరి.

సీ. తమికొద్దిబిగువుగుత్తపుగుబ్బ లదిమినఁ బగులునో యని భయపడియెదొక్కొ
మోహంబుకోలఁది తేమోవినొక్కిన తేనియలు గారిపోవని తలఁచెదొక్కొ
వలపుకొద్దిగ రతివ్యాయామమునమించి నలుపు మైదీఁగె నంచులుకెదొక్కొ
బాళిమైఁగళలంటి పలుమరు సొలయించి యలయించు నని వెఱపందెదొక్కొ
గీ. సహజలజ్జాసఖీమణి సరసనుండ । నెట్లు పతిఁగూడనౌనని యెంచెదొక్కొ
గానిచోఁ బ్రాణనాథునికడకుఁబోక । యిచటఁ దలపంచుకొనియుండె దేల బాలా.

అనిన నందు మఱియొకతె వచ్చి యాబాలికామణిని సందిటంబట్టికొని యోగోలా యేలనేయిట్టిభయము? నీ ప్రాణనాయకుని కేను కొన్నిహితంబులు పల్కి నీకీజంకు వదలించెదను రమ్మని చెప్పుచు వెనుక కీడిగిలంబడునాయింతిని మెల్లన ననువుతోఁ దిగిచికొనిపోయి యాసుందరాంగుని సరస నిలువంబెట్టి యిట్లనియె.

సీ. తాఁకినగందునీతన్వితనూలత వలపుతోఁ గౌగిళ్లనలపఁబోకు
మీఁటినవిచ్చునీబోటికుచంబులు గట్టిగాఁ గరముల బట్టఁబోకు

తేనెలొల్కెడుఁదీనిజీనివాతెఱయందుఁ దెంపుతోఁ బలునొక్కు లుంపఁబోకు
పాలుగారెడుదీనిబంగారుచెక్కిళ్లఁ బలుమాఱు ముద్దులఁ గలపఁబోకు,

గీ. యౌవనము నిండి నవబోడి పూవుములికి। దొరకటారి తెఱంగునఁ దోఁచుదనుక
కుసుమసుకుమారదేహను గూడి గాఢ। రతుల గాసిలఁజేయంగ రాదువినుము.

అనిచెప్పి యాచెలువకేలువట్టి యాతనిహస్తంబునఁబెట్టి యంపఱు నచోటు వాసి వెలికివచ్చిరి. ఇంతలో నొకప్రక్కనుండి మహాగద యొకటి మూపునధరియించి యతిభయంకరంబులగు దీర్ఘదంష్ట్రికాంతులు మేదఃపంకసంకలితంబయి యుండు నురంబున నొలయ నొకమహాకాయుం డగురక్కసుండు సనుదెంచి యాకేళీగృహప్రాంతంబున నున్న కన్నియలు తన్నుంజూచి భయసంభ్రమాక్రాంతలై చెదర నతిరయంబున నావంపతులుండు చోటుసొచ్చి పచ్చవిలుకానిములికియనందగునట్టి యామచ్చకంటినిం బట్టుకొని యిట్టట్టు గదలనీయక తనయంకతలంబున నిడుకొని.

సీ. విరిజాజిపూసరుల్ వీడియల్లలనాడ మరువకొప్పొకచేతఁ బిగియఁబట్టి
తళుకుఁజెక్కులను బత్త్రములు మాయగ వేగ మోముమోమునఁ జేర్చిముద్దుబెట్టి
గాఢనఖక్షతాక్రాంతమై సొగసేదఁజిన్నారిచనుగవ చిక్కఁబట్టి
యార్ద్రదంతక్షతు లంతట గలయంగ నునుమోవి మొనపండ్ల నొక్కిపట్టి,

గీ. అసదు లేగౌను నులియంగ నానిపట్టి। ప్రీతి నూరుద్వయంబును బెనగబట్టి
కంపమందంగ నంగంబుఁగౌగిలించి। రక్కసుం డాకృశాంగిని రతికిఁ దిగియ

క. బలుమార్జారముచేతం। జెలువరఁగాఁ దగులుకొన్న చిలుక తెఱఁగునన్
కలకంఠి చేయునదిలే। కలయుచు వెతగూరుచుండె నందఱుసూడన్.

అట్టిసమయంబున నాసుందరుండును మహాక్రోధంబుతోలేచి ఖడ్గంబొరవెరికి యారక్కసుండగ్గటి యోరీరాక్షసాధమా యిదెనిన్ను నీకన్నియకుంబ్రీతిగా మన్నుపడంతికిఁ బలివెట్టెదఁ జూడుమని బాహువైకెత్తి ప్రహరింపంబోవుఁడు నాకసంబున నీరక్కసునిఁ జంపవలదుచంపవలదని యొకమాటవినంబడియె. ఆ శబ్దంబువినంబడు దిక్కున కెల్లవారును జూచుచుండ మహాఘోరరూపిణి యగునొకరాక్షసి యాచోటికి వచ్చి తొల్లివచ్చియున్న యారాక్షసునిజుట్టుపట్టుకొని వంగదీసి వీఁపునబిడిగ్రుద్దులు గ్రుద్దుచు నోరీ నీకెప్పుడు నిట్టి దుర్బుద్ధియేకదా? నన్నుంగాక యన్యకాంతంజూడవల దని నేఁజెప్పియుండలేదా. నాకెఱుక పడకుండ యెప్పుడుతప్పించుకొని యిచ్చటకేగు దెంచితివో. పోపో ! అనిగ్రోసిన నారక్కసుఁడు భూమిపయిడుల్లి బుడిబుడినల్లఁ గ్రక్కుచుఁ డిల్లపడిగిఱగిఱందిరిగి ప్రాణంబులు విడిచెను. అదిగనియారాక్షసకాంత బాహువులెత్తి మోదుకొనుచు అయ్యో నామగఁడు మరణంబునందె; ఇఁకనేమి

సేతును. మఱెందులేక యొకనిమిషంబైన భూమిపయి నుండఁగూడదు. ఈ ముక్కిడి రక్కసుండువచ్చిననేమి? ఈచోట నుండుచక్కనిసామిం దగులుకొని దర్పకబాధఁ దొలఁగించుకొనియెదనని యాకుమారు నెత్తుకొని యాకాశమార్గంబునకుం జనియె. అది గాంచి యాసుందరి యచ్చటనుండుగంధర్వులపాదంబులపయింబడి యేడ్చుచు నా నాథునివిడిపించి నన్నురక్షింపుఁడనియాక్రోశింప వారునుంగడంగి శక్తితోమర ముసల ముద్గరాద్యాయుధంబులు ధరించి యా రాక్షసియుండుచోటికెగసి దానింజంపి యా సుందరునింగొని తెచ్చి యాకాంతకిచ్చిరి. గంధర్వనిహతయగునారక్కసియొడలు భూతలంబునంబడి చెల్లాచెదరై రక్తబిందువులుగ్రక్కుచుండె. ఒక్కొక బిందువునకొక్కొక రక్కసుఁడుగాఁ గోట్లకొలంది పొలసుదిండులా దేవగాయకులంబట్టికొట్టి విగతప్రాణులం జేసిన నాసుందరాంగుండునొఱవెఱికినఖడ్గంబుంగొని మండలభ్రమణంబులుసేయుచు నాక్రవ్యాదులనెదిరించెను. వారి కతిభయంకరంబగు మహాయుద్ధంబయ్యె. అప్పు డామనోహరుండు తనకాంతాతిలకంబును చంద్రసేనయొద్దనుండనియమించి శౌర్యంబున విజృంభించి శత్రులం జంపనుంకించి యాకసంబునకెగసెను. ఒకింతసేపటికిభూమి మీఁద నారక్కసులశిరంబులు వడగండ్లపగిదిరాలుచుండెను. కబంధంబులు యుద్ధరంగంబు నిండి పర్వతాకారంబులయిన గుంపులుగుంపులుగఁ గనఁబడెను. ఇంతలోపల నతితేజోవంతంబయిన యాసుందరాంగుని శిరంబు నిలపయింబడఁ గాంచి యందఱు శోకాకులితచిత్తులైరి. ఆతనిభార్యయు మిగుల వగచుచు నోచంద్రసేనా యిఁక నేనేమి సేయంగలనే! నాభర్తప్రాణంబులువాసె; ఇఁక నేనీరక్కసులచేతికిం దొరకకుండఁ గాపాడుమనివేడుకొనఁగా జంద్రసేనయుం నేమియుఁ దోచకయుండ సన్యాసినియు దానితో నోకన్యకా శరణాగతులవిడనాడుట పాడిగాదు. నీజనకునికిం జెప్పిపంపి వీరభటులరప్పించి యీరక్కసులంజంపించి యీ కాంతంగావుము. అనఁగానాచంద్రసేనయుం నచ్చోటనుండునొకదాసికంబిలిచి యిక్కడజరిగిన యీ వృత్తాంతము విన్నవించి చతురంగబలసమేతుండై నాజనకునియుద్ధసన్నాహముతో రమ్మనిచెప్పుమన నదియువల్లెయని యచ్చోటువదలికదలిపోయె. మఱియునొకముహూర్తకాలంబునకు దీర్ఘబాహువు చతురంగబలసమేతుండైవచ్చి యచ్చటిరక్కసులనతికట్టి యుద్ధభూమికింబలిపెట్టిన నందొక్కరుండా దీర్ఘబాహువుంబట్టి రథంబుతో నిలాతలంబునంగొట్టిన నాతండు తనరథంబుతోడమట్టిలోనంగలసె. అదిగనిచంద్రసేన మహావ్యసనాక్రాంతయై తనజనకుని మరణంబునకువగచుచు నారక్కసులు తన్నుంబట్టికొననుంకించి పైకిరాఁగా భయముపడి యాసన్యాసినిమఱుఁగుఁజొచ్చెను. మఱియు నారక్కసులు పుడమియీనిన చందంబున నెక్కడంజూచినతామయై యాసైనికుల నురుమాడి హాహాకారంబులు సేయుచు నొక్కొక్కరొక్కతెఁగా నాయచ్చరలనందఱనుందగులుకొని సురాపానం

బులు సేయుచు నున్మత్తకంబయినకైపున నొడలు దెలియక యాడుచుం బాడుచునుండ నం
దొక్కరుని కాయచ్చర మిగిలియుండమి నాచంద్రసేనం బట్టుకొని యతివేగంబున రాఁగా
రాజకన్యక యో భగవతి నన్ను రక్షింపుము ; నీకంటె రక్షకులెవ్వరును లేరు ; ఈరాక్ష
సుని సంహరింపుమని వేడుకొనుచు దానిగళంబు దృఢంబుగఁ గట్టికొన నది తటాలున నెగిరి
యాకాశమార్గమున బహుదూరంబు చని యొకచోట దానిం దించి యోదార్చి యో
చంద్రసేనా నాయోగబలంబుచేత నిన్నా రాక్షసభటునకు దొరకనీయక రక్షించుకొని
యిచ్చటికిం దెచ్చితి. నీతండ్రి మొదలగువారు నాతపోబలంబుచే మరలఁ గొంత
కాలంబునకుఁ బ్రతుకగలరు. అందుకుఁ జింతింపకుము. ఇచ్చట నాతపోవనంబునకుం
జని కొన్ని దినంబు లుందము. నన్ను నీవు తల్లికిని తండ్రికిని మారుగా భావింపుము అని చెప్పి
యొకపర్వతగుహాముఖంబున దానిం దీసికొనిపోయె. నేనును దానితో నంతవరకు వచ్చి
యుండియు మీఁద నలబ్ధమార్గుండనై యచ్చోటికి సమీపమునం దిరుగుచు నీనగరముం
జేరితిని. కొన్ని దినములు స్వేచ్ఛం దిరుగుచుండి యనతిచిరకాలంబునన నీమేడమీద
వ్రాలిన నీవు నన్నుం గాంచి పూర్వస్నేహంబున నాదరించుచున్నావు. అని యాకలకూ
జితము తనవృత్తాంతంబుఁ దెల్పెనని మదనమాల చతురికకుం జెప్పె, ఓమంత్రికుమారుఁడా
యిది నీకుం గథాసందర్భానుగుణంబుగ వచియించితి. అనఁగా మంత్రికుమారుండును
రాజకీరముం జూచి ఓకలకూజితమా యనంతర మామదనమాలా రాజకుమారుల వృత్తాంతం
బేమయ్యె నది యెఱింగింపుమన రాజకీరము మంత్రికుమారుఁడా నేనిచ్చోటికి వచ్చి
బహుకాలంబయ్యె. ఒకనిమిషంబైన నన్నుం జూడక యుండునేని యామదనమాల
యేమియుం దోచక పరితపించుచు. ఆహారంబైన నొల్లదు. విన్నదనంబుతో మిన్నక
యుండు. ఆకన్నియకు మోముసూపి యెన్ని కార్యంబులున్నను విన్నను వువఁ జక్క
బెట్టి మన్నుగ మరల నేతెంచి వృత్తాంతంబు విన్నవించెదనని చెప్పుచుం దిరిగి చూచి
ససంభ్రమంబుగ నక్కటా మనకమలవతి భయసంభ్రమంబులతో నతిత్వరితగతి నే
తెంచుచున్నయది. ఇందుకుం గతం బేమై యుండునో? రాజకుమారుని రహస్యవృత్తాం
తంబు ఘాటితంబై యందువలన నేమైనఁ జెట్ట సంభవింపనున్నదో. హృదయం బేమియుం
దోచక తత్తరించుచున్నది యనునంతలోఁ గమలవతియు నతిత్వరితగతి నేగుదెంచి హృద
యము తటతటమని యదర నడుగులు తడంబడ బిట్టు నిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచు హృద
యనిహితకరాబ్జాతయై దైన్యంబున కాకరంబైన మొగంబుతో బయలు వెడలలేని వచనం
బుల నిట్లనియె. ఓయయ్యా మన కళావతిం గాంచితిరే? అది యిచ్చటికి వచ్చియుం
డెనే? భగవతి సాంఖ్యాయని యిప్పుడు తన పర్ణశాలనుండి సితచంద్రసౌధంబునకుం జని
రాజకుమారునిం గాంచి విచారించ బయలు వెడలినయది. రాజకుమారుండు మదనమాలా
సహితుండై మధుమంతోద్యానమున నున్నవాఁడు. సితచంద్రముం జేరనో చేరఁడో

యెఱుంగను. సాంఖ్యాయనిగాంచునప్పుడు సితచంద్రంబునం గుమారుండులేనిచో మహాప్రమాదంబుసంభవించు. ఆభగవతికిం గోపంబువొడమెనేని భూమియెల్ల వడవడ వడంకు. పర్వతంబులునుపగిలి బ్రద్దలువాఱు. ఆకసంబునువిఱిగి భూమిపయింబడు. అమరులెల్లభయభ్రాంతులై పరువులిడుదురు. కట్టా యిట్టిచెట్ట సంభవింపనున్నదో యెఱుంగ. నాకప్రతివిధేయంబైన యీ కార్యంబునం గళావతికింగాక యితరులకుం జేయునదిలేదు. కళావతియుంగనంబడదు. కుమారుండు సితచంద్రంబునంగనంబడండేని తత్క్షణంబున శంసయాపన్నమానసయై యోగచక్షువుచే భూతంబగువృత్తాంతంబరయు! ఆమహనీయచరిత్రదివ్యజ్ఞానంబున కందని వృత్తాంతంబులు లేవు. ఏదైన నొకకారణంబు వొడమినంగాని యోగజ్ఞానంబుచే నెల్లవృత్తాంతంబులరయంబూనదు. అట్లుకాంచెనేని మదనమాలా మందారమాలావృత్తాంతంబులును రాజకుమారునిదుర్నీతియును భగవతిహృదయంబున కవగతంబుకాకమానదు. ఏమిసేయనగును. గరుడగామికృపావిశేషంబునంగాక యిదియితరులకు సమాధాతవ్యంబుగాదు. అనిచెప్పిన నాకమలవతిం గాంచి మంత్రికుమారుండు ప్రియసఖీ! కళావతి యింతకుమున్నవచ్చి యీపంజరంబుతో నీచిలుకనిచ్చోనునిచి నాతో నేమియుం మందలింపక యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబునకుంబోయె. ఆకళావతిచని యొకజాముకావచ్చినది. వేకువకుముహూర్తముకలదనంగా నిటకువచ్చినయది. ఇంతదనుక మరలిరాలేదు. అనిచెప్పినవిని కమలవతి యొకించుక సంతసంబంది యౌర! కళావతి యతి చతుర! సాంఖ్యాయనిసితచంద్రంబునకు వచ్చునని యూహించియె తానచ్చోటికింజనియున్నది. రాజకుమారుండు నచ్చోటికి వచ్చియుండు. మనము భయపడవలసినదిలేదు. అనిచెప్పి కమలవతియు నచ్చోటన యొకయాస్తరణంబుపై సుఖవిష్టయయ్యె. కలకూజితమును వారలవీడ్కొని మదనమాలయుండు సాగరధవళంబునకుం జనియె.

తృతీయరంగము సమాప్తము.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

చతుర్థతరంగము.

క. సత్యాజాంబవతీయుత
నిత్యశ్రీయుక్త రుక్మిణీప్రియ కృష్ణా
దైత్యారి దేవకీసుత
భృత్యాయితరాజమౌళి ప్రీతి న్వినుమీ.

ఇట్లు కమలవతి సుఖాసనంబుపయింగూరుచుండి యనేక ప్రస్తాపవశములగు మాటలుమాటలాడుచుండం గొంతతడవునకుఁ గళావతియచ్చోటికివచ్చి సంతోష వికాసభాసురముఖాబ్జాతయై యెదుటనిలిచిన నాకాంతంజూచి కమలవతి యిట్లనియె. ఓప్రియసఖీ నీమందహాససుందరంబగు ముఖారవిందంబుంగాంచినమాత్రమునన భగవతి సాంఖ్యాయనికి మదనమాలామందారమాలా రాజకుమారులవృత్తాంతంబు విదితంబుగా లేదని యెఱింగితిమి. అయిన నీమంగళంబు నేటికిమనకు సమకూరినందుకై మనమెంతయుం సంతసంబున నీప్రాద్దుగడపవలసియున్నది. కాన తదాశ్రితంబగు కథాసందర్భంబును నాలకించుచు నాయుత్సవమును పూర్ణముగావింతము. మొదటినుండివృత్తాంతము విశదీకరింపుము. మంత్రి కుమారుఁడును తచ్ఛ్రవణకుతూహలాక్రాంతాంతరంగుఁడైయున్నవాఁడనఁ గళావతియు సుఖోపవిష్టయై కమలవతీమంత్రికుమారులతో నిట్లనియె.

ప్రియసఖీ కమలవతీ యఘటితఘటనాపటీయసుండగువిధాతశక్తి యచింత్యము. అపరిమేయము. అవార్యము. అప్రతివిధేయము. అనంతము. అతఁడు మొదట దుఃఖముల సమకూర్చినట్లుకూర్చి యాదుఃఖంబులసుఖంబులంజేయంగలండు. తొలుత మిన్నువిఱిగిపైబడవచ్చినట్లు దుఃఖంబులుసంభవించు; నట్లు సంభవించినకష్టంబులు ఏటినీరు తీసిపోయినట్లు గతించు. ప్రియసఖీవినుము. మధుమంతమునుద్యానమున మదనమాలా రాజకుమారులు సుఖంబునవసియించుచుండఁగా వేకువజామున నేనచ్చటికింజని రాజకుమారునిసితచంద్రంబునకును మదనమాలనుసాగరధవళంబునకుంబనిపి తద్వృత్తాంతంబీ

మంత్రికుమారునికిం దెల్పం దలంచి మందారమాల రాజపుత్రాసహ్యతమావస్థాజ్ఞాతయై
యుండుటం జేసి కలకూజితమున కుపచారంబులు సలుపం బ్రయత్నపడదు గాన దీనినస్మద్గృ
హంబునకుం గొనిరాం దలంచి దానిని పంజరంబునను నిడికొని వచ్చుచుండంగా నడివీథిలో
తరళిక యెదురయ్యెను. దానిం గాంచి యో తరళికా యెక్కడనుండి వచ్చెదవు తెల్పుమని
యడిగితిని. భగవతి సాంఖ్యాయని యుటజమునుండి వచ్చుచున్నాననెను. అందుకు నేను
తరళికా భగవతి యిప్పుడేమి సేయుచున్నదియని యడుగంగా నది యో కళావతీ సాంఖ్యా
యని యింతకుముందఱ మనుపనీతంబు లగు శుద్ధోదకంబులం బార్వతీపతి కభిషేకంబు లొన
రించి యితరపరిచారికోపనీతంబు లగు ఫలపుష్పాక్షతల నా దేవు నర్చించి హృదయపుండ
రీకంబునం గొంతతడవు తదీయదివ్యమూర్తిని ధ్యానించి బ్రహ్మాసనంబుననుండి లేచి
యిప్పుడ సితచంద్రంబునకుం జనుచున్నది. ఆమె తన్మార్గానుసారిణి యగుచు నేనిటు
వచ్చుచున్నాను, అనంగా నేనును నామనంబున కటకటా సితచంద్రంబునకు సాంఖ్యా
యని ప్రవేశించునప్పుడు రాజకుమారుండు లేకుండె నేని యామె తన దివ్యజ్ఞానంబునం
గాంచి వృత్తాంతంబుల నరయు. అందుచే బహుకష్టంబులు సంభవించు. కాన నామె
సితచంద్రంబుం బ్రవేశించక ముందఱ నే నచ్చోటికిం జని రాజకుమారుని కెచ్చరిక పఱచి
యుండనగు. కాలవిళంబం బయ్యెనేని కార్యంబు చెడు. అని యాలోచించి యా తరళి
కతో నేమియుం బలుకక యతిత్వరితగతి నేతెంచి యీ మంత్రికుమారునితోం గలకూజిత
మునకు నంగసంస్కారాదులు నాహారాదులు నిర్వర్తింపుమని చెప్పి యతిత్వరితగతి సిత
చంద్రంబునకుం జనితి. అప్పటికి సాంఖ్యాయని సితచంద్రమునకించుక దూరంబున నే
తెంచుచుండె. నేను నామె చక్షుఃపథంబునకుం దగులక యా సౌధపు నుద్యానమార్గద్వా
రముగుండ లోపలం బ్రవేశించితి. అప్పుడ రాజకుమారుండు మధుమంతమునుండి
వచ్చుటకేర్పఱచంబడి యుండు గూఢమార్గముఖమునుండి బయలు వెడలుచుండె. ససం
భ్రమంబగు మదాగమనంబున నాతండు సంభ్రాంతుండై మన్నివేదితంబగు సాంఖ్యాయ
నీసమాగమనంబు విని యపరిమితంబగు భయంబుచేతం గుందా నాకాలంబున స్నాతుండై
ధౌతాంబరంబులు ధరియించి సూర్యోపస్థానంబు చేసి సాంఖ్యాయనీసమాగమనంబున
కుం బ్రతిదినమును బ్రతీక్షించుచుండవలసిన జపశాలకుం జని తదాగమనంబునకు వేచి
యుండెను గాని కాంతాసంభోగచిహ్నంబులతో నొప్పియుండు తన దేహమును నీటం గడిగి
మాఱువేషంబు ధరియించుటకవకాశము వీలును లేనివాఁడై యుండెను. అతండా శాల
యందడుగిడునప్పుడె భగవతి సాంఖ్యాయనియుం నచ్చటికిం జనుదెంచె. అట్లు చనుదెం
చిన సాంఖ్యాయనికి రాజకుమారుండు దూరముననుండియె భక్తిపురస్సరంబుగ నమస్క
రించి లేచి యధోముఖుండై యేమియుం బలుకక యూరకుండె. అప్పుడు.

సీ. ఆర్ద్రదంతక్షతు లంకెటఁగలసినసొగసు మీఱినమోవి చిగురువాని
వఱసొక్కులకుచోటులై జాగరకషాయకాంతి మించెడివిప్పుఁగనులవాని
కుచకుంభచందనకుంకుమ చిహ్నంబులొప్పులొల్కెడు వక్షమొప్పువాని
కామినీభుజలతాకలితకంకణ చిహ్నకమనీయబాహుయుగ్మంబువాని.
గీ. వాసనామాత్రశేషమైవన్నెకెక్కు । ఘుమఘుమాయించుమైపూఁతకొమరు మిగుల
మృదితభావంబుగన్పట్టుహృదయహారి । తనువుగలవానిఁగనియెభూధవకుమారు.

ఇట్లు కాంచి భగవతి సాంఖ్యాయని యించుక సంశయించి కించిదంకురితరోషారుణితముఖాబ్జాతయయి నిరూపించి చూచునప్పుడు నాహృదయంబు భయసముద్రంబునమునింగి యితికర్తవ్యజ్ఞానశూన్యంబై వృత్తిరహితంబగుచు మూఢంబైయుండె. భగవతియును నాకుమారునిం దిలకించి యోకుమారా తొల్లి నేనిచ్చోటి కేగుదెంచునప్పుడు నీవు పరిపూతుండవై స్నానం బాచరించి సంధ్యోపాసనంబు చేసియుందువు. ఈ దినం బట్లుగాక కేవల మమృదితములగునంగములతోను, నిద్దురమబ్బునిబ్బరంబై యుండుకనుదమ్ములతోను, కుచకలశకుంకుమచిహ్నముద్రితంబగువక్షంబుతోను, అత్యలసంబగు గమనంబుతోను, అసౌష్టవంబగుశరీరంబుతోను, అధికంబగునిశ్వసితంబుతోను, గనుపట్టుచున్నావు. లోకంబునం గందర్పునియాజ్ఞ యఖిలజంతుసంతానవంచనాచంచువై వెలయుచున్నది. అందుకు నానా వికారవిహారస్థానం బగుయౌవనంబును తోడై ప్రవర్తించుచుండు. అతిలలితంబు లగునా యాభావంబులును పురుషులధైర్యంబువ్రేత్తుగ నపహరించుచున్నయవి. ఇన్నియుంజేరి నప్పుడు లజ్జయనునది నిర్జితంబగుదానిభాతి యొకమూలనడంగు. వినయమువినివారింపం బడినచందంబుననావలికిం జను. ధైర్యమున్మథితంబైనరీతి క్షోభంబునొందు. వివేకము విశసితంబైనవడువునవినష్టంబగును. ఇప్పుడు నిన్నుం గాంచిన రతిరమణబాణగోచరత్వంబు నందినవిధంబుగ నాకుందోచెడిని. నీ వెవరివిషయంబున నపరాద్ధుండవైతివో? ఈసుందరీ మందిరంబుననుండుమందయానలు నాకుఁబ్రాణసమానలు. మఱియు నాకుం దనూజాత లనందగి మద్రక్షితలై యున్నవారు. వారలెల్ల పాతివ్రత్యభూషణలుగాని సాధారణలుగారు. నీవును మహాకులప్రసూతుండవుగాని కేవలుండవుగావు. నీచకృత్యములయందు నీమనంబు చొరదని నేఁదలఁచియుందు. అదియట్లుండనిమ్ము. నాకు రోషంబుత్పన్నంబగునేని చరాచరంబులుగడగడవడంకు. త్రిమూర్తులునుభయభ్రాంతులై తమతమకృత్యంబులఁ దడబడుదురు. సూర్యచంద్రులు తమతమగతులుతప్పి యొప్పుచెడుదురు. అనియిట్లు సాంఖ్యాయని రోషరూక్షంబుగఁబల్కుచుండ నేనునామనంబున నోహో యీసాంఖ్యాయని యీరాజపుత్రుని యాకారవేషంబులు గాంచి యితఁడెవ్వతెనో కాంతామణిం దగులు

కొని దాని ప్రాతివ్రత్యాదులను చెరిపెనని తలంచినయది. ఈమె మనంబునంగల కోపము శాంతిపఱుప నెవ్విధియుం జూపట్టదు. ఏమిసేయుదు. అని యించుకసేపు చింతించి సంతప్తహృదయంబుతో నిట్లువక్కాణించితిని. ఓభగవతీ నీదివ్యజ్ఞానంబున కెఱుకపడనిది పదునాలుగులోకంబులను గనంబడదు. నీ తపశ్శక్తిచే సకలజంతుసమూహంబులమనోగతంబులుఁగూడ నీవెఱుంగుదువు. అట్టినీయుండుచోట మనంబుననైనం దలంపరానియిట్టి సాహసకృత్యంబులఁజేసి భవదీయరోషానలజ్వాలల వేగంగమకించఁగల వాఁడెవ్వండును లేఁడు. భవదీయతపోవిశేషంబునంజేసి జాతివైరంబులుగల మృగంబులుగూడ తమతమసహజవైరంబులెడబాసి పరస్పరమైత్రితో జరించుచున్నవి. ఒక జంతువైన కామాతురంబైకనుపట్టదు. కేవల శమప్రధానంబై వెలయుచుండు నీనగరంబున భవదాజ్ఞలేక తృణమైననల్లాడదు. అట్టి నీ యాజ్ఞావశవర్తియగు పరిజనము ఇట్టి కట్టిండికృత్యంబున కొడిగట్టుననుటయెట్లు. వినుఁడు. ఈరాజకుమారుండు చంద్రచూడ చరణకమలధ్యానధురీణుండు. అనవరతమీసితచంద్రంబున నేకతంబవర్తించుచు సంధ్యాత్రయంబునను సావిత్రి జపియించి సాంబమూర్తిదివ్యమంగళవిగ్రహంబు ధ్యానించుచుండు. నిన్న చతుర్దశియగుటంజేసి సాయంసంధ్యోపాసనానంతరము చంద్రమౌళి దివ్యమూర్తినిదర్శింపనెంచి నాతో మందలించె. నేనునుమనంబున నీతని భక్తికిమెచ్చి యింతకుం జెంతనున్న భవానీమందిరంబునకుం దోడ్కొనిపోతిని. అచ్చో నాజగన్మాతను నమస్కరించి విరచితాంజలియైస్తుతియించుచుండనక్కడకొకసిద్ధపురుషుండేతెంచి కుమారునింగాంచి యితనివృత్తాంతంబువిచారించి మించినప్రీతిచే నాయోగి భవభావానీదివ్యాంగంబుల దేవతాకల్పితంబులగుభస్మమును హరిద్రాపంకంబునుగొని కుమారుని కరంబుననిడి యిది దేవప్రసాదంబు; దీనినిధరియింపుము మేలుగలుగును; అనిచెప్పిన కుమారుండునట్లుధరియించి మఱియొకింత సేపాదేవాలయంబునం గలుగువిశేషంబులం గాంచుచుండి యింతలోపలనవేకువకాఁగా నాతోఁగూడనిచ్చటికివచ్చె. ఈకారణంబున నీతనికినిదురలేదు. భస్మోద్ధూళనంబుచే శరీరమించుక పాండురంబై కనఁబడుచున్నది. దేవీ ప్రసాదరూపంబుగ లభియించినహరిద్రారసంబువక్షంబుననుఫాలంబునను ధరించికొనియె. ఇదియెవృత్తాంతంబని చెప్పుచుండఁగా నొకయోగీశ్వరి యొక వజ్రమయపుపెట్టియను చేతధరియించుకొని నాగబెత్తంబుమఱియొండుకరంబునందామల్చి యంధకారపటలసమం బగుజటాభారంబు సమీపస్థలంబులకుతమాలకాంతార ప్రభలనావహింప నాకాశయానం బుననేగుదెంచి సాంఖ్యాయనికినమస్కరించిన నాభగవతియు నిరువదివత్సరంబులునిండక యుండునాయోగినీకన్యకను హస్తములు సాచిలేవనెత్తి కౌగిలించుకొని యానందబాష్పధారలనాదలఁదడుపుచు వత్సేకామందికి నేఁడుమేనా? సౌదామినినేమంబుగనున్న దే? మాయెడలనేర్చినయోగవిద్యల

నిర్విఘ్నంబుగ ననుష్ఠించుచున్నదియే? ఆయమ యొద్ద నీవు ననుకూలత్వమున యోగ
విద్యాభ్యాస మొనరించెదవే? నిన్నుం జూచినంతన మాకు మా ప్రియశిష్యయగు సౌదామినిం
గాంచినంత సంతసము మనంబునం గలిగె. మిగుల సంతోషభరితాంతరంగనైతిని. అని
యనేకవిధంబులుగ నా సాంఖ్యాయని యుపచారోక్తులుపచరింప నా కామందకియుం
వినయభయభక్తులతో నిట్లనియె. ఓ భగవతీ మీ దివ్యకృపాకటాక్షమునకుం బాత్రులైన
వారలకు నెందునైన నేమంబునం గొఱంతయున్నదే? తమ ప్రియశిష్యయగు సౌదామిని
యీ వజ్రపుంబెట్టియను మీ యొద్ద నొప్పగించమని యాజ్ఞ చేసి నన్నంపె. ఇది మీ హస్తం
బున కప్పగించితిని. మఱియొక వృత్తాంతంబును అవట్కర్ణంబుగా విన్నవింపుమని చెప్పి
పంపినయది. కాన దాని యవధానదానంబునం జేసి యంగీకరింపుఁడు. అనఁగా సాంఖ్యా
యనియు నట్లకానిమ్మనిన నా సౌదామిని సమీపంబునకుం జని యామె చెవిలో నేమేమొ
యొకింతసేపు వచియించినయది. అది వినినతోడన యా సాంఖ్యాయనికి హర్షమును,
వ్యసనంబును, భయమును, మనంబున ముప్పిరిగొనియున్నవి మోని తత్తత్కాలజనితముఖ
భావంబులచేఁ బరిజ్ఞాతంబులగుచుండె. నేను ఆ బాలయోగినిం గాంచి దాని రూపరేఖా
విలాసంబుల కచ్చెరువంది, మహాభోగార్హంబై మృదుతరంబగు నీయంగకంబును ఈ బాల
యిట్లు యోగనిష్ఠలచే గాసిపఱచుట యేలకో? ఆహా దీని యంగసౌష్ఠవంబుం గాంచిన
నొక సర్వసర్వంసహాపతికుమారునిం జెట్టపట్టి పట్టభద్రయై యుండందగునని తోఁచెడిని. ఇది
యిట్లగుటకుం గతమేమియో యెఱుంగను; అని తలంచుకొనుచుంటిని. ఆ యోగినియు సాం
ఖ్యాయని చెవిలో వృత్తాంతంబు దెల్పి యామెను వీడ్కొని యాకాశయానంబునం
జనియె. సాంఖ్యాయనియు నా వజ్రపుంబెట్టియను దెఱచి యందులోనున్న హారంబులను
రెంటిని తనచేతంబైకెత్తెను. అందొకటి నవరత్నమయంబును అనర్ఘరత్నప్రభాపుంజ
పింజరితదశదిశాంతరంబునై వెలుంగుచుండె. మఱియొండు అతిరుచిరవర్తులముక్తాళి
గ్రథితంబై శేషభోగిభోగసంకాశంబుగఁ బ్రకాశించుచుండె. ఇట్లు పైకెత్తిన నవరత్న
హారంబుం గాంచిన రాజకుమారునికి జలజల బాష్పబిందువులు త్రుటితంబగు ముక్తామణి
సరంబు విధంబుగఁ గన్నులనుండి యిలకుం జారె. అతిగంభీరప్రకృతిగాన పునఃపునఃనిరు
ద్ధంబగుచుండుటం జేసి యత్యావేగంబున నధరనాసాపుటంబుల స్ఫురియింపం జేయుచు
శోకవేగంబు హృదయకుహరంబున నతిశయించుచుండె. కొంతతడవునకు ధైర్యంబవలం
బించి రాచకుమారుండును నిలువంబడియె. అప్పుడు సాంఖ్యాయని యాతని తీరుం గాంచి
యో కుమారకా నీవీ హారంబుం గనినది మొదలు పూర్వానుభూతంబుం గాంచిన వానివలె
దుఃఖించుచున్నావు. నీకుం బ్రాణప్రియంబగునది యొకటి దీనిం జూచినమాత్రమున
నీకు స్మృతికిం దగిలినట్లు తోఁచెడిని. ఈ హారముం దాల్ప నీవ తగుదువని తోఁచెడిని; ఇది
నేనిచ్చినట్టిదిగాన భక్తిపురస్సరంబుగఁ బరిగ్రహించి ధరించికొనుము. అని చెప్పి యాహార

మతనికొసంగి మఱియొండుహారంబును తాఁజేతనెత్తికొని మందారమాలాగృహంబునకుం జనియె. ఆహారంబు కంఠదేశంబునధరించినందున నారాజకుమారుండు నభినవోద్భూత మనోహరకాంతియై నక్షత్రమాలికచేఁ బూర్ణచంద్రునిపగిదిం దోతెంచె. సాంఖ్యాయనియచ్చోటువాసిపోయినయనంతర మారాజకుమారునిచే నాహారము జీవంకరణనామకంబనియెఱింగితిని. ఈ హారంబు చేతికందినదాదిగా నాహారంబునుగూడ నా కుమారుండు గైకొన నిష్టపడఁడనితోఁచెడిని. మహానుభావప్రకృతియగుటంజేసి చెప్పనో చెప్పఁడోయని నేనుదానివృత్తాంతంబునడిగినదానంగాను. క్రమక్రమముగగాని తెలిసికొన ననువుపడదు. ఈమణిహారప్రస్తావవశంబుచే నాయసత్యవచనంబులం బాటించక యాసాంఖ్యాయని యంతకుముందు మందారమాలానిరీక్షణకౌతుకితాంతరంగయై తదాగారంబునకుం జనియె. పూర్వమునం బ్రస్తూయమానంబగువృత్తాంతంబు మఱచిపోయెనని తోఁచెడిని. రాజకుమారుండును స్నానగృహంబునకుంజనియె. నేనిటకువచ్చితిని. ఇదియె వృత్తాంతంబనిచెప్పినఁ గమలవతియు మంత్రికుమారుండును జీవంకరణహారవృత్తాంతంబును మఱియొక హారవృత్తాంతంబును దెలిసికొన మనంబులఁ గోరుచుండిరి. ఇట్లు కొన్నిదినంబులు జరిగె.

ఆసుందరీమందిరంబునకు రాజై యున్నచంద్రసేనాభిఖ్యుం డొకనాఁడు తత్పురసమీపవనంబులవేటాడంజని కొంతసేపాఖేటకావిహారంబుసలిపి మరలివచ్చుచు నెండకు బడలి యాపురబాహ్యోపవనంబునందుం బ్రవేశించి తదీయమధ్యంబునంగనుపట్టు శైత్యసారమను పుష్పనికుంజంబునం బ్రవేశించి దానినడుమ నుండుశిలాఫలకంబుపైఁబరుండి యుండెను. మంత్రికుమారుండును తద్వనమునకువినోదార్థంబుగ నానాఁడుదయమునం జని రాజపుత్త్రుండు డిగినలతాగృహమునకుం బ్రక్కన యుండుమఱియొకనికుంజంబునం గుసుమస్తబక సుందరం బగుతమాలంబు క్రిందంగూరుచుండి చందనానిలాంకురంబుల సేవించుచుండె. అప్పుడచ్చటికి రెండుచిలుకలు మనోహరాకారంబులు సనుదెంచి యానికుంజంబులకు రెంటికిని సంబంధపడుచు వానినడుమనుండు నతిరమ్యంబగు మాకందంబుపయింగూరుచుండి యలుపుఁదీర్చుకొని యొకింతసేపటికి సమీపస్థలముననుండు బింబఫలంబులంగొన్నింటింగొరికి భుజియించి జంబూఫలరసంబాస్వాదించి మించిన మోదంబునఁజనుదెంచి యించుకయేని సూర్యకిరణంబులంజొరనీయక నిబిడితలతానివహానీరంధ్రంబై యనవరతనిపతితమకరందబిందు బృందసురభిశీతం బగునారసాలపాదపంబుశాఖపయింగూరుచుండె. ఇట్లుకూరుచుండి యాశుకీశుకంబులు పరస్పరప్రేమరసార్ద్రంబులగు హృదయంబులతో నొండొంటినిముద్దుగొని సరసాలాపంబులువల్కుచు మహానందంబునం జెలంగుచుండ నందొకచిలుక యిట్లనియె. ప్రాణనాథా మధురరవమా నేనొకవృత్తాంతంబునిన్నడుగవలయునని యున్నదానను. అందుకవకాశమీదినంబున

నిప్పుడు దొరికినది. అదియేమంటివేని? మనరాణి యగుమందారమాల కొన్నిదినముల నుండి బహుదుర్బలంబు లగునవయవంబులతో నీషత్పాండురంబగులవలీలా సౌంద ర్యంబుఁ గొల్లలాడుచున్నయది. దానింగాంచిన నాకునదియొకమహాపురుషునియందను రాగభరితయయి యుండువిధం బవగతంబగుచున్నయది; అనిన మఱియొక చిలుక పలుకుచున్నది. ప్రాణనాయకీ కలాలాపా ఆ మహాపురుషుం డెవండని నీవునమ్మి యున్నావు.

కలాలాపము. నాథా వచియించెదవిను; ఆమహామహుండు మనయూరనుం డెడి సితచంద్రసౌధవాసియగురాజకుమారుండని యూహించెదను.

మధురరవము. కలాలాపా నీతర్కము సుసంగతంబయియున్నది. నిక్కువమే? తొల్లియాపల్లవపాణి మధుమంతోద్యానంబున నొకపూఁబొదరింటఁ దనప్రియునిం బొందియు నసంపూర్ణమనోరథయైయెడబాసియనవరతంబును తదీయసమాగమసుఖంబు మనంబునంగోరుచు ముగుదగావున మనోగతంబన్యులకెఱుకపడనీక మెలఁగుచుండు.

సీ. చిలుకకు పద్యంబుఁ జెప్పనొల్లదు బాల పువ్వులు ముడువదు పువ్వుఁబోడి
జలకంబులాడదు జలజాతలోచన యాహార మానదు హంసగమన
సఖులతోఁ గ్రీడింపఁజనదు చంద్రానన వెన్నెలబయిటికి వెడల దబల
మలయానిలమునకు మది భీతిలును చాన శుకపికారావముల్ సుదతి వినదు
గీ. మది భరింపగ లేనట్టిమదనబాణ । జాలనిర్ఘాతపతనసంజాతవేద
నావిహస్తితధైర్యయైనళిననేత్రి । కరధృతకపోలయై దైన్యగతిఁ జెలంగు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా నీవువచించినదివాస్తవమే. ఒకనాఁడామందారమాల సఖులు కమలవతియుఁ గళావతియు నీయమను గుఱించి మాటలాడునప్పుడు కళావతింగాంచి కమలవతి యిట్లనియె. అది నేనువింటి.

శ్లో. నబరీభరీతి కబరీభరే స్రజో నచరీకరీతి మృగనాభిచిత్రకం
విజరీహరీతి నపురేవ మత్సరో వివరీవరీతి నచ విప్రియంసఖీ.

[ఓకళావతీ మనసఖియగు మందారమాల తొలుతటివలెఁ గనఁబడదు. ముందు పువ్వులంగాంచినచో నత్యాసక్తిఁదీసికొని తానెముడుచుకొనును. సఖులువచ్చిముడుచు నంతవఱకాలస్యముసహింపదు. అట్టిది యిప్పుడు మనముగాఁ గొప్పునఁబూలుదుఱిమి నసుభరించుటకు శక్తిలేదనితీసివేయుచున్నది. ముందుతనయొడలిలో మకరికాపత్ర ములు తిలకమును నొకయెడ యొకింతమాసిపోయిన నప్పుడుదిద్దనఁగాని మనస్సమాధాన పడనియా యింతిమకరికాపత్రంబులను వ్రాయించుకొననొల్లదు. మంగళార్థంబుగఁ గస్తూరితిలకంబు మాత్రము ధరియించుకొనునంతియకాని చిఱుచెమటం గఱంగిపోయె

నేని మరలజక్కనోత్తదు. ఇందుకుముందు మనమెల్లకయుండినను వనవిహారాదులకుఁ దానెనిర్బంధించి కొనుపోవుచుండుగదా, అట్టిదియిప్పుడు మనముపిలిచినను క్రీడించుటకురాదు. అదియట్లుండనిమ్ము; తనమనంబునకుం దోచినప్రియాప్రియంబులు తత్క్షణమనాతోమందలించకయుండదు. అట్టి దిప్పుడు నేనుపలువిధములనడిగిబతిమాలు కొనినను ఒకమాటయైనం బలుకదు.]

ఇట్లు మందారమాల వర్తించుచున్నదియని కమలవతిచెప్పుచుండఁగా వింటిని అందు కనుగుణంబుగ నీవునుపల్కుచున్నావు. మధుమంతమునందు మందారమాలకుం గలిగిన ప్రియసమాగమంబునకుం గారణభూతయై సర్వసహాయంబులొనరించినది కమలవతియని విందు. అట్టిది యాకాంతకు రెండవహృదయంబై యుండనగునుగదా. ఇప్పుడాకమలవతి కింగూడవచనసియ్యక నిగూఢహృదయయైయుండుటకుంగతంబే మెకొ.

మధుర. కలాలాపాయదియధీరయు ముగుదయుఁగాన మధుమంతోద్యానమునం దనకుంగలిగినపరిభవంబునకుభయపడి కమలవతి యతిచతురయగుటంజేసి తొలుతటివలె నింకేమేమియనర్థంబులకుం జాలుపడఁజేయునోయనితలఁచి దానినిముందటివలె నండఁజేర్పకయున్నది. తనకు ప్రొద్దుపోనికాలంబున మదలేఖయనురాజపుత్రికఁబిలిపించి లోకవృత్తాంతంబు మాటలాడుచుండు. మఱియుఁదనమగండైనచంద్రసేనునిం దలంచియతికంపితచిత్తయైయులుకుచుండు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా చంద్రసేనునికిని మందారమాలకును పరిణయంబు జరిగినదా? చంద్రసేనునికి మందారమాలయందుఁ బ్రేమవిశేషించియుండునుగదా?

మధుర. ప్రాణనాయకీ సాంఖ్యాయనిసమక్షంబునం బాణిగ్రహణంబు జరిగినది, మందారమాలయందు చంద్రసేనునికిం బ్రీతియతిశయించియేయుండు. ఇరువురును సమానవయస్కులు. సమానరూపరేఖావిలాసభాసురాంగులు, అత్యుత్తమవంశప్రసూతులు. అట్లుండఁ బరస్పరానురాగంబునకుం గొఱంతయేమియున్నది. మందారమాలయష్టాదశవర్షీయయయిన యనంతరము చంద్రసేనునితోఁగూర్చి సుందరీమందిరపట్టాభిషేకోత్సవముజరుపవలయునని సాంఖ్యాయనిపలుమరు తనశిష్యసంఘముతో వాక్రుచ్చియున్నది.

కలా. ప్రాణనాథా యట్లుండ నీమందారమాల సితచంద్రసౌధవర్తి యను రాజపుత్రునియం దనురక్తయయినవిధంబు ఆత్మనాయక వంచనాపరాయణత్వంబునం గాదెయనుషక్తమయియున్నయది.

మధుర. కలాలాపా! మనకందునం గలకిలెఱుంగుటకు శక్యంబుగాదు. అతిబుద్ధిచతురులకుంగాని యీసందర్భచాతుర్యంబుమదికింబట్టదు. అట్లుండఁ దిర్యగ్జాతిసులభమాధుర్యల మగు మనకాయెఱుంగనగును!

కలా. నాథా అతిదురూహంబగువిషయంబునం బ్రవర్తించి మానస వృత్తినేల శ్రమపఱచుకొనవలయు. ఇప్పుడు మందారమాలవృత్తాంతంబు నీకెఱుంగఁబడినదనుక వినిపింపుము.

మధుర. కలాలాపా కొన్నిదినంబులకుముందు సాంఖ్యాయని యొకతారహారంబు గొనివచ్చి మందారమాలకిచ్చిన నాసుదతి దానింగాంచి పూర్వానుభూతంబుందలంచుకొన్నదానివలె వ్యసనాక్రాంతయై యడఁపరానిశోకవేగంబునం బెదవులదర కనుదమ్ముల నుండి బాష్పబిందువులుచనుకట్టుపయింబడిచెదరి సమీపస్థలంబులనార్ద్రింబులుసేయ నొకింతసేపు దుఃఖించుచుండె. అయ్యవసరంబున నేనాకాంతామణింగాంచి యోమందారమాలా యీహారంబుపేరేమియనియడిగితిని. అదియు నీహారంబు భోగంకరణంబనంబరగుచుండునని నాకుత్తరంబొసంగె; అంతట నేను నాకన్యకశోకావేగంబణఁగిన యనంతరము తద్వృత్తాంతంబువిచారింతమనియుంటినిగాని యవకాశంబుదొరకమి మరల విచారింపననువుపడకయపోయె. మఱియు మఱియు విరహతాపంబాకన్యకామణి కధికంబగుచువచ్చె. అందుకుం గారణంబిట్టిదియని తెలిసికొన నేరికిందరంబుగాకయున్నది. మందారమాలయు నెల్లప్పుడును గరకలితకపోలతలయై యాలోచించుచుండునంతియ కాని సఖులతోమాటలాడుటయు నలంకరించుకొనుటయు నాహారంబుఁగొనుటయు బొత్తిగావదలి విరహవేదనా విషణ్ణచిత్తంబుతోఁ బరితపించుచుండె.

కలాలాప. ప్రాణనాథా యిట్లు పరితపించుటవలన నేమిఫలంబువాటిల్లునో యాపాటలాధరకు?

మధురరవము. ప్రాణనాయకీ వినుము. ఇట్లనవరతవిరహవేదనాదోధూయమాన మానస యగునామందారమాలం గాంచి మదలేఖయనురాజపుత్రిక మనంబునవితర్కించి ''యొకదీని కభిమతనాయకసమాగమంబు సమకూరనినాఁడు ప్రాణంబులుండవనితోఁచెడిని. దీనిహృదయగుహాంతరాళవిలీనుం డగుపురుషసింహు నేలాగుగాననగు.

శ్లో. ఔదుంబరాణిపుష్పాణి శ్వేతవర్ణంచవాయసం
మత్స్యపాదంజలేపశ్యేన్న నారీహృదయస్థితం.

అన్నట్లు అత్తిపూలు తెల్లకాకి నీటియందుమత్స్యపాదమును కనఁబడవు. ఒకవేళ వానినిజూచినను జూడవచ్చునుగాని స్త్రీహృదయంబున నుండువిషయంబు నెఱుంగుట దుర్లభము. కానిమ్ము చేతనైనంతదనుక ప్రవర్తించిచూతము'' అనినిశ్చయించుకొని యొకనాఁడు మందారమాల యందుండుపడకటింటికిం జని యందొకచిత్రఫలకంబున నొకమనోహరాకారుని వ్రాసియుంచుటంగాంచి యానందపూరవీచికానిచయంబులం బోలిన వీక్షణంబుల నాతని ననిమేషదృష్టినిరీక్షించుచుండు మందారమాలంగాంచి

ప్రియసఖి యీనవమన్మథుండెవఁడు? ఈమాన్యుండుండుచోటు నీకవగతంబగునే? ఈమానినీమన్మథుని పేరును కులశీలంబులును నీకువిదితంబులయినవియో? అనియడిగెను. అందుకుమందారమాల లజ్జావనత ముఖాబ్జాతయై యేమియుంబలుకకయూరకున్న మదలేఖయుఁ దనకరాంగుళీయకంబులదాని మొగంబుపైకెత్తి యో ప్రియసఖీ లోకంబున నెవ్వరైనను పంచశరబాణగోచర హృదయులుకానివారలులేరు; నావృత్తాంతంబెల్ల నప్పుడప్పుడు ప్రసంగవశంబున నీకెఱింగించియున్నానుగదా? నీవునట్లు నీవృత్తాంతంబుందాచక నాతోఁజెల్పుము. నీప్రాణవల్లభుండెచ్చోటనున్నవాఁడు? ఇంతమాత్ర మెఱింగింపుము; అని యనేకవిధంబుల వేడికొన నామందారమాలయు సిగ్గుచే నేమియుం బదలింపలేక బహుకాలముసంతపించి తుదకునీవడుగుమనోహరాంగుండు సితచంద్రసౌధవర్తి యను రాజకుమారుండని యుత్తరమిచ్చెను. ఇట్లుండ నొకనాఁడు మదలేఖయు మందారమాలయు నిరువురును సాయంతనమజ్జనంబునిర్వర్తించికొని ధౌతాంబరంబులుధరియించి వెన్నెలబయట గొంతతడవు సంచరించుచుండిరి. అప్పుడు నేను మందారమాల స్నానసమయంబునందీసి తనమెడనున్న భోగంకరణం బను ముక్తాహారంబు నచ్చట నొకచిలుకకొయ్యకుం దగిలించియుంచుటంగాంచి తిర్యగ్జాతిసులభచాపలంబునంజేసి యీచిలుకకొయ్యనుండుహారంబును ముక్కునంగరచుకొని యాకసంబునకెగిరితిని. అదిచూచి యామందారమాలయు నతివేగంబునంజనుచుంజక్కెరయుం దాడిమీఫలబీజంబులును బింబఫలంబులంగొనుచు నావెనువెంట నన్నుం బతిమాలుకొనుచు నొంటిగవచ్చుచుండె. నేనాయింతి యెంతబతిమాలుకొనినను హారంబియ్యక నాకన్యక చేయలంతినన వర్తించుచు దానికిందిక్కక కొంతదూరంబుచనుచుంటి. తత్సౌధసమీపవర్తి యగుమధుమానితం బనురసాలకాననంబునం బ్రవేశించి నేను నాసుందరియుఁ గొంతదూరంబరిగితిమి. దానిమధ్యంబున నతిసంకులశుకపికారావమనోహర మగులతానికుంజంబుచెంతనుండి యొకవిలాసి మందారమాలయుండుచోటికభిముఖుండై వచ్చుచుండె. నేను నతండెవ్వఁడోకనుగొననగుననిసమీపించి యోహో సితచంద్రసౌధవర్తియను రాజకుమారుండుగదాయనియంటిని. ఆమాటవిని మందారమాల సిగ్గునుభయంబును పెనంగొన నేమియుందోచక యవనతముఖాబ్జాతయయి యుండంగాంచి యాపంచశరాకారుండు కించిదంకురితమందహాససుందరముఖారవిందుండయి ప్రాణనాయకీయని సంభోధించి యిట్లనియె.

శ్లో. గాఢాలింగనగండచుంబనకుచస్పర్శాదిలీలాయితం
సర్వం విస్మృతమేవ విస్తృతవతో బాలే ఖలేభ్యో భయాత్
సల్లాప స్త్వధునా సుదుర్ఘటతమ స్తత్రాపి నాతివ్యథా
య త్త్వద్దర్శన మప్యభూ దసులభం తేనైవ దూయే భృశం.

[తా॥ ఓబాలారత్నమా మనము మధువంతోద్యానమునందు గూడినప్పుడు నిన్ను నేనురహస్యముగ బిగికౌఁగిటంజేర్చుకొనుటయును నీచెక్కులులు ముద్దుగొనుటయును నీకుచకోరకంబులను గరంబులస్పృశించుటయుం మొదలగు క్రీడావిశేషంబు లెన్నియోజరిగె. ఖలజనంబులవలనిభయంబునంజేసి మనమప్పుడయెడబాసితిమి. అందుచే నవియన్నియుం జన్మాంతరానుభూతంబులయినచందంబున విస్మృతిఁజెందనేచెందెను. ఇప్పుడు నీతోసల్లాపముఁగూడ మిగులదుర్ఘటమైయున్నది. అందునునాకుమనంబు వ్యథపడదు. మఱియొందుకు సంతపింతుననఁగా నిన్నుఁగంటంజూచి నీముఖచంద్రబింబమునుండి వెడలుస్మితసుధామధురకటాక్షములకు క్షణకాలమైనను పాత్రుండనుగాకయున్నాఁడననుటకు మిగులవగలంబొగులుచున్నాఁడను.]

అనివల్కిన నామందారమాలయును నేమియుననకయూరకుండె. అంతనాకాంతుండంతరంగంబుననుప్పొంగుచు నోప్రాణనాయకీ నీవుమాటలాడకపోయెదవేనిపొమ్ము. నామాటయొకటివిని నన్నుబహూకరించి యీలతానికుంజంబున నుండుచంద్రకాంత శిలాఫలకంబుపయి యొకింతసేపునాతో సహవాసంబంగీకరించి యనంతరం బేగుము. నాయదృష్టవిశేషంబు ఫలోన్ముఖంబై యీదినంబీనిర్జనభూమికి నిన్నును నన్ను నేకతంబ దైవంబు సమకూర్చినయది. నిన్నెడబాసినదిమొదలు నేనుక్షణంబులు గడియలుగను గడియలు యామంబులుగను యామంబులహోరాత్రంబులుగను అహోరాత్రంబులు యుగంబులుగను గడపుచున్నాఁడను. వేయేల? సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నీమీఁది తలంపుననున్నవాఁడఁగాన మఱియొండుదలంప. అనియిట్లనేకవిధంబుల ననునయించినం గన్నియయును వన్నెకానింగాంచి కించిదంకురితమందహాసంబుతో నాథా యిట్టి కట్టిఁడి చెయ్వులకొడిగట్టుట మీకుందగునా? నామగండుమహాపరాక్రమశాలి. ఇదియించుకేనియాతనిచెవికెక్కనేని యందఱకును మహాసంకటంబుసంభవించు. భగవతిసాంఖ్యాయనియుం దుర్ధర్షరోషావేశగాఁగనుపట్టు. మనయిరువురమనోరథంబులు దరిద్రమనోరథంబులతెఱంగున మానసంబునన లీనత్వంబునొందవలసియున్నవి యంతెకాని ఫలవంతంబులెన్నటికిని కానేరవు.

శ్లో॥ అనాతురోత్కంఠితయోః ప్రసిధ్యతాసమాగమేనాపిరతిర్నమాంప్రతి
పరస్పరప్రాప్తినిరాశయోర్వరంశరీరనాశోపిసమానురాగయోః.

అనిచెప్పంబడియున్నట్లు ఆతురుఁడు నుత్కంఠితయుఁగాని పురుషునికిని కాంతకును సమాగమముకలిగియు రసావహంబుగాదు. మఱిపరస్పరానురాగంబువిశేషించి గురుజనాదినిర్బంధమునంజేసి యొండొరులకుం బ్రాప్తికలుగక తత్సుఖలాభమునందు నిరపేక్షఁజెంది యాయిరువురును మదనవేదనకుఁ దాళంజాలక శరీరంబుఁదొఱంగుటయు

రసావహంబై యుండుఁగాన నిదె మనంబున నుంచుకొనుము అనిన నాకాంతుండా కాంతా మణీ సమీపంబునకేతెంచి తనకరంబా మహిళారత్నంబు కరంబునం గీలించి మఱియొక కర పల్లవంబున దానిచుబుకంబు పట్టియెత్తి ముద్దిడుకొని యనేకములగు చతురాలాపంబుల దాని సిగ్గును భయంబున పనయించి మెల్లన నానికుంజాంతరంబునకుం దీసికొనిపోయె. అట్లిరువురును దాని యంతర్ణంబునకుం జని సరసాలాపంబులాడుచు నందు మందమారు తాభిరామంబగు చంద్రకాంత శిలాఫలకంబుపయిం గూరుచుండిరి. ఇట్లు కూర్చుండి యా రాజకుమారుండు మందారమాలం గౌగిలించుకొని తదీయమనోహరాంగసంగమ సుఖంబునకు పరమానందంబునొందుచు మెల్లన.

సీ. తలిరులశయ్యకుఁ జార్చి మోహానగాత్రి మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దుగొనుచు
పడఁతిహారములు చిక్కుడలించు నెపమునఁ గులుకుచన్నుంతులఁ గొసరి తాకి
సుమములుదురి మెడుసొంపు గాన్పించుచుఁ గొప్పుకచేత జా గొప్పఁబట్టి
మచ్చటల్ జెప్పెడిమురువు దోపించుచు మోవి చురుక్కున మొనసినొక్కి.

గీ. పోకముడిజార్చి యనువునఁ బొలతియూరు। కాండములకును తమి మీఱఁ గరముసాచి
యున్నతం బగు కటిసీమ నునికిజేసి। రతులఁ గరఁగింపసాగె నారాజముఖిని.

ఇట్లు సమరతింగొంతతడవు సుఖాంబుధిం దేలిన బాలామణియుఁ దత్కాలశం బర సూదనాభ్యస్తసురతవిద్యాపాటవంబునం గడిదేరి కాముని మదమత్తగజంబు చందంబు నసుసులుచు ముసిముసినగవుల పసందన మోము దామరకు అసమాన కాంతిసంభవింపఁ దత్కాలసముపజాత కాంతకరసంక్రమేషత్ క్షుభితకళావిశేష సుఖపరవశసుకుమారాం గంబులతో నాయకునింబైకొని.

చ. కామిని సొంపుమీఱుపలుగంటులు నిండిన లేతమోవితో
సామియురంబుపైనఁ జెలుచన్నటియించెడుజాఱుకొప్పుతోఁ
గోమలమానఖాంకములు గూడి వెలింగెడియంగవల్లితో
శ్రీమహితంబుగా సలిపెఁ జేడియ తా మగబాడి ప్రౌఢయై.

చ. కాముకుఁ జాపరానితమిఁ గ్రక్కున లేనునుమోవినొక్కఁగా
భామిని యోర్వలేక కరపంకజనాళముల న్విదిర్పఁ ద
త్కోమలకంకణక్వణనగుంభితవైఖరు లందుఁ బర్వ ని
స్సీమముగా వినంబడియెఁ జెంతల నుండెడివారి కత్తఱిన్.

ఆ వినోదంబులు వర్ణింప నవసరంబు చాలదు. ఇట్లా రసికులు మహానందాంబుధిం దేలుచుండు నవసరంబునం దత్సమీపస్థలంబున నొక శ్లోకంబు వినంబడియె.

శ్లో. దష్టం బింబధియా ధరాగ్రమరుణం పర్యాకులా ధావనా
ద్ధమ్మిల్లస్తిలకం శ్రమాంబుగళితం ఛిన్నా తనుః కంటకైః

ఆ॥ కర్ణజ్వరకారికంకణఝుణాత్కారం కరౌ ధూన్వతీ
కిం భ్రామ్యస్యటవీశుకాయ కుసుమాన్యేషా ననాందా గ్రహీత్.

[అవతారిక. రాజకుమారునితో జారరతి సేయుచున్నమందారమాలకుఁ దాని సంభోగచిహ్నంబులను అన్యవిధంబుగనైనవిగాసమర్థించి దానివదినగారికిఁ దెలుపుచు సంశయంబుగలుగనీయక జారరతిసక్త యగుమందారమాలికకు “నీవదినవచ్చుచున్నది జారపురుషునిబాసి చిలుకను వెదకు నెపంబున పాతరలాడుచుండు” మని హెచ్చరికె సేయుచున్నది.

టీ. ఓకాంతా! అరుణంఅధరాగ్రం = ఎఱ్ఱనగునీపెదవికొన, బింబధియా = దొండపండని భ్రమసిన (చిలుకచే) దష్టం=కొఱకఁబడెను. ధావనాత్ = పరుగులిడుట చేత, ధమ్మిల్లః = కొప్పు, పర్యాకులః = చెదరిజాఱిపోయినది. తిలకం = నొసటిబొట్టు, శ్రమాంబుగళితం=శ్రమవలనఁగలిగినజలముచేతఁగరఁగిపోయె. తనుః=నీశరీరము. కంటకైః=ముండ్లచేత, ఛిన్నా=చీల్పఁబడినది. ఆః = కటకటా, కర్ణజ్వరకారికంకణఝుణాత్కారం=చెవులకువిసఁగూర్చెడు బాధగలిగించుచున్న రత్నకంకణములఝుణాత్కారము బయలుపడునట్లు, కరౌ = హస్తములను, ధూన్వతీ = విదిలించుచున్నదానవై, అటవీశుకాయ = అడవియందుఁ దిరిగెడు చిలుకకై, కిం భ్రామ్యసి = ఏల పరిభ్రమించెదవు. ననాందా = నీమగనితోఁబుట్టు వగు నీ వదినెగారు, ఏషాకుసుమాన్యగ్రహీత్ = పుష్పములుగోయ నిదె వచ్చుచున్నయది.

తా. ఓముగుదా నీవేల యీయడవిచిలుకను బట్టికొనసమకట్టి యిట్టికష్టంబులనుభవించెదవు. నీయెఱ్ఱనియధరంబునుజూచి యీచిలుక దొండపండనిభ్రమియించి మాటిమాటికిఁ గొరికెఁగదా? ఆక్షతంబులుగాంచినచోఁ బరపురుషకృతంబులనిసంశయింపరా? ఆచిలుకతోఁబరుగెత్తుటంజేసి నీకొప్పుజాఱిపోయినది. కస్తూరీతిలకము శ్రమాంబువుచేతఁ గరఁగిపోయినది. మఱియు నీ శరీరమున నచ్చటచ్చటఁ బూబొదలలోఁ దూరుటంజేసి ముండ్లుతగిలి గీచ్చులుగల్గినవి. కటకటా నీవు చెవులకు చీదరపుట్టునట్లు కంకణఝుణాత్కార ముఖరంబుగఁ జేతులువిదిర్చుచు నీ యడవిచిలుకకుగా నేలతిరిగెదవు. నీవదినగారు పువ్వులుగోసికొనుటకు వచ్చుచున్నది. అది నిన్నుంగాంచి యన్యథాగాసంశయించునుగాన మరలిరమ్ము.]

అనియిట్లు వినంబడిన మందారమాల తనకెచ్చరికపఱచుచున్న విధంబుందెలిసికొని తన వదినగారు తన సమీపమున కేతెంచుచుండుటకు భయపడుచు రాజపుత్రునెడబాసి తటాలున నానికుంజంబుందాటి తన భోగంకరణం బనుతారహారంబు నెత్తికొనిపోవుచున్న నన్ను వెంబడించివచ్చునట్లుగఁ బాతరలాడుచుండె. ఇంతలో చందనలేఖయను చంద్రసేనునిచెలియలును మదలేఖయుం నికుంజసమీపంబున కేతెంచిరి. అప్పు

డాచందనలేఖ మందారమాలను నిరూపించిచూచి "యిది తనకిష్టుం డగుజారపురుషునితో సంబంధపడినవిధంబు దీనియొడలు తెలుపుచున్నయది. ఇది నాకెఱుకపడునని యీమదలేఖయన్యవిధంబుగ సమర్థించినది. ఔరయీమదలేఖాచాతుర్యంబు మెచ్చందగినదియే. ఇంతలోపల నాజారపురుషుండు నీనికుంజాంతరంబుం బాసిపోవంజాలండు ఎవ్విధంబుననైన వెదకి కనిపెట్టవలయు" అనితలంచి యాచందనలేఖ యానికుంజాంతరంబుంజొచ్చి యచ్చటచ్చట వెదకుచుండ నందొకయెడ మూర్తీభవించినమన్మథుని చందంబున వెలుంగురాజకుమారునిం గాంచి తదీయసుషమా విశేషంబుంగాంచుటచే మనంబునచ్చెరువు ననురాగంబును విచ్చలవిడినాక్రమింప ఱెప్పవేయక చూచి తలయూచి యాచంచలాక్షీమణియు తనమఱందలిదౌర్జన్యంబునకుం గోపగించుకొనుచు నిట్టియనవద్యరూపరేఖావిలాసవంతుండగు పురుషపుంగవునిం గన్న కన్నెలు మనంబునమరుబాధలకోర్వంజాలుదురే? ఇది మందారమాలయపరాధంబుగాదు. వీని సౌందర్యంబెయిందపరాధంబై యున్నది. అని తలంచుకొనుచు మదలేఖతోగూడ నయ్యారణ్యంబునం గొన్ని పువ్వులుగోసికొని తనయింటికింజనియె. మదలేఖ కొంతదూరంబు చందనలేఖతోంజని యాకాంతనుపీడ్కొని మందారమాలయింటికేతెంచి చిన్నబోయినవదనారవిందంబుతో నున్నయావన్నెలాడిం గాంచి ప్రియసఖీ మందారమాలా వెఱపకుము చందనలేఖవలన నీవృత్తాంతంబు బయలుపడునని భయంపడియెదవేమొ? అదియట్టిది కాదు. రాజకుమారునింజూచి తానునుస్మరార్తయైయున్నయది. అట్లు కాదేని బయలుపఱచు. ఇప్పుడు తన ప్రియునికేమైననెగ్గు వాటిల్లునోయని విశదీకరింపదు. అని యిట్లూరార్చి మదలేఖయును నారాత్రి మందారమాలతో స్నానభోజనాదులునిర్వర్తించి సుఖంబుననుండె. నేనును భోగంకరణంబనుహారంబునుగొనిచని మందారమాలచేతికిచ్చితిని. అందుకుమందారమాల సంతుష్టాంతరంగయై నాకు ననేకభూషణంబులు బహుమతిగనిడి చక్కెరలువెట్టి ముద్దిడుకొనిలాలించె.

కలాలాప. నాయకా యా రాజకుమారునితోం బొందు గోరియుండు మందయానలు మందారమాలయు, మదలేఖయు, మదనమాలయు, చందనలేఖయు వీరలిప్పుడెవ్విధంబున నాతనింజేరంగోరి ప్రయత్నంబులొనరించియున్నవారు.

మధుర. కలాలాపా వినుము. మదలేఖయు మందారమాలయు నీదినముదయకాలంబున నేకతంబ రాజకుమారానుషక్తకథాలాపంబు లొనరించుచుండిరి. అప్పుడేను మేలుకనియుండియు నిద్రించువానితెఱంగునందోచుచు వారల భాషణంబులువింటిని. ఈ దినము సూర్యాస్తమయానంతరము రాజకుమారుండు కుసుమాకరోద్యానభూమి మధ్యసంబద్ధం బగుసముద్రగృహంబునకువచ్చునట్లును, అచ్చటికి మందారమాలామదలేఖలు బోవునట్లును అచ్చట మనుష్యసంచారంబు రాత్రి లేకుండుటంజేసి స్వేచ్ఛాను

సారంబుగఁ గొంత తడవు కామినీకాముకులువిహరించి గూఢమార్గంబుగ తమతమ యిండ్లకుంబోవుచున్నట్లును, ఇందుకుందగినవెరవు కమలవతికింగాని యితరులకెఱుకపడదు గాన నాకాంతామణింగొనియె ప్రవర్తించవలయుననియు నీవిషయంబువారలప్రసంగంబున నవగతం బయ్యె.

అనిచెప్పుచుండఁగా నావృత్తాంతంబును లతానికుంజంబునందాగియుండి వినుచుండిన చంద్రసేనుండు తనచేతనున్నదాని నొకకశను బహుదీర్ఘసూక్ష్మదండాగ్రసంయోజిత సూత్రంబగుదాని నతివేగంబునంబైకివిసరినం దానిసూత్రముఖంబున విలిప్తంబై యుండు బంక యాచిలుకల ఱెక్కలనంటుకొనిన రాజకుమారుండు దక్షిణంబున నాకశ బట్టి యీడ్చెను. అప్పుడాచిలుకలురెండును కశాసూత్రసంసక్తంబులయి రాజకుమారుని చేతికింజిక్కిచేయునదిలేకయుండఁగా నతఁడు వానిరెంటినిం దనయుత్తరీయంబునంగట్టి కొని యతి త్వరితంబుననచ్చోటువాసి తనయింటికింజనియె. మంత్రికుమారుండునున్నట్టుండి ప్రసంగము చిలుకలునిలుపుటకుం గారణం బేమనియాలోచించి సమీపస్థలంబులకుదృష్టులు నిగుడించినఁ జంద్రసేనుని చేతికిఁజిల్కలుదొరకికొనుటయు నతండు కోపారుణముఖకమలుండై వికటగమనంబునం జనుచుండుటయు నెఱుకపడఁగా దనమనంబున నిట్లువితర్కింపసాగె. ఈచిలుకలు దంపతులుగాఁజేరి వివిక్తదేశంబని యిచ్చటికివచ్చి లతానికుంజంబునం జంద్రసేనుఁడు దాగియున్నాఁడని యెఱుంగక తత్పత్ని యగుమందారమాలా వృత్తాంతంబుసర్వంబును బ్రసంగవశంబునం దెల్పె; అది విని కోపాక్రాంతుండై చంద్రసేనుండు తనకిదియెఱుకపడినవిషయంబు దెలిసికొని యీచిల్కలు సముద్రగృహంబునం జరుగంబోవుజారభావంబున కంతరాయంబు గల్పించు. ఆట్లైన రాజకుమారముందారమాలలను బట్టి శిక్షించుటకు వీలు కాదు. అంతవరకు వీనింబట్టి తనయింటిపంజరంబున నునుచుట మంచిదనియెంచి యీపులుగులంబట్టుకొనియె. ఇది మనరాజపుత్రుని కనర్థాంకురంబు వొడముటకు మూలంబగు. ఎంజరిగిననేమి? కాముకులు ప్రాణములనైనఁ బరిత్యజింతురు గాని ప్రాణనాయకీసందేశంబు నిరాకరింపరు. ఇప్పుడు సముద్రగృహంబునకుం బోవలదన్ననో రాజకుమారునికి మనోవ్యాకులత్వంబు గలుగకమానదు. ఏమిసేయనగును. అని చింతించి చింతించి కొంతసేపటికి రాజకుమారుండువోవునప్పుడు శరచాపంబులు ధరియించి ఖడ్గఖేటకంబులతో జనునట్లుమాత్రముసేయనగు. నేనునంతకుంజెంతలన పొంచి పొంచి వసియించియుండి సమయమువచ్చినప్పుడు సహాయపడనగుననితలంచి యచ్చోటువాసి తనయింటికింజని యానాఁడుసాయంసమయమున సితచంద్రసౌధంబునకుంబోయి, రాజకుమారునిచేఁ దనమనోవృత్తిప్రకారము శరచాపంబులును ఖడ్గ

ఖేటకంబులు ధరియించి సముద్రగృహంబునకుంజనునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయించుకొని యచ్చోటువాసి రాజపుత్త్రుఁడు పోవుటకుముందె సముద్రగృహసమీపస్థలంబునకుం జని యొక సంకుచితస్థలంబున డాగియుండె. చంద్రసేనునాజ్ఞావశవర్తులై కొందఱు రాజభటులు సహస్రసంఖ్యలు మాఱువేషంబులు ధరియించుకొని వచ్చి యచ్చటచ్చట పొంచి పొంచి డాగుచుండిరి. బహుకాలంబుజరిగె. అప్పుడు కలకూజితంబునుచతురికయును ఈరెండుచిలుకలునుంగలసి సముద్రగృహమునుండి వెలుపలికివచ్చి తత్సమీపవర్తి యగునొక రసాలవృక్షపుగొమ్మపయిం గూరుచుండి యనురాగపేశలంబుగఁ గొన్నిభాషణంబులంసలిపి యొండొంటినిముద్దుగొనుచునుపగూహనంబు సలుపుచు ననేకవిధచుంబనంబులాచరించి యొండొంటితో మాటలాడుచున్నవి.

కలకూజితము. ప్రాణనాయకీ చతురికా కంటివే సందర్భచాతుర్యంబు. కమలవతీ కళావతులసామర్థ్యంబు లేమనిపొగడందగును. ఈదినము మధ్యాహ్నము కళావతిమదనమాల యుండుసాగరధవళసౌధంబునకువచ్చి తనయిచ్చవచ్చినట్లు లోకాభిరామంబుగ మాటలాడి "మదనమాలా తొల్లిమధుమంతోద్యానమునందు నీతోనొకించుక సుఖమనుభవించిన సితచంద్రసౌధవర్తి యగురాజకుమారుండు భవదీయసమాగమంబుంగోరి పలుతెఱంగుల పరితాపపడుచున్నవాఁడు. ఆతనియవస్థలంగాంచినచో మావంటికఠినచిత్తలకును మనంబుకరంగుచున్నయది. నీవంటిరసికవతంసురాలదిగనె నేని యతనికిదాసినై సర్వంబునతనికి వశగతంబుసేయకమానదు ఈదినమతండు కుసుమాకరోద్యానమధ్యవర్తి యగుసముద్రగృహంబునకేకతంబసను దెంచు. అక్కడకునీవును చనుదెంచెదవేని సర్వంబుననుకూలంబగు" నని చెప్పిన మదనమాల యంతకుమున్న రాజపుత్త్రసమాగమంబునకువ్విళులూరుచున్నదిగాన నందుకుసమ్మతించి సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని ముసిముసినగవులనగుచుండె. ఆ సన్నయెఱింగి కళావతియుఁ గొంతతడవు తత్సంబద్ధాలాపంబులఁ బొద్దుపుచ్చి సాయంసమయంబున నా కాంతామణికిఁ బన్నీటంజలకంబాడించి చలువవలువధరింపంజేసి సమస్తాభరణంబులలంకరించి చందనకుసుమతాంబూలంబులొసంగి తానును యథోచితాచారంబుగ నలంకరణాదుల నిర్వర్తించుకొని మదనమాలను వెంటబెట్టుకొని సాగరధవళమునుండినిర్గమించి యింతకుముందుఁ దనకుఁగూడ నపరిచితంబైయుండునొకగూఢమార్గముగుండ సముద్రగృహంబునకు వచ్చుచుండె. ఏమును వారలవెనువెంటవచ్చుచుంటిని. ఇట్లాగూఢమార్గమునం గొంత దూరంబరిగి కళావతీమదనమాలలు సముద్ర గృహమునంతరంబున నుండు సురంగమున నిర్గమించిరి. నేనునువారలంబాసి యాగృహమధ్యవర్తి యగు రసాలపాదపంబుపై కెక్కితిని. అందొకచో రాజకుమారుండును మందారమాలయును నొకపొన్నమ్రాని క్రిందం గూర్చుండి సరసాలాప సుధాధారలం గ్రోలుచుండిరి. అప్పుడు కళావతి వెను

కనుఁగొని దూరంబుననిలువంబడిన మదనమాల యభ్యంతరస్థలంబునకుంజనియె. అప్పుడా రాజకుమారుండు ప్రేమాతిరేకంబునం దనకంఠమునను సంజీవంకరణం బనుహారం బును మందారమాలా కంఠంబునవైవ మందారమాల తనగళంబున సంభోగంకరణ హారంబును వానికంఠంబుననిడి యాహారసౌందర్యంబును కన్నులు చల్లపడంజూచుచుం గౌఁగిలించి కుచకుంభయుగంబున నాథునియురంబు ముద్దుగొనుచుండె. అకస్మాత్తుగా పనతం బగు తదాగమనంబున మందారమాల యొడలు ఝల్లనందిరిగిచూచి భయసంభ్రమంబులతో నచ్చోటువాసి మఱియొండుచోటికిం జనియె. మదనమాలయుం దననాయకుం డితరకాంతంగూడి యుండుటం గాంచినదిగాన మనంబున నీర్ష్యాతిశయముజనియించి నాథుని మొగంబుంగాంచనొల్లక బొటనవ్రేల నేలవ్రాయుచు నవనతముఖాబ్జాతంబుఁ గేలధరియించినిలువ నదిగని రాజపుత్త్రుఁడు మదనమాలయొద్దకువచ్చి యాకాంతామణిహస్తంబు తనహస్తంబునందెమల్చి యనేకవిధానునయాలాపంబులు వల్కుచు నిట్లనియె.

శ్లో. శేతే శీతకరోంబుజే కువలయద్వంద్వా ద్వినిర్గచ్ఛతి
స్వచ్ఛా మౌక్తికసంహతి ర్ధవళిమా హైమీం లతా మంచతి
స్పర్శా త్పంకజకోశయో రభినవా యాంతి స్రజః క్లాంతతా
మేషోత్పాతపరంపరా ప్రియతమే జీవస్పృహాం కృంతతి.

[టీ. ప్రియతమే=ఓ ప్రాణనాయకీ, శీతకరః=చంద్రుఁడు, అంబుజే=కమలమునందు, శేతే = పరుండియున్నాఁడు. కువలయద్వంద్వాత్ = నల్లకలువలజంటనుండి, స్వచ్ఛా=ధవళమగు, మౌక్తికసంహతిః=ముత్తియంబులసమూహము, వినిర్గచ్ఛతి=బయలు వెడలుచున్నది. ధవళిమా=తెల్లందనము, హైమీంలతాం=బంగారపుదీవియను అంచతి=పొందుచున్నది. పంకజకోశయోః=తామరమొగ్గలయొక్క, స్పర్శాత్ =స్పర్శమువలన, అభినవాః స్రజః=క్రొత్తపూలమాలికలు, క్లాంతతాంయాంతి=వాడిపోవుచున్నవి. ఏషోత్పాతపరంపరా= ఈయుత్పాతములవరుస, జీవస్పృహాం= ప్రాణములయందలియిష్టమును, కృంతతి=గిల్లివేయుచున్నది. లోకమున నెవ్వనికుత్పాతములు వరుసగాఁగనంబడునో వానికి మరణకాలముసమీపించుటంజేసి జీవస్పృహచెడిపోవునుగదా. అట్లు నాకు నుత్పాతపరంపరలు కనంబడుటంబట్టి యింక నే బ్రతుకుటదుర్లభమనితలంచెదను. చంద్రుఁడు తనకువిరోధి యగుకమలంబుపై బరుండుచున్నాఁడు. తెల్లనిముత్యముల గుంపు శుక్తికలంగలుగుట సహజమైయుండ నల్లగలువలనుండి వెడలుచున్నది. బంగారపుదీఁగె యెల్లకాలమెఱుపుమీఱినదిగానే కనఁబడుచుండు. అట్టిదానికిం దెల్లకాంతి క్రమ్ముకొనుచున్నది. పుష్పములను దాకినచో పుష్పములు వాడిపోవుట యిదివరకుఁ గానము. ఇప్పుడు క్రొత్తపూదండలు తామరమొగ్గలపైఁదాకి వాడుచున్నవి. ఇవియు

న్నియుం నుత్పాతముల వరుసలు. ఇట్టియుత్పాతములం గాంచితినిగాన నీకు నేను ప్రాణములు నిల్పుకొననోపను అని తాత్పర్యము. కమలమునందుఁ జంద్రుఁడు పరుండెననఁగాఁ గరమునముఖము ధరింపఁబడియున్నది; కువలయద్వయమునుండి స్వచ్ఛమగు ముత్తెపుంగుంపు వెడలుచున్నది యనఁగా శోకవేగంబుచేఁ గన్నులనుండి భాష్పధారలు గుంపులుగుంపులుగాఁ గారుచున్నవి; బంగారుతీవియకుఁ జెల్లందనము కలుగుచున్నది యనఁగా నొడలు తెల్లబాఱుచున్నది. తామరమొగ్గలు తాకి క్రొత్తపూమాలికలు వాడుచున్నవియనఁగా దీని స్తనకుట్మలములయందు వియోగజ్వరంబు పెచ్చుపెరిగియుండుటం జేసి యవి తాకగానే యిప్పుడు క్రొత్తగా నిడినపూలమాలికలు వాడిపోవుచున్నవి. ఈ వియోగజ్వరమునుజూచి నా ప్రాణంబులు నిల్వవు. అనిభావము.]

అనిచెప్పిన మదనమాలయునించుకకోపంబుతో మరలిచూచి సమీపంబునఁ గళావతి యున్నదని యనుకొని యో కళావతీ ఈ రసికశేఖరునికిం బ్రాణంబులకంటె బ్రియతమయగు మందారమాల సమీపంబుననుండఁగా నా పదుపాల్లంగాంచి ప్రాణంబులుమానుట యొకయక్కజంబుగాదే! అదియుంగాక యీతని ప్రాణంబులును శరీరంబునుతదధీనంబులైయుండ ప్రాణంబులువదలుట కీతని కేమిస్వాతంత్ర్యమాయెబుంగము, అని కోపరూక్షంబుగాఁబల్క రాజకుమారుండునుదానిమొగంబు తనకరంబునం బట్టి యెత్తి మరలనిట్లనియె.

శ్లో. చక్షుర్జాడ్య మపైతు మానిని ముఖం సందర్శయ శ్రోత్రయోః
పియ్యూషస్రుతి సౌఖ్య మస్తు మధురాం వాచం ప్రియే వ్యాహర
తాప శ్శామ్యతు మే ప్రసాదశిశిరాం దృష్టిం శనైః పాతయ
త్యక్త్వా దీర్ఘమభూతపూర్వ మచిరా ద్రోషం సఖీదోషజం.

ఓ ప్రాణనాయకీ నన్ను సఖీజనము నిర్బంధించుటచేత నిప్పుడ యిట్టిదోషంబు నాయందుసంభవించెను. ఇట్టియపరాధంబింతకుముందు నేఁజేసినవాఁడఁగాను. ఇందుకై నీవు దీర్ఘకోపంబుధరించితివి. ఓమానినీ యిది మాని నీ ప్రసాదసుముఖం బగు ముఖంబుం జూపుము. నాకుంగన్నుగవంగలిగియున్న జాడ్యము నివర్తించిపోవుగాక. మఱియుం నమృతవర్షము వర్షించుటవలనం గలిగినసౌఖ్యమబ్బునట్లు అతిమధురమగు నొకవాక్యము నాతోమందలింపుము. నీకరుణారసశీతలంబులగుకటాక్షంబులు మెల్లన నాపైఁజల్లుము. నావిరహవేదనాయాసంబుననైనజ్వరతాపము చల్లారి నాకుసౌఖ్యంబు గలుగుఁగాతయని వేడికొనుచుండె. అట్టిసమయంబున నాసముద్రగృహమధ్యదేశంబున నించుకదూరదేశంబున నిరుపురుకాంతలు పరస్పరముమాటలాడుకొనుచుండు విధంబువినంబడిన నేనునునాదిక్కునకు మిగులవ్యాపించియుండు నారసాలశాఖకు

మఱియొకదానికిందాటి వారియాలాపంబులువింటిని. అందొకతె. ఓ తరళికా యా పురుషపుంగవుండు ఈదినమురాత్రి యీసముద్రగృహంబు నలంకరించునని నీకెట్లు తెలిసె. తరళిక. ఓప్రియసఖీ చందనలేఖా యీ దినముసాయంసమయమున నేను సాంఖ్యాయనికింబూజాద్రవ్యంబులుసమకూర్చి యాభగవతి చంద్రచూడపూజావిధానంబునకుపక్రమింపఁగా నది ముగియునంతలో మరలరావచ్చునితలంచి నీయన్న యగుచంద్రసేనుఁడు వేటాడివచ్చుటంజేసి శ్రమాకులుండైయుండును గాన వేగిరంబ సాయంతనస్నానమునకు శీతోదకంబులు పాటలీపున్నాగోశీరకాశ్మీరచందనమందారాదివాసితంబులుగావించి స్నానశాలకుంగొనిపోవఁ బరిచారికలకునాజ్ఞయిడి యున్నదానఁగాన నదిపరీక్షింపనెంచి యతిత్వరితగతి రాజసౌధంబునకుంజనుచుంటి. అప్పుడు కమలవతి యొకనవరత్నహారంబుంగొని సితచంద్రసౌధంబునకుం బోవుచుండి మధ్యమార్గంబున సమ్ముఖాగత యగుకళావతింగాంచి నిలిచినయది. అపుడు కళావతియును సమీపంబునకేగుదెంచి యోకమలవతీ యీ నవరత్నహారమెవరిది. ఎక్కడకుం గొనిపోయెదవు అనియడిగె. కమలవతియు నిది జీవంకరణమనుపేరం బరగు హారము. సాంఖ్యాయని రాజకుమారునికిం బ్రేమపురస్సరంబుగనిడినది. ఈ దినముదయమున మంత్రికుమారుండు దీనిని తనకురెండవహృదయంబనం దగునాచేత నతనికంపినవాఁడాయె. మంత్రికుమారుండు ఈ హారముంగాంచి యిదిదివ్యమణి నిర్మితంబుగాన మహాప్రభావసంపన్నంబు; ఈ హారంబుధరియింప రాజకుమారుండజగును; అని చెప్పి మరల నాచేత రాజకుమారుని సన్నిధికంపించియున్నాఁడు. ఆ రాజకుమారుండు నీ దినము సాయంతనక్రియలు ముగింపుచేసికొని వేగమెయొంటరిగ కుసుమాకరోద్యానమున నుండు సముద్రగృహంబునకుంజనఁ బ్రయత్నపడుచున్నవాఁడు. ఇది ధరించికొని ఆనచ్చుటకుంజన మదాగమనంబునకు వేచియుండు. త్వరితగతింజననగునని చెప్పి వేగంబ చనియె. కళావతియు మదనమాలయుండు సాగరధవళంబునకుంబోయె. నేను వారు మాటలాడుచుండినచోట నొకకదళీతరువుమరుగున నిలిచి యిదివింటిని. ఓచందనలేఖా నీవు మధుమానిలోద్యానమునకుంజని మరలివచ్చినది మొదలు నిన్నన్యాదృశఁగాఁ దలంచుచున్నాను. ఒకవేళ సితచంద్రసౌధవర్తిరాజకుమారుండు నీకుం దృష్టిగోచరుండైయుండనోపు. కాదేని యింతలోపలన యీమేనితాపంబును ఇంచుకించుక గనంబడు పాండిమయు నుత్కంఠాకులత్వంబును గలుగుటయెట్లు? నిక్కంబుగ నాతండనీమనోవర్తియయియుండునని నిశ్చయించుకొనుచు రాజసౌధమున కుంజని పరిచారికలు తమ తమ కార్యములయందు జాగరూకలైయుండుటంగని యీసందర్భము నీకువిన్నవింతునని యెంచి నీయుండు సౌధంబునకేగుదెంచితిని. నా మనంబునందోచినపగిది నీవునుదదాసక్తచిత్తవై యున్నావు.

చందనలేఖ. తరళికా యీసముద్రగృహంబునకుం గలగూఢమార్గంబు నీకు విదితంబైన తెఱంగెట్టిది? చతురిక. ఓచందనలేఖా నేను ఎల్లకాలమును సాంఖ్యాయనికిసమీపంబుననుండుదానంగానా? ఆభగవతి యొకనాఁడొకశిల్పికి సముద్రగృహనిర్మాణపథకంబు వ్రాసి చూపుచుండఁగా నేనచ్చోటి కొకకార్యవ్యాపృతనైయరిగి దానంగొంత భాగంబుఁ జూచితిని. ఇంతలోపల నాయమ యాపథకంబుం దాచుకొని నా కార్యంబు సేయువిధంబు నెఱింగించి నన్నచ్చోటువాపె. ఇందుంజొరనొకమార్గంబు నాహృదయంబున నది మొదలు విదితంబై యున్నది. ప్రియసఖీస్నేహంబునం జేసి నిన్నిచ్చోటికామార్గంబునం దీసికొనివచ్చితి.

ఇవ్విధంబుగ తరళికాచందనలేఖలు మాటలాడుకొనుచుండుట లోననుండు మదనమాలయును గళావతియుంనువిని భయసంభ్రమంబులు పెనంగొనం దత్తరింప రాజపుత్రుండు వారలభయంబుడిపి యతిత్వరితగతినచ్చోటువాసి చందనలేఖ యేతెంచు మార్గముపట్టి యాకాంతకెదురునడిచి సమీపించుచుండె. రాజపుత్రుని రాకయెఱింగి చతురిక వెనుకకు వెనుకకునొదిగి మెల్లమెల్లనదవ్వయిపోయె. రాజపుత్రుండును చందనలేఖంగాంచి యనురాగబంధురంబుగ; శ్లో. క్వప్రస్థితాసికరభోరుఘనేనిశీథే. (కరభములవలెమీఁదబలిసినవై అడుగున సన్ననివియునగుతొడలుగల యోకాంతామణీ ఈ మహానిశీథమందు నీవెక్కడికిఁబోవ బయలువెడలితివి) అనియడుగఁగా నాచందనలేఖయుం. శ్లో. ప్రాణేశ్వరోవసతియత్రమనఃప్రియోమే. (నామనః ప్రియుండైన ప్రాణనాయకుం డెక్కడవసియించుచున్నాఁడో అక్కడికిఁబోవబయలువెడలితి) అని యుత్తరమిచ్చెను. అదివిని రాజపుత్రుఁడు. శ్లో. ఏకాకినీవదకథంనబిభేషిబాలే. (ఓకాంతా నీవుపసిదానవు. నీవెట్లుభయపడక యొంటిగావచ్చెదవు) అని యడుగఁగా నాయింతి. శ్లో. నన్వస్తిపుంఖితశరోమదనస్సహాయః. (మన్మథుఁడు తన ధనుస్సునెక్కువెట్టుకొని నాకుసహాయుఁడైయుండలేదా) అని యుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడు రాజకుమారుండు దానిచాతుర్యంబునకుసంతసించి యావామాక్షింగాంచి.

శ్లో. బాలేతవాధరసుధారసపానకాలే చేతోమదీయమభివాంఛతి శేషభావం
ఆలింగనేతవవిలోచనపాత్రభావమాఖండలత్వమఖిలాంగనిరీక్షణేషు.

[ఓబాలామణీ నీచాతుర్యంబన్యాదృశంబు. నీయొక్క సరసాలాపసుధారసంబుంగ్రోలి మహానందంబునొందితి. ఇఁక నీమనోహరమగునును మోవినొక్కి యాయధరామృతముంగ్రోలుటకుగా నామనంబున నాదిశేషుండనై యుంటినేని వేయినాలుకలచేఁగ్రోలనగునుగదా యీయొంటినాలుకచే నాస్వాదింపసాధ్యంబుకాదని తలంచుచున్నాఁడను. మఱినిన్నాలింగనముచేసికొనుటకుగా బాణుండనై యుండక పోతినేయనితలంతును. వేయికరంబులున్నచో నన్నింటనీమనోహరాంగంబుల నాలింగనంబొనరించుకొని

యందునం గలిగిన యానందంబు ననుభవింపఁగలనే యనియును మనోరథించెదను. నీ ప్రత్యవయవనిరీక్షణంబునందును తదీయసుషమావిశేషంబుం గనుంగొన నీనయనద్వయంబు చాలదని సహస్రనయనుండగు నింద్రుఁడను గానుండక పోతినే యని తలంచెదను.]

అని పల్కఁగా నాచంపకలేఖయును నాతని చతురభాషణంబులకు లోన మెచ్చుకొనుచు నేమియుం బల్కక నవనతముఖకమలయయి నిలుచుండె. ఓ చతురికా నీవు నప్పుడ నాయుండుచోటికిం జనుదెంచితివి. మనమిరువురమును చోటు వాసి యీ తియ్యమామిడి గున్నపైకి వచ్చితిమి.

చతురిక. ప్రాణనాథా ఇదె చూడు కమలవతి యిక్కడకేఁగుదెంచుచున్నయది.

అని యిట్లు మాటలాడుచుండఁగాఁ గమలవతి యాసముద్రగృహపుదేహళీప్రదేశంబునకు నరుదెంచె. ఇంతలోఁ గళావతియు నాకాంతామణితోఁ గలసికొని ప్రియసఖి కమలవతీ! నీ వియ్యెడఁ గనఁబడుచుండుటం జేసి మందారమాల రాజపుత్రుని మనోరథంబు పూర్ణంబుగావింప నేతెంచినయదియని యెంచెదను.

కమల. మెల్లగాఁ బల్కుము. ఔను. నీవేలయిచ్చటికేతెంచితివి.

కళావతి. ప్రియసఖి నీవు జీవంకరణహారం బెత్తికొనిపోవుచు నన్ను సంధించి రాజపుత్రుండు సముద్రగృహంబునకరుగునని చెప్పితివి. మందారమాల వచ్చెడివృత్తాంతంబెఱింగింపక కార్యవ్యాపృతవై వేగిరంబ యరిగితివి గావ నేను మధుమంతోద్యానసమాగమంబు మొదలుకొని యామదనమాల యనుభవించు నతిదుస్సహవిరహవేదనాయాసంబుఁ బ్రతిపదంబుఁ గాంచుచు ననతిచిరకాలంబునన కాంతసమాగమంబు సమకూర్పనినాఁడు దీని ప్రాణంబులుండవని నిశ్చయించుకొని సమయంబు వేచియున్నదానం గాన నందు కిదియ యదనని యీకాంతం దోడి తెచ్చితిని.

కమలవతి. భయసంభ్రమంబులతో నెదుటం గాంచి, ఓకళావతీ యేమియీ వింత. ఆకసంబున మేఘంబులు లేకయ మెఱుపులు తళత్తళలాడుచున్నయవి.

కళా. నిరూపించి చూచి, శరీరంబు గడగడ వడంక, కమలవతీ యాతళత్తళలాకసంబునం గలిగినవి కావు. మనకు సమీపప్రదేశంబునం బొడసూపుచున్నయవి. మరలదృష్టులు నిగుడించి. అక్కటా రాజభటులు ఒరలు వెఱికిన కత్తులతో నిశ్శబ్దముగ నీసముద్రగృహంబును ముట్టడించుచున్నవారు. ఈకత్తులతళత్తళలు మనకు మెఱుపుఁదీగెలవలెఁ దోచినయవి. ప్రియసఖీ యేమియనర్థకరంబు. స్త్రీబుద్ధిచే సులభంబులుగఁ జేసినపను లిప్పుడందఱకును ప్రాణహానికరములై వచ్చినవి? యింకముం బ్రతివిధేయం బేమియున్నది. మందారమాలా మదనమాలల నీయెడరునుండి తప్పించుటయెట్లు (అనుకొనుచుండఁగా) సముద్రగృహంబులోనుండు రాజకుమారుండు వారలపలుకులువిని ససంభ్రమం

బుగ వారలకడకేతెంచి యోకమలవతీ యోకళావతీ మీరలుభయపడకుఁడు; రాజభటులనైనను యమభటులనైనను మదీయచాపనిర్ముక్తంబు లగునారాచంబులందలలు తరిగి యిలకుంబలిపెట్టెద. మీప్రియసఖు లగుమదనమాలామందారమాలల కొంకించుకయైన చెఱగుకలుగనియ్యను. నాబాహుసాలంబునం డాఁగియుండు నాయండజరాజయానల దేవదానవసంఘములైనం దలయెత్తిచూడలేవు. అనివికటాటోపంబుతోఁ బరిక్రమింప లోపలనుండి మదలేఖ ఖడ్గఖేటకంబులను శరచాపంబులుగొని తెచ్చి రాజకుమారునిచేతికందిచ్చె. అవివాల్చి యతఁడుయుద్ధసన్నద్ధుండై నిలిచిన రాజభటులందఱు నొక్కుమ్మడినాతని నెదిరించి పటుతరబాణపరంపరలం బఱపిన రాజకుమారుండును కోదండంబునెక్కుపెట్టి పైపై శరవర్షంబుగురియించిన నాశరంబులు దాకి రాజభటులు తలలువ్రాగిలియు, కంఠంబులుఖండితంబులయ్యె, బాహువులుఖండితంబులయ్యె, పాదంబులువిఱిగియు, డొక్కలుచెక్కంబడియు, ముక్కులునికృత్తంబులయ్యె, చెవులుతెగియు, చాపంబులుజాఱియు, శరంబులువిడిచియు, కవచంబులు చూర్ణంబులయ్యె, నడుములుతునిఁగియు, వీపులువిఱిగియు, ఊరంబులుమ్రగ్గియు, శౌర్యంబులు స్రుక్కియు, ధైర్యంబులేమఱియు నిట్లనేకవిధంబుల జీకాకుపడి చెల్లాచెదరైరి. అప్పుడు చంద్రసేనుండు తనబలంబులు రాజకుమారునిబాహుబలంబున కోడిపాఱుటం గాంచి కోపంబుపెచ్చువెరిగిధనుర్ధరుండై యతనియెదుటికివచ్చినిలిచి సారిసారించి కన్నుల నగ్నికణంబులురాలనైరిఁగాంచుచు నతనిపైశరంబులుగురియింప నుద్యుక్తుండగుచునుండె. ఇంతలోమందారమాలయుం రాజపుత్రుని సమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా మీరునాతో సరసాలాపంబులాడునప్పుడు మీకంఠంబుననుండు నీజీవంకరణహారంబును నాకంఠంబునవైచితిరి. అంతలోపల మదనమాల యచ్చటికివచ్చుటంజేసి నేనభ్యంతరంబునకుంజనిన మీరదిమరచి మదనమాలాచంద్రసేనలతో మాటలాడుచు యుద్ధప్రసంగంబుతటస్థించిననదిమఱచితిరి. అదిమీకంఠంబునలేనినాఁడు మీకపజయంబువాటిల్లు. గానమీరిదిగ్రహించి గళంబున ధరియించికొని యుద్ధంబునజాగరూకతతోఁ బ్రవర్తింపనగునని వేడుకొనియెద; అనిచెప్పి యాహారము నతనిగళమున కలంకారంబుగావించి పురఃప్రదేశమునకు దృష్టులునిగుడించి చక్కగాఁజూచి భయంబునుసిగ్గునుగదురఁ దనలో నక్కటా నాయపరాధంబు కన్నులార నామగండె యిప్పుడుసూచె; నింకేమికావలయుం ! ఇదెనామగండు చంద్రసేనుండు ధనుర్ధరుండైవీరరసావేశంబున వెలుంగుచున్నవాఁడు. నేనురాజపుత్రునికంఠంబున హారంబిడుటయుం బ్రత్యక్షముగఁ గాంచినవాఁడయ్యె. ఇఁకనన్నుశిక్షింపకమానఁడు. స్త్రీలు స్వల్పబుద్ధులుగాన మీఁదెఱుంగక తీవియ లుపఘ్నంబులపయిం బ్రాకినతెఱంగున సమీప వర్తులపయిమచ్చిక లెచ్చివారితో ఁబెనంగి తుదకుగురుజనంబులచేతికింజిక్కుకొని యిహమున దూఱుపడు

దురు. నాగతియునిట్టులయ్యె. ఇదియంతయు నీకమలవతివలననైనదిగదా ? దానినేల దూషింపఁబోవలయు. నాబుద్ధి యప్పుడు పెడతలఁబట్టెఁగదా ? ఇప్పుడు ప్రాణంబులుపోవుటకు భయపడను. మానంబుపోవుటకుం జింతించెదను. అనుకొనుచుండఁ జంద్రసేనుండుదానింగాంచి సటలువెటికినసింగంబుపగిదిమండిపడి యోసీతొత్తా మందారమాలా నీపాతివ్రత్యంబు నేఁడువెల్లిదంబయ్యె. నీప్రాణనాయకునియెదుట నిన్నుఁ గత్తి కొకకండగాఁగోసి యిలకుంబలిపెట్టెద. ఇట్టిజారిణులు నగరంబుననుండుదురేని తక్కినవారలఁ జెడుదురు, అనిచెప్పి రాజపుత్రునిం గాంచి యోరీ నరాధమా నీప్రాణనాయికలునీప్రక్కనయున్నవారు. వారియెదుట నిన్ని యుద్ధరంగంబునకుంబలిపెట్టి యనంతరము నీతోఁగూడ నీజారిణులను శమనలోకంబునకనిచెదను. బహుదినంబులుగ జరుగుచుండు నీదొంగతనంబు నేటికిబయలుపడినది. వీరలతోఁ బరలోకంబునంగాని యీలోకంబునసుఖించుట నీకనువుపడదు. అని వీరాలాపంబులువల్కఁగా రాజపుత్రుండును కోపంబుతో. కం. మొగమునమీసముకలిగిన। మగవాఁడైతేకడిందిమగటిమిచేతం। దగబడి పోట్లాడనలెక్। బిగువేమిరరాచములుచవిడుతునెనిన్నుక్, అని చెప్పుచు శరసంధానంబుంజేసి బాణంబులు ప్రయోగింపంబూని యందుకుంజేతులాడక తనమనంబులోనిట్లువితర్కించె. ఇందులకేమియో కారణంబెఱుంగను. ఇతనిపైబాణంబులు ప్రయోగింపం జేతులాడవు. మనంబీతనిగాంచినదిమొదలు శృంగారాయత్తంబయి వీరరసావేశంబుందొరంగుచున్నయది. ఈతనికటాక్షంబు లతినీలంబులై హృదయమర్మంబు ఛేదించుచున్నయవి. ఈరాజపుత్రుఁడు ప్రయోగించినబాణములు పుష్పబాణములపగిది నాకుశరీర మర్మంబుభేదింపక హృదయధైర్యంబు పగులగొట్టుచున్నయవి. ఇదిచింతింపంజింతింప మనంబునకచ్చెరువై తోఁచుచున్నయదిగాని హేతువు స్ఫురియింపకున్నయది. అనియనుకొనుచుండఁగాఁ జంద్రసేనుండును కోదండంబెక్కువెట్టి కోట్లకొలఁదిబాణంబులు రాజపుత్రునిపయింబఱపిన నతండువానికన్నింటికోర్చుకొని యనువుఁగని చంద్రసేనునిచేత నున్నధనువును తుత్తునియలుగనతికి యిలపయింబడవ్రేయఁ గోపోద్దీపితుండై చంద్రసేనుండు ఖడ్గఖేటకంబులుధరియించివిజృంభించి రాజపుత్రునిపైకినడిచి యనేకవిధమండలభ్రమణంబులం దననేర్పుచూపుచుఁగడంగి చండతరభుజాదండంబున మండలాగ్రంబుం ద్రిప్పుచు వైరిశిరంబుఁ దెగవ్రేయఁగమకించి యుప్పరంబునకెగసి తెప్పరంబునఁగత్తివిసరిన రాజకుమారుండు నతనివ్రేటునకుం దప్పించుకొని యొప్పిదంబుచెడ నాచంద్రసేనునిహస్తంబున నుండుఖడ్గంబు భూమిపయింబడఁగొట్టిన నతండు దంష్ట్రిలువెటికినం జేయునది లేక రోఁజుచున్నభుజంగంబు చందంబునఁదోఁచుచు భూమిపయి నిలువంబడియె. అదిగని మదనమాలయు మదలేఖయు మొదలగుకాంతలునవ్విరి. చంద్రసేనుండు నాఁడువారలనడుమ తననుంగలిగిన

యవమానంబునకు మిక్కిలి యక్కసించుచుం జేయునది లేకయుండ రాజపుత్రుండు చంద్రసేనునిం జూచి ముసిముసినగవులునగుచు నిట్లనియె. ఓశూరశేఖరా నీవునన్నుం బట్టి శిక్షించెదనంటివి. ఇప్పుడు శరచాపంబులు నష్టంబులయి ఖడ్గఖేటకంబులు వదలి విఫలమనోరథుండవై యున్నాఁడవు; ఈరెంటియందు నీసామర్థ్యంబుం గంటి; నింక బాహుయుద్ధంబున నించుక సేపు వినోదింప నీకిష్టంబయ్యెనేని యదియుం నుపక్రమింతువు గాక. అందు నీకేమియుం దెలియదేని జితోస్మియని చెప్పి యీసుతనువులమందహాసంబు నకుం బాత్రుండవై యింటికేగుము అని యిట్లు ధిక్కరించి పలికినవిని చంద్రసేనుండు కోపోద్దీపితుండై తనహృదయంబున ''నిప్పుడు నేనూరకయుంటినేని యింకనన్నెవ్వరు నీయూరం గౌరవింపరు; ఇప్పుడీ కాంతా సమూహములు చేతులు తట్టినవ్వును; ఈయవమానంబు సహించుట మహాదుస్తరంబు. కాన నిప్పుడు చేతనైనంతదనుక నీతనితోఁ బోరాడి చూచెదను అని నిశ్చయించుకొని రాజకుమారునిం గాంచి హుంకరించి యోరీ నీవతిప్రగల్భత్వమున మాటలాడెదవు. నాసామర్థ్యం బీబాహుయుద్ధంబునం జూడుము. అని బాహువులప్పళించి ముష్టాముష్టిం బెనంగ నుపక్రమించినఁ బరస్పరహస్తసంస్పర్శంబున నిరువురకును మేనంబులకలును సర్వాంగంబుల స్వేదసలిలంబు నుద్భూతంబులు కాఁగా నదివదలి యిరువురును బెనకువకుం దలఁపడి తిగిచియుం ద్రోచియు నెగచియు వొగిలిచియు నెత్తియు మొత్తియు సరిగా తగిలి యలఘుపాటవంబునం బోరి యొండొరులు మెడలంటం బట్టుకొని ఘట్టించినం బరస్పరాంగసంశ్లేషంబునం బొడము సుఖవిశేషంబునకు మనంబులు సొక్క తొడలు తొడలతో భుజంబులు భుజంబులతో మోము మోముతో వక్షస్థలంబు వక్షస్థలంబుతోఁ జేర్చి యారాజకుమారులు మహానందంబు నొందుచు నదివెలికిదోపింపక యొండొరుల విడువనొల్లక పెనంగుచుండిరి.

సీ. ఉరముతో నురము భాసురరీతిఁ గదియించి వీడరు బహుచిత్ర వేల్లనముల
మోముతో మోము సమ్ముఖముగాఁ గదియించి యొత్తుదు రలఘుధైర్యోద్ధతముగ
నూరువు లూరులఁ జేరిచి మెలియించి సారెకు నెదురెత్తి చౌకళింతు
రొండొరు చేతుల నొండొరు బిగియించి పాయరు దృఢబంధపాటవముల
గీ. రసికవరు లీవిధంబుగ వెసని యుద్ధ। కాంక్షఁ బెనకువ సలుపుటఁ గాంచఁ గాంచ
నుల్లములఁ దోఁచె సుమశరమల్లయుద్ధ। రీతి సవిధోర్వి నుండు నారీతతికిని.

అప్పుడు బాహుయుద్ధంబున నారాజకుమారులు పరస్పరాంగసంశ్లేషంబు లేని యితరాంగంబుల నకృతార్థంబులఁగాఁ దలంచుకొనుచు మిథ్యాకోపంబభినయింపుచు వీరరసావేశంబునం బోరుచుండు వారి తెఱంగునం దోఁచుచు శృంగారరసావేశంబుఁ జరితార్థంబు సేయుచుండిరి. అట్టిసమయంబున సాంఖ్యాయని తరళికాముఖంబుగ వృత్తాంతంబు విని మహారోషావేశంబున నయ్యెడ కరుదెంచినం గాంచి రాజపుత్రులిరువురును

మల్లయుద్ధంబు సాలించి యాభగవతికిం బాదవందనాదులునిర్వర్తించి యధోముఖులై నిలువంబడిన నా యోగిని వారింజూచిమండిపడుచు రాజకుమారునిసంభోధించి యోరీ నిన్నింతదనుక ధర్మచింతాపరుండవనియు పరదారపరాఙ్ముఖుండవనియు శీలసంపన్నుండవనియు నెంచిమించినరాగంబునఁ గుమారునిగనెంచి పోషించుచుంటి. ఓమూఢహృదయా యదియైన నెనరుననుంచకపోతివి. మాయోపాయంబుల మందారమాలాదికన్యకలకుఁ గన్యావ్రతహానిఁగావించితివి. స్త్రీలఁగోరుట, వేటాడుట మొదలగునవి సప్తవ్యసనములనంబడు; నట్టివానియందుందగులుకొన్నవాని మొగంబుఁగాంచినను పాతకంబు సంభవించు. నీ మొగంబుం గాంచి వేయిమాటలుచెప్పవలసినది లేదు. నిన్నిదిమొదలు కారాగారబద్ధునింజేసి యుంచవలసినదిగాన నీవందుకొడంబడవేని యిప్పుడీనాతపోగ్నిచే నిన్ను భస్మంబుసేయ కమానననిచెప్పిన రాజకుమారుండును వినయభయభక్తులుదోఁప భగవతిసాంఖ్యాయని యిది నీకు స్వాధీనంబగుజనంబు. నీవిందెవ్విధినొనరించినను సరే. తప్పుకుఁ దగినదండనంబొనరింపవలసినది గురుజనులకుందగవు. దాసజనంబునకు నడఁగియుండుట మేలు. అనివిన్నవించుకొనఁగా సాంఖ్యాయని యోరిదొంగా చేసినపనులు చేసి పైపైమాటలాడెదవా యిట్టివాఁడీయూరనున్న నెట్టిదిట్టలైనం జెడుదురు. ఈకాంతాతిలకంబులం గలంచినందుకై నిన్నును, నీతోసంగరంబుసల్పినందుకై యీచంద్రసేనుని నీతోఁజేరి తమతమపాతివ్రత్యంబులు గోలుపోయినందుల కీమందారమాలా మదనమాలా చందనలేఖలను, మీకు సహాయంబులొనరించి మిమ్మీవిధంబుగఁ జెడిచినకారణంబునంబట్టి యీకమలవతీ కళావతీ మదలేఖలనుబట్టి కారాగారనిబద్ధులంజేయ నిదె వచ్చియున్నదానను. అనిచెప్పి యచటనుండు రాజభటులం గాంచి యోరి వీరినిరువురం బట్టిపాతాళగృహంబునం బెట్టుఁడు. మదనమాలాదికాంతలను చెఱసాలనుంచి యాయాస్థలంబుల స్త్రీజనంబులఁ గాఁపుంచందగునని వారినిరువురను రాజభటులుపట్టుకొనిపోయిన యనంతరము తరళికాదికాంతలచేత మందారమాలాది స్త్రీలను జెఱసాలం బెట్టించి మించినకోపంబున రాజసౌధమునను౦డె. మంత్రికుమారుండును తనస్నేహితునికిని మదనమాలాదికాంతలకు సంభవించిన దుర్దశావిశేషంబునకు మనంబునదుఃఖించుచుం దన యింటికింజనియె.

మరునాఁడు భగవతిసాంఖ్యాయని యొకభటునిచేత మంత్రికుమారుని రప్పించి చంద్రసేనునిచేత నుండురాజమొహరుగలయంగుళీయకంబుం దీసికొని మంత్రికుమారుని చేతికిచ్చి సర్వపరిజనులంబిలిచి యిప్పుడు సుందరీమందిరాధిపత్యమునుండి చంద్రసేనునిం దొలంగించి యాచోట మంత్రికుమారునునిచితినిగాన నిఁకనందఱు నీతనిరాజుగా భావించుకొనుచుఁ దదాజ్ఞావశవర్తులయి ప్రవర్తించుచుండనగునని యాజ్ఞయిడి మంత్రికుమారునిం గాంచి యోకుమారుఁడా యాధిపత్యంబుగ ల్గెననిగర్వింపఁబోకు. ఎవ్వరెవ్వరి

యెడ నేయేవిధముగఁ బ్రవర్తింపవలయునో యది యెఱింగి ప్రవర్తింపుము. పరిజనుల యందు మిగుల దయతో మెలంగుచుండుము. రాజ్యకార్యములయం దప్రమత్తుండవై నడువుము. పాతాళాగారంబున నునిచిన రాజకుమారులఁ బాటించుచు మందారమాలాది కాంతల కష్టసుఖంబులు చేటికాముఖంబుగ విచారించుచుండుము. బుద్ధిచాతుర్యంబుతో మెలంగుచుండెదవేని మేలుగల్గునని పలికి రాజ్యకార్యములన్నియు నతని కొప్పగించి తా నతనయుటజంబునకుజనియె. మంత్రికుమారుండు తన కాధిపత్యంబు గల్గుటకు సంతసింపక తనకుం బ్రాణమిత్రుండగు రాజకుమారుని గావవలయుంగదా యని మనంబున మనోరథించుచుండె. తనకుం బ్రియులగు వారలంగొని రాజపుత్రుని కన్నపానస్నానానులేపనాదుల నా పాతాళగృహంబునన నిర్వర్తింపించుచుండె. మందారమాలాదులకు నెవ్విధమగు కొఱంత లేకుండ సమస్తవస్తుసంభారంబుల నాయత్తపఱిచి పంపి పరివర్తినులగు పరిచారికలవలన సమస్తోపచారంబులు జరిపించుచుండె. ఈతని యధికారమునందు రాజపుత్రాదులకుఁ దమయిచ్చ వచ్చిన చోట్లం దిరుగుటకు వీలుపడక యొకచోట నుండవలసిన నిర్బంధ మొకటి గాక తక్కిన కష్టం బేదియును లేదు. ఇట్లు రెండుదినములు జరిగిన యనంతరము మూడవనాఁడు కొందఱు పరిచారికలు రాజపుత్రులుండు పాతాళగృహంబుఁ దెఱచి యందుం జంద్రసేనునిం గానక సంతపించుచు నాగృహంబెల్ల వెదకి చూచి యెచ్చటను గానక యపరాధిని బోవిడిచినందుకు మంత్రికుమారుండు కోపగించుకొనకయుండునే యని భయపడుచు రాజకుమారునియొద్ద కేగుదెంచి చంద్రసేనుండెక్కడ ననియడిగిన నాతండును ఓ పరిచారికలారా మీరు వచ్చినప్పుడిక్కడ నయుండె ఎటకేగెనో యెఱుంగనని యుత్తరము చెప్పెను. మృత్పిండబుద్ధులుగాన నదిసత్యమని యెంచి చంద్రసేనుఁడు లేమికి విచారగ్రస్తలయి యచ్చోటు వాసిచని చంద్రసేనుఁడు కారాగృహంబునుండి తప్పించుకొని పోయెనని మంత్రికుమారునికిం దెల్పిరి. మంత్రికుమారుండు వృత్తాంతంబు విని యిట్లు వితర్కించె. భగవతి సాంఖ్యాయని యనతి చిరకాలమునన నాకు రాజ్యం బప్పగించినయది. పాతాళగృహమునుండి యపరాధియగు వాఁడు తప్పించుకొని పోయెనను ప్రసంగము చెవి కెక్కెనేని నాపైనయాక్రోశింపక మానదు; ఏవిధంబుగనైన నాచంద్రసేనునిం బట్టుకొని తేఁ బ్రయత్నపడవలయు'' అని వితర్కించి పలాయిత చోరగ్రహణాధికారంబున నున్నవాని నొక్కని రప్పించి వానికి ‘‘నీవు చంద్రసేనునిం గాంచియున్నావుగదా? తదాకారసదృశంబులగు భావచిత్రంబులు గల పటంబు లనేకంబులు వ్రాయించి సమస్తదేశాధీశులకుం బంపవలసినది. ఆ పటంబులం దెల్ల సుందరీనగరాధిపతి చంద్రసేనుండు అపరాధియై పరువిడిపోయె నతని యాకారం బీపటంబున వ్రాయంబడియున్నది. కనుగొన్నవార లతనిం బట్టియుంచి మాకుఁ దక్షణంబ తెలుపవలెను అని వ్రాసియుండవలెను. ఇట్లతిశీఘ్రంబునం జరిపింపుము'' అని

యాజ్ఞసేయ నాయధికారియున్నట్లుచేసి చంద్రసేనునిపటంబు లనేకదేశాధీశులకుంబంపె. క్రమక్రమంబుగ నీపటంబొక్కటి కళింగదేశాధిపతి యగుదీర్ఘ బాహువుహస్తగంబు సందె. దీర్ఘబాహువును బహుకాలమునుండి పుత్రికావిరహంబుచేఁ బీడితుండైయున్న వాఁడుగానఁ దదాకారం బమరియుండుచిత్రపటంబును బ్రీత్యుత్ఫుల్లలోచనుండై కని తనమనంబున నిట్లువితర్కించె. ఇప్పుడీపటాంతరవర్తి రాజకుమారునియాకారంబు చక్కఁగానిరూపించి చూచినం బురుషాకారంబుగాదని నిర్ణయింపఁజనును.

సీ. ఉరమున వక్షోజగిరు లించుకించుక యుత్తరీయముపైకి నుబ్బుసూపె
క్షామోదరమనోజ్ఞ సీమ నూనూఁగారుచాయ పొల్పెసలారుచంద మొదవె
నధరంబు పక్వబింబానూనరాగంబుఁ గొల్లలాడుచునున్నకుదురు సూపె
బాహువుల్ నవలతాశ్రీనారత్వము నొంది సరసమృణాళసచ్ఛాయఁ దనరె.

గీ. చిత్రరూపంబుఁ బరికింపఁ జేడె యనుచు। దోచుచున్నది యందు సంస్తూయమాన
చరిత యైనమదాత్మజ చంద్రసేన। యిదియె యని చెప్ప నొప్పగు నెంచిచూడ.

అదియునుంగాక నాతనూజాత యగుచంద్రసేన తనకుం బ్రాణప్రియం బగులలితాలతకును వనభూషణంబునకును బరిణయంబు సేయించుట కుపవనమునకుంజని మరలి రాదయ్యెను. తత్పరిణయోత్సవంబునకువచ్చియున్న పౌరకన్యాకదంబంబు గంధర్వమరణంబున సంత్రస్తంబై పరుగిడి చంద్రసేనాగతియిట్టిదయ్యెనని యెఱుంగకయయున్నది. చంద్రసేన నపహరించుకొనిపోవవచ్చి యాభిక్షుకిచేసినయింద్రజాలం బదియని తోఁచెడిని. తుదకదియ దానినపహరించియున్నదియని నిర్ణయించెదను. ఈ సుందరీమందిరంబునం జంద్రసేన దొరకుటకు సందియంబేమియునుండదు. నేను చతురంగబలసమేతుండనై చని సుందరీమందిరంబు ముట్టడించితి నేని వృత్తాంతము వెల్లిదంబగు. అని యెంచి యా పటముదెచ్చినవాని కపరిమితధనంబులిచ్చి యా నగరంబునకుంబోవు మార్గంబుఁదెలిసికొనిసకలసైన్యసమేతంబుగాగదలి కతిపయ ప్రయాణంబుల సుందరీమందిరంబుంజేరి యానగరంబు ముట్టడించెను.

ఇట్లు కళింగదేశాధిపతి సుందరీమందిరనగరంబు ముట్టడించి జనులకుమాత్రము విరోధముచేయవలదని సైనికులకాజ్ఞచేసి రణభేరివాయింపంబంచిన నప్పుడు ప్రళయకాలభైరవునిసేత నుండుఢక్క పదునాల్గులోకంబులు నతలకుతలంబులౌనటులు కఠోరధ్వనులు వెలయించుచందంబున సైనికకరవాదితం బగురణభేరి ప్రళయకాలమేఘగర్జాధ్వనుల నాకసంబునంబఱప నుపక్రమించె. ఇట్లుతనసైనికుల యుద్ధసన్నద్ధులఁగానుండఁబనిచి యాదీర్ఘబాహువు ఒకదూతంబిలిచి కొన్నిసంగతులు సుందరీమందిరాధికారికిందెల్పనాజ్ఞయిడి యాతనియొద్దకుంబనిచినదూత మంత్రికుమారునకుఁ జేతులుమొగిడ్చి

యిట్లు దెల్పుచున్నాఁడు. ఓ మంత్రికుమారుఁడా కళింగదేశాధిపతి దీర్ఘబాహువు తన కూతురగు చంద్రసేన యీనీనగరంబుననుండుట యెఱింగి దానిని విడిపించుకొనిపోవ సమకట్టి యుద్ధసన్నద్ధుండై సుందరీమందిరమును ముట్టడించి యిప్పుడీవృత్తాంతంబు నీకుం దెల్ప నన్నంపియున్నవాఁడు. చంద్రసేనను సమర్పించితివేని ప్రాణంబులతో నుండగలవు. అట్లు చేయవేని నీనగరం బెల్లగించి నిన్ను బట్టి వధియించి తావచ్చిన కార్యంబు నెఱవేర్చుకొనువాఁడు. చంద్రసేనను సమర్పించిననుసరే! యుద్ధమునకు వచ్చిననుసరే! యిది మాయధిపతి చెప్పిపంపిన వృత్తాంతంబని చెప్పి దూతకుం దనయుత్తరంబేమియు నొసంగని మంత్రికుమారుని వీడ్కొని తనరాజునొద్దకుం జనియె. మంత్రికుమారుండును సాంఖ్యాయని యాజ్ఞావశవర్తియయి యుద్ధంబునకు వెడలి దీర్ఘబాహువుతోఁ బోరుసల్ప నుపక్రమించి తనవిక్రమంబు కళింగదేశాధిపతి కెఱుకపడంజేయుచు నొక్కరుండ యశ్వారూఢుండయి యుద్ధరంగంబున నంతకాలకృతాంతునిపగిది నొక్కదినంబునన యాతనిసైనికుల నెల్లఁ జంపి కళింగదేశాధిపతి ననేకరీతుల నవమానపఱిచి యతనిని మాత్రము వదలిపెట్టి విజయలక్ష్మీవిభాసురుండై తన నగరంబునకుఁ జనియె. అమితపరాక్రమశాలి యగు కళింగాధిపతిం జయించిన మంత్రికుమారుని శౌర్యంబు సకలజనంబులును వొగడుచుండిరి. అంత నవమానితుండై దీర్ఘబాహువు నిరువుర దూతలం బిలిచి వారితో మీరు మహాజవంబు లగు నశ్వవరంబుల నారోహించి యొకఁడు చిత్రకేతనపట్టణంబునకును మఱియొకండు కాంపిల్యనగరాధిపతి యగు జయవర్మ కడకును జని మత్సహాయార్థంబు దోడుకొని రావలయునని యాజ్ఞ చేసిపంపిన దూతలట్లు చని దీర్ఘబాహువృత్తాంతంబుం దెలుపఁగా చిత్రకేతన కాంపిల్యనగరాధిపతు లగు శత్రుంజయ జయవర్మలు బహుసైన్యసమేతులై దీర్ఘబాహుసహాయార్థంబుగ సుందరీమందిరప్రాంతంబున నుండు నతనియొద్దకు వచ్చి చేరిరి. ఇట్లు బలవంతులగు రాజులు సుందరీ మందిరంబును ముట్టడింపఁగా ననవరతంబు గజఘటాఘీంకారంబులును శూరభటశింజినీటంకారంబులును ప్రజవహాయ హేషావిరావంబులును, అనవరతతాడితభేరీపటహఢమఢమధ్వానంబులును బెరసి దిశాగజంబులకుం జెవులు చీదరబుట్టింపుచు బ్రహ్మాండంబు బ్రద్దలు వాపుచుండె. మరల సమరాయత్తుండై మంత్రికుమారుండు నమ్మువ్వురం దాఁకి బాహుపరాక్రమంబున నోడించి వారల సైన్యంబులం బెక్కింటిని రూపుమాపిన శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువును జయవర్మయు నొకయెడఁ జేరి యిట్లు చింతించిరి. సమస్తదేశవిఖ్యాతకీర్తులమగు మన బాహువీర్యంబును పరాక్రంబు నొకకుమారునియొద్దఁ గుంఠీభూతంబులై చెడిపోవుచున్నవి. ఆకుమారుండు నమితసాహసవంతుండనియుం వీని నెదిరించి జయించుట మనకు సాధ్యంబుగాదనియుఁ దోచెడిని.: ఇందు కొకయుపాయము వన్ని వీనిని జీవగ్రాహంబుగఁ బట్టికొనుట మనకుఁదగవు. అది యెట్లంటి రేని!- మనమాకుమారునితో సఖ్యంబుగోరినట్లు

నటించుచు నతని నిచ్చటకురప్పించి మనయెడల విశ్వాసంబునొంది వర్తించుచు నాయంధ విహీనుండై యుండునపుడు పట్టుకొని కారాగారనిబద్ధుం జేసి యనంతరము సుందరీ మందిరంబునం బ్రవేశింపఁదగు. అనియాలోచించి యందుకుందగినదూతలను బనిపిన వారు మంత్రికుమారునొద్దకువచ్చి శత్రుంజయుండును జయవర్మయును దీర్ఘబాహువును నీపరాక్రమంబునకు మెచ్చి నీతో సఖ్యంబుఁబాటించియుండుటకుం గోరికవొడమి యది మీకువిన్నవింపుచున్నారని చెప్పఁగా మంత్రికుమారుండును వారిమాటలనువిని సాంఖ్యాయనికిం జెప్పిపంపి తదాజ్ఞాప్రకారంబుగ సఖ్యంబునకొప్పుకొనియె. మంత్రి కుమారుండు నిష్కపటహృదయుండై వారలుండుపటకుటీరంబులకుంజనుచువారలతో సరసాలాపంబులుసేయుచు వారలమిగులగారవించుచు వారలతో నిష్టగోష్ఠీవిహారంబులు సలుపుచు విశేషప్రీతియోగంబున రాజ్యవిచారణకాలంబుగాక తక్కినసమయంబు లందు వారుండుచోటుల వర్తించువాఁడయ్యె. ఇట్లుండియొకనాఁడు జయవర్మయు శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువును మంత్రికుమారునితో రమణీయంబగునొకమామిడి చెట్టుక్రిందం గూరుచుండి లోకవృత్తాంతంబులు మాటలాడుచుండ నొకచెంచువాఁ డచ్చోటికేతెంచినం గాంచి నీయొద్ద నేమేమివస్తువులున్నవియనియడుగఁగా వాఁడు తనయొద్దనున్నపచ్చికస్తూరియును, పులిగోళ్లను, వరాహములముంగ్లును, మొదలగువానిం జూపెను. అప్పుడా చెంచువాఁ డిచ్చినకస్తూరి మొదలగువస్తువులను గాంచిశ్లాఘించుచు శత్రుంజయాదులు మంత్రికుమారునికింజూపుచుండిరి. కొంతసేపటికాచెంచువాఁ డొక చూర్ణంబును చూడుమని మంత్రికుమారునిచేతికియ్య నతఁడది గాంచుచుండ వాయువుచే దానిపరాగములు నాసికారంధ్రమూలంబుప్రవేశింప నొడలెఱుంగక భూమిపయిం బడిన నందఱుఁజేరి యతనింబట్టుకొని దృఢతరపాశంబులచేఁగట్టి యొకకారాగృహంబు నంబెట్టిరి. ఇట్లు మంత్రికుమారుండు తమచేఁబట్టువడిన మహాసంతోషముతో శత్రుంజ యాదులు జయభేరివేయించి తమతమసేనాసముదయంబులతో సుందరీమందిరనగరంబు నం బ్రవేశించి యాపట్టణ రామణీయతకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నిందు స్త్రీ ప్రాయజనంబులు వసించియున్నారు; ఏలకో పురుషులుతఱుచుగ గనంబడరు, అని వితర్కించుచు పౌరులకేమియు బాధ చేయకుండునట్లు సైనికులకునాజ్ఞాపించి ప్రతి గృహంబునందుంబ్రవేశించిచూచుచు రాచనగరునఁజొచ్చి విచ్చలవిడి సర్వప్రదేశం బులనిచ్చమెయింజూచి యొకచోటం బాతాళగృహంబును కారాగృహంబునుం గాంచిరి. అందు దీర్ఘబాహువు పాతాళగృహంబుతలుపుతాళంబులు పగులంగొట్టించి యందుంజొచ్చి.

సీ. రతితోడఁ బేర్మి సంగతి సేయుచుండినయభినవమన్మథుం డనఁగనొప్పి
లక్ష్మితో గూడి లీలలఁ దేలుచుండెడు శ్రీవత్సధరునిసుశ్రీలఁ దెగడి

రంభతోఁ గూడఁ సంరంభంబుతో నొప్పుధనదపుత్రునికాంతిఁ దన్కరించి
పౌలోమితోడ శోభగరీతి సుఖియించు దేవనాయకుచాయఁ దేజరిల్లి.

గీ. రామణీయకనిధియైన రాజవదన। యొకతె జనలోకలోభనీయోద్యదతుల
యౌవనమనోజ్ఞ సరసన యుండ దానిఁ।గూడి వెలుఁగొందువాని రాకొమరుఁగాంచె.

ఇట్లు దీర్ఘబాహువు వారలంగాంచి యందు కందర్పసుందరీసౌందర్యంబునధఃకరించురూపరేఖావిలాసంబులనొప్పుసుందరయానను చక్కఁగనిరూపించిచూచి యది తన కూఁతురు చంద్రసేనయని నిశ్చయించుకొని యజితనకుఁదొరకినందుకు సంతసించియు నదిపర పురుషహస్తగతయగుటకు మనంబుననుడుకుచు నారాజకుమారునింగాంచి యోరీ మూర్ఖ నీవు నాకూఁతుఁ జంద్రసేన నపహరించుకొనివచ్చి పరులెవ్వరును బ్రవేశించరాని యీనగరంబున బాతాళగృహంబునందాగి యీసత్కులజాతయెడననుచితం బాచరించుచున్నాఁడవు. ఇప్పుడు నిన్నుంబట్టివధియించి నాకులంబునకుం గలిగినకలంకంబుఁబోగొట్టి కొంతును. అని చేతనున్నధనువునెక్కిడి యతిరోషావేశంబున బాణజాలంబులు పఱప రాజకుమారుండును కించిదంకురిత మందహాససుందరముఖారవిందంబుతో నతనియంపజడి తన దేహంబునకుం దాకకుండునట్లు మండలపరిభ్రమణంబులఁ జేయుచుఁ దప్పించుకొనుచుండ దీర్ఘబాహువు కొంతతడవునకుఁ దనసైనికులంబిలిచి యీ రాజకుమారునిం బట్టికట్టుండని యాజ్ఞసేయ వారందఱు నొక్కపెట్టునందలపడి తనపైకిరాఁగాఁ గుమారుండునుప్పరంబునకులంఘించి సైనికులనడుమదూకి యొకనితల తనకరతలాఘాతంబునంబఱియలుగావించి వానిఖడ్గంబును ఖేటకంబునుదీసికొనివిజృంభించి తన్నుంబట్టుకొన సమకట్టుసైనికులం గొందఱఁగలలుపఱిగి దీర్ఘబాహువుందఱిసి యతని చేతిధనువును తుత్తునియలుచేసి శిరంబుదెగవ్రేయఁ గరవాలంబుసారింప నంతలో చంద్రసేన యతనిసమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా యితనికిఁ బ్రాణదానంబొసంగుఁడు. ఇతఁడు నాతండ్రి యగుదీర్ఘబాహువు. నిన్నెఱుంగక నన్నుపహరించుకొని వచ్చితివనియెంచి యుద్ధంబునకుంగడంగె. నిన్నెఱింగెనేని నాతండ్రి యపరిమితసంతోషంబుఁ జెందుననిచెప్పిన రాజకుమారుండు నతనింజంపుతెంపుడిగె. ఒండుచోట జయవర్మయును శత్రుంజయుండును కారాగృహంబులతలుపులువగులఁగొట్టించి లోనం జొరఁబడిరి. అందు మదనమాలంగాంచి జయవర్మ యోసీ యనేకకపటోపాయంబులు చేసి నిచెలియ లగుమోహనవతి నతిచతురతవివాహమండపంబునకంపి నీవు నానగరు దప్పించుకొనిపరుగిడితివి. ఆహా స్త్రీలజాణతనంబె మెచ్చంబగినది. నేను మోహనవతిం గూడ బెండ్లాడవల యుననియెంటిని గాన నప్పుడు తత్సమాగమంబు నాకిష్టంబయ్యె భవదీయవిరహంబు మనంబునకుమిగుల సమ్మలికంబుఁగల్పించుచుండె. నీవు నితరపురుషసహాయంబులేక యింతదూరంబురాఁజాలవు. అందునదుష్టవయ్యె నీమీఁది ప్రేమభరంబున

నిన్ను నా యింటిదాసిగానైన నుంచుకొననెంచెద. రమ్ము నాసన్నిధానంబునకు. అని బిట్టదలించిపలుక నచ్చటికాంతలు దుఃఖాక్రాంతలై తమకుం గలిగిన క్రూరదశకు సహింపలేక యందఱునొక్కపెట్టున నేడిచిరి. వారలరోదనధ్వనివిని రాజకుమారుండు చంద్రసేనను వెంటందీసికొని కారాగారంబునకుంజనియె. అప్పుడు జయవర్మ మందార మాలసమీపంబునకుంజని యోసీ యింకనీవుతప్పించుకొనుట యెక్కడిది. నిలువుము అని దాని చేయిపట్టుకొనంబోవుడునది వానింజుఱచుఱంజూచి రాజా పతివ్రతలగు కాంతల నన్యులుస్పృశింపంజనదు. కులకన్యకాజనంబులు ప్రాణంబులకంటె మానంబును మిగుల పాటింతురు. అని చెప్పి యవలకుంజనిన దాని వెంటనంటిపోయి బలాత్కారంబున దాని చీరెఱుంగుంబట్టుకొనియె. అది రాజకుమారుండుగని మహారోషావేశంబున వానికడ్డంబు సని యోరీ పురుషాధమా యిట్టిపనులుం క్షత్రియులకుందగునటరా. అన్యకర్త యగుకాంతంబట్టికొనుట పరువుగలవారికుచితంబగునటరా. ఇప్పుడా కాంత చెఱంగుపట్టినందుకై నీహస్తంబును రెండుఖండంబులుగ దెగవ్రేయకమానను ; అని యాతనిపైకింగవిసిన జయవర్మకును రాజకుమారునికిని చండతరంబగు మల్లయుద్ధంబు ప్రవృత్తంబయ్యె. అప్పుడు రాజకుమారుండు ధృఢముష్టింబట్టి జయవర్మనొసటంబొడిచిన నతఁడు ఫాలంబుననుండి రక్తధారలుగార నిలపయింబడి మూర్ఛవోయి కొంత తడవునకుందప్పిరిలి రాజకుమారునిపైకింగవిసి దండతాడితం బగుభుజంగంబుచందంబున రోజుచునశనిసమానం బగుపిడికిట రాజకుమారునురంబునడచిన నదిసరకుగొనక యతండు జయవర్మంగాంచి యోరీ నీవీముష్టితో యమలోకంబుంగాంచెదవు; చూడుము నాపిడిగుద్దునంగల బలము. అని ముష్టితో శిరంబువగులనడవంబోవుడు మదనమాల సత్వరంబుగవచ్చి రాజపుత్రునిచేయిపట్టుకొని యార్యపుత్రా యితఁడు నా చెలియలిమగండు; ఇతండు మృతి జెందెనేని నాసోదరియనుభవించువైధవ్యంబుసూడ నసహ్యంబుగాన నన్నుంగాంచి యితనినివిడిచిపెట్టుఁడు; అని చెప్పఁగా శత్రుంజయుండు తనమిత్రునికిం గలిగిన చేడ్పాటునకుంగనలి రోషావేశంబున రాజకుమారునిపైకి సైనికులం బురికొల్పుకొనుచువచ్చి యనేకవిధముల పరశుముద్గరభిండివాలముసలాద్యాయుధంబులఁ బఱపింప నన్నింటికిం దప్పించుకొని యా రాజకుమారుండు సింహంబుచందంబునఁ బరాక్రమించి యాసైనికులంజంపి శత్రుంజయుని పైకినడిచి యతనిశరచాపంబులుఖండించిన శత్రుంజయుండు మఱియొండుచాపంబెత్తికొని బాణసంధానంబుసేయునంతలోనన దానిని రెండుఖండంబులుగావించి నిరాయుధునింజేసిన నప్పుడు ససంభ్రమంబుగ సాంఖ్యాయని యచ్చోటికి వచ్చి కుమారునింజూచి యోరీ నీకిట్టిపనులుతగునా ? గొప్పవారిఁబట్టియవమతించుట నీకుదోషావహంబుగాదా ? గురుజనంబుల నధిక్షేపించిధిక్కరించుటంజేసి నీయొనరిచ్చిన పున్నియంబెల్ల మన్నుఁగలసిపోదా ? నీకిదితగదు, ఊరకుండుము. అని యతనిని

యుద్ధమునుండి వారించి శత్రుంజయునింగాంచి యోమహారాజా యీ కుమారుఁడు పసితనంబునంజేసి నీయెడలనపరాధుండయ్యె. ఇతఁడు మిమ్మెఱుంగకయొనరించిన వినయవిహీనతకుంగనలక నన్నుంగాంచి క్షమియింపుము. నేను నిన్నమహాప్రదోషసమయంబని యీయూరికిఁ గొంచుక దూరమునందుండు గిరిసుతాపతికినమస్కరింప నేగియుంటిని. ఏనొకింతసేపులేనిచో నిట్టిచెట్టలీయూరికి సంభవించుచుండును. గౌరవ్యులగువారు బాలభావంబున నెఱుంగక చేసినతప్పు మనంబునందలంచక దీనులయెడ దయారసంబునం బ్రవర్తింతురుగదా? ఈదినంబునాచేయునాతిథ్యంబు నంగీకరించి యిచట వసియించి మీపట్టణంబునకుంజననగు. మీరలుదీర్ఘబాహువునకు సహాయముచేయవచ్చి యున్నారనివిందు. అయినను తపోనిష్ఠమీయొద్దకువచ్చుటకభ్యంతరమయ్యె. పార్వతీపతిసన్నిధిబాసివచ్చినయప్పుడె పరిచారికాజనంబులవలన మీయుదంతంబువిని యిదెవచ్చితిని. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనింగాంచి నమస్కరించియిట్లనియె. ఓభగవతియీకుమారుండెవ్వండో ? ఈశౌర్యరాశింగన్నమన్నుఁ డేఁడొనరించినపుణ్యయంబునకు మేరలేదని తోఁచెడిని. ఈమహాపురుషునియందవర్తించుటంజేసి సార్థకంబయియున్న నామధేయంబునందగిలి గౌరవమును వహించినయక్షరంబులెవియొ? ఈతనింజూడఁజూడ నాహృదయంబు ప్రేమార్ద్రింబై వాత్సల్యంబుచేద్రవించుచున్నయది. ఇతఁడు నాపైప్రయోగించిన బాణంబులెల్ల నాయంగకంబుల సమీపంబునకువచ్చి యిలపయింబడెనంతియకాని యొకటియైననా మేనందాకినది కాదు. ఈచతుస్సముద్రముద్రితధరామండలంబున నింతదనుక నాచేతనుండుచాపంబు ఖండించిన యఖండశక్తింజూపలేదు. ఈబాలకుండతిచతురత రెండు మారులెత్తిన ధనువునుఖండించె. ఇతనికరలాఘవం బపరిహార్యంబైయున్నది. వీనింగాంచి నదిమొదలు ఎప్పుడెప్పుడాలింగనముచేసికొందమా యనియున్నదిగాని వీనిపైశరంబులు వేయుమనంబురాదు. ఇందుకుంగారణంబేమియోయనియడిగిన సాంఖ్యాయనియు మహారాజా యిదియేకదా తారామైత్రియుచక్షూరాగంబని (ఒండొరులమొగముచూచుకొన్న వేళయనితెలుగునవాడుక) యాలంకారికులుచెప్పుదురు. తొల్లింటిసౌహార్దంబులు భావస్థిరంబులైయుండి వారలుగనంబడినచోనబోధపూర్వకంబుగ నాత్మసాక్ష్యాదులంగలుగఁజేయుచుండునంతియకానివేఱుకాదు. అనిచెప్పి కలహనివృత్తులగు శత్రుంజయదీర్ఘబాహుజయవర్మాదులంగొనిచని యాతిథ్యంబుగావించిసంతృప్తులంజేసె. ఇట్లుసత్కృతులై యారాజులుమహోల్లాసంబుతో నాదినంబుగడపి సూర్యాస్తమయానంతరంబుభుజించి సాంఖ్యాయనిచేనుపనీతంబు లగుచందనకుసుమతాంబూలాదులస్వీకరించి తన్నిర్దిష్టంబగు నొకమనోహరరంగమండపికాభ్యంతరంబున నమర్పంబడియుండెడు మహామంచంబులపయింగూరుచుండిరి. అప్పుడుకాపాలికియచ్చటకువచ్చి యో

మహీపతులారా భవద్వినోదార్థంబుగ నొకమనోహరరూపకంబభినయింపవలసినట్లు భరతకులంబున కాజ్ఞ యొసంగియున్న దానంగాన సావధానమతులరై యీనాటకంబు నిరీక్షింపుఁడు. అనిచెప్పి తానురంగమంటపంబులోనికింజనియె.

మందారమాలా చరిత్రము.

నాంది.

క. శ్రీరుక్మిణీమనఃప్రియుఁ । డారూఢఖగేశ్వరుండహస్కరతేజుం
దూరీకృతార్తరక్షణుఁ । డారూఢిం బ్రోచుగాతనందఱనెమ్మిన్.

నాంద్యంతంబున సూత్రధారుండు రంగంబుఁ బ్రవేశించి. నలుప్రక్కలుగాంచి. ఆహా నాభాగ్యంబేమనివర్ణింపుదు. అఖిలభూమండలాధిపతులును ఒక్కచోటం జేరియున్నారు. నేపథ్యంబుంగాంచి. నటీయేలయింకనురంగస్థలంబునకురాకయుండెదవు. నటిప్రవేశించి. ఆర్యమిశ్రా యిదెవచ్చితి. కరణీయంబునిరూపింపుఁడు. సూ. నటీ ప్రస్తుతంబగు ఋతువునవలంబించి యించుకవర్ణింపుము. నటి. ఆర్యమిశ్రా! అట్లయె
కం. పల్లవలసమానములై సల్లలితామోదపర్వసంయుక్తములై । యుల్లసిలుచున్న విప్పుడు । మల్లియలుంజారిణులును మధుమాసమునన్. సూ. నటీ, నీవుడివినపద్యంబుచే రూపకార్థంబు నామనంబునకవగతంబయ్యె. అనివారు రంగస్థలంబునుండి నిష్క్రమించిరి. ప్రస్తావన.

చేటికలిరువురుప్రవేశించిరి ఒకతె పరభృతికా రాజపుత్రి యగుమందారమాలకు వీణాసంవాహనంబు నేయుటమానుకొంటివో? కాదేని నీకొకించుకయైన తీరుబాటు గనుపట్టదుగదా? పరభృతిక. ఓకలకంధరా నీవునన్నడిగినపని మానుకొన్నదానను గాను. మందారమాలతల్లి రత్నావళి యనవరతముం దనకూఁతున కభినయవిద్యావిశేషంబులం గఱపించుచున్నది. వీణావాదనంబునకు సమయంబుదొరకదుగాన నాకొకించుకవిశ్రాంతియబ్బెను. కలకంధర. పరభృతికా రత్నావళికిం దనకూతునభినయవిద్యాపారంగతం జేయవలయునని యేలయిట్టిపట్టుదలగలిగె. పర. కలకంధరా తనచవతికూఁతునకంటెఁ దనకూఁతురుసమర్థురాలు కానిచో నోర్వకల్గునేయింతులకు. కల. ప్రియసఖి చవతికూతురువసంతసేనగాదా? అదియభినయచతురయనియుం నిదివీణావాదన చతురయనియునివి ప్రసిద్ధంబులే. రత్నావళిచవతియగుమదయంతిక యూరకున్నదాయేమి? పర. అదియుం దనకూఁతునసమానవయోవిలాసభాసురాంగి నభినయతత్వవిత్తమంజేయుచున్నది. కల. ప్రియసఖి యభినయవిద్యయందింతసామర్థ్యము గలిగి బోధింపంగలగురువులెవ్వరో. పర. ఓసి యవంతీనగరమునుండివచ్చిన రాజదత్తుండనువిప్రవర్యునింగొని రత్నావళియును ధారానగరసమాగతుం డగువివేకదత్తుండను

బ్రాహ్మణునింగొని మదయంతికయు విద్యలు నేర్పుచున్నవారు. కల. ప్రియసఖి యెది మొదలుకొని వీరికిట్టిపట్టుదలగల్గెనో? పర. సౌదామినియను కాపాలిక యీయూరం గొన్నిదినములనుండి వసియించుచున్నదిగదా. అదిమొదలుకొని రత్నావళీమదయంతికలకుఁ బరస్పరము హృదయంబున నాగ్రహముకల్గియున్నది. రాజగుపరంతపుండును వీరిభావంబులింగితంబులనెఱింగి తత్తదుచితాలాపంబులం బ్రవర్తించుచున్నవాఁడు. ఇది యితరులచెవికెక్కనేని సంకటంబుగలుగుఁగాన హృదయంబుననయుండనిమ్ము. కలకంధరా నీవిప్పుడెక్కడకేగెదవు. కల. పరభృతికాధర్మకవచునికూతురు కళావతినాకుంబ్రాణసఖి. దానింగాంచంజనియెద. పర. ధర్మకవచుఁడు పరంతపుని ప్రధానమంత్రిగదా? కల. ఔను. ఆతనిభోగపత్నికింజనియించినది కళావతి. అని యిరువురును రంగస్థలంబుంబాసిపోయిరి.

పరంతపుఁడును రత్నావళియు మదయంతికయు సౌదామినియుఁ బ్రవేశించిరి. రత్నావళి. ప్రాణనాథా యీమదయంతికతనకూఁతురగువసంతసేనతో నభినయవిద్యయందు మందారమాల సరికాదనివాదించుచున్నదిగదా. ఇప్పుడాయిరువురను రప్పించిపరీక్షింపుఁడు. తారతమ్యము దెలిసికొననగు. మదయంతిక. అసూయదోపకొంచెమునవ్వుచు. ఓరాజా యీరత్నావళి తనకూఁతుకెంత నేర్పినను వసంతసేన కాలిగోటికైనదీటుగాదు. రంభోర్వశీమేనకాదులు ఒకవేళయభినయంబున సరిపోలంగలరేమొ? యెఱుంగను. ఈవృథాగ్రహంబికయేలవహించుకొనుచున్నయది. సౌదామిని. ఓదేవిమదయంతికా నీకూఁతుకట్టియభినయచాతుర్యంబుండినను నీవంతగర్వపడుట యుక్తమంబుగాదు. ఇప్పుడుమందారమాలయు నభినయవిశేషంబులం బెక్కింటి నెఱింగియున్నదిగాన వసంతసేననతిక్రమించుననియుఁదోచెడిని. మదయంతిక. అట్లయ్యెనేని నేనీరత్నావళికి దాసినయ్యెద. మందారమాల వసంతసేననతిక్రమింపదేని యీరత్నావళి యేమగునోయడుగుము. రత్నావళి. ఓభగవతి మందారమాల వసంతసేననతిక్రమింపదేని నే నీమదయంతికకుంజేటినై దేవీపదంబుంగోలుపోయెదను. ఇప్పుడయిరువురను బరీక్షింపవలసినది. పరంతపుఁడు. తనలోపల. కటకటా యీయిరువురకును విరోధంబువెరిగి దారుణతరంబుగ ప్రతిజ్ఞలుసలుపుకొనిరి. వలదనియెంతవల్కినను వినరు తక్కినవిషయంబులందు విధేయులై ప్రవర్తించెదరుగాని యీవిషయంబు ప్రసక్తంబగునపుడు ఒండొరుల మొగంబులనైనఁ గాంచుకొనక యెంతకంతెనంతకు వగదిగుచు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానంబులేక ప్రవర్తించుచున్నారు. ఈయాగ్రహంబిప్పుడారోపితంబుగాని వీరలకుస్వాభావికంబుగాదని తోచెడిని. ఇది మందారమాలా వసంతసేనలను పరీక్షించి సామర్థ్యాసామర్థ్యంబు తేర్పఱచినంగాని తీరదు. ఏమి సేయవచ్చు. అని ఆలోచించి. ప్రకాశముగ. ఇది పరీక్షించుట నాకు నిష్టమే

భరతకళారహస్యవేది యగుమధ్యవర్తియెవ్వఁడో తెల్పుఁడు. రత్నావళి. ప్రాణనాథా
వేఱొక్కనిమధ్యవర్తిగ నేల ప్రార్థించి కొనిరావలె. మీరును ఈ సౌదామిని నుమాధ్య
స్థ్యమంగీకరించి పరీక్షింపుఁడు. అప్పుడప్పుడీభగవతితోడ నీభార్య తనకూఁతురుసామ
ర్థ్యంబు స్తుతించుచుండు. మదయం, సగర్వముగ, ఓరాజా నాకూఁతునభినయకళా
కుశలత్వంబుం బరీక్షించుటకు మీరలు సమర్థులుగారు. ఎప్పటికిని మాధ్యస్థ్యమంగీ
కరించువారు పరీక్ష్యులకంటె నతిచతురత్వంబు గలిగియుండనగుంగదా? సౌదా. ఓ
రాజా యీమదయంతిక చెప్పినవి గర్వోక్తులుగావు. నిక్కువంబులే. ఇందుకుం దగిన
భరతశాస్త్రకుశలు నొక్కనిం దేఁగడంగవలయుం. పరంతపుఁడు, భగవతి నీవు బాల్యము
మొదలు సంసారవిరక్తవై భూప్రదక్షిణంబు సేయుచు సమస్తనగరములను పల్లియలును
గాంచి వానియందుంగల పండితుల నఖిలశాస్త్రతత్త్వవేత్తలం బరికించియున్న దానవు
గదా. మందారమాలావసంతసేనలం బరీక్షించి వీరితారతమ్యముం జెప్పందగువాఁడు
గలఁడేని దెల్పుము. సౌదా. రాజా వినుము. శ్లో. భరతాగమతత్త్వజ్ఞాః త్రయో విఖ్యాత
కీర్తయః । భరతర్షిర్నందికేశో రోచనశ్చ జగత్త్రయే. [ముల్లోకములందును భరతశాస్త్ర
తత్త్వజ్ఞులు భరతఋషియు నందికేశ్వరుఁడు రోచనుండు అనువారు మువ్వురు జగద్విది
తముగుకీర్తిగలవారు] అను పద్యమింతదనుక నీచెవికెక్కినదికాదా? సకలకళావిశతులం
దుం బండితులు పెక్కండ్రు అసమానబుద్ధిచాతురీ విలాసభాసితులగువారుగలరుగాని
రోచనునివలె సాహిత్యకళారహస్యం బెఱింగినవాఁడుగనంబడఁడు. అందామహనీయుని
కింగలచతురతయట్లుండ భరతాగమపరిజ్ఞానంబు సకలరసికజనహృదయమోదావహంబై
యున్నయది. అతండయీవివాదంబుఁ దీర్పంగలవాఁడు. పరంతపుఁడు. భగవతి ఆ
మహనీయుండెక్కడనున్నవాఁడో? ఆతని నిక్కడకెట్లు రప్పింపనగునో? అందుకే
మేమి ప్రయత్నంబులు సేయంజనునో యెఱిగింపుము. ఆతనిరప్పించి వీరివివాదంబు
నడంతము. సౌ. రాజా ఆ కుమారుండిప్పుడుదయాదిత్యునినగరంబున నున్నవాఁడు.
ఆతనింజూడక యరనిమిషంబైన నాతఁడు ప్రాణములుధరియించుకొనలేఁడు గాన
నతనినంపఁడు. ఆయుదయాదిత్యుఁడు నీకుబహుదినములనుండి శత్రువైయున్నవాఁడు.
కపటోపాయంబులంగాని రోచనునిరప్పించుటకు అనువుపడదు. రాజు. ఓ భగవతి
యట్లయిన నాతనిందెప్పించుటకు తగినయుపాయంబులుపన్న గూఢచారులంబనిచెదను.
సభాస్థలంబున ననేకపౌరులు తమతమవివాదంబులం జెప్పుకొన వేచియున్నవారుగాన
నచ్చటికిప్పుడేగవలయు. ఓరత్నావళీ ఓమదయంతికా మీరుమీమీకూఁతుల కుపా
ధ్యాయులచే శక్తివంచనలేక విద్యాపరిశ్రమంబు సేయింపం బ్రయత్నపడుచుండుఁడు.
అనిరాజు లేచి పోవఁగా సౌదామినియు రాజపత్నులును లేచిపోయిరి.

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మాయామంథరుఁడు ప్రవేశించి, తనలో. మనరాజు పరంతపుఁడుదయాదిత్యుని నగరముననున్న రోచనుం గపటోపాయంబునంగొనిరా నాజ్ఞ యొసంగియున్నవాఁడు. తద్వశవర్తినై యిచ్చోటికివచ్చియున్నాను నించుమించుగ రెండునెలలుగతించిన వయ్యె. కార్యాంశంబున నేమియు ననుకూలతగానంబడదు. మహానుభావప్రకృతియుఁ దేజస్వియునగు నారోచనకుమారకుండు కపటోపాయంబులకు సాధ్యపడండనితోఁచెడిని. రాజగుపరంతపుఁడునన్నంపునపుడేకాంతమున నోరీగూఢచారా నీవుమాయామంథరుండ వగుటనిక్కువంబేని యీకార్యంబు సమకూర్పంగలవు అనిచెప్పినమాట మనంబునెడ బాయకున్నది. ఇందుకేమిసేయనగు. అని చింతాస్తిమితుండై యోచించి. తనయెదుటికి దృష్టులునిగుడించి. మనమే మితిలేనిచింతాక్రాంతహృదయులమై యున్నారమనుకొంటిని. మనకంటెం జింతావ్యాకులుం డొక్కరుండిచ్చటంగూరుచుండి యేకాగ్రచిత్తుండై చేపలకువేచియుండుకొంగచందంబున ధ్యానించుచున్నవాఁడు. వీనిచందంబుం గాంచిన ఘనంబగుకార్యంబు నెఱవేర్చుకొనంగోరి వచ్చియున్నవాఁడనితోఁచెడిని. మంచిది. ఇతనివృత్తాంతంబు విచారింపకపోఁగూడదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా యీ తటాకంబుగట్టునంగూరుచుండి కపటకాశికునివిధంబున నాలోచించెదవు. ఏమి యీ విచారము. కపటకాశికుఁడు. ప్రవేశించి ససంభ్రమముగ. ఓయన్నా కపటకాశికుండ నేనని యెట్లెఱింగితివి. మాయా. తనలో. ఆహా నేను వీనిని కపటప్రధానుండగు విశ్వామిత్రునిం బోల్చిపల్కుటచేత వీఁడు కపటకాశికుఁడను పేరు గలవాఁడని యెఱుకపడియె. మంచిది. ఈనెపంబున నీతనివృత్తాంతంబెల్ల నెఱుంగుదుంగాక. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా నేను పెక్కండ్రు సిద్ధపురుషులకు సేవచేసి దృష్టిమాత్రమున నెదుటివారి నామగోత్రాదులు చరిత్రాదులు నెఱుంగువిద్యనభ్యసించితిని. దాననే నెఱుంగుదు. కపట. తనలో. ఔర యీతనిమాహాత్మ్యంబేమని వర్ణింపుదు. ఇతని సహాయంబున మనకార్యంబుసాధించుకొనందగుగాని వేఱువిధంబునసాధ్యంబుగాదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా తమనామధేయంబు వినఁగోరియున్నాఁడను. వీనులకువిందొనర్పుము. మాయా. ఓకపటకాశికా నన్నుమాయామంథరుండని జనులువాడుకొందురు. కపట. ఓయన్నా నీకుపదివేల నమస్కారములు. బహుదినములనుండి నిన్నుఁ జూడంగోరియున్నవాఁడను. మాయామంథరుండు మాయామారీచుడంనియె జనులు వాడుకొందురు. ఏను పాపాకరంబను నగరముననుండు ధనలుబ్ధునికింగూఢచారుండను. ఈనగరముననుదయాదిత్యునికిం బ్రియమిత్రుండగు రోచనునిభార్య మదలేఖయనునది యసమానరూపవయోవిలాసభాసురాంగియని యాబేహారివినిదాని నెవ్విధినైనవంచించి కొనిరమ్మని నన్నిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. నేనువచ్చి రెండునెలలుగడిచినవి. ఇది రవకుం దదనుకూలప్రవర్తనంబు ఫలియించినదికాదు. నాయందుకరుణించి యా కా

ర్యంబు సమకూర్చుకొనునుపాయంబొక్కటివచింపుము. మాయా. మిత్రమా యట్లే కానిమ్ము. సమయంబువేచియుండినఁగాని కార్యంబుచేకూరదు. నీతోఁగూడ మదలేఖానైపథ్యంబు ధరింపంగలవాఁడున్నాఁడా తెల్పుము. కప॥ అన్నా నాతమ్ముఁడు కృతకైతవుండనువాఁడు నాతోవచ్చి దాసీవేషధారియై రాజాంతఃపురంబుఁజొచ్చి పనులు చేయుచున్నాఁడు. రాణికీకపటంబువిదితంబుగాదు. అసంఖ్యాతంబులగు దాసీజనంబుల నడుమనితఁడును నొకతెయని యెంచియున్నదంతియె కాని నిరూపించినదికాదు. అట్లుండి యొకనాడు రాణిచే విందుకై పిలువంబడియుండు మదలేఖంగాంచి దాని వేషభాషాచతురత్వంబభ్యసించియున్నాఁడు. మా॥ ఓమిత్రమా అట్లయిన నేనొక్కయుపాయంబుం జెప్పెదను. ఈ రాత్రి మదలేఖావేషంబుధరించుకొని కృతకైతవుండు రోచనుఁడు రాజసభనుండి యింటికిపొయ్యెడి త్రోవలోనిచండికాలయమున వేచియుండవలయు. అచ్చటికిరోచనుండుతప్పక యరుగుదెంచును. వానికివలపుగొలుపుచు నతినైపుణ్యంబు నందీపికొని యతనిచేతికిఁజిక్కక యవంతీనగరపుత్రోవంబట్టియరుగుచుండవలయు. అతఁడు వియుక్తుండయ్యెనేని మదలేఖ సులభసాధ్యయగును. కప॥ అన్నా నీవు చెప్పినది యుక్తియుక్తమే. ఇది నా తమ్మునికిం జెప్పి యీ కార్యంబునందు జాగ్రతగల్గియుండునట్లు దిట్టపఱిచి యిదెవచ్చెదను. ఇక్కడనయుండుము అని వెడలిపోయెను. మాయా॥ తనలో॥ ఇప్పుడు నా మాయామంథరత్వంబు సార్థంబయ్యెఁగదా. ఇంచుకేనియుఁక్రమములేక కార్యంబనుకూలంబగు. కృతకైతవుఁడు మదలేఖావేషధారియై వంచించి రోచనునిమననగర ముజ్జయినికిఁగొనిపోవును. అచ్చట నియుక్తులగుగూఢచారులు రాజకుమారునింగనిపెట్టి రాజునొద్దకుంగొనిపోవుదురు. ఇట్లయ్యెనేని నా కార్యంబు అనుకూలంబగు. కపటకాళికుని కార్యంబెవ్విధి నెరవేర్పందగునో తెలియదు. ఇట్లు తలంచుచుంగూరుచుండె. కపటకాళికుండు ప్రవేశించి॥ ఓయన్నా నీ చెప్పిన యట్లకృతకైతవునికి మదలేఖావేషంబువేసి చండికాలయంబునకంపి కార్యంబుగతివానికిందెల్పి యిదెవచ్చియున్నాను. మాయా॥ మిత్రమా నీచేసినపనికి సంతసంబయ్యె. ఇంతలో నొక్కరుండు ఖడ్గంబుకేలందాల్చి యక్కడికివచ్చి॥ ఓయయ్యా కపటకాళికా నీయానతిరీతి కృతకైతవుండచ్చోటనుండ రోచనకుమారుండువచ్చి దేవికినమస్కరించి క్రిందనునిచిన యీచంద్రహాసంబుమఱచి తోడవచ్చినదాసికతో నతిత్వరితగతింజనియె. ఇదె యీ చంద్రహాసము. ఇది మీకెఱుకపడంజేయఁ గృతకైతవుఁడు నన్నంపె. ఇఁకజరుపంగలకార్యములకు భవన్నియోగంబుం బ్రతీక్షించుచున్నాను. కప॥ ఓరీ మంచిది యీచంద్రహాసంబు నాచేతికిచ్చి నీపనిలో జాగ్రతగానుండుము. మనుష్యుఁడుఖడ్గం బాతనిచేతికిచ్చి నిలుచుండెను. మాయా॥ మిత్రమా యీఖడ్గంబుదొరకుట మనకత్యనుకూలమె. దీనిందాల్చి నీవు రోచనవేషధారివై యాగుడిలోనం బ్రవే

శింపుము. ఖడ్గంబునకై మరల రాచకుమారుండు చనుదెంచు. అదిలభింపమి నిక్కడఁ గొంతసేపు వెదకుచుండి మదలేఖావేషధారియగు కృతకైతవునిచేత నపహృతమానసుండై శోచనుండు బహుదూరంబరుగు. రాజపుత్త్రవిరహంబుం దాళలేక యొకింతసేపటికి మదలేఖయు నక్కడికిరాఁగలదు. అప్పుడు నీవు దానికగపడి తీసికొనిపోవచ్చును. ఈపనులలో నీపరిజనులు బహుజాగ్రతతోఁ బ్రవర్తించుచుండనగు. ఓమిత్త్రమా నీవు మదలేఖంబట్టుకొనిపోవుటకు ఏమి తెచ్చియున్నావు. కపట. నేను దారుమయంబైన బొ నొకటి తెచ్చియున్నాను. మాయా. ఓరీ దానినాగుడి కుత్తరపువాకిటికెదురుగా దెరిచి పెట్టుకొనియుండమని నీభటులకాజ్ఞచేసి దానియం దామదలేఖ ప్రవేశించినతోడన తలుపులుబిగియించి యెత్తించుకొనిపోవునట్లు నీ ప్రధానభటునికిం జెప్పి నీవు శోచనుని వేషంబుధరించి ఆలయంబుం బ్రవేశింపుము. నీవెనువెంట నేను నచ్చటికిం బ్రచ్ఛన్నంబుగవచ్చెద. వేగిరంబపొమ్ము. కపటకాళికుండు నిర్గమించెను. మా ॥ తనమనంబులో ॥ నేనిప్పు డీయత్యున్నతమగుగోపురంబుపైకెక్కి గుడిలోజరుగువృత్తాంతంబు కనుంగొనియెదను. అని యాలోచించి గోపురంబెక్కి తిరిగి చూచి ॥ ఇదె రాజకుమారుండు శోచనుండతిత్వరితగతివచ్చి తొల్లిఖడ్గంబుంచిన తావునఁ జూచి యదిలేమిసంశయించుచున్నవాఁడు ॥ మఱియొండుచోటికి దృష్టులునిగుడించి ॥ భళా యాకృతకైతవునిచాతుర్యంబేమనివర్ణింతు ॥ వేషభాషాదులెల్ల మదలేఖంబోలె వీనికొప్పియున్నవి. వీఁడును రాజకుమారునియొద్దకు వచ్చుచున్నాఁడు. శౌర యేమి యీరాజపుత్త్రునికి మదలేఖయందుండు ప్రేమాతిశయంబు. చూచినంతమాత్త్రమున సమీపమునకేగి ప్రాణవల్లభా యిచ్చటికేల వచ్చితివియని యడిగి యదియేమియుంబలుకకున్న నోమదలేఖా నీతో నతివేగంబున వచ్చెదనని చెప్పి యిచ్చటదడసియున్నందుకై కోపగించితివా? నేనేమి సేతు. నాచంద్రహాసంబు గానకపోయె. అనిచెప్పఁగా నామదలేఖావేషధారియు ‘‘ప్రాణనాయకా వింటివా యీయుదయాదిత్యునిదుర్నయంబు. నన్నువదలి నీవురాగానే నలుగురు రాజభటులును ఇరువురు దాసికలును మనయంతఃపురంబునం బ్రవేశించిరి. అదిగని నేనుభయంబందుచు నొకమూల కొదిగియుండ నందొక్కతె యోమదలేఖా మారాజుదయాదిత్యుఁడు తనయంతఃపురకాంతాజనంబువలన నీరూపరేఖాదులు విని నీపైమక్కువతో నిన్నుం దనశయనగృహంబునకుం దెమ్మనియె. రాజకుమారుండేదేనియాటంకంబుఁజేసినేని యాతనింబట్టి శిరంబునరికివేయుఁడు అని యాజ్ఞచేసియున్నాఁడు. లెమ్ము వేగిరంబరమ్ము. అని చెప్పగా నేనువారల కట్లే కానిండు; నాకును రాజుపైమరులుకలదు. బహుదినములనుండి రాజభోగంబునకు వేచియున్నదానను. ఇదె సర్వాభరణభూషితనై వచ్చెద. నిక్కడనయుండుఁడని చెప్పి యలంకారశాలకేకతంబయరిగి యచటనమర్పంబడియుండు గాఢమార్గంబున వెలువడియిదెనీయొద్దఁ

జేరితిని; నన్నురక్షించుభారంబునీది'' అని చెప్పిన రాజపుత్త్రుండు ఉదయాదిత్యునికిం గూడ నిట్టిమిత్త్రద్రోహంబున బుద్ధిప్రవర్తించెఁగదా ఇఁకమనమిచ్చోటనుండం జనదు. రాజవిరోధంబుగల్గెనేని పౌరులాయూరు పరిత్యజించిపోవుట మంచిదిగాని వారితో కలహించుకొనుచు అక్కడనయుండుట మంచిదికాదు. అని చెప్పిన కృతకైతవుఁడును ప్రాణనాయకా అదియనాకునుసమ్మతంబు. మనమునీమార్గంబుననిర్గమించి మఱియొక గ్రామాంతరంబునకుంజని యక్కడసుఖంబుగనుండెదము. అని చెప్పిన నందుకువల్లె యనినరాజకుమారునిందీసికొని కృతకైతవుండుచనుచున్నాఁడు. వీరునుజ్జయినీమార్గంబుం బట్టిపోవుచున్నారు. మంచిదయ్యె. మరియొండువలనికిందిరిగిచూచి॥ ఓహో కపట కౌశికుఁడు రోచన వేషధారియై ఖడ్గంబుధరియించి గుడిలోనికిం బ్రవేశించుచున్నాఁడు. రోచనవేషధారియై కపటకౌశికుండు ప్రవేశించి॥ తనలో॥ నామిత్త్రుండు మాయామంథరుండు వచించిన యుపాయంబతిశ్లాఘనీయము. అత్యంతలాభకరము. తొలుతనన్నుంగాంచినతోడన యామదలేక ప్రాణనాథాయని పైఁబడి కౌగిలించుకొని యధరామృతంబొసంగి తనకులుకుంగుబ్బలనురంబునంగ్రుమ్మనుగదా. ఈ మదలేఖా పరిష్వంగలాభమునాకు సమకూరుటకు నేఁజేసినపున్నియం బెట్టిదియొ? ఒండుచోట లలితాసఖితో మదలేఖ ప్రవేశించి॥ లలితంగాంచి యో ప్రాణసఖి మనరోచనుం డిల్లు వెడలిపోయి యొకగడియయయ్యె. కాళికాలయంబు నిక్కడనెయున్నది. ఆతండు పొడగానమికిం గతంబెద్దియో తెలియదు. గుడిలోనం బ్రవేశించి చూతము.॥ అనిలలితతోఁ ప్రవేశించుచున్నది. కపాలాపీడుండును; కాపాలికుండు ఆకాశయానంబునం బ్రవేశించి॥ ఔర నాకుకాపాలికమత తత్త్వంబుపదేశించి మేనధరియింప నతిపావనంబులగునీనరకపాలమాలికలును భిక్షాటనంబున కీయుత్తమ తపస్వితలపుర్రెయు నాంత్రమయభూషణంబులు నస్థిమయములగు యోగవాగెలనొసంగి చంద్రచూడచరణ పూజావిధానంబుఁదెల్పి నన్నుంగృతార్థునింజేసి తదుక్తప్రకారంబుగ నాకాపాలిక వ్రతంబు సలిపిన నాయెడల సంతసించి యీదినంబు వ్రతసమాపనదినం బని తెలిసికొని యోరీ కపాలాపీడా నీకాపాలికవ్రతం బీదినంబున సమాప్తబయ్యె వెంటనె యొకమానిసిని చండికకుం బలిపెట్టినంగాని సఫలంబుగాదు. నీవిప్పుడ యుదయాదిత్యునినగరంబున నుండి చండికాలయంబునకుంజని యచ్చటఖడ్గధారియై వచ్చునొక రాజకుమారునిం దెగనరికి చండికకుం బలిపెట్టిరమ్మ అనియాజ్ఞచేసె. అందుకై యతిత్వరితగతి నేనునువచ్చియున్నాఁడను॥ దిగునకుఁజూచి॥ ఆహా యీ స్వామికిం గల త్రికాలజ్ఞత్వంబునకు మిగుల సంతసింపవలయు. ఆమె చెప్పిన చొప్పున యొక పురుషుండు ఖడ్గధారియైవచ్చుచున్నాఁడు. మేలయ్యె. అని యాకసంబున నధోముఖుండగుచు యోగపట్టికలోనుండు ఖడ్గంబుందీసి తటాలుననామా యారోచనుని

తలనరికి యనివార్యగతి బుద్బుదంబులతో కంఠంబునుండి వెడలు రక్తప్రవాహంబును దనచేతికలపు ద్దెలోనికిం బట్టుకొని చండికాదేవికి నివేదనంబుచేసి యాకాశగమనం బుననరిగెను. కపటకాళికుని యొడలును తలయును ఆయాలయంబునంబడి తన్నుకొను చుండెను. మాయామంథరుండు ఈవృత్తాంతంబుంగాంచి తనమిత్రునికిం గలిగిన చేటునకు మనంబునదుఃఖించుచుండ మదలేఖయు లలితాసఖితోగుడిఁజొచ్చి యా మొండెంబులు తనభర్త వియనినిశ్చయించి వానిపైబడి మూర్ఛనొంది కొంతతవునకుం దెలిసి ప్రాణంబులు విడువయత్నించి యాయాలయపు నుత్తరద్వార సమీపంబున నుండు కొలనిలోబడి శరీరంబువిడువ నిశ్చయించి యాద్వారసమీపంబున కుంజనియె. మాయా॥ చూచి॥ కటకటా కటికిచీఁకటిగాన నేమియుందెలియక యుత్తరద్వారము గుండ బోనులోనికిం బ్రవేశించిన మదలేఖను బోనుతలుపులు బిగియించి యనేక పురుషులు నిశ్శబ్దముగనెత్తుకొని పాపాకరపట్టణపుం ద్రోవఁబట్టుచున్నారు. హరివారి యాకన్యారత్నంబుగతి యేమయ్యెనో చూచితివా. అన్ని యనర్థకంబులుగల్గుట కేను గదామూలంబు. రాజాజ్ఞ అనతిపాత్యము. ఏమిసేయనగును. ఇకమనముజ్జయినీ నగరంబునకుంజని రాజపుత్రుని పరంతపుని యొద్దనొప్పగించి బహుమతులంబడయుదు మని యాగోపురంబుదిగిపోయెను.

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము

చేటికలిరువురు ప్రవేశించిరి॥ ప్రథమ॥ ఓకేళికా నేనురాజనియుక్తనై యీ దిన ముదయము మొదలు మాయామంథరుం డుదయాదిత్యుని నగరమునుండి కొని తెచ్చిన రోచనకుమారునికిం బరిచర్యసేయుటకుంబోయి తన్నికటంబునన యుండి యిప్పుడెయిచ్చటికివచ్చితిని. గానఁదెలియక మందలించెదను. ఈనాట్యశాలరమణీయ పరిష్కార రాజితంబై చందనోదకంబులుచల్లి యగరుధూమధూపితంబై వెలయునట్లిప్పుడు రచియించుటకుం గారణం బేమియో? విశేషకారణంబులేక యింతయలంకారంబొకనాఁడైనఁ జేసియెఱుఁగము. దానంజేసియడిగెదను॥ ద్వితీయ॥ ఓమరాళికా యీదినమందు రోచనకుమారునింగొని మందార మాలావసంతసేనల యభినయవిద్యావిచక్షణత్వంబు పరీక్షింపఁబడును. అందుకై యీ యలంకారంబు సల్పంబడియున్నది. మరాళిక॥ అటులైనసరే! మఱియొకరహస్యంబు నిన్నడిగెదను. ఆరోచనకుమారుండు సాక్షాత్కరించిన నవమన్మథునింబోలి వెలయుచున్నాఁడు. మందారమాలావసంతసేనలును అభినవయౌవనవిభూషితలై యున్నవారు. ఆతనింగాంచి నప్పుడ యాయిరువురకు ననురాగంబుగల్గకపోదు. అట్లయిన ననేకానర్థంబులు సంభవింపకమానవే. కేళిక॥ ఎన్నెన్నియనర్థంబులు సంభవించకయె యీచపలిపోరు శాంతింబొందునాఁ? ఇందుకు

మనముచింతించి చేయునదేమియులేదు. మనము నారాచకన్నియలకుందగిన నాట్యోచిత నేపథ్యంబులు సిద్ధపఱచియుంచవలయుఁగాన నందు జాగరూకలమై యుందము. అనుచునిష్క్రాంతలైరి॥ ప్రవేశకము॥ నాట్యశాలయందు యథోచితాసనంబులపైఁ గూర్చున్నట్లు పరంతపుఁడు రోచనుఁడు సౌదామినియు ప్రవేశించిరి॥ సభలో గూరుచుండియున్న శత్రుంజయుండు రోచనునింగాంచి యానందబాష్పంబులతో॥ ఓకీ కుమారకా మదనమోహనా యిన్నిదినములనుండి నీవెక్కడెక్కడఁ దిరిగితివో? ఏయే కష్టంబులననుభవించితివో? నీముఖారవిందంబుంగాంచి పెక్కుదినంబులయ్యెనే? నీవిల్లువిడిచి పోయినదిమొదలు నీతల్లియాహారంబువదలి యనవరతము నీనేమమునకై భవానికిం బూజసేయుచున్నది. నేనునుమరల నీమొగంబుఁజూడంగోరి ప్రాణంబులు ధరించుకొనియున్నాడ నంతియకాని వేఱులేదు. నిశ్శంకనాలింగనంబు చేసికొని యాదలమూర్కొనక నాప్రాణంబులు నిలువవు. అని తనయాసనంబువిడిచి లేచుచున్నాఁడు॥ సమీపమునసుండిన బుద్ధిసాగరుండను మంత్రి॥ ఓమహారాజా యిదినాటకము. మీరు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత నేమియుందెలియక ప్రవర్తించెదరు॥ ఓర్చుకొనుఁడు॥ శత్రుంజయుఁడు కూరుచుండెను.

సౌదా॥ రాజా ఏల తామసించెదవు. నాట్యం బుపక్రమింప నానతియొసంగుము॥ పరంత॥ ఓభగవతి తొలుత నేకన్యకవిద్యావైశారద్యంబుం పరీక్షింపనగు. సౌదా॥ రాజా నీకుం బ్రథమమహిషీ పుత్రికకాన మందారమాలయే తొలుతఁబరీక్షణీయయగు. పరంత॥ అట్లయినసరే. ప్రతిహారినింబిలిచి॥ ఓసీ నీవుచని మందారమాలానాట్యాచార్యుండైన రాజదత్తునింగాంచి తొలుత భవత్ప్రియశిష్యనాట్యంబు పరీక్షణీయంబుగాననతివేగంబున రమ్మనుమనిచెప్పుము. ప్రతిహారియట్లయగుంగాకయనిపోయి నాట్యాచార్యునితోఁ బ్రవేశించి మహారాజా యిదెయాచార్యుండువచ్చి యున్నవాఁడనిచెప్పిచనియె. రాజును రోచనుండును రాజదత్తునికి నమస్కరించి సమీపాసనంబునం కూరుచుండం బ్రార్థించి యతండు గూరుచున్నవెనుక తా ముపవిష్టులైరి. రాజు॥ ఆచార్యోత్తమా మందారమాల తమచేనుపదిష్టంబు లగునర్థంబులం గ్రహింప సమర్థురాలైయున్నదియె. రాజదత్తుఁడు ॥ రాజావినుము. శ్లో॥ యద్యత్ప్రియోగవిషయే భావికముపదిశ్యతే మయాతస్యై। తత్తద్విశేష కరణాత్ప్రిత్యుపదిశతీవమేబాలా॥ అన్నట్లు నేనుఅభినయ ప్రయోగవిషయమందు ఏయే భావమునుపదేశించుదునో అదియప్పుడయనేకవిధముల విశేషింపఁజేసి నాకు ప్రత్యుపదేశము చేయుంనట్లుగానున్నది. నేపథ్యమున మృదంగధ్వనివినంబడుటయు రోచనుఁను తనమనంబులో.

కం. నవజలధరపటలావి। ర్భవదతిగంభీరని నదభావ్యంబగుచుకా॥
నవమురజమధ్యమస్వర। మవగత్తమైయుల్లమునకు హర్షంబొసఁగెకా॥

ఇట్లనుకొనుచుండ నచ్చటి యవనికాభ్యంతరమునుండి.

కం. జలధరపటలవినిర్గత । విలసచ్ఛంపాప్రభాళి వెల్లిగొలుపుచా ।
యలివేణివెడలెఁగలువల । విలుకానిజయాస్త్రమనుచు విబుధులుతలఁపన్॥

ఇట్లు వెడలివచ్చిన రాచకన్యకంగాంచి రోచనుఁడు మనంబునందు ఈ నవమోహనాంగినాట్యాలంకారంబునాకు మిగుల మనోవినోదంబుం గల్పించుచున్నది.

సీ. గుదియఁగట్టిన మొల్లకుల్కుచన్నులపైన ముత్తియంపుసరాలు హత్తుపఱచి
బంతంపుఁదొడలకుబాగుమీరెడునల్ల యర్ధోరుకంబుఁదానాసఁదొడిగి
బటువులౌపిఱుఁదులపైనజాళ్వామించురతనంపు మొలనూలురహిధరించి
మెత్తనియడుగులనత్తమిల్లఁగఁగుల్కుటందియల్ బాగుగాఁబొందుపఱచి.

గీ. చూచువారలహృదయముల్ చూరగొనెడి। మొలకనవ్వులుమోమునమురువుగుల్క
జగముఁగెల్వఁగవచ్చెడుశంబరారి । విజయలక్ష్మియనందగివెలఁదియొప్పె.

ఇట్లు ప్రవేశించి మందారమాలయు తనయాచార్యునికినమస్కరించి సౌదామిని పాదంబులకెరఁగి జనకునికివందనంబులాచరించి కించిదంకురితలజ్జావికాసభాసురమందహాససుందర ముఖారవిందయగుచు రోచనకుమారునిం గ్రేగంటంజూచుచు సంగీతంబు సేయువారికి మున్నుగానిలిచియుండెను. రాజదత్తుఁడు ॥ భగవతి సౌదామిని యభినయింపందగువస్తువొక్కదాని నిరూపించిన నదియథాశక్తిసూచింపంబడును ॥ సౌదా ॥ పూర్వము అగ్నిమిత్రు నియెదుట మాళవికయభినయించినది లయమధ్యంబును చతుష్పదంబై యుండునదియ యిప్పుడుసూచనీయము. మందారమాల గానముచేయుచున్నది.

ప్రాకృతము. దుల్లహోపిఓ మేతస్సింభవహిఅయణిరాసం
అంహోఅపంగఓ మేపరిప్ఫురయికింవివామో
ఏసోసోచిరదిట్ఠోకహంమువణయిదవ్వో
ణాహమంపరాహీణంతుయిగణయసతిణ్ణం.

[మే = నాకు, పిఓ = నాయకుఁడు, దుల్లహో = దుర్లభుఁడు. హిఅయ = ఓ హృదయమా, తస్సిం = అతనియందు, ణిరాసంభవ = ఆశలేనిదానవగుము. అంహో = ఔరౌర, వామో మేఅపంగఓ = నాయొక్కయెడమకడకన్ను, కింవిపరిప్ఫురయి = ఏమోఅదరునట్లున్నది. ఏసోసోచిరదిట్ఠో = ఇతఁడో ! బహుకాలమునకుఁగనంబడియె. కహం = ఎట్లు, ఉపణయిదవ్వో = చెందఁదగినవాఁడగును. ణాహ = ఓనాథ, పరాహీణం మాం = పరాధీననైననన్ను, తుయి = నీవిషయమందు, సతిణ్ణం = ఆశతోనుండుదానినిఁగా. గణయ = తలంచుము.]

అనియథాభావముగ నభినయించుచున్నది. మందారమాలయభినయించినవెంటనే వసంతసేనయు నభియించెను. లోచనుడు ॥ ఓమహారాజా మీరునన్ను మధ్యస్థత్వమున నునిచియుండుటంబట్టి వీరలయందుగలతారతమ్యంబు వచింపవలసియున్నది. నీయొక్క ప్రథమతనూజ యగుమందారమాల అనతిచిరకాలాభ్యస్తనాట్య విద్యాఖనితోచెడిని. ద్వితీయతనూజ యగువసంతసేనబహుకాలాభ్యస్తవిద్య. ఇదియ తారతమ్యంబుగాని మఱియొండు తారతమ్యంబులేదు మృదువైనయభినయమందు నిరువురునుచతురలే. ఆయభినయమును ఆనువర్తించి వికల్పించుటలో నీమందయానలకు సాటియగుబోటులులేరు. తక్కినతాళలయాదులందును ఈకాంతలువిశేషశిక్షితలు. పూర్వవిషయంబుంబరిత్యజించి విషయాంతరంబుస్వీకరించునప్పుడు పూర్వభావాపనోదనంబుచేసి భావాంతరంబభినయించుచో మఱికొన్ని యాశాస్త్రరహస్యంబులు సూచితంబులుకాకయున్నవి. ఆరహస్యంబులు దేవతానుగ్రహంబున నిప్పుడునాకును పూర్వంబునబృహన్నలయగు నర్జునునికింగాని యితరమనుష్యులకెఱుకపడునవి కావు. పరం ॥ అట్లయిననవియు నాతనూజలకభ్యస్యంబులే. ఓసుందారమాలా ఓవసంతసేనా నాసమీపమునకురండు. మీ మీతల్లులు తమతమ కూఁతులధికురాండ్రని పరస్పరము విరోధించుకొనుచున్నారు. ఇరువురును మీరు సమానలేయని తీర్మానింపంబడినది. ఇట్లువారికి స్పర్ధకలుగుటకు కారణమేనఁగా నొకనాఁడు మీతల్లులిరువురునుండగా నేను మీమీకూఁతులయభినయ విద్యాపాటవంబెట్లున్నది యని యడిగితిని. అందుకువారు సమర్థురాలికి మీరిచ్చుబహుమానంబెట్టిదియో తెలుపవలయునని నన్నడుగఁగా నేను వారింగాంచి మనమందారమాలావసంతసేనలలో నెవ రభినయవిద్యాచతురయో దానినొకచక్రవర్తికిఁబట్టమహిషిగా రెండవదానిని రెండవదిగా నొసంగుదునని యంటిని. అందుపై మీతల్లులకీ యాగ్రహంబుగల్గె. ఇఁకమీరు నాయభిప్రాయంబుమేరకు నీరాజపుత్రునియొద్ద నాట్యవిద్యారహస్యంబులభ్యసించితిరేని మిమ్మిరువుర నీమనోహరాంగునికిం బరిణయంబు నేయుంచియిత్తు. నావచనంబులప్రకారంబ ప్రవర్తింపుఁడు. మందారమాలా వసంతసేనలు ॥ సిగ్గుతోఁగ్రేగంట రాజకుమారునింగాంచుచు తండ్రియొద్దకువచ్చి ॥ ఓయయ్య యట్లయే తమయాజ్ఞాపరిపాలనంబునేయుచుండెదము. అనిచెప్పి నిష్క్రాంతలైరి. తక్కినవారును సభవిడిచిపోయిరి.

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

కేరళికామరాళికలు ప్రవేశించిరి ॥ మరాళిక ॥ ఏడుచుచు ॥ ఓయక్కా మన రాజు ఇంతకఠినచిత్తుండనియెఱుంగకపోతి మిగదే? కడుపునంబుట్టినకూఁతులు చేసిన తప్పొకటైన క్షమింపంగూడదటే ॥ కటకటా యెట్టికట్టిఁడివానికైన నిట్టిక్రూరకృత్యంబు గూడునటే । కేరళిక ॥ ఓసీ ఎవరికైననసరే తప్పుచేసినవారిని తా శిక్షింపక పరులవలన వినిరేని కోపంబధికంబయగు. అందునుగూడ మంచనావిప్రుని వేషంబుదాల్చివచ్చిన గూఢశక్తికునితమ్ముఁడు కాలకర్కోటకునివచనవిషంబులచే వ్యాకులీకృతమానసుండై కదా పరంతపుండిట్లుచేసెను ॥ మరాళిక ॥ ఓయక్కా వానికి వీరియందిట్టికోపముగల్గుటకుం గారణంబేమొకో? ॥ కేరళిక ॥ ఓసీ గూఢశక్తికుఁడు మనయూరనుండు పసిబాలుర దొంగిలించుకొనిపోయి కాళికిబలియిచ్చుచు రాజునకుదొరకక యీ యూరియొద్ద నుండు మహారణ్యంబునదాగియుండెను. ఇది యెల్లవారు నెఱుంగుదురుగా? ॥ మరాళిక ॥ ఔను నేను నెఱుంగుదును॥ కేరళిక॥ ఒకనాఁడీవృత్తాంతంబువిని శోచనకుమారుండు గూఢశక్తికుండుండునడవికి వేటకుఁబోయి వానితో మహాఘోరయుద్ధంబుసలిపి వానిని బంధుపుత్రమిత్రవర్గంబులతో సంహరించివచ్చినందుకు మనరాజు రాజకుమారునిపరాక్రమంబుంగని సంతసించి సౌదామినీసమక్షంబున నిట్లనియె. ఓభగవతి యీ శోచనకుమారుండు నా యిరువురతనూజాతలకుభర్తయని మున్నెవక్కాణించి యుంటింగదా. ఇప్పుడు నా రాజ్యంబునకుంగూడ యీతండెభర్తయగుఁగాక. నేను పురుషసంతానహీనుండనై యున్నవాఁడను. ఇఁక రెండుమూఁడుదినములలోఁ బరిణయ ముహూర్తంబు నిశ్చయించి నాకన్యకలనిచ్చి పెండ్లిచేసి పట్టాభిషేకంబును సేయఁగలను. అని చెప్పి పరిణయకార్యంబుల నెఱవేర్పఁగార్యనియుక్తులకాజ్ఞయొసంగెను. అట్లుండమరునాఁడుదయంబున నారాజకుమారుండునగరంబునలేకపోయె. ఆదినముదయమున నొక సన్యాసి రాజునగరు సేరవచ్చెను. రాజుప్రత్యుత్థానాదులబహూకరించి యాదినంబు తనయింట భుజియింపుమనిప్రార్థింప నాతఁడందుకొల్లక రాజుతోనోరీ నీవుపరిశుద్ధుండవైనను నీ తనూజలు పరిణయము కాకముందె రాజపుత్రునింగలసినవారు. వారినింటనుంచుకొని యున్నావుగాన నీకుదోషంబుగలదు. వారిఁబరిత్యజించువరకు మావంటివారలు నీయింటం గుడువరు అనిచెప్పి తనయిచ్చంజనియెను. వాఁడు కాలకర్కోటకునిపోలికయు గల్గియున్నాఁడు. వాఁడుపలుమరు భిక్షుకవేషంబుధరియించుకొని యీనగరంబు నిండ్లవాకిళ్ల బిచ్చమెత్తఁగా నేను గాంచియున్నదానను. ఆ కపటసన్యాసిమాటలువిని తన కూఁతులయందుఁ దనకులంబునకపకీర్తిదెచ్చిరను ద్వేషబుద్ధియుంచి వారునిదురించుచుండఁగా మంచంబులతో గొనిపోయి యడవియందొండొరులకెఱుకపడనిచోటులవిడిచిరండని తన భటులకాజ్ఞసేయ వారు నిన్నరాత్రియట్లుచేసిరి ॥ మరాళిక ॥ ఓకేరళికా మొదటనె వారు రాజపుత్రునికిం బ్రదత్తలైరి. ఇదివరకు

సంప్రాప్తయౌవనలునుగారు. వీరివిషయంబున నిట్టిదురపవాదంబు సెప్పిన వానిమాటలు రాజు ఎట్లు విశ్వసించెనే ॥ కేరళిక ॥ ఓసీ రాజులహృదయములు వజ్రములకంటెఁ కఠోరములు. కుసుమములకంటె మృదువులుఁగదటవె. కేవలముకీర్తికళంకములేకుండఁ జేసికొనుటయె వారి క్రమము ॥ మరాళిక ॥ ఈ దినముమొదలుకొని కమలవతీకళావతులును మన యూరంగానముఁగదే. అందుఁగమలవతి మనరాజునకు భోగపత్నియగు శృంగారవతి కూఁతురుగనుక తనకు సహోదరీభావంబుపాటించుకొని మందారమాల యందతిప్రేమతోఁ బ్రవర్తించుచుండు. అదియతిచతుర. మఱి యుఁగళావతియనునది ధర్మకవచునికూఁతురు మందారమాలతో స్నేహంబుఁబాటించుచుండు. వీరిరువురు వారలతోఁగూడ రాజకుమారునొద్ద నాట్యవిద్యాభ్యాసంబుచేయుచున్నవారు ॥ కేరళిక ॥ వారి వృత్తాంతంబుదెలియదు. మనము మనపనులకుంబోదమురా ॥ అని నిష్క్రాంతలైరి ॥ ప్రవేశకము ॥ కమలవతి కళావతియుఁ బ్రవేశించిరి. మంచంబుపైఁబరుండినిదుర గూరుచుండు మందారమాలంగాంచి ॥ అక్కటా! యీముగుద తనయంతఃపురంబునుకొని యీ ఘోరాటవియందు నిదురకూరుచున్నది. రాజభటులుతన్ను దెచ్చి యిక్కడనుంచి పోయినదియెఱుంగదు. నిదురమేల్కాంచి యెవ్విధింబరితపించునో? మందారమాలా ॥ మేల్కాంచి ॥ నలుగడలంబరికించి ॥ ఏమి నేను రాత్రి నాయుపవనంబునం బరుంటినో? కానిచో నాయంతఃపురమున నేలలేకపోతిని॥ కమలవతీ నేను ఒకవేళపరాకుపడి యుపవనమందు నిద్రపోయినను మీరలైననిదురలేపకూడదటే. ఏమే నేనిట్టు అనాథవలె నిదురింప నాతల్లి యూరకుండెనటవే ॥ శయనంబువిడిచిలేచి ॥ కటకటా యిది నా యుపవనంబుకాదు. ఉపవనంబైనచో మయూరంబులును శుకపికంబులునులతానికుంజంబులునుండవా? ఒకలైనంగానమే యిక్కడ. అదియునుంగాక నాయంతఃపురంబు సమీపంబునలేదే. ఈ స్థలంబునకెన్నడును నేను వచ్చినదానంగాను. ఈ కంటక కంటకితంబులగుచెట్లను భయంకరారావముఖరితంబు లగుక్రూరమృగంబులను నేనెప్పుడునుగాంచినదానంగాను. నామనంబున బహుభయంబుగలుగుచున్నది ॥ కమలవతి ॥ ఓముగుదా నీతల్లికిని నీయందుదయలేకపోయెఁగదేయని పైటచెఱంగు మొగంబుపైవేసికొని యేడ్చుచున్నది ॥ మందారమాలతాను నేడుచుచు ॥ ప్రియసఖి సంగతియేమే ॥ కమల ॥ ఓసి మనకు సంగతులేవియులేవు. గతిలేనివారమైతిమంతేనే ॥ మందార ॥ ఓసీ యేలయట్లనియెదవు. నా జనకుండును నాజననియు మొదలగువారల కేదేనికీడుసంభవించెనో? ॥ కమలవతి ॥ వారలకేమియుంలేదు. మఱివారలచేమనకు ॥ మందార ॥ సశోకముగ ॥ ఏమియిది. వారుబాగుండఁగా నాకు శోకకారణంబేమి? కళా ॥ ఓకమలవతీ యేలసంకోచించెదవు. ఈ దుఃఖంబుచెప్పక తీరునటవే ॥ ఎంతసేపీవిధముగ సంగిగ్ధపుమాటలాడెదవు ॥ అనిచెప్పి ॥ మందారమాలతో రాజు దానివిషయంబునం జేసినయప

కారంబుం దెల్పెను ॥ మందారమాల భూమిపయిం బడిమూర్ఛపోయె. ॥ ఇంతలో కాలకర్కోటకుండు ప్రవేశించి యతివేగంబునవచ్చి మందారమాలనెత్తికొని దురవగాహంబగునరణ్యపుమార్గముగుండంజని సమీపమున నుండునొక కొండపేటుపైకెక్కెను. కమలవతీకళావతులు ఎంత ప్రయత్నపడియు నక్కడికెక్కలేక విరమించుకొని యామందారమాలకుం గలిగినదుర్దశావిశేషంబునకు మిగులసంతపించుచుం జేయునదిలేక యాకొండచఱియలోబడి ప్రాణంబులువదలనిశ్చయించుగొని యందులోదూకుటకు ఒక యున్నతప్రదేశంబునిరూపించి దానిపైకెక్కిదూకిరి ॥ నిష్క్రాంతలైరి.

కాలకర్కోటకుఁడు ఆకొండపేటుమీఁద నొకపలకరాతిపైన మందారమాలనునిచి తట్టిలేపిన నాకన్యక లేచి యోకమలవతీయని పిలిచినఁ గాలకర్కోటకుండు ఓ పిల్లా కమలవతి లేదు. ఇది కాలకర్కోటకుఁడు వసించుతావు. పెబ్బులిచేతంజిక్కికొన్న చిన్నిలేడిచందంబున నైతివి. ఇఁకదప్పించుకొన నీకుందరంబుగాదు. లెమ్ము. ఇచ్చటికిసమీపమున నొక భైరవాలయంబువాకిటఁ బఱచియుండుపలకరాతిపైఁ "నీభైరవునియడుగున నొక పెట్టియయందు రెండు హారంబులున్నవి. అవిదేవతానిర్మితంబులు. అవికావలసినవారొక సర్వలక్షణోపేతయగుకన్యక సమర్త్తాడఁబోవుదానింగాని భైరవోపాసనాసిద్ధపురుషునింగాని బలియిచ్చిన నవి దీసికొనవచ్చును'' అని వ్రాసియున్నది. అందుకై బహుదినంబులు భైరవోపాసనచేసి నేను నిన్నుదీసికొనివచ్చి బలియియ్యఁదలపెట్టుకొనియుంటిని. ఇందుకై బ్రాహ్మణవేషంబుధరించి మీ తండ్రిపాలికివచ్చి మిమ్ము విడనాడఁజేసితి. ఈ నెపంబున నీమగండు నా సహోదరునింజంపినపగయుఁ దీర్చుకొందును. ఈ దినంబు నాతపంబుపండె. అనిచెప్పిన మందారమాల భయంబున నేమియుందోఁచక యేడుచుచున్నది. ॥ ఇంతలోపల చెట్లసందుననుండి రోచనకుమారుండు ప్రవేశించి ॥ మందారమాలంగాంచి సమీపమునకువచ్చి ఓ మందారమాలా యని పిలచెను. రాజపుత్రియుఁ గన్నులుఁదెరచి ససంభ్రమంబుగ ప్రాణనాథా యనియార్చుచుం బరువిడియాతనిం గౌఁగిలించుకొనెను. రోచనుఁడు మెల్లగ దానింబుజ్జగించి యో ప్రాణనాయికా యిప్పుడు నే నీకుంజేయవలసిన యుపకారంబేమి తెల్పుచున మందారమాల రాజపుత్రా నీవేమియు విచారింపక యిప్పుడ ఈ క్రూరునింబట్టి తలతెగఁగొట్టి యీ భైరవునికిం బలిపెట్టుము. తక్కినవిషయంబు లవ్వలఁదెల్పెదననిన రోచనుండట్లయని తన్నుంగని చెట్లసందున బరుగిడిపోవు నా కాలకర్కోటకుని వెంటనంటి కొప్పుపట్టితిగిచికొని తెచ్చి తలతెగగొట్టి భైరవునికిం బలిపెట్టెను. అంతమందారమాల ప్రాణనాథా యీ భైరవుని క్రింద నవరత్నహారంబులున్నవట. ఈవిగ్రహంబుం బెరికి యవి గ్రహించుకొనవలయును అనఁగా నా ప్రకారంబుగ భైరవునిం బెరుకఁగా వజ్రమయంబగు పెట్టియును రెండుహారంబులుగనంబడియె. వి యెత్తుకొని రోచనకుమారుండు మహా

ముదంబునంది యోమందారమాలా యీ రెండుహారంబులును దేవనిర్మితంబులనుటకు సందియంబులేదు. ఇదియెవ్వరెవ్వరెట్లు ధరియింపవలయునో తెలియదు. క్రమంబు దప్పి ధరించుకొన్న నేమే మికీడువాటిల్లునో యేమియుందెలియకయున్నదే యనఁగా మందారమాల ప్రాణనాథా ఆ విషయంబుంగూడ నీయాలయంబున నెందైన వ్రాసి యుండకపోదు. పరిశీలింతము అని యా భైరవాలయకుడ్యంబులం జూచుచుండిరి. అందొకచోట “భోగంకరణహారము రాజకన్యక ధరించుకొనందగునది. అది నియమముతో ధరించునది చతుస్సముద్ర ముద్రితధరామండలాధిపత్యంబు వహించు నొకరాజకుమారునికిం బట్టపుదేవియై యనేకవత్సరములు భోగంబులనుభవించును. జీవంకరణమనుహారము రాచకొమరుఁడు ధరించుకొనవలసినది. ఇది ధరించుకొన్నవానికి సకల శత్రుజయంబును అపరిమితధనసంపదయుగలుగు” అని వ్రాసియుండెను. ఇట్లు వ్రాసి యుండుటంగాంచి మహాసంతోషాంబుధిందేలి యాయిరువురును తమరొండొరులం బెండ్లి చేసికొనవలయునని యెంచి యది చెప్పుకొనలేక సిగ్గుపడుచుఁ గొంతతడవుగడుపుచుండ నందు రాకొమరుండు భోగంకరణహారంబును మందారమాలకంఠంబుననిడి హర్షోత్ఫుల్ల ముఖారవిందుండై యా బాలికామణి మొగంబు ముద్దుగొనియెను. జీవంకరణహారంబును రోచనుండు తానుధరించుకొనినయనంతరము మందారమాల ప్రాణనాథా మీరిచ్చటకు వచ్చుటకుంగారణం బేమి. నన్నుఁగాలకోటకునిబారినుండి తప్పించుటకై దైవము మిమ్ము ప్రేరణచేసెనోకో? అనుపదమునభవత్ప్రాప్తిచేత బంధుజనవిరహదుఃఖం బెంత మాత్రము నాకుఁదోఁచదు. అనియనఁగా రోచనుఁడు ప్రాణనాయికా నీతండ్రి గూఢ తక్షకునింజంపినందుకు సంతసించి యుజ్జయినీనగరంబునకు నన్నురాజుంజేయందలంచి తనభావంబు బయల్పఱుచుటంజేసి యది యేనొల్లక సకలదేశవిలోకనోత్కంఠచేత నెవ్వరికెఱుకపడకుండ నానగరంబునిర్గమించి యీయరణ్యంబునం జొచ్చినడుచుచు నీదినముదయమున నీకొండచఱియయొద్దకుంజేరి నీచేయు రోదనధ్వని వినంబడఁగా నిచ్చోటికివచ్చితిని. భవల్లాభంబువలన నపరిమితానందంబునొందియున్నవాఁడ. ఇంత కంటెఁగావలసినది యధికంబేదియును లేదు. భరతవాక్యము ॥ కం ॥ మసకనుదినమానందము । వనజాతదళాక్షుదయనువర్ధిలుగాతన్ । ఘనములువర్షించిజగం ॥ బును గాచుచు నుండుగాత భూమిసురులకై ॥ అని యందఱును నిష్క్రమింతురైరి.

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

నాటకము సమాప్తమైనయనంతరము శత్రుంజయుండు తనమంత్రి యగు విచారసారునితో నోప్రధాన శేఖరా యీ నాటకమందు నాకుంబరమమిత్రుఁ డగు పరంతపుని కూతురగు మందారమాలా కన్యకచరిత్రంబు నిరూపింపబడియె. రోచన కుమారుండనువాఁడు నాతనయుఁ డగుమదన మోహనుండేయనితోచెడిని. లేనిచో వానికి దుఃఖమువచ్చినప్పుడు నాకుదుఃఖమును వానికిసుఖము సంభవించినప్పుడు నాకు మహా మోదంబునువేలగల్గు. ఆరోచన కుమారుండెవండు? ఆభైరవాలయంబు నొద్ద నుండు రోచనుండును మందారమాలయు నేమైరి. వృత్తాంతంబును పూర్ణముగావిన నామన మత్యుత్కంఠతోనున్నది. అనియడుగఁగా మంత్రియు సాంఖ్యాయనిం బిలిపించి రాజడిగినవిషయంబు విన్నవించిన నామెయిట్లనియె. సింహాచలంబుపై తపంబు సేయుచున్న మణికంఠుండను సిద్ధుండొకనాఁడుజ్జయిని క్షేత్రంబు దర్శింపవచ్చి మహా-కాలదర్శనానంతరం బాకాశ యానంబునఁబోవుచుండి యమూల్యరత్న ప్రభాప్రజ్వలితంబు లగునీహారంబులు రాజపుత్రుల కంఠంబులం బ్రకాశించుటంగాంచి యా భైరవాలయసమీపంబునడిగి యొక బ్రాహ్మణ వేషంబుధరియించుకొని వారిసమీపంబునకుం జని ప్రాణములుపోవు వానివలెవిలపించి యేలయేడ్చెదవని వారడిగినమీదట యా కపట విప్రుండిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రా నేను బీదబ్రాహ్మణుఁడను. మీయొద్ద యాచించి యేమైన సంపాదించుకొనం బ్రయత్నపడి వచ్చుచుండఁగా నీ యుదయంబున మహాసర్పం బొకటి నాత్రోవకడ్డమై యమసంప్రిలంబోలిన తనకోరల విషంబు గ్రక్కుచు నన్నుంగరచి వేగంబ పారిపోయినది. నేనిదివరకు ప్రాణంబులుబిగ బట్టుకొనివచ్చితిని. ఇఁకనాశరీరము నీయధీనము అని భూమిపయింబడి విలవిలఁదన్నుకొని విగతప్రాణుని చందంబుననుండె. రోచనుండును తనలో నావిప్రుని బ్రతికించు నుపాయంబుంగానక తనహారము జీవంకరణంబని చెప్పంబడునుగాన నిదియితనిని బ్రతికించుననితలంచి తటాలున తనమెడనుండు హారంబునుదీసి యాతని కంఠంబునవైచెను. ఒకింతసేపటికి వాఁడిటునటుంబొరలెను, అదిగాంచి సంతసంబున మందారమాల తన హారంబు భోగంకరణంబుగావ నీతనికి సౌఖ్యము సేయుననితలంచి తన మెడనుండు హారంబు నాతనికంఠబునవైన నంతలో నాసిద్ధుండు నవ్వుచులేచి యాకాశ యానంబున నెగరిపోయె. అదిమొదలు వీరుబుద్ధి చాంచల్యంబుగల్గి యొండొరులతోఁ జేరక యెడబాసిపోయిరి. క్రమక్రమముగ రాజకుమారుండు పాపాకరపట్టణంబుం బ్రవేశించెను. ఏనుభూత భవిష్యద్వర్తమానంబుల నెఱింగిన దానంగాన మందారమాల గతి యెఱింగి యది రాజకుమారు నెడబాసినవెంటన యదియుండుచోటికింజని దానినీ యూరికింగొని తెచ్చితిని. మందారమాలను విడిచి పెట్టినరీతి వసంతసేనను గూడ నట్టడవియందు రాజువిడిచి పెట్టఁగా సౌదామిని యచటికింబోయి దానిం గొనిచని

శ్రీపర్వతంబునం దనయాశ్రమంబున నుంచుకొనియున్నది. ఆవసంతసేన ప్రౌఢ
యొకతె కామందకియను పేరుతో యోగంబభ్యసించు చున్నది. మణికంఠుం డీ
హారంబులం దాల్చి శ్రీపర్వతంబున సౌదామినీతపోవనంబున కరిగి యామె యెదు
ర్గంగా నాహారంబులు తనకు దొరికినమార్గం బంతయుం జెప్పె. అంతట సౌదామిని
యీ హారంబులుతనకిచ్చి పొమ్మనియెడుఁగఁగా తప్పించుకొనిపోలేక తదీయతపోవిశే
షంబునకు భయపడుచు నామెకు సమర్పించిచనియె. ఆసౌదామిని యాహారంబులు
గొనుచు భైరవాలయంబునకువచ్చి యచ్చటమందారమాలా రోచనులు లేమికిదుఃఖిం
చుచు నాగుడి కలయం గాంచునెడ నొకచోటం బూర్వోక్త ప్రకారములు వ్రాసి
యుండుటయు మఱియొకచోట ,,ఈహారంబులు శూద్రతపస్విచేతంజిక్కెనేని హార
స్వాములకు చిత్తచాంచల్యంబున పరస్పరవియోగంబును సంభవించును; అనియును ఈ
హారంబులు మరల బంధుజనంబుల యొద్దజేరెనేని తమయొద్దనున్నరీతి మహాలాభకర
ములునగును అని వ్రాసియుండుటంగాంచి సంతసించి తనతపోవనంబున కుంజనియె.
రోచనుం డీపురంబునకువచ్చి యున్నాఁడనివిని వసంతసేనచే వానిని కొన్నిదినంబులకు
ముందు యిచ్చట కంపింపినయది. వసంతసేనం దోడ్కొని యీదినం బిచ్చటికివచ్చి
నట్లు సౌదామినికి వృత్తాంతంబుం దెల్పియున్నాను. ఇప్పుడిచ్చోటికి వచ్చెను. ఈ
దినము నీతోయుద్ధము చేసినవాఁడె నీకుమారుం డైనమదనమోహనుండు. ఇతని కుద
యాదిత్యుని నగరంబున రోచనుండనుపేరుగల్గె. మీరు మోసముగఁబట్టి బంధించిన
వాఁడె కృతబుద్ధియనునీ విచారసారునికుమారుండు. దీర్ఘబాహునికూతురు చంద్రసేన
యే చంద్రసేనుండను పేర సుందరీమంధిరాధిపత్యము వహించుచుండెను. కమలవతీ
కళావతులు కొండచఱియలోదూకి ప్రాణంబులువాయ యత్నించి దూకగా నందొక
పొదరింటిపయింబడి దేహంబుల నొకించుకేనియు క్షతిలేకయుండ నేనచ్చటికేగి
వారలంగొనితెచ్చి మందారమాలకు దాసికలంగాఁ జేసియున్నదానను. అనిచెప్పఁగా
శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువు మొదలగువారును ఆసాంఖ్యాయనీ ప్రభావంబున
కత్యాశ్చర్యంబునొంది యామె పాదారవిందములకు నమస్కరించి యోతల్లీ యిట్లు
కారణవత్సలతం గాపాడిన నీప్రేమను మేమేమని వినుతింతుము. కరుణించి కుమారుల
రప్పింపుము. అనివేడుకొనఁగా సాంఖ్యాయని భటులచేత మదనమోహనుని కృత
బుద్ధిని కారాగారములనుండి విడుదలచేయించి రప్పించి ముందుగవచ్చి తన కుంబ్రణా
మంబుచేసి నిలిచినకృతబుద్ధిసహితుం డైనమదనమోహనునిం జూచి ప్రమోదంబుతో
నోమహారాజకుమార కాయని యాదలమూర్కొని నాయనా నిన్నొక కారణంబుచే
కారాగారంబున బంధనంబు సేయవలసివచ్చె. ఇదితప్పుకాదు. నీమనంబున నుంచు
కొనకుము. ఇదనీతండ్రి శత్రుంజయమహారాజు వచ్చియున్నవాఁడు. నిన్నుం

గాంచి నత్యుత్కంఠతోఁ నున్నవాఁడు. ఆతనిచరణ కమలంబులకెరఁగుము. అనఁగా మదనమోహనుండు భయభక్తులతోఁ దండ్రిపాదార విందంబులకు వందనం బాచరింపఁగా శత్రుంజయుండు ఆనందబాష్పంబులఁ గుమారు నౌదలఁ దడుపుచు బాహువులు సాచియెత్తి నిండుకవుఁగిటఁజేర్చుకొని డగ్గుత్తికతోఁ నేమియుఁబలుక లేకయుండ మదనమోహనుండు బుద్ధిసాగరుని చరణంబులకు నమస్కరించి యాతనిచే గౌరవింపఁబడి నిలుచుండె. కృతబుద్ధియు తండ్రికి నమస్కరించి రాజునకు నెఱఁగిన నాతని రాజుకౌఁగిలించుకొని నాయనా మనుష్యునిబాయని నీడబోలె రాముని బాయని లక్ష్మణునివలె రాజకుమారుననుసరించుకొని యనేకకష్టంబులను భవించితివి. లోకంబున స్నేహధర్మంబు నీవలన నిలుపంబడియె. అనిపల్కఁగా సాంఖ్యాయని కమలవతీ కళావతీ తరళికా ప్రముఖులచేత మందారమాలాది కాంతలను రావించి నమస్కరింపఁ బనిచి యందు మందారమాలంజూపి యిదియె యుజ్జయినీపతికూతురు. దీనిపేరె మందారమాల. ఇదిపట్టమహిషీ పదంబునకుందగినయది. అని మదనమాలం జూపి ఇదిమదనమాల. నీకత్యంత మిత్రుండైన ధరావంతనగ రాధిపతి యగుశూరబాహుని కూతురు. అని చంద్రసేనంజూపి యిది కళింగ దేశాధిపతి యగునీ దీర్ఘబాహునికూఁతురు. ఇది లతావివాహ ప్రస్తావముననుండఁగా నే నచ్చోటికింజని కొన్ని యింద్రజాలంబులు చూపించి భీతంజేసి యిచ్చటికిం గొనివచ్చి నీకుమారునికిం బత్నిఁగాఁ జేసియున్నాను. అని మదనలేఖంజూపి యిది నేపాళదేశపురాజధాని యగుచంద్రభాగ నగరాధిపతియైన ధర్మపాలునికూఁతురు. అని చందనలేఖ జూపి ఇదినాకుం బ్రియశిష్యుం డగుసింహదేశాధిపతి ధృతవీర్యునితనూజ. నీకుమారునికి వివాహయోగ్యయని యారాజుతోఁ జెప్పితెచ్చి చంద్రసేనునికిం జెలియలివరుసగా నేర్పఱచియుంటిని. ఈ ఐదుగురును నీకుమారునిచే గాంధర్వ వివాహంబునం బరిణీతలైయున్నవారు. అని చెప్పుచుండఁగా సౌదామినియును వసంతసేనం దోడితెచ్చినంగాంచి సాంఖ్యాయని తనయొద్ద నుండుపరిచారికాజనంబుచేత దానితపస్వివేషంబుం బాపి రాజకన్యకావేషంబును ధరింపంజేయ నాజ్ఞయిడి వారలట్లుచేయ నొరవతికి చికిలిచేసిన పంచబాణుని బాణంబురీతి వెలుంగు నాకన్నియనుజూపి దీనిని యాఱవ కోడలినిగాఁ బరిగ్రహింపుమని చెప్పినవిని శత్రుంజయుండిట్లనియె. ఓభగవతీ నీయాజ్ఞ మీరకుజరుగుట కాటంకంబులేదు. అయినందెలియకయడిగెదను. సంసారంబువదలి సన్యాసవృత్తిలో నుండుతమ కీసంసారప్రవృత్తి యేలగల్గె; తెల్పుమనుఅనఁగా సాంఖ్యాయని యిట్లనియె. ఓమహారాజా యీ విచారసారుఁడు నాకు బాల్యస్నేహితుఁడు. మేమిరువురము బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస మొకగురువునొద్దనయొనరించితిమి. ఇతఁడొకనాఁడు నాతపోవనం బునకువచ్చి నమస్కరించి యోభగవతీ! నాయందు శిష్యవాత్సల్యంబుంచి యొకకార్యంబు నిర్వర్తింపఁ బ్రార్థించె

దను. మారాజకుమారుఁడు మదనమోహనుఁడు పరకీయాపరాయణుండగునని జ్యోతిష్కులుపచరియించిరి. వారలమాట లసత్యంబులుకావు. పరదారపరాయణుండు రాజగునేని రాజ్యంబుచెడునని రాజు భయపడుచున్నాఁడు. ఇందుకుందగిన వెరవూహింపవలసినభారము నీది అనిచెప్పెను. అందుకునేను సమ్మతించి లోకంబునం గన్యకలను తమతమ తండ్రిమొదలగువారు కన్యాదానము చేయవలయు. అట్లుచేయక కన్యకతే తమకిష్టుని వరించిరేని వారుకన్యక లనందగుపర కీయలగుదురు. “కన్యాయాః పిత్రాధ్యధీన త్వేసతిపరకీయతా” అనియున్నదిగదా? కాన పిత్రాద్యనుమతి లేకయే తమకుతామెకోరి యీతనివరించిరేని యితనికి పరకీయాగ మనంబునుసిద్ధించు. ధర్మశాస్త్ర ప్రకారమిది విరుద్ధమునుగాదు. శ్లో॥ గాంధర్వేణవివాహేన బహ్వోవ్యరాజర్షికన్యకాః। శ్రూయంతేపరిణీతాస్తాఃపితృభిశ్చాభినందితాః॥ అన్నట్లు శకుంతలాదులగు రాజకన్యకలు గాంధర్వ వివాహమున భర్తలనువరియించి యుండుటంబట్టి దోషావహమునుకాదని యితనికి పట్టమహిషీ పదంబునకుందగిన రాజకన్యకల నారసి నాశిష్యలగు మందపాలకి సౌదామిని మొదలగు వారలంగొని యనేకోపాయంబుల నిచ్చటికి రప్పించి వారికి పరస్పర స్నేహముకల్గునట్లు లొనరించి యీసుందరీ మందిరంబునం గాపాడుచుంటిని. ఇందొక్కొక్కరినింజేర్ప ననేక శ్రమములను భవించితిని. ఈనగరము మదీయతపోబలంబుచే నిశరుల కగమ్యస్థలంబునంగట్టిన పట్టణము. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు తన మంత్రిబుద్ధికి మిక్కిలి సంతసించి సాంఖ్యాయనితో నోభగవతి నాకుమారునికింతటితో జ్యోతిష్కులుచెప్పిన దోషముపోయినదా యనియడుగ సాంఖ్యాయనియుం ఓరాజా యీ సుందరీమందిరంబున నీకుమారుం డీకాంతలకైపడిన ప్రయాసము పరదారలకై తిరుగువాఁడును అనుభవింపలేఁడు. *మందారమాల చంద్రసేనునిపత్నియని యిందీవరకెల్లవారును దలంచియున్నారు. ఇతఁడును చంద్రసేనుని పత్నితో వ్యభిచరించుచున్నాననియె కదా యెంచిప్రవర్తించెను. అందుతోనా దోషమును సమాప్తంబయ్యె. ఇతనికిందగిన నాయికలు ఈ భూలోకంబునవీరలేకాని యితరలులేరు. వీరలంగాక యన్యలనిఁక మనంబుననైనంగోరఁడు. వీరలు కులరూపవయోవిద్యాదుల నీకుమారునికి సమానలు. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు ప్రమోదమేదురహృదయుండై భగవతి యింత ప్రియంబుచేసిన నీకు మేమేమి ప్రియంబుసేయంగలము. కొండంతదేవునికిం గొండంతనైవేద్యముపెట్టలేముగదా యన్నట్లు మాయెడం గలుగు ప్రియకార్యంబొకటి నెరవేర్చుకొనుమని ప్రార్థింపఁగా సాంఖ్యాయని యోరాజా నాకుంబ్రియంబుచేసెదవేని ఈ కన్యకలజనకుల రావించి యీ సుందరీమందిరంబునన మంచిముహూర్తంబునందు వివాహంబుజరుపుము. కన్నులు జల్లవడంజూతు నిదియనాకుం బ్రియంబనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును జయవర్మంగాంచి మదనమాల

తండ్రియగుశూరబాహువును అతనికుమారులను కారాగారవిముక్తులంగావించి నీభార్యయగుమోహనవతితోడ నెల్లిసాయంకాలమున కిచ్చటికి వచ్చునట్లు వేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులుగల భటులను తత్క్షణంబపంపుమన నతండు నట్లయొనర్చెను. ఉజ్జయినీపతియగుపరంతపునికిని సింహదేశాధిపతియగు ధృతవీర్యునికిని, చంద్రభాగ నగరాధిపతియగు ధర్మపాలునికిని వృత్తాంతంబు విశదంబుగ వ్రాసి కల్యాణపత్రికలు తానె శత్రుంజయుండుపంపించెను. సకలబంధుజనంబులునువచ్చి చేరిరి. చిత్రకేతనపట్టణమున కతివేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులెక్కి కొందఱుభటులుచని కుమారుని వృత్తాంతంబుదెల్పి కల్యాణంబు శుతపరచఁగా మదనమోహనునితల్లి మణిమాల మహాప్రమోదంబునొంది మరునాఁడుదయంబునకు సుందరీమందిరంబునకువచ్చి చేరి కుమారునింగని సంతసపడి కోడండ్రువచ్చి నమస్కరించినదీవించి యందఱంగౌఁగలించుకొని మహానందాంబుధిం దేలుచు పెండ్లిపనులు నిర్వర్తించుచుండె. దేశంబులంగలవిప్రముఖ్యులును రాజులును వైశ్యులు శూద్రులును పరిణయవీక్షణకౌతూహలంబుతో నానగరంబునంజేరి యిష్టమృష్టాన్నంబులచే బరితృప్తిపడసిరి. శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనీనిర్దిష్టంబగు శుభముహూర్తంబునందు మంగళవాద్యంబులుమ్రోయ విప్రముఖ్యులు వేదంబులుసదువ గాయకులు వీణావేణుముఖ్యములగు సంగీతంబులువాడ అప్సరసలకుసమానలగువారకాంతలు నర్తనంబులుసలుప మహాసంతోషంబునంగుమారునికి మందారమాలాదిక్రమంబుగఁ బరిణయంబునిర్వర్తించెను. ఇట్లయిదుదినంబులు మహామదంబుగఁ బరిణయంబుజరిగిన యనంతరము శత్రుంజయుండు సాంఖ్యాయనింబ్రార్థించి చిత్రకేతననగరంబునకుంగొని చని తన్నిదేశంబున సకల బంధుసమక్షంబున బౌరులును బంధువులును సంతసంబంద మదనమోహనునికిం బట్టాభిషేక మహోత్సవంబు రచియించి మంత్రిపదంబునం గృతబుద్ధి నునిచి తానును విచారసారుండును నిర్భరత్వంబుతో భగవంతుని ధ్యానించుచు సంతోషంబుననుండిరి.

కం॥ మదుపజ్ఞంబుగఁజేసితి । నిదినీవంగీకరింపుమెలమి నెలంగన్
మదనజనక సరసులకును । హృదయాహ్లాదావహంబు హితమయివెలయన్.

ఇది శ్రీమదనగోపాలచరణారవిందవందనాభిలాషియగు, చిలకపాటి. వేంకటరామానుజశర్మచే రచియింపంబడిన చమత్కారకథాకల్లోలినియందుఁ

జతురతరంగము సర్వంబును సంపూర్ణము.

శ్రీ చిలకపాటి వేంకటరామానుజశర్మగారిచే విరచితమైన గ్రంథముల జాబిత.

		రూ.	అ.
వినోదకథాకల్పవల్లి		3	0
చమత్కారకథాకల్లోలిని, ప్రథమభాగము		0	12
డిటో ద్వితీయభాగము		0	12
కాళిదాసచరిత ప్రకరణము		1	8
శ్రీతులస్యుపాఖ్యానము	[అచ్చగుచున్నది.]	0	8
ఆంధ్రభోజచరిత్ర	,,	1	0
,, కాలికో	,,	1	8
సుమనోవినోదభాణము	,,	0	4
శ్రీరాధికాపరిణయమును శ్రీగోపీకథాకౌముది	,,	1	0
ఆంధ్ర తనిశ్లోకి	,,	1	0
ఆంధ్రకల్కిపురాణము పద్యకావ్యము	,,	1	0
శ్రీమదాంధ్రవచన బ్రహ్మవైవర్తపురాణము	,,	3	8

* ఇతర సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములకు క్యాటలాగు కోరిన పంపబడును.

విలాసము:—

1. చిలకపాటి - వేంకటరామానుజ శర్మ అండ్ సన్,
నెం. 16 పెరుమాళ్ కోవిల్ తోట వీధి.
సాహుకారిపేట పోస్టు, మదరాసు.

2. పిడుగు – వేంకటకృష్ణారావు పంతులు,
2/40. పెద్దినాయని వీధి,
మద్రాసు.

ఆంధ్రగ్రంథములు

వచనగ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి	రు.	అ.
ఆంధ్రవచనభాగవతము, ద్వాదశ స్కంధములు, ఒకేసంపుటం	9	0
,, మూడుసంపుటములు	10	8
ఆంధ్రవచనభారతము—		
,, ఆదిసభాపర్వములు	3	0
,, ఆరణ్యపర్వము	3	0
,, విరాటోద్యోగపర్వము	3	0
,, భీష్మద్రోణపర్వములు	4	8
,, కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	3	0
,, శాంతిపర్వము	4	8
,, ఆనుశాసనికము మొదలు స్వర్గారోహణపర్వము వరకుగల సంపుటము	4	8
ఆంధ్రవచనవాల్మీకిరామాయణము, 2 సంపుటములు (అచ్చు)		
ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రసంగ్రహము	1	12
ఆంధ్రకవిత్వచరిత్ర, బసవరాజు అప్పారావుగారిది	1	12
శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	4	0
అరేబియన్‌నైట్సుకథలు	1	4
న్యాయవిచారము, ప్రహసనం	0	4
తులసీదాసురామాయణము	8	0
ద్వాదశోపనిషత్తులు, వచనం	3	8

ప్రతి 1-కి	రు.	అ.
తిలకుగారిసెక్యూరిటీకేసు, ఉపన్యాసములు	0	14
భారతరమణీమణులు, 1 భా॥	0	12
డిటో రెండవభాగము	0	10
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	0	8
శ్రీమహాభక్తవిజయము	6	0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరి	0	8
పంచతంత్రము, వచనము	0	8
నవనాథభక్తులచరిత్ర	2	0
నీతిరత్నాకరము	0	8
సంగ్రహరామాయణము	0	12
సంగ్రహభారతము	1	4
సంగ్రహభాగవతము	1	4
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు	1	12
పతివ్రతలచరిత్రలు	2	0
దక్కనుపూర్వకథలు	2	0
భోజునికథలు	0	8
భోజకాళిదాసకథలు, 1 భా॥	0	12
,, 2 భా॥	0	12
హితోపదేశము, సులభశైలి	0	12
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము	0	6
సంస్కృతనాటకకథలు	1	8
దశకుమారచరిత్రము	1	8
మదనకామరాజుకథలు	0	14
రాజశేఖరుడు, గోపాలుడు	0	8

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
విక్రమార్కునికథలు	0	8
చార్ దర్వీషుకథలు	0	8
తాతాచార్యులకథలు	0	6
వైద్యులకథలు	0	4
బేతాళునికథలు	0	8
వీరాంగనలు	0	12
పరమానందశిష్యులకథలు	0	3
నలుగురుమంత్రులకథలు	0	4
అయిదుగురుదొంగలకథలు	0	6
సత్యసేనవిజయము	0	4
ఋషులచరిత్ర	0	8
పురాణగాథలు I	0	12
,, II	0	12
బాజీరాయని చరిత్ర	0	14
రఘువంశకథ	0	8
విక్రమార్కచరిత్ర	1	0
వివేకానందవిజయము	2	0
పరిహాస్యవినోదకథలు	0	12
ఈసబునీతికథలు, 1-వ భా॥	0	6
డిటో 2-వ భా॥	0	8
పంజాబుఅల్లరి	0	8
శుకసప్తతికథలు	0	6
మర్యాదరామన్నకథలు	0	3
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు	1	8
అనంతసాగరము, బుక్కరాయ సముద్రచరిత్ర	0	12
ప్రహ్లాదచరిత్ర, ప్రతిమలతో	0	6
శకుంతల ,,	0	6
నల ,,	0	8
సావిత్రి ,,	0	6
హరిశ్చంద్ర ,,	0	8

నవలలు.

		ప్రతి 1-కి. రూ.	అ.
సీతారామము		1	4
ఐవన్హో,	నవల	0	8
మదాలస	,,	(అచ్చు)	
సుజనరంజని	,,	0	8
విజ్జలదేవి	,,	1	8
ఉన్మాదిని,	,,	0	4
అస్తమయము	,,	1	8
దుర్గేశనందని	,,	0	12
కపాలకుండల	,,	0	12
లక్షణ	,,	0	12
టిప్పుసుల్తాన్	,,	1	8
లీల	,,	0	6
రాజర్షి	,,	1	0
తారాబాయి	,,	0	14
దిలారామ	,,	1	4
కోవలన్ కన్నకి		0	12
మనోహరి	,,	0	14
వీరబాల	,,	0	8
ఆనందమఠ	,,	0	12
లాలాబాయి	,,	0	8
ఆంధ్రరాష్ట్రము	,,	1	8
రోషినార	,,	0	12
బాలాదిత్య	,,	2	0
దేశభక్తుఁడు		1	0
శంభుతోనొకనాటిసహవాసం		0	4
చంద్రగుప్తుడు,	నవల	2	8
నీతిసింధువు	,,	0	10
వనజాక్షి	,,	0	12
స్వప్నయాత్ర	,,	0	12
ముగ్గురుమూర్తులు		1	4